โนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

พิทยา บุษรารัตน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ 2537

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะได้รับความช่วยเหลือจากครูอาจารย์และผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ขอกราบขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้ ที่พิจารณาให้ทุนในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ศาสตราจารย์พันตรี อาคม พัฒิยะ รองศาสตราจารย์อุดม หนูทอง รองศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว อาจารย์ปก แก้วกาญจน์ อาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว อาจารย์สถาพร ศรีสัจจัง ที่สนับสนุน ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำในทางวิชาการอันเป็นองค์ความรู้แก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณคณะโนรา ผู้อาวุโส และชาวท่าคุระผู้เป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรม ซึ่งเป็นที่มาของงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณอาจารย์จำลอง จุลพูน นิสิตปริญญาโทไทยคดีศึกษาปี 2537 ที่ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม คุณอภิญญา คงนวลใย คุณกรชลี พุทธปาน ที่ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์และตรวจแก้ต้นฉบับจนแล้วเสร็จสมบูรณ์

ประโยชน์และคุณค่าของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นขวัญและกำลังใจแก่คุณศรีสมร บุษรารัตน์ เพ็ญสิริ สุพิริยา บุษรารัตน์ แทนเวลาและหน้าที่ที่พึงมีต่อครอบครัว

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	9
	ความสำคัญของการวิจัย	9
	ข้อตกลงเบื้องต้น	10
	ขอบเขตของการวิจัย	10
	นิยามศัพท์เฉพาะ	11
	วิธีดำเนินการวิจัย	12
	แหล่งข้อมูลและผู้บอกข้อมูล	12
	วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล	13
	การวิเคราะห์ข้อมูล	13
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนรา และโนราโรงครู	14
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวัฒนธรรม และบทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรม	25
2	ประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครู	
	วัดท่าคุระ	29
	ตำนานโนรา	31
	ตำนานนางนวลทองสำลี	44

บทที่ หน้า

ตำนานนางเลือดขาว..... 50
ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์..... 60
ตำนานทวดสำลี..... 64
ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว..... 66

3 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ.... 83
ความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา..... 84
ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์..... 105
ความเชื่อเรื่องการแก้บน..... 128
ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้..... 136
ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน..... 138
ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง..... 139
ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูป
เจ้าแม่อยู่หัว..... 143

4 พิธีกรรมในการรำโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ..... 147
ความเป็นมาของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ..... 147
จุดมุ่งหมายของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ..... 149
ชนิดของโนราโรงครูวัดท่าคุระ..... 151
ขั้นตอนของพิธีกรรมการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ..... 209

บทที่ หน้า

5 บทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีต่อวิถีชีวิต
ของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง..... 223
ความเชื่อในเรื่องโนราโรงครู..... 224
ความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว..... 227
การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษา
อาการป่วยไข้..... 228
การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม..... 231
การสร้างอาชีพและการสืบทอดการร่าโนรา..... 233
การสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม..... 235

6 บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ..... 238
บทย่อ..... 238
ความมุ่งหมายของการวิจัย..... 238
วิธีดำเนินการวิจัย..... 238
การรวบรวมข้อมูล..... 239
การวิเคราะห์ข้อมูล..... 239
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า..... 239
อภิปรายผล..... 247
ข้อเสนอแนะ..... 253
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป..... 254

บทที่ หน้า

บรรณานุกรม..... 257

ภาคผนวก.....

ภาคผนวก ก แผนที่..... 270

ภาคผนวก ข ภาพประกอบ.....

ประวัติของผู้วิจัย.....

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	พระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา.....	275
2	พระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวจำลอง เพื่อให้ประชาชนกราบไหว้บูชา และปิดทองสะดวก.....	276
3	ชาวบ้านที่มาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวด้วยการบวชชี บวชชีพราหมณ์.....	277
4	ชาวบ้านท่าคุระและที่อื่น ๆ มาร่วมงานในวันรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่าน.....	278
5	สถานที่รับสมัครผู้แก้บนและจำหน่ายบัตรแก้บนประเภทต่าง ๆ.....	279
6	โนราสมพงษ์น้อย โนราใหญ่ผู้ทำพิธีในการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ.....	280
7	เครื่องเซ่นไหว้บูชาครูหมอโนราหรือตายายโนราที่ท้องโรง.....	281
8	ชาวบ้านที่มาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวด้วยการรำโนราถวายและจับบทออกพราน.....	282
9	หลังจากรำโนราถวายแล้วผู้แก้บนจะกราบครูและรับการประพรมน้ำมนตร์.....	283
10	สภาพชุมชนบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา.....	284

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาวิถีชีวิตของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาจากวัฒนธรรมของชนกลุ่มนั้น เพราะ "วัฒนธรรมครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์" (สุพัตรา สุภาพ. 2528 : 107) ทั้งที่เป็น ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย ศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีต พฤติกรรมและนิสัยของมนุษย์ ซึ่งแสดงออกในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. 2516 : 93)

ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้าน เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชนเช่นเดียวกับวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและสังคมในชุมชนนั้น ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้าน จึงมีหน้าที่ต่อชุมชนผู้เป็นเจ้าของหลายอย่างทั้งด้านความบันเทิงและด้านอื่น ๆ หน้าที่หลักอย่างหนึ่งซึ่งน่าจะมีมาแต่โบราณคือการประกอบพิธีกรรม เพราะ"ศิลปะไทยส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับศาสนาและพิธีกรรม เห็นได้จากจิตรกรรมฝาผนัง โบสถ์ พระพุทธรูป และวัดวาอารามต่าง ๆ แม้ดนตรีนาฏศิลป์ก็มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นผู้ให้กำเนิด หรือเป็นบรมครูแห่งศิลปวิทยาการทั้งปวง" (ปราณี วงษ์เทศ. 2525 : 13 - 14) ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้าน จึง "มีบทบาททั้งในฐานะที่เป็นสื่อบันเทิงใจของคนในสังคม ให้ผ่อนคลายจากความเหน็ดเหนื่อยในการทำงานและยังเป็นเครื่องประกอบในพิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นแต่ละช่วงชีวิตของชาวบ้านนับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย" (เรือเอกหญิงปรียา หิรัญประดิษฐ์. 2532 : 41) ซึ่ง สุจิตต์ วงษ์เทศ (2532 : 215) ก็กล่าวใน

ท่านองเดียวกันว่า

การละเล่นยุคแรก ๆ มิได้มีขึ้นมาเพื่อความสนุกสนาน บันเทิงรมย์เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดอย่างเดียว เพราะผู้เล่นและผู้ร่วมการเล่น (ทุกวันนี้เรียกผู้ดู - ผู้ชม) ต่างมีความมุ่งมั่น หรือมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน (นอกเหนือจากความสนุกสนาน) เช่นร่วมกันจัดให้มีการละเล่นเพื่อความอุดมสมบูรณ์หรือเพื่อความ "มั่งคั่ง" และความ "มั่นคง"ทั้งในแง่ส่วนบุคคลและในแง่ส่วนรวม ระดับชุมชน การละเล่นดังกล่าวมักจะเกี่ยวข้องกับ "พิธีกรรม" ตามระบบความ เชื่ออันศักดิ์สิทธิ์ เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคมเป็นส่วนรวม

จึงกล่าวได้ว่า ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้าน มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างแนบแน่นโดยเฉพาะ "ความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับศาสนาและเทวดาต่าง ๆ เมื่อชีวิตของมนุษย์ผูกพันอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ก็จะมีการแสดงออกถึงความศรัทธาเชื่อถือ เพื่อสักการะบูชาและขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวนั้น "ฉันทัส ทองช่วย. 2517 : 96 - 97) วัฒนธรรมเพื่อความงามและความบันเทิงเหล่านี้ทำหน้าที่รับใช้กลุ่มคนในสังคมแต่ละชุมชนอย่างสมบูรณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น สนับสนุนความเชื่อของกลุ่มคนในสังคม ให้การศึกษา ปลูกฝังค่านิยม เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านของชุมชน หรือของภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง จะทำให้เราเข้าใจบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะประเภทนี้ กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งด้าน ความเชื่อ เศรษฐกิจ การเมือง ชีวิตความเป็นอยู่ ทัศนคติ อารมณ์ การใช้เหตุผล และความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ของคนในชุมชนหรือภูมิภาคนั้น ๆ

ภาคใต้ ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านหลายอย่างที่ทำหน้าที่

ประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นเพลงบอก ลิเกป่า โนรา หนังตะลุง ฯลฯ แต่ที่เด่นมากอย่างหนึ่งคือ โนรา ที่เรียกว่า "โนราโรงครู" ซึ่งเชื่อกันว่าก่อนที่โนราจะก้าวมาดำรงบทบาทสร้างความบันเทิงแก่ชุมชน โนราคงจะแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ ๆ มาก่อนเช่น พิธีกรรมของกษัตริย์หรือเจ้าเมืองและชนชั้นสูงในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งอาจมองเห็นได้จากเครื่องแต่งกายที่มีลักษณะคล้ายเครื่องทรงกษัตริย์โบราณ หรือตำนานเกี่ยวกับกำเนิดของโนราก็เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นผู้ประดิษฐ์ท่ารำต่าง ๆ และร่องรอยของความเป็นพิธีกรรมยังจะเห็นได้จากความเชื่อเรื่องครูโนรา การไหว้ครูการเข้าโรงครู และความเชื่อเรื่องการทำคุณไสย เช่น การรำเมี่ยนพรายและการเหยียบลูกมะนาว เป็นต้น(ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. 2523 : 112 ; ปราณี วงษ์เทศ.2532 : 94)

โนราโรงครู หมายถึง "โนราที่แสดงเพื่อประกอบพิธีเชิญครูหรือบรรพบุรุษของโนรามายังโรงพิธี เพื่อรับการเซ่นสังเวย เพื่อรับของแก้บน และเพื่อครอบเทริดหรือผูกผ้าแก่ผู้แสดงโนรารุ่นใหม่ ด้วยเหตุที่ต้องทำการเชื้อเชิญครูมาเข้าทรงหรือมา "ลง" ยังโรงพิธี จึงเรียกพิธีกรรมนี้อีกชื่อหนึ่งว่า "โนราลงครู" (ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. 2523 : 112) และ "โนราลงครูไม่เน้นการแสดง หากเป็นการเชิญพ่อแม่ตายายผู้ล่วงลับไปแล้วมาเข้าทรงลูกหลานที่เป็นคนทรง การลงครูเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของชาวปักษ์ใต้ผู้มีบรรพบุรุษเป็นโนรา"(สว่าง สุวรรณโร. 2523 : 101)

ชวน เพชรแก้ว (2523 : 35) กล่าวถึงความเชื่อเรื่องครูโนรา การไหว้ครู และการเข้าโรงครูว่า

> คำว่าครูมโนราห์ในที่นี้หมายถึง"ครูหมอโนรา" นั่นเองนับเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะผู้ที่จะฝึกหัดรำโนราห์ หรือเป็นเชื้อสายมโนราห์เขาจะต้องกราบไหว้ทุกปี ถ้าละเลยไม่ปฏิบัติมักเป็นไปต่าง ๆ เช่น เจ็บป่วยรักษาไม่หายจนกว่าจะได้แก้บนโดยเข้าโรงครู ครูต้นได้แก่ นางนวลสำลี ขุนศรัทธา เป็นต้น ส่วนการไหว้ครูและ

เข้าโรงครูมโนราห์จะต้องทำพิธีไหว้ครูทุกครั้ง แต่การไหว้ครูที่สำคัญที่สุดซึ่งทำกันทุกปีคือ "การเข้าโรงครู" มักจัดกันในเดือนสี่หรือเดือนหก มักทำกันเป็นพิธีใหญ่ต้องปลูกโรงพิธี อัญเชิญครูและรำถวาย...

โนราโรงครูจึงเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ มีบทบาทต่อวิถีชีวิตและสังคมของชาวภาคใต้ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นโนราและผู้มีเชื้อสายโนรา เพราะครูหมอโนรา[1] แม้จะไร้ตัวตนและอยู่ในโลกของนามธรรม แต่ก็ยังตัดไม่ขาดจากมนุษย์ยังห่วงใยผูกพันกับลูกหลานและงานศิลปะ ลูกหลานก็ยังเคารพเช่นพลีบูชาวิญญาณเหล่านี้ บางครั้งเมื่อเกิดปัญหาชีวิตก็หันเข้าพึ่งวิญญาณเหล่านี้ได้สร้างปัญหาให้กับลูกหลานก็มี สาเหตุใหญ่เชื่อว่าเนื่องจากไหว้ไม่ดีพลีไม่ถูกหรือละเลยไม่นับถือ (ดุดม หนูทอง. 2528 : 46) จึงต้องการบนบานแล้วทำพิธีไหว้ครูหรือเข้าโรงครูแก้บน ส่วนชาวบ้านทั่วไปก็ได้บนบานขอความช่วยเหลือจากครูหมอโนราในเรื่องต่าง ๆ เช่น ขอโชคลาภ ขอให้หายเจ็บป่วย ขอให้พ้นจากการเกณฑ์ทหาร หรือมารับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บบางอย่าง ที่เชื่อว่าเกิดจากอำนาจของผีบางจำพวก

---

[1] ครูหมอโนรา หมายถึงครูต้นของโนรา และบรรพบุรุษโนราที่ล่วงลับไปแล้ว แต่วิญญาณยังผูกพันอยู่กับลูกหลาน สามารถเชิญมาเข้าทรงได้

เช่น เหยียบเสน[1] ตัดผมผีช่อ[2] เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งยืนยันถึงความสำคัญของโนราโรงครูที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

โนราโรงครูยังกระทำกันอยู่ทั่วไปในภาคใต้ทั้งที่เป็นครูประจำปีและโรงครูที่จัดขึ้นเพื่อแก้บน โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา ยังคงปรากฏอยู่อย่างเด่นชัด แต่โนราโรงครูที่สำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่งคือ โนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้เพราะเป็น "โนราโรงครูที่จัดขึ้นเพื่อรำแก้บนเจ้าแม่อยู่หัว ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองคำ ปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร สูงประมาณ 2.5 เซนติเมตร เก็บไว้ในผอบประดิษฐานอยู่ในมณฑปวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงเรียกว่า"เจ้าแม่อยู่หัว" และเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง มีความเกี่ยวข้องกับตำนานการกำเนิดโนราจึงเป็นที่มาของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ หรือ "งานพิธีสมโภชและ

---

[1]เหยียบเสน เป็นการทำพิธีของโนราใหญ่ในโรงครูเพื่อรักษาเสน ซึ่งเป็นเนื้อที่งอกนูนขึ้นจากระดับผิวหนังเป็นแผ่นตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ใบหน้า มือ ศีรษะ เป็นต้น ชาวบ้านเชื่อว่าเสนเกิดจากการกระทำของผีที่เรียกว่า "เจ้าเสน" หรือ "ผีโอกะแชง" ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เฝ้าเสาโรงโนรา

[2]ตัดผมผีช่อ เป็นการทำพิธีของโนราใหญ่ในโรงครูเพื่อตัดผมที่จับตัวกันเป็นกระจุกเหมือนผูกมัดเอาไว้โดยธรรมชาติตั้งแต่แรกคลอด ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากความต้องการของครูหมอโนราที่จะให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดมาเป็นโนราหรือตนทรงครูหมอโนรา จึงผูกผมเป็นเครื่องหมายเอาไว้

สรงน้ำเจ้าแม่อยู่หัว" หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "งานตายายย่าน"ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 6 (วันแรม 1 ค่ำต้องตรงกับวันพุธ หากปีใดวันแรม 1 ค่ำไม่ตรงกับวันพุธก็ให้เลื่อนออกไป)กลายเป็นประเพณีของชาวบ้านท่าคุระที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน" คำว่า "ท่าคุระ" นอกจากหมายถึงชื่อบ้านท่าคุระแล้ว ยังหมายถึงวัดท่าคุระซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 9 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา วัดท่าคุระเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว และเป็นสถานที่ประกอบพิธีโนราโรงครูแก้บนของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ที่เรียกว่า "งานตายายย่าน" ตายายย่านเป็นความเชื่อในเรื่องระบบเครือญาติที่ว่าชาวบ้านท่าคุระทุกคนจากอดีตถึงปัจจุบันล้วนสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน หรือต่างก็มีตายายร่วมกันคือเจ้าแม่อยู่หัว การจัดงานตายายย่านหรือโนราโรงครูแก้บนก็เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อเจ้าแม่อยู่หัวที่มีต่อตนเองและครอบครัว ดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 671)กล่าวถึงประเพณีงานตายายย่านของชาวบ้านท่าคุระ ตอนหนึ่งว่า

> ประเพณีงานตายายย่าน มีจุดประสงค์สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ประการคือ 1. เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อ "เจ้าแม่อยู่หัว" (ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองคำปางสมาธิหน้าตักกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร สูงประมาณ 2.5 เซนติเมตรซึ่งตามตำนานว่าหล่อขึ้นที่วัดท่าคุระตรงกับวันพุธแรกของเดือน 6 ข้างแรมเมื่อประมาณ 300 ปีมาแล้ว และประดิษฐานอยู่ ณ วัดนี้ตราบจนทุกวันนี้) ที่ว่าเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีแทนคำว่าสมโภชก็เพราะชาวบ้านเชื่ออย่างแรงกล้าว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" ให้คุณแก่ตนนานาประการ จึงมักบนบานและวันนั้นจะเป็นวัน ทำพิธีแก้บนเป็นสำคัญ 2.เพื่อให้บรรดาบุตรหลานของชาวบ้านท่าคุระไปตั้งรกรากที่อื่น ได้กลับมาชุมนุมพร้อมกันและร่วมทำบุญอุทิศกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตน ซึ่งเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่าเป็นการ"ชุมชาติ"หรือ "ชุมญาติ" 3.เพื่อให้ผู้ที่เคยใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านท่าคุระทั้งมวล ตลอดจนญาติมิตรได้ร่วมกันจรรโลงศาสนาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นนี้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือประเพณีการรำโนราโรงครู...

ด้วยเหตุดังกล่าว โนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่านจึงมีบทบาทต่อวิถีชีวิต

ของชาวบ้านท่าคุระทั้งในเรื่องของความเชื่อ การสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน การบนบานขอความช่วยเหลือ การสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพของคนในสังคม เป็นต้น

ท่าคุระนอกจากหมายถึงชื่อบ้านในหมู่ที่ 8,9 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาแล้วยังหมายถึงวัดท่าคุระในหมู่ที่ 9 ตำบลคลองรีซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่านด้วย คลองรี เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสทิงพระไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ 6 กิโลเมตร พื้นที่ตำบลตั้งขนานตามแนวเหนือ - ใต้กับทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ทั้งหมด 10,262 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลใกล้เคียงคือ ทิศเหนือจดตำบลชุมพลและกิ่งอำเภอกระแสสินธุ์ ทิศใต้จดตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ ทิศตะวันออกจดตำบลกระดังงา ตำบลสนามชัยและตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ ทิศตะวันตกจดทะเลสาบสงขลา แบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน มีครัวเรือนประชากร จำนวน 711 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 4,036 คน เป็นชาย 1,974 คน และหญิง 2,062 คน (สำนักงานเกษตรอำเภอสทิงพระ 2535 : 3 - 45)

สภาพโดยทั่วไปของตำบลคลองรี พื้นที่เป็นที่ราบและที่ราบลุ่มลาดเอียง 0 - 2 เปอร์เซนต์สู่ทะเลสาบสงขลา ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำท่วมทุกปีเนื่องจากปริมาณน้ำฝนมากระบายลงสู่ทะเลสาบไม่ทัน หรือเกิดจากน้ำในทะเลสาบหนุนขึ้นสูง และปัจจุบันมีการสร้างถนนสายเลียบฝั่งทะเลขึ้นสูงใหญ่ เป็นเสมือนคันดินกั้นน้ำด้วย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในทางเกษตร โดยทำอาชีพหลายอย่างควบคู่กัน ได้แก่ ทำนา ทำน้ำตาลโตนด เลี้ยงสัตว์ ทำประมง เลี้ยงปลา เป็นต้น สำหรับการทำประมงเป็นประมงน้ำกร่อย บริเวณทะเลสาบสงขลามีเกษตรกรประกอบอาชีพประมง 30 - 40 % ส่วนการเลี้ยงปลานั้น ตำบลคลองรีเป็นตำบลที่มีการเลี้ยงปลามากที่สุดในอำเภอสทิงพระ ประชากรนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด และส่วนใหญ่จบชั้นประถมปีที่ 4 มีโรงเรียนประถมศึกษา 4 โรง สถานีอนามัย 1 แห่ง สภาตำบล 1 แห่ง วัด 4 วัด ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีชาวบ้านตำบลคลองรีรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นอย่างดี มีการจัดงานประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีชักพระ ลอยกระทง

สงกรานต์ วันสารท รวมทั้งงานประจำปีของวัดต่าง ๆ เช่นงานประจำปีเดือน 5 ของวัดประดู่หอมหมู่ที่ 1 และงานประเพณีไหว้เจ้าแม่อยู่หัวเดือน 6 หรืองานตายายย่าน ของวัดท่าคุระหมู่ที่ 9 เป็นต้น เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตำบลคลองรีนั้น จุรีรัตน์ พิรุณ.(2535 : 3) ได้นำคำบอกเล่าของชาวบ้านตำบลคลองรีที่เป็นลักษณะตำนานหรือนิทานอธิบายสถานที่มาสรุปไว้ว่า

เดิมเล่ากันว่า เจ้าเมืองสิงขร(เมืองสงขลาปัจจุบัน) เมื่อสมัยขึ้นครองเมืองใหม่ ๆ มีความประสงค์จะได้เรือที่ขุดจากต้นไม้ใหญ่จำนวน 2 ลำ จึงมีคำสั่งให้อำมาตย์ เข้าป่าเพื่อหาต้นไม้ใหญ่ที่สุดมาขุดเรือดังกล่าว อำมาตย์ไปเจอต้นตะเคียนซึ่งใหญ่มาก (ต้นตะเคียนเชื่อกันว่าเป็นต้นไม้ที่มีผีป่า ผีเขาสิงสถิตอยู่) จึงทำการโค่นต้นตะเคียนนั้น ซึ่งปรากฏว่าต้นตะเคียนขาดแล้วแต่ไม่ยอมล้ม ยังคงหมุนอยู่ เจ้าเมืองสิงขรได้นำเครื่องสักการะไปขอขมาต้นตะเคียนต้นนั้นจึงล้มลงโดยหมุนอยู่เป็นเวลานานถึง 7 วัน เมื่อได้ต้นตะเคียนมาจึงผ่าซีก แล้วขุดเป็นเรือ 2 ลำ เป็นเรือพี่และเรือน้อง และเจ้าเมืองสิงขรได้ตั้งชื่อให้ว่า เรือสิทธิ และเรือรี และในคืนนั้นเรือทั้งสองลำที่อำมาตย์ได้ผูกไว้ที่ฝั่งเมืองสิงขรได้หลุดออกจากฝั่ง และเข้ามาทางทะเลสาบสงขลา และเรือทั้งสองลำได้แยกทางกัน โดยเรือสิทธิแยกไปทางอำเภอปากพะยูน(จังหวัดพัทลุง) และเรือรีมาจมอยู่ในคลองของหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งคลองดังกล่าวได้เรียกชื่อว่าคลองเรือรี และหมู่บ้านที่คลองเรือรีมาจมอยู่ต่อมาเปลี่ยนเป็นตำบลซึ่งเรียกเป็นตำบลคลองรีมาจนปัจจุบัน

การที่วัดท่าคุระ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูแก้บนของชาวบ้านท่าคุระ และตำบลใกล้เคียงที่เรียกว่างานตายายย่าน ติดต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวบ้านท่าคุระ

กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมีบทบาททั้งในเรื่องของความเชื่อการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน การรวมกลุ่มและสร้างสัมพันธภาพของคนในสังคมกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่านจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และควรแก่การศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดสนใจศึกษาอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ ผู้วิจัยจึงได้เลือกที่จะศึกษาวิจัยโนราโรงครูวัดท่าคุระ ในเรื่องประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ ความเชื่อเกี่ยวกับโนราโรงครูของชาวบ้านวัดท่าคุระ พิธีกรรมในการรำโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ บทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าในเรื่องโนรา และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีส่วนในการอนุรักษ์ส่งเสริมและะพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นในโอกาสต่อไป

<u>ความมุ่งหมายของการวิจัย</u>

1. เพื่อศึกษาประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ

3. เพื่อศึกษาพิธีกรรมในการรำโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ

4. เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง

<u>ความสำคัญของการวิจัย</u>

1. ผลของการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบถึงความสำคัญของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีบทบาทและหน้าที่ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง อันจะเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาต่อไป

2. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะช่วยให้เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งจะมีผลให้เกิดการสืบทอดต่อไป

3. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะเป็นแนวทางต่อทางราชการและผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางและรูปแบบการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับชีวิตหรือวัฒนธรรมชุมชนต่อไป

4. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชาติให้ยั่งยืนสืบไป

5. ผลของการศึกษาค้นคว้าสามารถใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าเรื่องโนราในประเด็นอื่น ๆ แก่ผู้สนใจต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลการรำโนราวัดท่าคุระ ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมในช่วงปี พ.ศ. 2537 - 2538 เท่านั้น

2. กลุ่มผู้บอกข้อมูล ได้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูในวัดท่าคุระและชาวบ้านท่าคุระซึ่งคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้เท่านั้น

3. การวิจัยครั้งนี้มิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะพิจารณาความเชื่อ และปรากฏการณ์ทางพฤติกรรมของชาวบ้านในการรำโนราโรงครูและการกระทำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมว่าเป็นจริงหรือไม่ แต่มุ่งพิจารณาขั้นตอนของพิธีกรรม ความเชื่อ บทบาทและหน้าที่ของโนราวัดท่าคุระที่มีต่อชาวบ้านในฐานะที่มรดกวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชุมชนเท่านั้น

ขอบเขตการวิจัย

1. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาข้อมูลการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และเรื่องราวของงานตายายย่านที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้าน

ท่าคุระและตำบลใกล้เคียง

2. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระตามประเด็นต่อไปนี้

2.1 ศึกษาประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่าน เช่น ตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานนางเลือดขาว ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ ตำนานทวดสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว เป็นต้น

2.2 ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ เช่น ความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องการบนและการแก้บน ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้ ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่อยู่หัว เป็นต้น

2.3 ศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ เช่น จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบ ขั้นตอนการจัดพิธีกรรมของโนราโรงครู เป็นต้น

2.4 ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง เช่น บทบาทต่อความเชื่อเรื่องโนราโรงครู บทบาทต่อความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว การบนขอความช่วยเหลือและการแก้บน การรักษาอาการป่วยไข้ การสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม เป็นต้น

<u>นิยามศัพท์เฉพาะ</u>

1. โนราโรงครู หมายถึงการแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆของชาวบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะการรำเพื่อถวายและแก้บนเจ้าแม่อยู่หัว

2. ตำนาน หมายถึงเรื่องเล่าของชาวบ้านท่าคุระที่เกี่ยวกับโนรา เจ้าแม่อยู่หัว และวัตถุสถานในบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงที่สัมพันธ์กับการรำโนราโรงครู

3. ความเชื่อ หมายถึงการยอมรับในอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่เกี่ยว

ข้องกับโนราและเจ้าแม่อยู่หัวว่ามีอยู่จริงของชาวบ้านท่าคุระ

4. พิธีกรรม หมายถึงวิธีการและขั้นตอนการกระทำที่จะนำไปสู่เป้าหมายในการราโนราโรงครู หรืองานตายายย่านของชาวบ้านท่าคุระ เช่น พิธีสรงน้ำเจ้าแม่อยู่หัว การเบิกโรง โหมโรง กาศครู เชิญครู ชุมนุมเทวดา การรำแก้บนเป็นต้น

5. วิถีชีวิต หมายถึงแนวทางการดำเนินชีวิตหรือลักษณะความเป็นอยู่โดยปกติวิสัยของชาวบ้านท่าคุระที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูและเจ้าแม่อยู่หัว เช่น ความเชื่อ การแก้บน การรักษาอาการป่วยไข้ เป็นต้น

6. ตายายย่าน หมายถึงความเชื่อในเรื่องระบบเครือญาติของชาวบ้านท่าคุระว่าทุกคนมีเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน หรือมีตายายร่วมกันอันส่งผลให้เกิดการรำโนราโรงครูเพื่อถวายเจ้าแม่อยู่หัวและแก้บนขึ้นชาวบ้านเรียกว่า"งานตายายย่าน"

<u>วิธีดำเนินการวิจัย</u>

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลและผู้บอกข้อมูล

1.1 ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้จากเอกสาร งานวิจัย การรวบรวมของบุคคลหน่วยงานราชการและเอกชน

1.2 ข้อมูลภาคสนามและผู้บอกข้อมูล ได้จากแหล่งข้อมูลและผู้บอกข้อมูลที่คัดเลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1.2.1 พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

1.2.2 นายโรงหรือหัวหน้าคณะโนรา ที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระ ชาวบ้านท่าคุระและผู้มาร่วมพิธีกรรมการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ

2. วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล

2.1 ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 สำรวจชุมชนบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรีเพื่อทราบสภาพชุมชนแหล่งข้อมูล ระหว่างเดือนมีนาคม 2537 - พฤษภาคม 2537

ระยะที่ 2 ออกเก็บข้อมูลภาคสนาม และสังเกตการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระอย่างละเอียดระหว่างเดือนพฤษภาคม 2537 - ตุลาคม 2537

ระยะที่ 3 จัดกระทำกับข้อมูล พฤศจิกายน 2537 - มีนาคม 2538

2.2 วิธีการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำโดยวิธีการดังต่อไปนี้

2.2.1 สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลแบบเจาะลึกตามแนวในแบบสัมภาษณ์แล้วบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียง จดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ

2.2.2 สังเกตการประกอบพิธีกรรม บันทึกเสียงและถ่ายภาพประกอบการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ

2.2.3 สำรวจ บันทึกข้อมูล ถ่ายภาพวัตถุ และสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับตำนานท้องถิ่นและเรื่องโนราในตำบลคลองรีและบริเวณใกล้เคียง

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.3.1 นำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาจัดทำรหัส

2.3.2 ถอดเทปข้อความออกเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมกับตรวจสอบข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้องและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

2.3.3 นำข้อมูลมาแยกและจัดระบบหมวดหมู่เนื้อหาตามขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

2.3.4 ประมวลข้อมูลแต่ละหมวดหมู่แล้วนำมาทำความเข้าใจตีความ และอธิบายความตามขอบเขตของเนื้อหาที่ทำการศึกษาค้นคว้า

2.3.5 จัดทำรายงานผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราโรงครู
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวัฒนธรรมและบทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรม

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและโนราโรงครู

ได้มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้ารวบรวมเรื่องโนราและโนราโรงครูไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

เทวสาโร (2508 : 1 - 22) ได้เขียนเรื่อง "มโนราห์" ไว้ในในหนังสือเทพสารบรรพ 2 โดยกล่าวถึงตำนานและความเป็นมาของโนราว่าเป็นการร่ายรำสำหรับบูชาเทพเจ้า พระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ ในศาสนาพราหมณ์ เมื่อพราหมณ์เข้าสู่ภาคใต้ จึงนำการละเล่นชนิดนี้เข้ามาด้วย เรื่องราวของโนรา โนราคงจะเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าจันทรภาณุทรงสถาปนาเมืองพัทลุงที่บางแก้ว ในครั้งที่มีการฉลองพระนคร และพระธาตุบางแก้ว ได้โปรดเกล้าให้มีการแสดงโนราด้วย ผู้ที่แสดงโนราในครั้งนั้นคือเจ้าชายรามหรือขุนศรีศรัทธา ซึ่งเป็นพระเจ้าหลานเธอในพระเจ้าจันทรภาณุนั่นเอง แล้วกล่าวถึงประวัติของขุนศรีศรัทธาและกำเนิดโนราที่เกี่ยวข้องกับประวัติเมืองพัทลุง สถานที่สำคัญ ๆ ในจังหวัดพัทลุง และสถานที่บริเวณทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออกในเขตอำเภอสทิงพระ อำเภอระโนด และกิ่งอำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ดังตัวอย่างคำกลอนที่กล่าวถึงประวัติโนราและเมืองพัทลุงตอนหนึ่งว่า

ก่อกำเนิด คราเกิดชาตรี
ปางหลังยังมี เมื่อครั้งตั้งดิน
บิดาของเจ้า ชื่อท้าวโกสินทร์
มารดายุพิน ชื่อนางอินกรณี
ครองเมืองพัทลุง เป็นกรุงธานี
บุตรชายท่านมี ชื่อศรีสิงหร
ทุกเช้าทุกค่ำ เที่ยวรำเที่ยวร่อน
บิดามารดร อาวรณ์อับอาย
คิดอ่านไม่ถูก เพราะลูกเป็นชาย
ห้ามบุตรสุดสาย ไม่ฟังพ่อแม่
คิดอ่านไม่ถูก จึงเอาลูกลอยแพ
สาวชาวชะแม่ พร้อมสิบสองคน

ฯลฯ

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2527) ได้เรียบเรียงเรื่องโนรา กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโนราโดยนำคำบอกเล่าของขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) และบทขับร้องของโนราที่เกี่ยวกับประวัติโนราจากหลายจังหวัดมาตีความวินิจฉัยเปรียบเทียบและรวบรวมบทกาศครู คำไหว้ครู คำเชิญครู บทสรรเสริญคุณครู สรรเสริญคุณมารดา บทรำท่าสิบสอง บทร้องประกอบท่ารำ ครูสอน ท่าสอนรำ เพลงหน้าแตระ เพลงทับ กำพรัดหน้าม่าน กำพรัดชม กำพรัดบทเกี้ยว บทเพลงพลายงาม การรำบทสีโต การรำบทสิบสอง การรำคล้องหงส์ การรำแทงเข้ ธรรมเนียมนิยมในการประชันโรงโนรา พิธีฟอกผ้าใหญ่หรือพิธีแต่งพอกของโนรา โดยกล่าวถึงองค์ประกอบและขั้นตอนต่าง ๆ จนจบพิธี

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2523) ได้จัดพิมพ์หนังสือพุ่ม เทวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร โดยนำเอาบทความ

ที่ให้ความรู้เรื่องโนราในแง่มุมต่าง ๆ มารวบรวมไว้ คือ ความเป็นมาของโนรา ของเยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร และ ภิญโญ จิตต์ธรรม ขนบนิยมในการแสดงโนราในอดีตของชวน เพชรแก้ว องค์ประกอบของโนรารุ่นเก่าของ วิมล ดำศรี ตำนานและความเป็นมาของโนราห์หรือโนราของ วิเชียร ณ นคร โนราลงครูของสว่าง สุวรรณโร พิธีกรรมที่น่าศึกษาในโนราโรงครูของ ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ การแสดงโนราจากอดีตถึงปัจจุบันของ ประหยัด เกษม และบทร้องและท่ารำของโนราของ จิตร์ ฉิมพงษ์

สุชิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 1804 - 1819)ได้เขียนเรื่อง "โนรา" ไว้ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ โดยกล่าวถึงโนราว่า เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สืบทอดกันมานานและนิยมกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ เป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่อง และแสดงตามความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม เดิมเรียกโนราว่า "ชาตรี" ดังปรากฏหลักฐานอยู่ในตำนาน วรรณกรรมท้องถิ่น วรรณคดีของภาคกลาง โนรามีพัฒนาการมาจากศิลปะชั้นสูงจนกลายเป็นนาฏกรรมของราชสำนัก และของท้าวพระยามหากษัตริย์ในภาคใต้มาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรี-อยุธยาเป็นอย่างน้อย แล้วกล่าวถึงคณะโนราว่าคณะหนึ่ง ๆ มีประมาณ 14 -20 คน โนราสมัยก่อนมีตัวรำเพียง 3 ตัว คือ ตัวนายโรงหรือโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง 1 ตัวนางหรือนางรำ 1 ตัวตลกหรือพราน 1 สมัยต่อมาเพิ่มตัวนางรำเป็น 3 - 5 คน มีนักดนตรีหรือลูกคู่ 5 - 7 คน เครื่องแต่งกายโนราที่สำคัญประกอบด้วยเทริด เครื่องลูกปัด (บ่า ปิ้งคอ พานนอก) ปีกนกแอ่นหรือปีกเหน่ง ซับทรวงหรือทับทรวง หรือตาบปีกหรือหางหงส์ ผ้านุ่ง หน้าเพลา หน้าผ้า ผ้าห้อย กำไลต้นแขนและปลายแขน กำไล เล็บ หน้าพราน หน้าทาสี เครื่องดนตรีประกอบด้วย ทับ (โทน) กลอง ปี่ โหม่ง ฉิ่ง แตระหรือแกระ โรงแสดง โอกาสที่แสดง องค์ประกอบหลักของการแสดงได้แก่ การรำ การร้อง การทำบท การรำเฉพาะอย่างเช่นรำบทครูสอน รำขอเทริด รำเพลงปี่ ฯลฯ การเล่นเป็นเรื่อง

ท่ารำ เช่น ท่าจับระบำ ท่าลงฉาก ท่าบัวตูม ฯลฯ เพลง การร้องและการรับลำดับการแสดง เรื่องที่นิยมแสดง รวมทั้งเสนอแนะข้อคิดเห็น ข้อวินิจฉัย และข้อสังเกตบางประการเอาไว้ด้วย

สว่าง สุวรรณโร (2529 : 1822 - 1825) ได้เขียนเรื่อง "โนราลงครู" ไว้ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ โดยกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของโนราลงครู วันเข้าพิธีและวันสิ้นสุดของพิธี การแต่งพอกในวันพฤหัสบดี ขั้นตอนของพิธีกรรมลงครู เริ่มตั้งแต่ไหว้ครูไหว้พระคุณมารดา ว่าบทนกเป็ดกาน้ำเป็นคติสอนใจ แสดงเรื่องสั้น ๆ รำบทพลายงาม รำสิบสองเรื่อง ว่ากำพรัดนกกระจอก เริ่มพิธีเชิญตาหลวงมาเข้าทรง โดยนายโรงว่าบทเชื้อเชิญบูรพาจารย์โนรา พ่อแม่ตายายมาเข้าทรง เช่น บทเกริ่น บทเชิญตาหมอเฒ่า เชิญตาหลวงเทพ เชิญพ่อเทพสิงหร เชิญตาหลวงอินทร์ บทเชิญโนรามี บทเชิญตาหลวงทรง บทเชิญตาหลวงสิทธิ์ ครูโนราเข้าทรงรับเครื่องบูชา สรงน้ำ เปลี่ยนเครื่องแต่งตัว พิธีแก้บนด้วยเครื่องสังเวยที่เตรียมไว้ แก้บนด้วยการรำ ออกพราน ลูกหลานกราบขอพร โนราร่ำส่งตายาย ไล่ผีสางที่เข้ามาลอบกินเครื่องสังเวยในโรงแล้วจึงจบพิธี

พิทยา บุษรารัตน์ (2535) ศึกษาเรื่องโนราโรงครูตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ในด้านความเกี่ยวข้องกับตำนานท้องถิ่น ความเชื่อ พิธีกรรม และความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลดังกล่าว ผลวิจัยพบว่าตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราในเขตตำบลท่าแค คือ ตำนานโนรา ตำนานขุนศรัทธาท่าแค ตำนานนางเลือดขาว ตำนานสิทธิเรือรี ตำนานสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับโนรา เช่น โคกขุนทา เขื่อนขุนทา ต่างบอกเล่าประวัติของโนรา เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับครูโนรา และความสัมพันธ์ของโนรากับตำบลท่าแค ที่เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งกำเนิดโนรา ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโนรา ชาวบ้านเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ไสยศาสตร์ การบนและการแก้บนครูหมอโนรา การครอบเทริด การผูกผ้าปล่อย การตัดจุก การเหยียบเสน การตัดผมผีช่อ การ

รำถือบหัวควาย การรักษาอาการป่วยไข้ การเข้าทรงและร่างทรง ความเชื่อดังกล่าว เป็นความเชื่อระดับชาวบ้าน ที่มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนากับลัทธิพราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิม ส่วนพิธีกรรมในการรำโนราโรงครูมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเช่นไหว้ครูหมอโนรา แก้บน ทำพิธีครอบเทริด และประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ เช่นตัดจุก เหยียบเสน รำสอดเครื่องสอดกำไล เป็นต้น สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างโนราโรงครูกับวิถีชีวิตของชาวบ้านนั้น โนราโรงครู มีบทบาทและหน้าที่ ในการสืบทอดการรำโนรา การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม การสร้างอาชีพ การสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม การสร้างเสริมความรู้และสติปัญญา เป็นต้น

ผาสุข อินทราวุธ (2529 : 89 - 105) ได้เขียนเรื่อง "ละครชาตรีหรือโนห์รา" ไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราชชุดที่ 4 กล่าวถึงละครโบราณแบบหนึ่งที่ชาวไทยภาคกลางเรียกว่า "ละครชาตรี" และชาวไทยภาคใต้เรียกว่า "โนห์รา" ว่ามีประวัติความเป็นมาที่ค่อนข้างสับสน มักเป็นตำนานซึ่งเกิดจากคำบอกเล่าจากปากหนึ่งไปสู่อีกปากหนึ่ง โดยยกตำนานละครชาตรีที่มีผู้ศึกษาไว้หลายฉบับมากล่าวสรุป เช่นฉบับของกรมศิลปากร ฉบับคำบอกของขุนอุปถัมภ์นรากร ฉบับนายภิญโญ จิตต์ธรรม เป็นต้น กล่าวถึงสถานที่ที่เริ่มมีละครชาตรีโดยยกข้อสันนิษฐานของผู้รู้ เช่น สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ นายมนตรี ตราโมท นายธนิต อยู่โพธิ์ มาเปรียบเทียบและกล่าวถึงรูปแบบละครชาตรีโบราณ เช่น ผู้แสดง เครื่องดนตรี การเดินโรง การออกโรง เพื่อสืบหาต้นแบบดั้งเดิมของละครชาตรี แล้วสรุปว่าละครโนห์ราชาตรีได้ต้นแบบมาจากละครรำกลากลีของอินเดียใต้ โดยเข้ามาทางคาบสมุทร (ภาคใต้) ของประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ 13 - 16 แต่นิยมเล่นเรื่องราวทางพุทธศาสนานิกายมหายานซึ่งมาเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแถบนี้โดยรับอิทธิพลมาจากนาลันนา (อินเดียภาคตะวัน

ออกเฉียงเหนือ) ส่วนชื่อชาตรีนั้นน่าจะมาจากลักษณะละครที่ร่อนเร่ไปแสดงตามที่ต่าง ๆ ชาวอินเดียที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนคาบสมุทรของประเทศไทย (ภาคใต้ของไทย) ซึ่งมีชาวอินเดียจากแคว้นเบงกอล ก็คงจะเรียกรูปแบบละครเร่ร่อนนี้ว่า ยาตรา ยาตรี (ภาษาสันสกฤต) ซึ่งสำเนียงเบงกอลีก็เรียกว่า ชาตรา ชาตรี นั่นเอง

อุดม หนูทอง (2531 : 148 - 203) ได้เขียนเรื่อง "โนรา" ไว้ในหนังสือดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้ โดยกล่าวถึงความเป็นมาของโนราว่ามีทั้งที่ปรากฏเป็นตำนานบอกเล่าและหลักฐานเอกสาร ตำนานโนราที่สืบค้นได้มี 5 กระแสคือ กระแสที่ 1 ปรากฏเป็นคำกาพย์ ถ่ายทอดโดยขุนอุปถัมภ์นราการ (โนราพุ่ม เทวา) กระแสที่ 2 เล่าโดยโนราวัดจันทร์เรือง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา กระแสที่ 3 ปรากฏเป็นคำกาพย์ ถ่ายทอดโดยนายช้อน ศิวายพราหมณ์ ศึกษาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี (พ.ศ.2500) กระแสที่ 4 ตำนานโนราของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กระแสที่ 5 ตำนานละครชาตรีของกรมศิลปากร และได้นำข้อวินิจฉัยตำนานโนราของเยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร และภิญโญ จิตต์ธรรม ข้อวินิจฉัยของเทวสาโร มากล่าวสรุปไว้ พร้อมทั้งตั้งข้อสังเกตและเสนอความคิดเห็นของผู้เขียน แล้วจึงกล่าวถึงองค์ประกอบในการเล่น ได้แก่ คณะโนรา คณะหนึ่งประมาณ 15 - 20 คน ประกอบด้วย นายโรงหรือโนราใหญ่ 1 คน ผู้รำ 5 - 6 คน พราน 1 คน ทาสี 1 คน หมอไสยศาสตร์ 1 คน ลูกคู่ 5 - 6 คน และผู้ติดตามที่คอยช่วยแบกหามสัมภาระเรียกว่า "ตาเสือ" ดนตรี มี ทับ 1 คู่ กลอง 1 ใบ ปี่นอก 1 เลา โหม่ง 1 คู่ ฉิ่ง 1 คู่ แกระไม่จำกัดจำนวน โอกาสที่เล่น นิยมเล่นเพื่อความบันเทิงและประกอบพิธีกรรม โรงและอุปกรณ์ประกอบโรง โรงโนรามี 2 แบบ คือ โรงแสดงทั่วไปและโรงแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรม เครื่องแต่งตัวและอุปกรณ์เบ็ดเตล็ด เครื่องแต่งตัวได้แก่ เทริด สังวาล ปีกนกแอ่น (ปีกเหน่ง) ทับทรวง หางหงส์

(ปีก) ผ้านุ่ง หน้าเพลา (สนับเพลา) หน้าผ้า (ลักษณะเดียวกับชายไหว) ผ้าห้อย กำไลต้นแขน กำไลปลายแขน และเล็บ อุปกรณ์เบ็ดเตล็ด ได้แก่ ชุม ไม้หวายเฆี่ยนพราย หม้อน้ำมนตร์ ศร หอก พระขรรค์ ขนบนิยมในการเล่นมี 2 ลักษณะ คือ เล่นเพื่อความบันเทิง และเล่นเพื่อประกอบพิธีกรรม ท่ารำและกระบวนรำ ท่ารำเช่น ท่าแม่ลาย (ท่าแม่ลายกนก ท่าเทพพนม) ท่าขี้หนอน (ท่ากินนร) ท่าจับระบำ ฯลฯ กระบวนรำ เช่น รำบทครูสอน รำบทสอนรำ รำบทประถม ฯลฯ การแสดงเรื่อง กลอนและท่านองกลอน บทร้องกลอนโนรา มี 2 ลักษณะคือ บทร้องที่มีท่ารำประกอบ เช่น บทครูสอน บทสอนรำ บทประถม ฯลฯ และบทร้องที่ไม่มีท่ารำประกอบ เช่น บทกาศครู บทสรรเสริญครู บทสรรเสริญคุณมารดา ฯลฯ และได้กล่าวถึงความเชื่อของโนรา เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนรา ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องอำนาจเร้นลับของโนรา ฯลฯ รวมทั้งได้ตั้งข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับโนราเอาไว้ด้วย

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ

เนื่องจากวัฒนธรรมทางความเชื่อของมนุษย์จะมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อที่มีระบบมากขึ้นมีเหตุผลมากขึ้น ความเชื่อดังกล่าวจะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านความปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ ไว้ดังนี้

โครเบอร์ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. 2518 : 7 ; อ้างอิง มาจาก A.L Kroeber. 1948 : 603 - 604) ได้กล่าวถึงความเชื่อในอำนาจเวทมนตร์และอำนาจเหนือธรรมชาติของมนุษย์ว่า เป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยจากอำนาจเหล่านั้น ดังนั้นมนุษย์จึงคิดเครื่องยึดเหนี่ยวทางเวทมนตร์คาถาหรือทางการเช่นสรวงบูชาสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นกำลังใจและเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้อาจจะได้รับความสำเร็จ

และหากขัดแย้งก็อาจจะประสบเคราะห์กรรม จะเห็นได้ว่าความเชื่อมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมเกี่ยวกับความเชื่อจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับความรู้สึกไม่มั่นคงที่มีอยู่ การจะแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อโดยวิธีใด หรือต่อวัตถุใดก็ขึ้นอยู่กับความคิดของมนุษย์ว่าสิ่งใดเหมาะสม

จารุวรรณ ธรรมวัตร (ม.ป.ป. : 106) กล่าวถึงความเชื่อของมนุษย์ว่า เกิดจากมนุษย์แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อชีวิตถึงคราววิบัติ เกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านั้นเกินขีดความสามารถ ที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้ มนุษย์จึงคิดว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจเหล่านั้นอาจจะเป็นภูตผีปีศาจ วิญญาณหรือเทพเจ้า เป็นต้น ดังนั้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้นมนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับ โดยเชื่อว่าถ้าบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจเหนือธรรมชาติพอใจจะช่วยให้ปลอดภัย และเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความกตัญญูกตเวทีด้วยการเซ่นสรวงบูชาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง

ชลอ บุญช่วย (2532 : 26) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องผจญกับภัยธรรมชาติ มนุษย์จึงเกิดความสงสัยในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและพยายามหาคำตอบเพื่อขจัดความสงสัยนั้นโดยใช้เหตุผลและอารมณ์ การตอบข้อสงสัยด้วยอารมณ์ทำให้มนุษย์มีความเชื่อว่าอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออำนาจลึกลับสามารถบันดาลให้เหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น มนุษย์จึงเชื่อในอำนาจเหล่านั้น ดังนั้นจึงหาวิธีการที่จะได้รับความปลอดภัยโดยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อจะให้อำนาจเหล่านั้นปรานี และประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงความกตัญญูเมื่อได้รับประโยชน์จากอำนาจเหล่านั้น ซึ่ง "พิธีกรรมเกี่ยวกับความอยู่รอดที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์นั้น ต่อมากลายเป็นความเชื่อ และความเชื่อก็ส่งเสริมให้การประกอบพิธีกรรมละเอียดซับซ้อนและ

วิจิตรพิสดารขึ้น" (ประมวญ ดิคคินสัน. 2521 : 138)

ดังนั้นการจะศึกษาความเชื่อของมนุษย์ในสังคมใดจึงสามารถศึกษาได้จากพิธีกรรมที่มนุษย์ในสังคมนั้นแสดงออก ดังที่ เสฐียรโกเศศ กล่าวว่า "ความเชื่อของมนุษย์ในสังคมจะแสดงออกให้เห็นทางขนบประเพณี" (พระยาอนุมานราชธน 2503 : 195) ความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับที่ ปรานี วงษ์เทศ (2528 : 242) กล่าวไว้ว่า มนุษย์จะแสดงออกให้เห็นซึ่งความเชื่อทางศาสนาโดยดูได้จากพิธีกรรม หรือในทางกลับกันพิธีกรรมคือรูปธรรมของความเชื่อทางศาสนา นั่นเอง นอกจากนั้น การศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในชุมชน สามารถอาศัยข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้หลายแหล่ง พิธีกรรม ประเพณีชาวบ้านก็เป็นแหล่งหนึ่งที่สามารถศึกษาความเชื่อได้(พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ และปรีชา นุ่นสุข. 2525 : 115)

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2527) ศึกษาเรื่องผีเจ้านาย โดยมุ่งศึกษาถึงสถานภาพของการเคารพนับถือผีเจ้านายในจังหวัดเชียงใหม่ ว่าดำรงอยู่ได้อย่างไรภายใต้ระบบความเชื่อทางพุทธศาสนา และศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพของศาสนาพุทธพราหมณ์ และผีภายใต้โครงสร้างอันเดียวกัน รวมทั้งระบบการจัดลำดับความสำคัญของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ยกมาเป็นตัวบุคคล ตลอดจนวิเคราะห์ถึงหน้าที่ทางสังคมของผีเจ้านายด้วย ผลการวิจัยพบว่า การนับถือผีดำรงอยู่ควบคู่กับความเชื่อแบบพุทธและพราหมณ์ มีสัมพันธภาพที่ปรากฏให้เห็นในรูปของการจัดสถานภาพสูงต่ำ และแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างมีระบบ ทั้งพบว่าระบบความเชื่อทางศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นกับระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และการบริหารในสังคมไทย

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2521 : 30 - 41) ได้เขียนบทความเรื่อง "พื้นฐานวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้) ไว้ในหนังสือศิลปากร โดยกล่าวว่า ชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่ยังตกอยู่ในอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ยังไม่มีศาสนาแต่มีความเชื่อถือธรรมชาติซึ่งตามปกติมองไม่เห็นตัวแต่เชื่อว่าเป็นสิ่งมีอำนาจเหนือคนสามารถ

บันดาลให้เกิดคุณและโทษแก่ตนได้ เราเรียกความเชื่อเหล่านี้ว่า ลัทธิผีสางเทวดา (animism) แม้ว่าทุกวันนี้เรามีศาสนาประจำใจอันประณีตแล้วแต่ก็ยังคงมีความเชื่อเก่า ๆ ปรากฏให้เห็นอยู่โดยทั่วไปตามพื้นบ้าน เช่น การนับถือเทวดาอารักษ์ พระภูมิเจ้าที่ ผีบรรพบุรุษ ผีเรือน อันแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลความเชื่อถือที่มีมาแต่โบราณยังคงมีสืบต่อ ๆ กันมาไม่ขาดสาย

พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ และปรีชา นุ่นสุข (2525 : 110 - 127) ได้เขียนบทความเรื่อง "ศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ของชุมชนโบราณในภาคใต้" ไว้ในหนังสือรายงานการสัมมนาเรื่องประวัติศาสตร์โบราณคดีศรีวิชัย สอดคล้องกับความเชื่อชาวภาคใต้ที่ ภิญโญ จิตต์ธรรม ได้รวบรวมไว้ โดยกล่าวถึงศาสนาของชุมชนภาคใต้ ความเชื่อพื้นฐานของชาวภาคใต้ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ความเชื่อที่ชาวภาคใต้มีต่อมนุษย์ ความเชื่อที่ชาวภาคใต้มีต่อธรรมชาติ ความเชื่อที่ชาวภาคใต้มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อดังกล่าว เช่น ความเชื่อและประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ความเชื่อในผีบรรพบุรุษ ความเชื่อในผีเจ้าที่หรือเทวดาอารักษ์ ความเชื่อในครูหมอ ความเชื่อว่ามนุษย์สามารถติดต่อกับดวงวิญญาณได้ ความเชื่อว่าคำสาบานและแรงอธิษฐานเป็นจริงได้ ความเชื่อในกฎแห่งกรรมและภพหน้าว่ามีจริง เป็นต้น

อาภรณ์ อุกกฤษณ์ (2531 : 72 - 89) ศึกษาอิทธิพลของภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อความคงอยู่ของศาสนา ความเชื่อ และพิธีทรงพระเนื่องในงานวันเกิด "พระปุนเท่าก๋ง"จากพิธีกรรมทรงพระประจำปีของจังหวัดกระบี่ เมื่อปี พ.ศ. 2529 และได้รายงานผลการศึกษาไว้ในหนังสือ พื้นถิ่นพื้นฐาน : มิติใหม่ของคติชนวิทยา และวิถีชีวิตสามัญของ "พื้นบ้านพื้นเมือง" ว่า พิธีทรงพระเป็นการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา ลัทธิพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผีสางเทวดาในพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ความศรัทธาที่มีต่อพระและพิธีกรรมดังกล่าวทำให้ผู้คนมีความตั้งใจที่จะทำความดี ละเว้นความชั่ว การทำบุญนับเป็นกรรมดีอย่างหนึ่งที่ทำได้ง่าย ในแง่จิตวิทยาพิธีทรงพระได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าพบได้ระบายความทุกข์

เพื่อผ่อนคลายความเครียดโดยพระเป็นผู้ให้คำแนะนำหรือทำหน้าที่คล้ายจิตแพทย์ ซึ่งรักษาโรคทางใจให้กับผู้ที่มีปัญหา และขณะเดียวกันพระยังเป็นแพทย์ที่รักษาโรคทางกายได้ด้วย ในแง่ของบทบาทหน้าที่ทางสังคมของพิธีทรงพระพบว่า มีบทบาทหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคลตามความใกล้ชิด ประสบการณ์และความศรัทธาของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ในการเปลี่ยนสถานภาพของปัจเจกบุคคล ส่วนบทบาทต่อสังคมส่วนรวมนั้นทำหน้าที่ดึงดูดให้ผู้คนจากที่ต่าง ๆ มาร่วมชุมนุมและทำงานร่วมกัน และส่งผลต่อสังคมส่วนรวมในแง่ของจริยธรรม และศีลธรรม เกิดความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่รวมกัน นอกจากนี้ ศาสนา ความเชื่อ และพิธีทรงพระยังมีบทบาทหน้าที่เป็นที่พึ่งทางใจของปัจเจกชน และสังคมส่วนรวมด้วย

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 468) ได้จำแนกความเชื่อของชาวไทยภาคใต้ตามมูลฐานที่เกิดไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 ออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนา
2. ความเชื่อทางไสยศาสตร์
3. ความเชื่อเกี่ยวกับจริยาวัตร
4. ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้านและการปัดเป่ารักษาไข้

ความเชื่อ 4 ประเภทนี้ อาจประสมประสานกันอยู่ในเรื่องเดียวกันมากกว่า 1 ประเภท เช่นความเชื่ออันสืบเนื่องมาจากศาสนา อาจมีความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ปนอยู่ด้วย หรือความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้านมีความเชื่อที่เกี่ยวกับลัทธินิยมดั้งเดิม และไสยศาสตร์ปนอยู่ด้วย

จากแนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การสร้างความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความรู้สึกไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน มนุษย์เกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่เบื้องหลัง เมื่อหาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ก็จินตนาการขึ้น

ตามความรู้สึกว่า ผี วิญญาณ เทวดา ฯลฯ จึงต้องมีการเซ่นสรวงบูชาเพื่อให้สิ่งที่ตนสมมติขึ้นนั้นผ่อนคลายความรุนแรง และบันดาลให้พวกตนมีความสุข เมื่อพวกตนได้รับความสุขความปลอดภัยก็มีการเซ่นสรวงบูชาเพื่อขอบคุณ "การกระทำดังกล่าวจะอาศัยพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง และนาน ๆ เข้าก็กลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีสำหรับกลุ่มชนนั้น ๆ " ชลอ บุญช่วย. 2532 : 22)

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวัฒนธรรมและบทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรม

ในประวัติศาสตร์การศึกษาของมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ปรากฏว่ามโนทัศน์ "วัฒนธรรม" มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นมโนทัศน์ที่ใช้กำหนดเป้าหมายของการศึกษานักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมศึกษาวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง "แบบแผนดำเนินชีวิตของกลุ่มชน" ความสนใจของนักมานุษยวิทยาครอบคลุมกว้างขวางและหลากหลาย ที่เป็นอยู่คือมีทั้งเครือญาติ การเมือง เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ศาสนา ภาษา และศิลปะ ซึ่งต่างก็เห็นว่าเป็นหนทางที่จะเข้าใจมนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์(ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. 2529 : 93)

โบรนิสลอร์ มาลิโนว์สกี้ (บุญเดิม พันธรอบ และจำนง พันธรอบ. 2525 : 67 - 68 ; อ้างอิงมาจาก Bronislaw Malinoski. 1944 : 91 - 119) กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนในโลกมีความต้องการทางจิตและทางกายภาพคล้ายคลึงกัน หน้าที่ของวัฒนธรรมคือ ตอบสนองความต้องการทางจิตและชีวภาพ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการความปลอดภัย เมื่อมารวมกลุ่มกันในสังคม แม้มนุษย์จะพัฒนาเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ให้เจริญขึ้นแล้วก็ตาม แต่ความรู้เหล่านี้ก็ยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามธรรมชาติได้ เช่น ฟ้าร้อง แผ่นดินไหว มนุษย์จึงสร้างวัฒนธรรมศาสนาและไสยศาสตร์ขึ้นมาอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเหล่านี้ เพื่อให้มนุษย์มีความรู้สึกว่าปลอดภัยในสังคมมากขึ้น วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นจึงมีความสำคัญหรือมีหน้าที่ในสังคม มาลิโนว์สกี้พูดถึงความจำเป็นของมนุษย์ ที่จะต้องสร้าง

วัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการระดับต่าง ๆ คือ

1. วัฒนธรรมตอบสนองความต้องการทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหารและการพักผ่อนหย่อนใจ

2. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เช่น ความต้องการมีตัวบทกฎหมายและการศึกษา

3. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือบูรณาการสังคม เช่น ศาสนา และศิลปะ

มาลี ไพรสน (2532 : 16) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับชีวิตว่า มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านของสังคมหนึ่ง ๆ เป็นรูปการแสดงออกที่สัมพันธ์กับชีวิตเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างแนบแน่น ลักษณะความสัมพันธ์เช่นนี้ตามทัศนะของนักมานุษยวิทยาหน้าที่นิยม (functionalism) เรียกว่าการหน้าที่ (functions) ซึ่งหมายถึงการมีส่วนใดส่วนหนึ่งอำนวยประโยชน์ให้ส่วนรวมทั้งหมดดำรงอยู่ได้ เช่นเดียวกับสถาบันศาสนาย่อมมีการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับสถาบันอื่น ๆ เพื่อการดำรงอยู่ของส่วนรวมทั้งหมด ดังที่ โบรนิสลอร์ มาลิโนว์สกี้ กล่าวถึงศาสนาว่า มีหน้าที่ต่อชีวิตมนุษย์และสังคมมนุษย์ 4 ประการ คือ

1. ทำหน้าที่ในการให้คำอธิบาย

2. หน้าที่ในการสนับสนุนอย่างมีพลังแก่สถาบันพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม และวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของสังคม

3. หน้าที่ในการสนับสนุนให้พลังใจในกรณีเกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์รู้สึกว่าตนไม่อาจควบคุมได้ วิกฤตการณ์เหล่านี้อาจเป็นวิกฤตการณ์ทางธรรมชาติหรือทางสังคมก็ได้ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของปัจเจกชน

4. หน้าที่ในการผนึกส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้เข้าเป็นเอกภาพ

เอ.อาร์. แรดคลิฟฟ์ - บราวน์ (บุญเดิม พันรอบ และจำนง พันรอบ.

2525 : 66; อ้างอิงมาจาก A.R.Radcliffe-Brown. 1935 : 394 - 402) นักทฤษฎีกลุ่มหน้าที่นิยม ก็กล่าวสอดคล้องกันถึงการตอบสนองของศาสนาที่มีต่อมนุษย์ว่า พิธีกรรมทางศาสนาเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลทำให้สังคมมีความรู้สึกร่วมกัน ตามความเห็นของกลุ่มหน้าที่นิยม ความสำคัญของการรวมกลุ่มหรือการทำพิธีต่าง ๆ ทางศาสนา เกิดจากการที่มนุษย์พยายามชุมนุมปรึกษาหารือร่วมกันเป็นประการแรก ส่วนจุดประสงค์ทางศาสนาเป็นเป้าหมายรองลงมา

ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นหนทางหรือวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์ปัญหาพื้นฐานดังกล่าวคือปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ ปากท้อง ความขัดแย้ง การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ ความลี้ลับและอำนาจเหนือธรรมชาติ ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ การติดต่อสื่อสารกัน การแสดงออกและการพักผ่อนหย่อนใจ "สังคมทุกสังคมจึงต้องมีระบบต่าง ๆ ของวัฒนธรรม คือ ระบบครอบครัว เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข การสื่อสาร และนันทนาการซึ่งแต่ละสังคมอาจจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันไป" (งามพิศ สัตย์สงวน. 2532 : 20) ดังนั้นการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของวัฒนธรรมจึงใช้ทฤษฎีการปฏิบัติหน้าที่(Functionalism)ในการศึกษา เพราะวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตและกิจกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อสนองตนเองและผู้อื่นที่อยู่ในสังคมเดียวกัน (ดำรงค์ ฐานดี. 2520 : 28 - 32) " รูปการแสดงออกทางวัฒนธรรมใด ๆ จึงย่อมมีการหน้าที่ (Functions) หรือประโยชน์ใช้สอยต่อชุมชนที่วัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่"(มาลี ไพรสน.2532 : 3) การศึกษาตามแนวทฤษฎีปฏิบัติหน้าที่นี้ เป็นการศึกษาองค์ประกอบของวัฒนธรรมว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นเกี่ยวข้องกันและตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลอย่างไร (สุมนทิพย์ บุญสมบัติ. 2525 : 27 - 28) ส่วนหน้าที่ (Functions) หมายถึงการอำนวยประโยชน์แก่กลุ่มหรือสังคม หรือกลุ่มทำประโยชน์ให้กับสมาชิกคนใดคนหนึ่งอยู่รอดในสังคม เช่น ครอบครัวให้ทารกอยู่รอด และหมายถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน

และกัน การวิเคราะห์ทางหน้าที่นิยมนั้น เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา "หน้าที่นิยม (Functionalism) ถือว่าเป็นทฤษฎีและเป็นการศึกษาส่วนต่าง ๆ ของสังคมที่เกี่ยวข้องกันว่า แต่ละหน่วยของวัฒนธรรมมีบทบาทช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างไร" (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์).2523 : 112)

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาบทบาทและหน้าที่ของวัฒนธรรมในชุมชนใดชุมชนหนึ่งจะทำให้เรามองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น โดยที่วัฒนธรรมทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน เช่น หน้าที่ในการสืบทอดวัฒนธรรม หน้าที่ในการรวมกลุ่ม หน้าที่ในการอบรมสั่งสอน หน้าที่ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม หน้าที่ในการสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม เป็นต้น

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจเรื่องราวและประเด็นต่าง ๆ ที่จะศึกษาในเรื่อง โนรา โนราโรงครู ตลอดจนแง่มุมของโนราที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดทำเค้าโครงวิจัย และเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย

บทที่ 2

ประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ

การศึกษาประวัติและตำนานท้องถิ่นในที่ต่าง ๆ ได้มีผู้ให้ความหมายของตำนานไว้ว่า ตำนานคือ นิทานพื้นบ้าน ตำนานคือ งานบันทึกประวัติศาสตร์ ตำนานคือ บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเมือง (นาฏวิภา ชลิตานนท์. 2524 : 106 - 215) ซึ่งประทีป ชุมพล (2528 : 1 - 5) ได้สรุปคำจำกัดความของตำนานไว้ 3 ประการ ดังนี้ 1. ตำนาน คือ นิทานพื้นบ้าน ซึ่งรวมหมายถึง นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น และเทพนิยาย 2. ตำนาน คือ งานบันทึกประวัติศาสนา ได้แก่ ตำนานมูลศาสนา ชินกาลมาลีปกรณ์ สังคีติยวงศ์ 3. ตำนาน คือ บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเมือง กษัตริย์ราชวงศ์ เช่นเดียวกับที่ ธิดา สาระยา (2520 : 85 - 89) ได้จำแนกตำนานหรือเรื่องเล่าของไทยตามเนื้อหาออกได้เป็น 3 ประการคือ 1. ตำนานเกี่ยวกับวีรบุรุษหรือบุคคล เช่น พระร่วง แถนลอ เป็นต้น 2. ตำนานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่ และปูชนียสถานสำคัญ ประเภทนิทานพื้นบ้านเช่น ตำนานเรื่องตาม่องล่าย เกาะหนูเกาะแมว และพระยากงพระยาพาน เป็นต้น 3. ตำนานเกี่ยวกับความเป็นมาของสังคมและบ้านเมือง เช่น ตำนานโยนกเชียงแสน ชินกาลมาลีปกรณ์ จามเทวีวงศ์ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานสุวรรณโคมคำ เป็นต้น กล่าวสำหรับภาคใต้ก็มีตำนานหรือเรื่องเล่าเช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่น ๆ ทั้งที่เป็นตำนานเกี่ยวกับวีรบุรุษหรือบุคคล เช่นตำนานนางเลือดขาว ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นต้น ตำนานเกี่ยวกับประวัติศาสนา ความเป็นมาของสถานที่ปูชนียสถานที่สำคัญ นิทานพื้นบ้าน เช่น นิทานเรื่องนายแรง ตำนานพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น ตำนานเกี่ยวกับความเป็นมาของสังคมและบ้านเมือง เช่น ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ตำนานเมืองปัตตานี เป็นต้น ส่วนตำนานที่น่าสนใจของภาคใต้อีกเรื่องหนึ่งคือ ตำนานโนราหรือตำนานที่เกี่ยวข้อง

กับโนรา เพราะเป็นตำนานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน ความเชื่อในทางศาสนา ความเป็นไปของสังคมและบ้านเมืองของภาคใต้ และมีการแพร่กระจายสูงโดยเฉพาะบริเวณชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ตำนานที่เกี่ยวข้องกับโนราในบริเวณบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี และตำบลใกล้เคียง ในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา อันเป็นที่มาของความเชื่อในเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว การจัดโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่าน ตำบลคลองรี ดังที่กล่าวแล้วจึงเป็นตำนานที่น่าสนใจและควรแก่การศึกษาอีกเรื่องหนึ่ง ผลการศึกษาเรื่องโนราโรงครูวัดท่าคุระพบว่ามีประวัติและตำนานท้องถิ่นในเขตบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี ตำบลใกล้เคียง และที่เชื่อมโยงกับชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาโดยเฉพาะฝั่งทะเลสาบตะวันตกคือเมืองพัทลุง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับโนรา ในเรื่องประวัติความเป็นมาของโนรา การรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ ทั้งที่ปรากฏในคำบอกเล่า หลักฐานเอกสาร บทกาศครู[1] และบทร้องกลอนบางตอนของโนรา ซึ่งประวัติและตำนานท้องถิ่นที่พบแบ่งออกได้ ดังนี้

1. ตำนานโนรา
2. ตำนานนางนวลทองสำลี
3. ตำนานนางเลือดขาว
4. ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์
5. ตำนานทวดสำลี
6. ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว

---

[1]บทกาศครู คือบทร้องกลอนเพื่อไหว้ครูและรำลึกถึงครูโนรา

1. ตำนานโนรา

ตำนานโนราในเขตบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี ตำบลใกล้เคียง และที่ปรากฏในชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีทั้งคำบอกเล่า หลักฐานเอกสาร บทกาศครู และบทร้องกลอนบางตอนของโนรา ต่างกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโนรา เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับครูต้นของโนรา ชื่อครูโนราที่สำคัญ ๆ พฤติกรรมบางอย่างของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโนรา รวมทั้งการชี้ ให้เห็นว่าเรื่องราวของโนรา ได้มาเกี่ยวข้องอย่างไร กับชุมชนฝั่ง-ตะวันออกของทะเลสาบสงขลาอันได้แก่บริเวณพื้นที่ในเขต อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา และส่วนหนึ่งเป็นที่มาของการสร้างพระพุทธรูปเจ้าแม่-อยู่หัวอันส่งผลให้เกิดการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ ดังนี้

1.1 ตำนานโนราที่เล่าโดยขุนอุปถัมภ์นรากร (โนราพุ่มเทวา) อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (ภิญโญ จิตต์ธรรม. 2527 : 1 - 6) ความว่า

พระยาสายฟ้าฟาดเป็นกษัตริย์ครองเมือง ๆ หนึ่ง มีชายาชื่อ นางศรีมาลา มีธิดาชื่อ นวลทองสำลี วันหนึ่ง นางนวลทองสำลีสุบินว่ามีเทพธิดามาร่ายรำให้ดู ท่ารำมี 12 ท่า มีดนตรีประโคม ได้แก่ กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง ปี่ และแตระ นางให้ทำเครื่องดนตรีและหัดร่ำตามที่สุบินเป็นที่ครึกครื้นในปราสาท

วันหนึ่งนางอยากเสวยเกสรบัวในสระหน้าวัง ครั้งนางกำนัลเก็บถวายให้เสวยนางก็ทรงครรภ์แต่ยังคงเล่นรำอยู่ตามปกติ วันหนึ่งพระ-ยาสายฟ้าฟาดเสด็จมาทอดพระเนตรการรำของธิดา เห็นนางทรงครรภ์จึงซักไซ้เอาความจริงได้ความว่าเหตุเพราะเสวยเกสรบัว พระยาสายฟ้าฟาดไม่ทรงเชื่อและทรงเห็นว่านางทำเรื่องอัปยศ จึงรับสั่งให้เอานางลอยแพพร้อมด้วยสนมกำนัล 30 คน แพไปติดเกาะกะชัง นางจึงเอาเกาะนั้นเป็นที่อาศัย ต่อมาได้ประสูติโอรสทรง

สอนให้โอรสรำโนราได้ชำนาญแล้วเล่าเรื่องแต่หนหลังให้ทราบ

ต่อมากุมารน้อยซึ่งเป็นโอรสนางนวลทองสำลี ได้โดยสารเรือพ่อค้าไปเที่ยวรำโนรายังเมืองพระอัยกา เรื่องเล่าลือไปถึงพระยาสายฟ้าฟาด ๆ ทรงปลอมพระองค์ไปดูโนราเห็นกุมารน้อยมีหน้าตาคล้ายพระธิดา จึงทรงสอบถามจนได้ความจริงว่าเป็นพระราชนัดดา จึงรับสั่งให้เข้าวังและให้อำมาตย์ไปรับนางนวลทองสำลีจากเกาะกะชัง แต่นางไม่ยอมกลับ พระยาสายฟ้าฟาดจึงกำชับให้จับมัดขึ้นเรือพามา ครั้นเรือมาถึงปากน้ำจะเข้าเมืองก็มีจระเข้ลอยขวางทางไว้ ลูกเรือจึงต้องปราบจระเข้ ครั้นนางเข้าเมืองแล้วพระยาสายฟ้าฟาดได้ทรงจัดพิธีรับขวัญขึ้นและให้มีการรำโนราในงานนี้ โดยประทานเครื่องต้นอันมี เทริด กำไลแขน ปั้นเหน่ง สังวาลพาดเฉียง 2 ข้าง ปีกนกแอ่น หางหงส์ สนับเพลา ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องทรงของกษัตริย์ ให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนราและพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่กุมารน้อยราชนัดดาเป็น ขุนศรีศรัทธา

ตำนานที่เล่าโดยขุนอุปถัมภ์นรากร (โนราพุ่ม เทวา) ยังปรากฏเป็นคำกาพย์ด้วย ใช้ร้องในพิธีโรงครูเพื่อเล่าความเป็นของโนรา โดยร้องตอนเชิญครู (อุดม หนูทอง. 2536 : 8) ซึ่งมีข้อความว่าดังนี้

นางนวลทองสำลี เป็นบุตรีท้าวพระยา
นรลักษณ์งามนักหนา จะแจ่มดังอัปสร
เทวาเข้าไปดลจิต ให้เนรมิตเทพสิงหร
รูปร่างอย่าง<u>ขี้หนอน</u>(กินนร) ร่อนรำ<u>ง่า</u>ท่าต่างกัน
แม่ลายฟั่นเฟือน กระหนกล้วนแต่เครือวัลย์
บทบาทกล่าวพาดพัน ยอมจำแท้แน่หนักหนา
จำได้สิบสองบท ตามกำหนดในวิญญาณ์
เมื่อฟื้นตื่นขึ้นมา แจ้งความเล่าเหล่ากำนัล
แจ้งตามเนื้อความฝัน หน้าที่นั่งของท้าวไท

วันเมื่อจะเกิดเหตุ
ให้อาเพทกำม์จักไกล
ให้อยากดอกมาลัย
อุบลชาติผลพฤกษา
เทพบุตรจุติจากสวรรค์
เข้าทรงครรภ์นางฉายา
รู้ถึงพระบิดา
โกรธโกรธาเป็นฟุนไฟ
ลูกชั่วร้ายทำชายหน้า
ใส่แพมาแม่น้ำไหล
พร้อมสิ้นกำนัลใน
ลอยแพไปในธารัล
พระพายก็พัดกล้า
(ทะ)เลก็บ้าพ้นกำลัง
พัดเข้าเกาะกะชัง
นั่งเงื่องงงอยู่ในป่า
ร้อนเร่าไปถึงท้าว
โกสีย์เจ้าท่านลงมา
ชบเป็นบรรณศาลา
นางพระยาอยู่อาศัย
พร้อมสิ้นทั้งโฟกหมอน
แท่นที่นอนนางทรามวัย
ด้วยบุญพระหน่อไท
อยู่เป็นสุขเปรมปรีดิ์
เมื่อครรภาถ้วนทศมาศ
ประสูติราชจากนาภี
อีกองค์เอี่ยมเทียมผู้ชาย
เล่นรำได้ด้วยมารดา
เล่นรำตามภาษา
ตามวิชาแม่สอนให้
เล่นรำพอจำได้
เจ้าเข้าไปเมืองอัยกา
เล่นรำตามภาษา
ท้าวพระยามาหลงใหล
จีนจามพราหมณ์ข้าหลวง
ไททั้งปวงอ่อนน้ำใจ
จีนจามพราหมณ์เทศไท
ย่อมหลงใหลในวิญญาณ์
ท้าวพระยาสายฟ้าฟาด
เห็นประหลาดใจนักหนา
ดูนรลักษณ์และพักตรา
เหมือนลูกยานวลทองสำลี
แล้วหามาถามไถ่
เจ้าเล่าความไปถ้วนถี่
รู้ว่าบุตรแม่ทองสำลี
พาตัวไปในพระราชวัง
แล้วให้รำสนองบาท
ไทธิราชสมจิตหวัง

สมพระทัยหัตถยัง ท้าวยลเนตรเห็นความดี
แล้วประทานซึ่งเครื่องทรง สำหรับองค์พระภูมี
กำไลใส่กรศรี สร้อยทับทรวงแพรภูษา
แล้วประทานซึ่งเครื่องทรง คล้ายขององค์พระราชา
แล้วจดคำจำนรรจา ให้ชื่อว่าขุนศรีศรัทธา

(ขี้หนอน = กินนร, ง่า = ถ่าง,อ้า, เล = ทะเล, เกาะกะชัง = เข้าใจว่าเป็นเกาะกะชังในทะเลสาบสงขลา, ชบ = เนรมิต, โฟก = ฟูก)

1.2 ตำนานโนราที่ปรากฏในรูปกลอน 4[1] ดังคำกลอนว่า

ก่อเกื้อกำเนิด คราเกิดชาตรี
ปางหลังยังมี เมื่อครั้งตั้งดิน
บิดาของเจ้า ชื่อท่านท้าวโกสินทร์
มารดายุพิน ชื่อนางอินทรกรณีย์
ครองเมืองพัทลุง เป็นกรุงธานี
บุตรชายท่านมี ชื่อศรีสิงหรณ์
ทุกเช้าทุกค่ำ เที่ยวรำเที่ยวร่อน
บิดามารดร อาวรณ์อับอาย

---

[1]ข้อมูลนี้ ภิญโญ จิตต์ธรรม (2527 : 15 - 16) กล่าวว่าได้มาจากนายช้อน ศิวายพราหมณ์ ศึกษาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ผู้วิจัยพบว่าโนราบางคนก็จำได้ และเมื่อเทวสาโร (2508 : 5 - 29) ได้เขียนตำนานโนราไว้ในหนังสือเทพสารบรรพ 2 ก็ยกข้อมูลมาสนับสนุนข้อวินิจฉัยเรื่องตำนานโนราโดยเรียกว่า "บทเล่าประวัติโนรา" จึงน่าจะเป็นตำนานที่แพร่หลายโดยทั่วไป

คิดอ่านไม่ถูก เพราะลูกเป็นชาย
ห้ามบุตรสุดสาย ไม่ฟังพ่อแม่
คิดอ่านไม่ถูก จึงเอาลูกลอยแพ
สาวชาวชะแม่ พร้อมสิบสองคน
มาด้วยหน้าใย ที่ไหนกลางหน
บังเกิดลมฝน มืดมนเมฆัง
คลื่นซัดมิ่งมิตร ไปติดเกาะสีชัง
สาวน้อยร้อยชั่ง เคืองคั่งบิดร
จับระบำรำร่อน ที่ดอนเกาะใหญ่[1]

---

[1]คำว่าดอนเกาะใหญ่ หรือ เกาะใหญ่ ที่ปรากฏในตำนานโนราหลายกระแส ผู้รู้ทั่วไปเชื่อว่าเป็นเกาะใหญ่ในทะเลสาบสงขลา เพราะตำนานโนราพูดถึงแพของนางนวลทองสำลีว่าไปติดอยู่ที่เกาะกะชัง อันเป็นส่วนหนึ่งของเกาะใหญ่ แต่ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าดอนเกาะใหญ่หรือเกาะใหญ่ในที่นี้น่าจะหมายถึงแผ่นดินบกหรือเขตอำเภอสทิงพระจังหวัดสงขลาในปัจจุบัน เพราะย้อนหลังขึ้นไปถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาและก่อนหน้านั้นบริเวณนี้ยังไม่เป็นทะเลสาบ แต่มีเกาะใหญ่ (เกาะสทิงพระหรือแผ่นดินบก)ที่เกิดจากเขาใต้น้ำและการทับถมของซากปะการังขวางอยู่ข้างหน้าขนานกับแนวฝั่งทะเลซึ่งปัจจุบันเป็นบริเวณจังหวัดพัทลุง เกาะใหญ่นี้เริ่มแต่หัวเขาแดงไปจนถึงสุดเขตอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา(ศรีศักร วัลลิโภดม.2534 : 17 - 19) ความข้อนี้น่าจะมีนัยสำคัญต่อการลอยแพ เพื่อเนรเทศนางนวลทองสำลีหรือศรีสิงหรณ์ตามประเพณีนิยมของบทลงโทษผู้กระทำความผิดในอดีตได้ รวมทั้งมีนัยสำคัญต่อช่วงระยะเวลาของการเกิดเหตุการณ์ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า เรื่องราวของโนราตามความที่ปรากฏในตำนาน จะต้องมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้วเป็นอย่างน้อย

ข้าวโพดสาลี มากมีถมไป
เทวาเทพไท ตามไปรักษา
รู้ถึงพ่อค้า รับพาเข้าเมือง
ฝ่ายข้างปิตุรงค์ ประทานให้เครื่อง
สำหรับเจ้าเมือง เปลื้องให้ทันที
ตั้งแต่นั้นมา เรียกว่าชาตรี
ประวัติว่ามี เท่านี้แหละหนา

1.3 ตำนานโนราฉบับนายภิญโญ จิตต์ธรรม (2527 : 27 - 31) ความว่าในระหว่าง พ.ศ. 1858 - 2051 เมืองพัทลุงที่บางแก้ว (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) มีเจ้าเมืองชื่อพระยาสายฟ้าฟาดหรือท้าวโกสินทร์ มีมเหสีชื่อ ศรีมาลา หรือ อินทรกรณีย์ มีลูกชายชื่อ เทพสิงหร และลูกหญิงชื่อ นวนทองสาลี หรือ ศรีดงคา คนทั้งสองเป็นพี่น้องร่วมท้องกัน พระยาสายฟ้าฟาดได้จัดหาผู้รู้ ครูวิชาต่าง ๆ มาอยู่ประจำทำการฝึกสอนในราชสำนักเรียกว่า "ราชครู" มีหลวงนายเสน 1 นายทองกันดาร 1 หลวงนายคงผมหมอ 1 หลวงนายชม 1 นายจิตร 1 คณะราชครูได้ทำการฝึกสอนวิชาใดอื่นไม่แจ้งชัดแต่ในวิชาร่ายรำขับร้องประกอบดนตรี เป็นไปอย่างครึกครื้นมากที่สุดกว่าอย่างอื่น ผู้ที่เล่าเรียนนอกจากบุตรธิดาของเจ้าเมืองแล้วยังมีข้าสาวชาวสำนักร่วมด้วยอีกหลายคน ในที่สุดนางนวนทองสาลีฝึกรำได้ 12 ท่า อย่างชำนาญ จนนางสามารถเป็นครูฝึกสอนผู้อื่นได้ ต่อมาเจ้าเทพสิงหรกับน้องสาวคือนางนวนทองสาลี หรือ ศรีดงคา ได้ลักลอบได้เสียกันในทาง

ชู้สาวในระหว่างพี่ร่วมน้องท้องร่วมไส้[1] และพวกราชครูบางคนก็ได้เสียกับศิษย์สาวที่เป็นข้าสาวชาวสำนัก เมื่อเรื่องเปิดเผยขึ้นเพราะนางนวนทองสำลี หรือ ศรีดงคา ตั้งครรภ์ตลอดถึงข้าสาวชาวแม่ผู้อื่นอีกด้วย พระยาสายฟ้าฟาดพิโรธมาก ได้จับเอานายดงผมหมอ นายชม นายจิตร นายทองกันดาร รวม 4 คน ถ่วงน้ำเสีย

ส่วนนางนวนทองสำลี หรือ ศรีดงคา เจ้าเทพสิงหรได้ถูกทำโทษโดยการลอยแพพร้อมกับพรรคพวก 12 คน ไปขึ้นฝั่งที่เกาะกะชังและได้อาศัยอยู่บนเกาะเป็นเวลานานพอสมควรจนในที่สุดนางนวนทองสำลีให้กำเนิดบุตรชาย ข้าสาวที่ได้เสียกับนายดงผมหมอก็ได้บุตรชายคนหนึ่งภายหลังชื่อว่าจันทร์กระยาผมหมอ

---

[1]ตำนานโนราจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ที่เกี่ยวข้องกับโนราในบางพื้นที่ เช่น ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เชื่อว่าการตั้งครรภ์ของนางนวลทองสำลี หรือ ศรีดงคา นั้นเกิดจากการลักลอบได้เสียกับพระม่วงทองหรือตาม่วงทอง (ครูต้นที่สำคัญองค์หนึ่งของโนรา) ซึ่งเป็นมหาดเล็กคนสำคัญในราชวัง จากนั้นจึงไปเสวยเกสรดอกบัวที่เทพสิงหร (ชาวบ้านเชื่อว่าเทพสิงหรกับขุนศรีศรัทธาเป็นคนคนเดียวกัน แต่คนละภาค (กัป) กล่าวคือเทพสิงหรเป็นภาคสวรรค์ ส่วนขุน-ศรีศรัทธาเป็นภาคในโลกมนุษย์) แบ่งภาคจุติลงมาอยู่เพื่อถือกำเนิดในเมืองมนุษย์เป็นขุนศรีศรัทธา ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าเทพสิงหรภาคสวรรค์ตามความเชื่อของชาวบ้านนั้นคือพระศิวมหาเทพหรือพระอิศวร ผู้เป็นต้นกำเนิดแห่งศิลปะการร่ายรำและการบันเทิงทั้งปวง อันเป็นการยืนยันคติความเชื่อเรื่องกำเนิดของโนรา

เมื่อบุตรชายของสองพี่น้องเติบใหญ่ขึ้น ก็ได้รับการฝึกสอนจากแม่จนฟ้อนรำได้ชำนาญ ในวันหนึ่งเมื่อมีโอกาสกลับไปเมืองพัทลุง ก็ได้ไปเที่ยวร้องรำในที่ต่างๆ จนข่าวร่ำลือไปถึงพระยาสายฟ้าฟาดเจ้าเมืองผู้เป็นพระอัยกาโนราน้อยคงได้ถูกเรียกตัวไปแสดงการร้องรำให้ดู เมื่อปู่หลานได้พบกันเรื่องขุ่นข้องหมองใจแต่หนหลังก็หมดสิ้นไป จึงได้มีการรับเจ้าเทพสิงหรกับนางนวลทองสำลี หรือ ศรีคงคา กลับคืนสู่บ้านเมือง แล้วพระยาสายฟ้าฟาดได้ให้การสนับสนุนการเล่นโนราของลูกกับหลานเป็นอย่างดี โดยให้เครื่องแต่งตัวโนราจนถือเป็นแบบอย่างมาจนบัดนี้ หลังจากนั้นก็แต่งตั้งหลานชายเป็นขุนศรีศรัทธาอันถือเป็นครูเต่าของโนรามาจนถึงปัจจุบัน

1.4 จากบทกาศครูของโนราในการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระและบทกาศครูของโนราโดยทั่วไป เนื้อความส่วนใหญ่จะเหมือนกัน ประกอบด้วยบทขาน เอ บทหน้าแตระ บทรายแตระ บทเพลงทับเพลงโทน ต่างกล่าวถึงประวัติของโนราเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับครูโนรา ชื่อบุคคลและชื่อสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับโนราเช่น การลอยแพ นางนวลทองสำลี ขุนศรีศรัทธา การถูกลงโทษของครูโนรา พระคุณของครูโนรา และบิดามารดา การขอความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น เรื่องราวที่กล่าวถึงในบทกาศครูเหล่านั้น ส่วนหนึ่งเป็นการยืนยันถึงความเชื่อของโนราและชาวบ้านในเรื่องกำเนิดโนรา และความสัมพันธ์ของตำนานโนรากับชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 (บทขานเอ)

รื่นเอยรื่นรื่น	จะไหว้นางธรณีผึ่งแผน
เอาหลังมาพิงเป็นแท่น	รองตีนมนุษย์ทั้งหลาย
ตีนซ้ายรองหญิง	ยังเล่าตีนขวารองชาย
นาคเจ้าฦๅสาย	ขานให้โนเนโนไน

ขานมาชาต้อง
เพลงครวญคิดมา
เพลงสาลีไม่ลืมไน
ลมเอยรวยรวย
หอมรสครูข้า
หอมมาสาแค่
หอมฟุ้งสุราลัย
ลมว่าวดาหรา
ลูกก็ชักใบแล่น
ไกลหลิงไกลฝั่ง
เพื่อนบ้านนับปี
เอาเกาะกะชังเป็นเรือน

ทำนองเหมือนวัวชักไถ
ทรหวนหัวใจ
พี่ไปไม่ลืมน้องหนา
ยังหอมแต่รสแป้งทา
ส่งกลิ่นพ่อมาไรไร
ลูกเหลียวไปแลหอมไกล
ไคลเข้าในโรงน้องหนา
พัดโต้ด้วยลมหลาตัน
กลางคืนมาเป็นกลางวัน
เอาเกาะกะชังเป็นเรือน
นวลทองสาลีนับเดือน
เป็นแท่นที่นอนน้องหนา

(วัวชักไถ = เป็นไปด้วยความยากลำบาก ทุกขเวทนา, ชาต้อง = ได้ยินเสียงขับกล่อม, ทรหวน = ปั่นป่วน, สาแค่ = อยู่ใกล้ ๆ, ไปแล = ไปดู, ไคล = ครรไล ไป, ดาหรา = ลมเหนือหรือลมอุตตรา, หลาตัน = ลมสลาตัน, หลิง = ตลิ่ง)

ตอนที่ 2 (บทหน้าแตระ)

แล้วตั้งฤกษ์ตั้งงามส่วนยามมันแคล้ว
ป่านี้ได้ฤกษ์จึงเบิกโรง
พระราชครูของข้า
ลูกยกตีนข้ามแม่เสียไม่รอด

ดีแล้วชอบยามพระเวลา
จะบวงสรวงราชครูถ้วนหน้า
แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น
จะก้มลงลอดก็ไม่พ้น

แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น
ได้แย้มพระโอษฐ์มาโปรดเกล้า
พ่อขุนศรัทธาอยู่ท่าแค
ถ้าพ่อสมัครรักลูกจริง
จะไหว้พ่อเทพสิงหร
สอนมาเป็นเหล่าสอนมาเป็นหลั่น
จับเริ่มเดิมมา
ตาหมื่นเสนท่านเป็นครูพัก
ถัดนั้นแต่สันดาน
จะไหว้ตาหลวงคงคอ
เมื่อพ่อลาท้าวมาเข้าสู่เมือง
พ่อได้สอนศิษย์เอาไว้แทนตัว
สิบนิ้วข้าหรือคือลำเทียน
ลูกนี้หนอจะขอเป็นดาน
ลูกเปรียบเหมือนเรียวไม้ไผ่
เกศาโลมาและหนังหัว
ลูกรักสิ้นรักสุด
ลูกไหว้ตาคงราชไหว้ตาบัวทอง
ไหว้พ่อตาศรีขวัญกับพ่อตาจันทร์แก้ว
ไหว้ตาราดจะไหว้ตาชา
สอนลูกให้เล่นให้เต้นให้รำ
ศรีมหาพ่อตาลมเฉื่อย
ไหว้ตาหลวงสุดพ่อตาหลวงสอน
หลวงสุดพ่อตาหลวงเสน

มารดาศรัทธาอยู่ท่าแค
มาเป็นคนเฒ่าคนแก่
ถัดแต่พ่อเทพสิงหร
เข้ามาอวยสิงอวยพร
ท่านได้สอนสืบสืบต่อกันมา
ตั้งแต่วันนั้นเล่าแหละหนา
คือพ่อขุนศรัทธาผู้เป็นประธาน
เป็นหลักลักเลงแต่โบราณ
จะไหว้หลวงเสนไปทั้งสองเมือง
ผมหมอไหว้ท้าววิจิตรเรือง
ลือเลื่องความรู้ลูกได้เล่าเรียน
ไม่อยากจะกลัวเรื่องความเพียร
สถิตเสถียรยอไหว้ไป
เพื่อจะทอดสะพานให้พ่อได้ไต่
ถึงจะเอนจะค้อมให้พ่อยุด
จะคว่ำจะเฝือเข้ามาเป็นสายหยุด
รักราชครูถ้วนหน้า
ลอยแล้วให้ล่องกันเข้ามา
ลูกแผ้วแต่โรงเอาไว้ท่า
ศรีมหาพ่อตาลมเฉื่อย
แต่ยังต่ำไม่รู้จักเหนื่อย
เรือนทองของพ่อมีแต่ปัญญา
จะหลับจะนอนไม่เต็มตา
หลวงคงวังเวนครูของข้า

พ่อตายแล้วนี่เกิดมา
เล่นไหนรำไหนพ่อทองทรามปลอด
ไหว้พระยาพ่อตาโถมน้ำ
ลูกไหว้พระยาสายฟ้าฟาด
พระยามือเหล็กพระยามือไฟ
ตรงนี้ลูกชายได้แทนมา
ลูกไหว้ผมตรงและทรงคอ
จะไหว้หลวงคงไหว้หลวงนาย
หลวงคงกะหยาปราจิต
แต่พ่อรู้แล้วว่าเรือพ่อหนัก
เรือพ่อล่มลงบัดเดียว
ถ้าพ่อตายเจ็บหรือตายไข้
ในฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ถ้าพ่อไปตายฝ่ายบก
ถ้าพ่อมาตายฝ่ายเล
พ่อตายข้างฝ่ายเหนือ
น้ำเน่าลูกไว้ลายจันทน์
โดกแข้งหรือโดกขา
เที่ยงเที่ยงและสายสาย
ทำไม้กลัดผม
พ่อร้อยชั่งแก้ว
ถ้าพ่อร้อยชั่งรักข้า
ถ้าพ่อตัดลูกเหมือนตัดตาล
ตัดรักเสียให้ม้วย

ชื่อว่าพระยาโถมน้ำ
ลูกไม่หาญลอดไม่หาญข้าม
โฉมงามพระยาไหว้ตาลุยไฟ
ลงโรงจะร้องประกาศไป
ไหว้ไขตาหลวงตวงคอ
ชื่อจันทร์กระยาผมหมอ
ผมหมอหลวงคงปราจิต
ใจคอพ่อร้ายชั่งความคิด
พ่อผิดด้วยความคำเดียว
แกล้งชักเข้าไปขวางแม่น้ำเชี่ยว
ในฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ลูกรักจะได้ไปถามข่าว
ชีวิตของพ่อม้วยมรณา
ได้เป็นเหยื่อนกเหยื่อกา
ต้องเป็นเหยื่อจระเข้เหรา
ให้น้ำเน่าน้ำเหงื่อไหลลงมา
น้ำมันลูกชายลายแป้งทา
ลูกยาจะได้ทำไม้กลัดผม
ลูกรักจะได้คลายออกชม
ชมต่างพ่อร้อยชั่งแก้ว
สองแถวพ่อร้ายชั่งอา
พ่ออย่าตัดรักเสียให้ม้วย
แต่พ่ออย่าร้านหลานเหมือนรานกล้วย
เอ็นดูด้วยช่วยรำโนราห์

(ไม่รอด = ไม่ไหว ทำไปไม่ได้, ลักเลง = ศิลปิน นักแสดง ผู้ชำนาญการ, ดาน = ไม้กระดาน, ยุด = ยึด จับ, แผ้ว = เตรียมเอาไว้ จัดเอาไว้, ไม่หาญ = ไม่กล้า ไม่บังอาจ, เล = ทะเล, โดก = กระดูก, ราน = ตัด โค่น)

ตอนที่ 3 (บทรายแดระ)

พอลงถึงโรงจะไหว้คุณ
ศรัทธาแย้มศรัทธาราม
ศรัทธาเทพศรัทธาเกลา
พระราชครูของข้า
ฝ่าท้าวมาเถิดมาแหละ
ให้พ่อมาอยู่กันให้พร้อม
ขอที่ตั้งเชี่ยนตั้งฉัตร
สถานที่ตรงนี้ชาวบ้านเขาแลโอ่งโถง
ขอที่โรงรำเขาทำให้ข้า
ภัยอันตราย
นางโอกะแชงทั้งหกเสา
จะไหว้นางธรณีแม่เจ้าข้า
ลูกเล่นเต้นรำอยู่บนเหนือแม่
ลูกคู่มันบ้วนน้ำลายลางคนคายหมากใส่
ปากคนทักตีปากผีทักไข้
เจ้าที่ไม่ท้วงตาหลวงไม่ทัก

หารือพ่อขุนศรัทธา
โฉมงามเบิกหน้าบายตา
แต่บรรดาเป็นเหล่ามโนราห์
คืนนี้เชิญมากันให้พร้อม
แต่ราชครูอย่าแวะอย่าอ้อม
ได้มานั่งห้อมล้อมอยู่ซ้ายขวา
ที่ตั้งมัดโรงเบญจา
จึงปลูกเป็นโรงมโนราห์
นางโอกะแชงทั้งหกเสา
อย่าเข้ามาใกล้โหมเรา
ขอสมาอย่ามีจังไหร
หลีกเกล้าเกศาเสียให้ไกล
ลูกแหล้จะขออำภัย
แต่ยอดใยอย่าท้วงอย่าทัก
ลูกยกมือไหว้สากลัวหนัก
ยอดรักมาแลแต่ตา

(เชี่ยน = เชี่ยนหมาก, มัด = โรงมัดหรือโรงเครื่องมัด, โรงเบญจา = โรงทำพิธี หรือโรงรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่, โองโถง = โอ่โถง, ขอสมา = ขอขมา ขออภัย, จังไหร = จัญไร เสนียดจัญไร)

ตอนที่ 4 (บทเพลงโทน)

ไม้ดอกสองทองเก้า
หัตถ์ทั้งสองประคองเศียร
ไหว้มุนีนาถพระศาสดา
ไหว้คุณศีลาพระบารมี
ครุฑยักษ์ปักษามาพยาบาล
ในจักรวาลทั่วแผ่นฟ้าครอบ
ท้าวเวสสุวรรณเจ้าบัญชี
พระบวชพระเรียนจำเนียรนาถ
ครุฑานาคีไหว้ฤาษีสม
ไหว้พระอิศวรพ่อทองเนื้อนิล
ตั้งแผ่นดินเท่าลูกหมากบ้า
พ่อตั้งยานาคเอาไว้ก่อน
ตั้งดินตั้งฟ้าปาชะมัว
เข็ดมอนตั้งไว้เมื่อภายหลัง
พระจันทร์รักษาในตอนค่ำคืน
ตั้งดวงอาทิตย์และดวงพระจันทร์
พ่อมาตั้งสิ้นมาตั้งสุด
พ่อตั้งหญิงคนชายคน
บทนี้เปลื้องปลดงดไว้
ลูกยกเหนือเศียรเกล้าดังดอกปทุมมา
นั่งไหว้เวียนมาแต่ซ้ายย้ายหาขวา
พุทธังธัมมังสังฆาไหว้อาจารย์
เวลาป่าฉะนี้ไหว้พระคุณท่าน
พร้อมศัตรูหมู่มารขอให้หลบหลีกหนี
ไปทั่วทุกชั้นชั้นขอบในรอบพระโลกี
ไหว้ครุฑานาคีไหว้ฤาษีสม
ไหว้ลายลักษณ์พระบาทองค์พระยายม
ลูกนั่งไหว้บังคมทุกเวลา
ท่านเป็นผู้ตั้งแผ่นดินตั้งแผ่นฟ้า
ตั้งแผ่นฟ้ามันใหญ่เท่าใบบอน
แต่หญ้าเข็ดมอนตั้งไว้เมื่อภายหลัง
พ่อได้ปลูกบัวนาปลูกบัวครั่ง
ได้ตั้งดวงอาทิตย์ดวงพระจันทร์
พระอาทิตย์งามชื่นเดินกลางวัน
สว่างฉันทั่วโลกโลกา
ตั้งพวกมนุษย์ไว้ใต้หล้า
แต่มันเป็นพืชเป็นผลสืบต่อมา
จะนั่งกราบไหว้สมภารอาจารย์ข้า

ไหว้พ่อหลวงคงพ่อหลวงดำ ลูกกาศทุกทีรำมโนราห์
ลูกเล่นเต้นรำแต่คืนค่ำไหน ให้โฉมงามตามไปช่วยรักษา
บรรดาสมภารที่ในใต้หล้า ลูกไม่จำเพาะไม่เจาะจงว่าองค์ใด
เห็นลูกเล็กเล็กเด็กอ่อนอ่อน ผมหนอขอพรนั่งขอชัย
ไม่เจาะไม่จงเอาท่านองค์ใด คืนนี้โอยพรชัยส่งให้มา
แลต้าสมภารจะของดไว้ นั่งกราบไหว้ศักดิ์สิทธิ์ในใต้หล้า
ศักดิ์สิทธิ์ศักดิ์ชนในตำบลนี้ในจังหวัดนี้ ได้เบิกร้างสร้างที่แต่ก่อนมา
ศักดิ์สิทธิ์สำคัญและอันยิ่งยวด ลูกกราบไหว้ตาทวดไปทุกศาลา
ลูกกาศไม่เหลือไม่หล้อง ศักดิ์สิทธิ์กลางท่องกลางนา
ศักดิ์สิทธิ์ตรอกบางตามหว่างเขา เถื่อนถ้ำล่ำเนาห้วยเหวผา
ศักดิ์สิทธิ์เรี่ยวแรงแข็งกล้า ลูกจะไหว้บูชาตาหมอช่อง
งามปลอดพ่อยอดเสน่ห์ ช่วยรดช่วยเทอย่าให้ขัดข้อง
ลูกไหว้นาราพ่อตาหมอช่อง ลอยแล้วให้ล่องกันเข้ามา

(ยานาค = พญานาค, ปาชะมัว= ป่าละเมาะ, หล้อง = หลงเหลือ, ท่อง = ทุ่งหรือท้องทุ่ง)

2. ตำนานนางนวลทองสำลี นางนวลทองสำลีหรือนางศรีคงคา ชาวบ้านบางกลุ่มในเขตตำบลคลองรี และตำบลใกล้เคียงเชื่อว่านางนวลทองสำลีเป็นคนคนเดียวกับเจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระ อันเป็นที่มาของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่าน ดังที่วิชัย อินทวงศ์.(2524 : 7) กล่าวว่า "เมื่อนำเอาเรื่องราวของเจ้าแม่อยู่หัวไปเปรียบเทียบกับประวัติของเจ้าหญิงนวลทองสำลี ผู้ให้กำเนิดการรำมโนราห์และประวัติของเทพสิงหรณ์ บรมครูผู้ให้กำเนิดละครชาตรีก็เห็นว่าประวัติบุคคลทั้งสามท่านที่กล่าวนี้ มีส่วนละม้ายคล้ายคลึงกันมากที่สุด" ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป ตามตำนานที่มีหลายกระแสต่างกล่าวว่า นางนวลทองสำลีเป็นมารดาของเจ้าชายน้อยหรือขุนศรีศรัทธา และยังกล่าวอีกว่านางตั้งครรภ์เพราะไป

เสวยเกสรดอกบัวที่หน้าวัง แต่บางกลุ่มเชื่อว่านางลักลอบได้เสียกับพระม่วงทองซึ่งเป็นมหาดเล็กคนสำคัญในราชสำนักจนเป็นเหตุให้ถูกลงโทษเนรเทศด้วยการลอยแพไปอยู่ที่เกาะกะชัง ในตำนานโนราของภิญโญ จิตต์ธรรม (2527 : 27 - 30) กล่าวว่านางนวลทองสำลีลักลอบได้เสียกับพระเทพสิงหรหรือเจ้าเทพสิงหรณ์ ซึ่งเป็นพี่ชายร่วมสายโลหิต จนต้องถูกทำโทษโดยการลอยแพเช่นเดียวกัน ตำนานนางนวลทองสำลี มีว่า

พระยาสายฟ้าฟาดเป็นเจ้าผู้ครองเมืองพัทลุงที่บางแก้ว (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) มีชายาชื่อนางศรีมาลา มีธิดาชื่อนวลทองสำลี วันหนึ่งนางนวลทองสำลีสุบินว่ามีเทพธิดามาร่ายรำให้ดู ท่ารำมี 12 ท่า มีดนตรีประโคมด้วยนางจิงได้หัดรำตามที่สุบินพร้อมด้วยพระพี่เลี้ยงและนางสนมกำนัลเป็นที่ครึกครื้นในปราสาท ต่อมาพระอินทร์ได้ให้เทพสิงหรจุติลงมาอยู่ในดอกบัว วันหนึ่งนางนวลทองสำลีอยากเสวยเกสรดอกบัวในสระหน้าวัง ครั้นนางกำนัลเก็บมาถวายและนางได้เสวยแล้วก็ตั้งครรภ์ แต่ยังคงมีการร่ายรำกันในวังตามปกติวันหนึ่งพระยาสายฟ้าฟาดเสด็จมาทอดพระเนตรการรำของพระธิดา เห็นนางมีครรภ์ก็ทรงซักไซ้เอาความจริงจนได้ความว่า เพราะนางไปเสวยเกสรดอกบัวพระยาสายฟ้าฟาดไม่ทรงเชื่อและเห็นว่านางทำให้เกิดความอับอายและเสื่อมเสียแก่บ้านเมือง จึงรับสั่งให้เนรเทศนางออกจากบ้านเมืองพร้อมด้วยพระพี่เลี้ยงและนางสนมกำนัลโดยการลอยแพ แพของนางนวลทองสำลีถูกลมพายุพัดพาไปติดเกาะกะชัง นางจิงได้อาศัยอยู่กับตายาย[1]

---

[1]ตายายที่ชุบเลี้ยงนางนวลทองสำลีนั้น บางตำนานกล่าวว่าเป็นตายายพราหมณ์จันทร์ แห่งบ้านนาแพรจันทร์(ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) ซึ่งเป็นคนเดียวกันกับที่ชุบเลี้ยงเจ้าแม่อยู่หัว (วิชัย อินทรวงศ์.2524 : 43)

ซึ่งเทพยดาเนรมิตให้ลงมาช่วยเหลือในเกาะแห่งนั้น ต่อมานางนวลทองสำลีได้ประสูติโอรส ให้ชื่อว่า "เจ้าชายน้อย" นางได้สอนให้เจ้าชายน้อยฝึกหัดรำโนราจนชำนาญแล้วเล่าเรื่องแต่หนหลังให้ทราบ ในการฝึกรำโนรานั้นพระอินทร์ได้มอบหมายให้พระวิสสุกรรมเอาไม้ไผ่สีสุกมาทำ "แตระ" เป็นเครื่องดนตรีจึงถือว่าแตระเป็นเครื่องดนตรีสวรรค์ของพระเทพสิงหร เสียงของแตระที่พระวิสสุกรรมตีนั้นได้ยินไปถึงเมืองของพระยาสายฟ้าฟาด จึงรับสั่งให้ทหารออกไปสืบดูจนทราบเรื่องราวของเจ้าชายน้อย โปรดให้รับเข้ามารำในราชวังเพื่อทอดพระเนตร ทรงทราบว่าเป็นพระราชนัดดาของพระองค์ จึงรับสั่งให้อำมาตย์ออกไปรับนางนวลทองสำลีมาจากเกาะกะชัง ครั้นนางเข้าเมืองแล้วพระยาสายฟ้าฟาดได้ทรงจัดพิธีรับขวัญขึ้นและให้มีการรำโนราถวายในงานนี้ด้วย แล้วประทานเครื่องต้น มี เทริด กำไลแขน ปั้นเหน่ง สังวาล พาดเฉียง 2 ข้าง ปีกนกแอ่น หางหงส์ สนับเพลา ฯลฯ อันเป็นเครื่องทรงของกษัตริย์ให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนรา และประทานบรรดาศักดิ์ให้แก่เจ้าชายน้อยราชนัดดาเป็น "ขุนศรีศรัทธา" การรำโนราจึงเกิดขึ้นตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา (แปลก ชนะบาล และคนอื่น ๆ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2533)

ตำนานนางนวลทองสำลีอีกสำนวนหนึ่งกล่าวว่า เมืองพัทลุงที่บางแก้ว (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) มีเจ้าเมืองชื่อจันทรโกสินทร์ มเหสีคือนางอินทรณี นางเป็นเชื้อสายของชาวอินเดีย เมื่อทรงครรภ์และใกล้กำหนดจะประสูติ นางอินทรณีก็เสด็จกลับไปเพื่อประสูติที่บ้านเมืองของตน ตามประเพณีที่ชาวอินเดียปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่พระครรภ์ครบกำหนดจึงต้องประสูติในเรือพระที่นั่งกลางทะเลพระธิดาที่ประสูติใหม่จึงได้นามว่า "ศรีคงคา" จากนั้นจึงทรงนำขบวนเรือพระที่นั่งกลับ

เมืองพัทลุง[1] ครั้นนางศรีคงคาเจริญวัยขึ้นได้มีเทวดามาดลจิตให้นิมิตฝันว่ามีเทพธิดามาร่ายรำให้ดู ท่ารำนั้นมี 12 ท่า นางจำได้จึงทรงฝึกหัดท่ารำ 12 ท่า โดยดูเงาในน้ำจนชำนาญ นางจึงได้ชักชวนพระพี่เลี้ยง นางสนมกำนัลและเหล่าอำมาตย์อันมี แม่หนุ้ย แม่เภา แม่เมาคลื่น แม่เสียงเกลี้ยง แม่เสียงหวาน แม่เจไว จอมเฒ่า จอมแก่ จอมรอง ฯลฯ ลักลอบร่ายรำกันในปรางปราสาท บรรดาทหารเห็นว่านางศรีคงคามีความสนุกสนานก็เลยช่วยกันตัดต้นกล้วยพังลา (กล้วยตานี) มาทำเป็นหน้าพราน แล้วจัดทำเครื่องดนตรี มี กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง ปี่ และ

---

[1]การกล่าวถึงเมืองพัทลุงและนางอินทรณี ว่ามีเชื้อสายของชาวอินเดียมีข้อน่าสังเกตว่าหนังสือโนรา ของ ภิญโญ จิตต์ธรรม (2527 : 26 - 27) ก็กล่าวถึงการกวาดต้อนชาวลังกาสิงหฬซึ่งหมายถึงชาวอินเดียใต้(ทมิฬ) ของพระเจ้าศรี-ธรรมาโศกราชจากเมืองพัททะละมาไว้ที่บางแก้ว (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ก็ยืนยันว่าบริเวณโคกเมืองบางแก้วและวัดเขียน บางแก้วเคยเป็นที่ตั้งของเมืองพัทลุงมาแล้วตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 - 19 จึงเห็นว่าตำนานโนราจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน กับตำนานโนราภิญโญ จิตต์ธรรม และหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีมีเรื่องสอดรับกันอยู่ดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ผาสุข อินทราวุธ (2529 : 97) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมอินเดียในดินแดนคาบสมุทรของประเทศไทย ว่ามีความสัมพันธ์กับอินเดียภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 - 16 วัฒนธรรมอินเดียทั้งด้านศาสนา ภาษา พิธีกรรม ระบบการปกครอง รวมทั้งศิลปะการละครด้วย และเชื่อว่ารูปแบบละครรำที่เป็นต้นแบบละครโนห์ราชาตรี ก็คงจะเข้ามาสู่ดินแดนภาคใต้ของไทยในช่วงนี้ด้วย

แตระตีประโคมประกอบการร่ายรำจนเรื่องล่วงรู้ไปถึงพระบิดามารดา แต่ก็ทรงเก็บเรื่องเงียบไว้ไม่ทัดทานแต่อย่างใด ครั้นต่อมาพระม่วงทองมหาดเล็กคนสำคัญซึ่งเป็นบุตรของพระยาทองอู่หรือท้าวทองอู่[1] ได้ลักลอบเข้าไปหานางศรีคงคาและได้เสียเป็นสามีภรรยากัน ในเวลาต่อมานางศรีคงคาอยากเสวยเกสรดอกบัวในสระหน้าวังนางสนมกำนัลก็ไปเก็บมาถวายโดยไม่มีใครรู้ว่าในดอกบัวนั้นเทพสิงหรได้แบ่งภาคลงมาอยู่เพื่อกำเนิดในเมืองมนุษย์ เมื่อเสวยเกสรดอกบัวแล้วนางศรีคงคาก็ตั้งครรภ์และครรภ์ก็โตขึ้นเรื่อย ๆ ความทั้งหมดทราบถึงพระบิดามารดา ทรงสอบสวนเรื่องราวว่าใครเป็นสามีของนาง แต่นางศรีคงคาก็ไม่ทรงยอมเปิดเผยความจริง ทำให้พระบิดาพิโรธ และเห็นว่าเป็นเรื่องชั่วร้ายทำให้เกิดความอัปยศแก่บ้านเมืองจึงรับสั่งให้เนรเทศโดยเอานางลอยแพพร้อมด้วยพระพี่เลี้ยงและนางสนมกำนัล แพลอยไปติดเกาะกะชัง นางและพระพี่เลี้ยงได้อาศัยอยู่ที่เกาะนั้นกับตายายและได้เปลี่ยนชื่อเป็นแม่นวลทองสำลี เนื่องจากพระบิดาไม่ต้องการให้ใช้ชื่อเดิมเพราะเป็นการเสียพระเกียรติยศนางนวลทองสำลีได้ตอบแทนบุญคุณตายายด้วยการช่วยปั่นฝ้ายทอผ้า ต่อมาได้ประสูติโอรสให้ชื่อว่าเจ้าชายน้อย และทรงสอนให้เจ้าชายน้อยฝึกรำโนราจนชำนาญแล้วเล่าเรื่องแต่หนหลังให้ทราบ เจ้าชายน้อยและพระมารดาได้ออกเที่ยวรำโนราจนเป็นที่หลงใหลของชาวบ้าน และบรรดานายสำเภาที่เดินทางค้าขาย

---

[1] เทวสาโร (2508 : 5 - 29) กล่าวไว้ในหนังสือเทพสาร บรรพ 2 ว่าพระยาทองอู่หรือเจ้าชายทองอู่หรือท้าวทองอู่เป็นเจ้านครชั้นผู้น้อย เข้าใจว่าเป็นเชื้อสายทาง "คชรัฐ" (บ้านชะรัด อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าเมืองพัทลุง (ท้าวโกสินทร์)ไปครองเมือง "คชรัฐ" ดังกล่าวแล้ว

ไปมา ข่าวการรำโนราของสองแม่ลูกล่วงรู้ไปจนถึงเมืองพระอัยกา พระอัยกาได้ขอให้นายสำเภาช่วยรับสองแม่ลูกเข้าเมือง แต่นางนวลทองสำลีไม่ยอมกลับเพราะความน้อยใจ ท้าวจันทรโกสินทร์จึงต้องพาทหารไปรับนางด้วยพระองค์เองนางนวลทองสำลีจึงยอมกลับ เมื่อมาถึงบ้านเมืองแล้วทุกคนก็อยากดูการรำโนรา ดังนั้นในงานพิธีรับขวัญนางนวลทองสำลีและเจ้าชายน้อยจึงจัดให้มีการรำโนราด้วย โดยท้าวจันทรโกสินทร์ได้ประทานเครื่องต้น อันมี เทริด กำไลแขน ปั้นเหน่ง สังวาล พาดเฉียง 2 ข้าง ปีกนกแอ่น หางหงส์ สนับเพลา ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องทรงของกษัตริย์ให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนราและเรียกโนราในตอนแรกว่า "ชาตรี"[1] เชื่อกันว่ากำไลต้นแขนปลายแขน และเครื่องเงินอื่น ๆ พระยามือช่าง พระยามือเหล็ก พระยามือไฟ ผู้เป็นช่างหลวงในราชสำนักได้ทำถวาย นางนวลทองสำลีก็เปลี่ยนชื่ออีกครั้งหนึ่งเป็นแม่ศรีมาลา ส่วนเจ้าชายน้อยได้รับบรรดาศักดิ์จากพระอัยกาเป็นขุนศรีศรัทธา และทรงอนุญาตให้มีแผ่นดินอยู่เท่ากับโรงโนรา ดังนั้นเมื่อเข้าโรงร่าโนราที่ไหนจึงต้องมีบทตั้งเมือง เปรียบเหมือนการไปหาแผ่นดินตั้งเป็นเมืองของตัวเอง แต่เป็นเมืองที่มีอำนาจปกครองและอาณาเขตเท่ากับพื้นที่ของโรงรำโนราเท่านั้น จึงมีสำนวนเปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ของโนราว่า "แต่งตัวเทียมเจ้ากินข้าวเทียมหมา หากินใต้แชง" จากนั้นขุนศรีศรัทธาจึงเที่ยวร่ายรำโนราไปใน

---

[1]คำว่าชาตรี เป็นคำเรียกชื่อโนราอีกชื่อหนึ่งหรือใช้รวมว่า "โนราชาตรี" คำว่าชาตรี นี้ปรากฏอยู่ในตำนาน วรรณกรรมท้องถิ่น วรรณคดีของภาคกลางที่กล่าวถึงการละเล่นพื้นเมือง เช่น บทพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาในรัชกาลที่ 2 แม้เมื่อแต่ชาตรีแพร่หลายเข้าสู่ภาคกลาง ชาวภาคกลางเห็นว่ามีลักษณะใกล้ละครจึงเรียกกันว่า ละครชาตรี (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2529 : 1804)

ชมพูโลก และได้มาขึ้นแพที่หน้าวัดแห่งหนึ่งเรียกว่าท่าแพ ภายหลังชื่อเพี้ยนเป็นท่าแค เพื่อตั้งโรงฝึกหัดศิษย์อยู่ที่โคกขุนทา (บ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง)ดังปรากฏหลักฐานบริเวณที่เป็นเนินดินในบ้านท่าแค ที่ชาวบ้านเรียกว่า "โคกขุนทา"มาจนทุกวันนี้(เพียร เพชรย้อย และคนอื่น ๆ, เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,พิทยา บุษรารัตน์เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2533)

3. ตำนานนางเลือดขาว

ตำนานนางเลือดขาว เป็นตำนานท้องถิ่นที่แพร่หลายในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ "อาจถือได้ว่าเป็นนิทานหรือตำนานที่มีความสำคัญและน่าสนใจที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นนิทานเรื่องเอกประจำแหลมมลายูตอนเหนือ มีท้องที่อาณาเขตอันเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในนิทานอย่างกว้างขวาง"(ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. 2525 : 219) ตำนานนางเลือดขาวปรากฏทั้งในรูปลายลักษณ์และมุขปาฐะ ดังที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2525 : 219) กล่าวว่า

> เดิมเรื่องนางเลือดขาว เป็นเพียงนิทานหรือคำบอกเล่าที่ชาวพื้นเมืองเล่าสืบทอดกันมาแต่โบราณกาล เป็นทำนองเรื่องราวอภินิหารยืดยาว แสดงบุญญาธิการแสดงการเดินทางสร้างสาธารณกุศลของผู้มีบุญ ต่อมาในสมัยอยุธยาจึงได้มีผู้จารเรื่องนางเลือดขาวลงไว้ในสมุดพื้นเมือง(บุดดำ บุดขาว)ขึ้น เมื่อครั้งพระครูอินทโมฬีคณะป่าแก้วได้ปฏิสังขรณ์วัดสทิงและวัดเขียน-บางแก้ว คือเขียนด้วยเส้นดินสอดำในกระดาษเพลา เย็บเป็นเล่มคล้ายสมุดจีน และได้มีการคัดลอกบอกเล่าสืบต่อกันมาหลายชั้น เมื่อการเขียนหนังสือไทยเจริญแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ตำนานนางเลือดขาวตามความที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองพัทลุง (2507 : 1 - 8) ซึ่งหลวงศรีวรวัตร (พิณ จันทโรจวงศ์) เป็นผู้เรียบเรียงขึ้นในราว พ.ศ. 2460 - 2461 นั้นสรุปความได้ว่า

เมืองพัทลุงได้ตั้งมาก่อน พ.ศ. 1480 เมืองตั้งอยู่ที่สทิงพระราวสมัยสุโขทัย มีเจ้าเมืองชื่อพระยากรงทอง ครั้งนั้นมีตาสามโมยายเพชรสองสามีภรรยาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลปละท่า ทางตะวันตกของทะเลสาบสงขลา คือบ้านพระเกิด (อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง) เป็นหมอสดำ หมอเฒ่านายกองช้าง มีหน้าที่เลี้ยงช้างส่งเจ้าพระยากรงทองทุกปีต่อมาสองตายายได้พบกุมารจากป่าไม้ไผ่เสรียงมีพรรณเลือดเขียว ขาว เหลือง ดำ แดง และได้พบเด็กผู้หญิงหรือนางจากป่าไม้ไผ่ตง มีพรรณเลือดขาว จึงได้ชื่อว่า "นางเลือดขาว" ตายายได้นำเด็กทั้งสองมาเลี้ยงไว้จนเจริญวัยแล้วให้อยู่กินเป็นสามีภรรยากัน ครั้นตายายถึงแก่กรรมกุมารและนางเลือดขาวได้ทำฌาปนกิจ แล้วนำอัฐิไปฝังไว้ในถ้ำคูหาสวรรค์ (วัดคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง) กุมารกับนางเลือดขาวได้รับมรดกเป็นนายกองช้างต่อมาจนมีกำลังขึ้นและมีผู้คนนับถือมาก แต่นั้นมาก็เรียกตำบลบ้านนั้นว่า "พระเกิด" ได้เป็นส่วยช้างเลี้ยงช้างส่งเจ้าพระยากรงทองปีละเชือก ในกาลต่อมากุมารกับนางเลือดขาว ได้พาสมัครพรรคพวกเดินทางไปทางทิศอีสานบ้านพระเกิด โดยกุมารขี่ช้างพลายคชวิชัยมณฑลมีหมอเฒ่าแก่นมั่นคงเป็นควาญส่วนนางเลือดขาวขี่ช้างพังตลับมีหมอเฒ่าสีเทพเป็นควาญเมื่อเดินทางไปถึงที่ซึ่งเป็นชัยภูมิดีก็ตั้งพักอยู่ ณ บางแก้ว (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) แต่นั้นมาก็เรียกกุมารนั้นว่า "พระยา" มีอำนาจและทรัพย์สมบัติข้าทาสบริวารมากขึ้นตามลำดับ พระยากุมารกับนางเลือดขาวเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงได้สร้างพระพุทธรูป อุโบสถขึ้นไว้ที่วัดสทัง (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) ได้สร้างถาวรวัตถุที่วัดเขียนบางแก้ว (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) คือวิหารและพระพุทธรูป พร้อมทั้งได้สร้างจารึกไว้ในแผ่นทองคำด้วย ในขณะเดียวกัน

เจ้าพระยากรงทองก็ทำพระมหาธาตุเจดีย์ และก่อพระเชตุพนวิหารขึ้นที่จะทิ้งพระ (วัดจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) เมื่อ พ.ศ. 1492 (จ.ศ. 311) พร้อมกับวัดเขียนบางแก้วและวัดสทัง เป็น 3 อาราม ครั้นถึง พ.ศ. 1493 พระยากุมารกับนางเลือดขาวก็เดินทางเที่ยวไป 7 วัน คือเดินทางไปถึงเมืองตรังได้สร้างพระพุทธรูปเป็นพระบรรทมที่เมืองตรังองค์หนึ่ง และเมื่อกลับจากลังกาก็ได้สร้างพระอารามพระศรีสรรเพชญพุทธสิหิงค์(วัดพระสิงห์หรือวัดพระพุทธสิหิงค์ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง) ตั้งแต่ พ.ศ.1500 พระยากุมารกับนางเลือดขาวก็พำนักอยู่ที่บางแก้ว ซึ่งต่อมาเรียกที่นั้นว่า "ที่วัด" มีเขตถึงบ้านดอนจิงจาย ในเวลาต่อมาพระยากุมารกับนางเลือดขาว ได้เที่ยวไปถึงเมืองนครศรีธรรมราช ได้สร้างพระพุทธรูปไว้ในหลายตำบล นับตั้งแต่นั้นมาเกียรติคุณของนางเลือดขาวก็ร่ำลือขึ้นไปถึงกรุงสุโขทัยธานี พระเจ้ากรุงสุโขทัยจึงโปรดให้พระยาพิษณุโลกกับนางทองจันทร์พร้อมนางสนมออกมารับนางเลือดขาวที่เมืองนครศรีธรรมราชเพื่อจะทรงนำไปเป็นพระมเหสี ส่วนพระยากุมารก็กลับไปอยู่ที่บ้านพระเกิดตามเดิม เมื่อนางเลือดขาวเดินทางไปถึงกรุงสุโขทัย ก็ทรงทราบว่านางมีสามีและมีครรภ์ติดมา จึงไม่ได้ทรงยกขึ้นเป็นพระมเหสีหรือนางสนมแต่อย่างใด ครั้นนางคลอดบุตรเป็นกุมารก็ทรงขอไว้ชุบเลี้ยง ต่อมานางเลือดขาวทูลลากลับบ้านเดิม จึงโปรดให้จัดส่งถึงบ้านพระเกิด ระหว่างเดินทางกลับมาถึงคลองปากพนัง นางเลือดขาวได้พำนักอยู่บริเวณบ้านควงเป็นเวลาหลายวันเพื่อสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งใกล้ ๆ คลองควงเรียกว่า "วัดแม่อยู่หัวเลือดขาว" (อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช) จากนั้นจึงเดินทางต่อไปยังบ้านพระเกิดอยู่กินกับสามีตามเดิมจนอายุล่วงประมาณ 70 ปี ก็ถึงแก่กรรมทั้งสองคน ภายหลังบุตรของนางเลือดขาวได้ออกจากกรุงสุโขทัยกลับมาเป็นคหบดีอยู่ที่บ้านพระเกิดเมืองพัทลุง ชาวเมืองเรียกว่า "เจ้าฟ้าคอลาย"

ส่วนตำนานนางเลือดขาวที่ชัยวุฒิ พิยะกูล (2538 : 22 - 24) รวบรวมไว้ในนิทานพื้นบ้านเรื่อง "ตำนานนางเลือดขาว"ในตอนต้นได้กล่าวถึงสงคราม

ในอินเดียสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทำให้ชาวอินเดียเดือดร้อนต้องอพยพหนีภัยมาขึ้นฝั่งทางด้านทิศตะวันตกของแหลมมลายูบริเวณเมืองท่าปะเหลียน(อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง) แล้วข้ามแหลมมายังอำเภอตะโหมด และอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ในขณะนั้นตามสโมกับยายเพชรสองผัวเมียชาวบ้านพระเกิด ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง) เป็นนายกองช้างไม่มีบุตรจึงเดินทางไปขอบุตรีชาวอินเดียที่ถ้ำไม้ไผ่ตง บ้านตะโหมด (อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง) นำมาเลี้ยงไว้ให้ชื่อว่า "นางเลือดขาว" เพราะเป็นคนผิวขาวกว่าคนในพื้นเมือง ต่อมาได้เดินทางไปขอบุตรชายชาวอินเดียที่ถ้ำไม้ไผ่เสรียงให้ชื่อว่า "กุมาร" หรือ "เจ้าหน่อ" เมื่อทั้งสองเจริญวัยเป็นหนุ่มตายายจึงให้แต่งงานกัน แล้วอพยพไปตั้งบ้านที่บางแก้ว (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) เมื่อตายายถึงแก่กรรมกุมารกับนางเลือดขาวได้นำอัฐิไปไว้ที่ถ้ำคูหาสวรรค์ (อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง) หลังจากนั้นกุมารกับนางเลือดขาวได้สละทรัพย์สร้างโบสถ์ วิหาร ในวัดเขียนบางแก้วและวัดสทัง เมื่อเดินทางไปที่ใดก็สร้างวัดขึ้นที่นั้น เช่น เดินทางไปลังกากับคณะทูตเมืองนครศรีธรรมราช ได้นำพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ที่วัดเขียนบางแก้ว สร้างวัดพระพุทธสิหิงค์ วัดพระงาม วัดถ้ำพระพุทธที่เมืองตรัง สร้างวัดแม่อยู่หัวที่อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สร้างวัดเจ้าแม่ (ชะแม) วัดเจดีย์-งาม วัดท่าคุระ (วัดเจ้าแม่อยู่หัว ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ) จังหวัดสงขลา เป็นต้น เมื่อข่าวความงามของนางเลือดขาวทราบไปถึงกษัตริย์กรุงสุโขทัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาพิษณุโลกมารับนางเลือดขาว เพื่อชุบเลี้ยงเป็นมเหสี แต่นางมีครรภ์แล้ว จึงไม่ได้ยกเป็นมเหสี หลังจากนางคลอดบุตรพระเจ้ากรุงสุโขทัยได้ทรงขอบุตรไว้ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้พระยาพิษณุโลกนำนางเลือดขาวส่งถึงเมืองพัทลุง ตั้งแต่นั้นมาประชาชนเรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัวเลือดขาว" หรือ "นางพระยาเลือดขาว"หรือ "พระนางเลือดขาว"เพราะเข้าใจว่าเป็นมเหสีของพระเจ้าแผ่นดิน นางเลือดขาวได้อยู่กินกับพระยากุมารจนแก่ชรา อายุได้ 70 ปี ทั้งสองก็ถึงแก่กรรม

เจ้าฟ้าคอลายผู้เป็นบุตรได้นำศพไปประกอบพิธีฌาปนกิจศพที่บ้านพระเกิด เส้นทางที่นำศพไปจากบ้านบางแก้วถึงบ้านพระเกิด เรียกว่า "ถนนนางเลือดขาว"

ส่วนวิชัย อินทวงศ์ (2524 : 26 - 31) ได้กล่าวถึงนางเลือดขาวไว้ในเรื่อง "ตามรอยเจ้าแม่อยู่หัว วัดท่าคุระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา" ความว่า

ประมาณ พ.ศ. 1900 เจ้าเมืองพัทลุงชื่อพระยากรุงทอง มีบุตรชายชื่อพระยากุมาร เมื่อพระกุมารเป็นหนุ่มได้ไปดูแลกองทัพช้างที่บ้านพระเกิด (เขตอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง) พระกุมารได้พบและหลงรักนางเลือดขาว กุลธิดาผู้เลอโฉมของนายกองช้างคือ ตาสามโม ยายเพชร พระกุมารก็ได้นางเลือดขาวเป็นชายา จากนั้นด้วยการสนับสนุนของพระยากรุงทอง ตาสามโม ยายเพชร พระยากุมารนางเลือดขาวก็ได้ยกไพร่พลไปทางทิศเหนือ ตั้งเมืองใหม่ขึ้นบนฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา คือ ที่ชาวบ้านเรียกกันปัจจุบันว่า "โคกเมือง" จากนั้นก็เรียกกันว่า พระยากุมารพระนางเลือดขาว เป็นปฐมกษัตริย์เมืองพัทลุงใหม่ มีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงของพระบิดาที่สทิงพระเสมือนนครศรีสัชนาลัย กับกรุงสุโขทัย สมัยพระร่วง นั่นเอง พระนางเลือดขาว ทรงพระเกียรติคุณสูงเด่น เป็นที่รู้จัก กล่าวขวัญ อยู่ในความทรงจำของคนรุ่นหลังตลอดมาเป็นนางแก้วในประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับพระนางจามเทวีแห่งอาณาจักรลานนาไทย ทรงเพียบพร้อมด้วยศิริโฉมบริบูรณ์ด้วยคุณธรรมแห่งขัตติยนารี ทรงศรัทธาต่อหลักธรรมพุทธศาสนาอย่างแรงกล้ามีความสัมพันธ์ในงานเผยแพร่พุทธศาสนากับพระยาอโศกศรีธรรมราช และพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัยเคยเสด็จไปเกาะลังกา (สิงหล) กรุงสุโขทัยและเสด็จไปนครศรีธรรมราชบ่อยครั้ง ได้รับส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ นำไปบรรจุไว้ในพระธาตุเจดีย์ วัดพระธาตุ-ปากบางแก้ว และวัดพระธาตุสทิงพระ เป็นปูชนียสถานสำคัญทางศาสนา

ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้นางยังได้สร้างวัด "แม่อยู่หัวเลือดขาว" ไว้ที่เชียรใหญ่เขตเมืองนครศรีธรรมราช และสร้างวัด "วัดพระศรีสรรเพชญ์พุทธสิหิงค์" ที่เมืองตรัง เหล่านี้มีประวัติการสร้างจารึกไว้เป็นหลักฐานด้วย โดยเฉพาะที่เมืองพัทลุงใหม่ (โคกเมืองบางแก้ว) พระพุทธศาสนาเฟื่องฟูมากแม้เวลาล่วงมาเกือบ 600 ปี ปัจจุบันยังมีหลักฐานที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ นิทานชาวบ้าน เล่าขาน กล่าวขวัญกันต่อ ๆ มา ในบริเวณเมืองนี้มีซากวัดร้างเป็นสิบ ๆ วัด ทั้งวัดไทยและวัดแขก (พระคุลา 7 องค์ในวัดแขกชี) พระธาตุเจดีย์ พระพุทธรูปและโบราณวัตถุอื่น ๆ มากมาย เหล่านั้นเป็นการเชิดชูพระเกียรติเมืองพัทลุงสมัยพระยากุมาร พระนางเลือดขาว และเชื้อพระวงศ์ (พระยาคอลาย) ที่เป็นเจ้าเมืองต่อมา

จากตำนานนางเลือดขาวที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองพัทลุง ซึ่งหลวงศรีวรวัตร (พิณ จันทโรจวงศ์) เป็นผู้เรียบเรียง (พ.ศ. 2460 - 2461) ตำนานนางเลือดขาวที่ชัยวุฒิ พิยะกูล รวบรวมไว้ในนิทานพื้นบ้านเรื่อง "ตำนานนางเลือดขาว" และตำนานนางเลือดขาวของวิชัย อินทวงศ์ ที่ได้กล่าวถึงการสร้างวัดเขียนบางแก้ว วัดสทัง และวัดสทิงพระ โดยนางเลือดขาวกับเจ้าพระยากุมารแล้ว หลักฐานมุขปาฐะที่เล่าสืบต่อกันมายังได้กล่าวถึงวัดอีกจำนวนมากที่ระบุว่านางเลือดขาวกับเจ้าพระยากุมารเป็นผู้สร้างขึ้นในลุ่มทะเลสาบสงขลาดังที่ชัยวุฒิ พิยะกูล (2525 : 59 - 60) ได้รวบรวมตำนานนางเลือดขาว จากคำบอกเล่าของชาวบ้านในท้องถิ่นพัทลุง พบว่าวัดที่นางเลือดขาวได้สร้างขึ้น ได้แก่ วัดนางหลง (อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) วัดหาดแก้วหรือวัดพระพุทธไสยาสน์หรือวัดพระนอน (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) วัดป่าขอม (อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง) วัดควนมะพร้าว (อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง) วัดควนถบ (อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง) วัดท่าคุระ หรือ วัดเจ้าแม่อยู่หัว

(อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) วัดสนามชัย (อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) วัดเจ้าแม่ หรือ วัดชะแม[1] (อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) วัดเจดีย์งาม (อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา) วัดเถรการาม (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง อำเภอระ-โนด จังหวัดสงขลา) และจากการสำรวจภาคสนามของชัยวุฒิ พิยะกูล พบว่า วัดที่กล่าวมาทั้งหมดมีหลักฐานทั้งทางเอกสาร และศิลปโบราณ วัตถุสถานที่ชี้ให้เห็นว่าสร้างขึ้นอย่างน้อยสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น "วัดชะแม มีพระพุทธรูปปูนปั้นซึ่งศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวว่าได้รับอิทธิพลศิลปะอู่ทอง สร้างประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 วัดเจดีย์งาม มีพระมหาธาตุเจดีย์ ซึ่ง อนุวิทย์ เจริญศุภกุล ได้กำหนดอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17 - 18 เป็นต้น" (ชัยวุฒิ พิยะกูล. 2538 : 214) ซึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาหัวเมืองสทิงพระและเมืองพัทลุง มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาทั้งหมด เป็นแหล่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู โดยเฉพาะพุทธศาสนานั้นได้จัดแบ่งการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็น 4 คณะ ได้แก่ คณะปาแก้ว คณะการาม คณะกาชาติ และคณะกาเดิม ตามแบบอย่างของเมืองนครศรีธรรมราช โดยมีศูนย์กลางพุทธศาสนาที่สำคัญ 2 แห่ง คือ วัดพะโตะเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาฝั่งตะวันออกของทะเลสาบ และวัดเขียนบางแก้วเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา

---

[1]ตามประวัติเจ้าแม่อยู่หัว วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี ซึ่งเรียบเรียงโดยพระสมนึก สุวณฺโณ (สมนึก ระฆัง) (2527 : 12 - 13) กล่าวว่า วัดเจ้าแม่หรือวัดชะแม นั้น พระราชมารดาของพระหน่อ (เจ้าแม่อยู่หัว) ทรงสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องรำลึก และเป็นบุญกุศลแก่พระหน่อ ก่อนที่จะรับกลับบ้านเมือง แล้วให้ชื่อว่า "วัดเจ้าแม่" (ตำบลคีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) ภายหลังเสียงเพี้ยนเป็นวัดชะแม

ดังที่ศรีศักร วัลลิโภดม ได้กล่าวไว้ว่าตอนหนึ่งว่า "ทำให้คนบริเวณภูมิภาคนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และอย่างน้อยก็ก่อให้เกิดศูนย์กลางทางศาสนาหรือวัฒนธรรมขึ้น 2 แห่งคือ วัดพะโตะและวัดเขียนบางแก้ว" (ศรีศักร วัลลิโภดม.2531 : 217) นอกจากนี้เพลานางเลือดขาว[1] ยังชี้ให้เห็นว่าวัดเขียนบางแก้ว วัดสทัง เป็นศูนย์กลางการปกครองคณะสงฆ์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคใต้ มีวัดในหัวเมืองนครศรีธรรมราช เมืองตรัง เมืองสงขลา และเมืองพัทลุง ขึ้นกับคณะป่าแก้วเมืองพัทลุง จำนวน 298วัด แต่ปรากฏชื่อในเพลานางเลือดขาวจำนวน 24 วัด (ชัยวุฒิ พิยะกูล. 2538 : 172 - 173) ดังความตอนหนึ่งว่า

> จึงมีพระราชโองการทรงพระราชศรัทธาให้เบิกวัดทั้งสองร้อยเก้าสิบแปดอารามมาขึ้นแก่วัดเขียนบางแก้ว ตามท้องฎีกานั้นอารามดูหาสวรรค์ 1 อารามพิกุน 1 อารามสทิงพระมหาธาตุ 1 อารามพระเจดีย์งาม 1 อารามวัดกลาง 1 อารามพระเจียก 1 อารามโรงใหญ่ 1 อาราม-ดูหาสวรรค์ 1 วัดเขียน 1 วัดพะตาน 1 วัดเหียงพง 1 วัดพระครู-ไชยพัก 1 วัดตำเสา 1 วัดสนามไชย 1 วัดตโนดหลาย 1 วัดตระ-พังยาง 1 วัดชะแล้ 1 วัดแจระ 1 อารามวัดป่าบางแก้ว 1 อาราม-วัดต้นจันบางแก้ว 1 อารามวัดพะเยา 1 อารามวัดแหลม 1 อาราม-พระสิหิงค์แลที่ตรัง 1 อารามพระงามแลพระงาม 1 (หน้า 23-25)

---

[1]เพลานางเลือดขาว ก็คือ ตำนานนางเลือดขาว คำว่าเพลา คือ ตำรา ตำนานพระราชกำหนด ซึ่งได้แต่งขึ้นหรือตราไว้เป็นหลักฐานสำคัญเขียนลงสมุดข่อยหรือสมุดโผจีนเย็บสมุดแบบฝรั่ง รวมทั้งพระกัลปนาวัด ซึ่งพระมหากษัตริย์พระราชอุทิศไว้สำหรับวัดนั้น ๆ เรียกว่า "หนังสือเพลา"

เมื่อพิจารณาชื่อวัดที่ขึ้นกับคณะป่าแก้วเมืองพัทลุงทั้งที่ปรากฏในเพลานางเลือดขาวและตำนานนางเลือดขาวจากคำบอกเล่าของชาวบ้านมีวัดที่ออกชื่อตรงกับชื่อของนางเลือดขาวตามที่ชาวบ้านเรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" คือวัดเจ้าแม่(ชะ-แม) ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา วัดท่าคุระหรือวัดเจ้าแม่อยู่หัว ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา วัดแม่อยู่หัว ตำบลแม่อยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ตำนานท้องถิ่นยังกล่าวว่านางเลือดขาวได้สร้างวัดพระนางสร้าง อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต และวัดพระนางสร้างหรือวัดนางสร้าง อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร เมื่อพิจารณาชื่อวัดที่ปรากฏในเพลานางเลือดขาว ชื่อวัดที่ปรากฏในตำนานนางเลือดขาวจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน และรายชื่อวัดบางส่วนในหัวเมืองนครศรีธรรมราช เมืองตรัง เมืองสงขลา และเมืองพัทลุง ที่มาขึ้นกับคณะป่าแก้วเมืองพัทลุง แล้วทำให้สันนิษฐานได้ว่า วัดท่าคุระหรือวัดเจ้าแม่อยู่หัว มีส่วนเกี่ยวข้องกับเพลานางเลือดขาว หรือตำนานนางเลือดขาว วัดท่าคุระหรือวัดเจ้าแม่อยู่หัวก็เป็นอีกวัดหนึ่งที่นางเลือดขาวสร้างขึ้น พระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวที่ประดิษฐานอยู่ในวัดท่าคุระ เป็นพระพุทธรูปแทนตัวนางเลือดขาวหรือเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นภายหลังเพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของนางเลือดขาว ที่ได้สร้างวัดท่าคุระเอาไว้ โดยความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน หรืออาจจะเป็นการออกชื่อวัดตามคติความเชื่อที่มีต่อนางเลือดขาวในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้บริสุทธิ์ ผู้มีใจบุญและมีความศรัทธาในพระพุทธ-ศาสนา ดังที่ ชัยวุฒิ พิยะกูล(2538 : 224 - 226) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า วัดที่ปรากฏรายชื่อว่านางเลือดขาวกับเจ้าพระยากุมารได้สร้างขึ้นนั้น มีข้อสังเกตอยู่ 2 ลักษณะ คือวัดที่นางเลือดขาวกับเจ้าพระยากุมารสร้างหรือบูรณะขึ้นจริง ๆ ได้แก่ วัดที่ปรากฏหลักฐานในเพลานางเลือดขาว เช่น วัดเชียนบางแก้ว วัดสะทัง วัดสะทิงพระ เป็นต้น กับวัดที่เล่าว่านางเลือดขาวเป็นผู้สร้าง ซึ่งอาจจะสร้างจริงหรืออาจจะเป็นเพียงความเชื่อว่านางเลือดขาวเป็นผู้สร้าง เช่น วัดพระนางสร้าง วัดแม่อยู่หัว เป็นต้น ซึ่งอาจจะสันนิษฐานได้ 2 ประการ ประการที่ 1 สาเหตุจาก

อิทธิพลทางการเมืองที่ทั้งกรุงศรีอยุธยาและนครศรีธรรมราชพยายามสร้างความเข้มแข็ง และสร้างความใกล้ชิดทางเครือญาติขึ้นในเมืองพัทลุง (พุทธศตวรรษที่ 19 - 20) โดยให้คนในท้องถิ่นหรือผู้ที่เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนในท้องถิ่นปกครองกันเองดังเช่นนางเลือดขาวกับเจ้าพระยากุมาร เป็นเจ้าเมืองพัทลุง และเพื่อเป็นการสกัดกั้นการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในขณะนั้น ทั้งกรุงศรีอยุธยาและนครศรีธรรมราชจึงมีนโยบายให้เมืองพัทลุงตั้งศูนย์กลางทางพุทธศาสนาขึ้นในลุ่มทะเลสาบสงขลาทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของทะเลสาบ การสร้างวัดประจำหมู่บ้านหรือประจำชุมชน เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน และสามารถสกัดกั้นอิทธิพลศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงพบว่านางเลือดขาวกับเจ้าพระยากุมารได้สร้างวัดไว้หลายแห่งในหัวเมืองต่าง ๆ ทำให้เรื่องราวนางเลือดขาวแพร่กระจายไปตามหัวเมืองเหล่านั้น ในฐานะผู้นำเมืองพัทลุงที่มีใจบุญสุนทานได้สร้างวัดวาอารามขึ้น เมื่อเดินทางผ่านไปยังที่ต่าง ๆ และได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจเหนือชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ประการที่ 2 สาเหตุจากอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรม มีวัดอีกจำนวนมากที่เล่าขานกันว่านางเลือดขาวเป็นผู้สร้าง เช่น วัดพระนางสร้าง วัดเจ้าแม่ (ชะแม) เป็นต้น ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นหลังจากนางเลือดขาวกับเจ้าพระยากุมารได้ถึงแก่กรรมไปนานแล้ว แต่เรื่องคุณงามความดีของทั้งสองยังปรากฏอยู่ในความทรงจำของประชาชนทั่วไป มีการนำเรื่องราวมาเล่าสืบต่อจนกลายเป็นตำนานที่เชื่อมโยงกับแหล่งศักดิ์สิทธิ์ วัด และสถานที่ต่าง ๆ หรือเรื่องนางเลือดขาวเป็นเพียงวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ในเรื่องของผู้บริสุทธิ์ และมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดตำนานนางเลือดขาวในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เล่าขานผิดแปลกแตกต่างกันไปหลายกระแส แต่มีสาระที่ตรงกันคือนางเป็นคนมีเลือดขาวบริสุทธิ์และเป็นผู้มีใจบุญชอบสร้างวัดวาอารามในพระพุทธศาสนา มีข้อน่าสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับนางเลือดขาวหรือเจ้าแม่อยู่หัว และการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ เพราะชาวบ้าน คณะโนรา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโนราเชื่อว่า นาง-

เลือดขาวหรือเจ้าแม่อยู่หัว เป็นคนคนเดียวกับแม่ศรีมาลาหรือนางนวลทองสำลี แต่เป็นคนละภาคกัน การรำโนราโรงครูวัดท่าคุระก็เพื่อเป็นการรำถวายเจ้าแม่อยู่หัวหรือนางนวลทองสำลี นอกจากนี้แล้วคนทรงครูหมอโนราบางคนยังกล่าวว่านาง-เลือดขาวหรือเจ้าแม่อยู่หัวนั้น คณะโนรานับถือเป็นครูโนราองค์หนึ่งด้วย เพื่อช่วยกันทำนุบำรุงส่งเสริมวัดเขียนบางแก้วและพระมหาธาตุเจดีย์ ในวัดเขียนบางแก้วที่เชื่อว่านางเลือดขาวเป็นผู้สร้างเอาไว้ให้เจริญรุ่งเรืองเหมือนในอดีต คณะโนราบ้านท่าแค (อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง) และคนทรงครูหมอโนราจึงได้ไปรำโนราถวายและร่วมกันห่มผ้าพระมหาธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้วในวันเพ็ญเดือน 3 เป็นประจำทุกปี (ช้อย แสงเขียว และคนอื่น ๆ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2533)

4. <u>ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์</u>

ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์เป็นตำนานที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว เพราะบุคคลทั้งสองได้ชื่อว่าเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูบุคคลเหล่านั้น ในขณะที่พลัดพรากหรือถูกขับไล่ออกจากบ้านเมือง และเป็นตำนานเดียวกับตำนานเจ้าแม่อยู่หัวในอีกกระแสหนึ่ง ซึ่งวิชัย อินทวงศ์ (2524 : 3 - 6) นำมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือตามรอยเจ้าแม่-อยู่หัว ความว่า

> เจ้าแม่อยู่หัวเป็นมเหสีของกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ภายในราชสำนักของกษัตริย์องค์นั้นมีการฝึกฝนร่ายรำมโนห์ราอย่างสนุกสนาน เพราะองค์พระมเหสีโปรดมากถึงกับให้ร่ายรำกันตลอดวันตลอดคืน เป็นเหตุให้พระมหากษัตริย์ผู้เป็นพระสวามีไม่พอพระทัยทรงตักเตือนให้เลิกการเล่น แต่พระนางไม่เชื่อฟังยิ่งทวีความสนุกสนานในการร่ายรำมากยิ่งขึ้น เป็นเหตุให้พระสวามีทรงขัดเคืองรับสั่งให้มหาอำมาตย์จับพระนางกับสาวสนมกำนัลที่ร่วมสนุกกันนั้นลง

โทษด้วยการลอยแพไปจากเมือง ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นพระชายากำลังทรงพระ-ครรภ์อยู่ แพพระมเหสีล่องลอยไปตามสายลมหลายคืนหลายวันจนไปเกยหาดเกาะสีชัง พระนางกับสาวใช้ก็ขึ้นบกอาศัยอยู่บนเกาะนั้น ต่างดำรงชีวิตอยู่ด้วยส้มสูกลูกไม้เผือกมันเป็นอาหารเวลาผ่านไปอย่างเชื่องช้าจนถ้วนทศมาส พระนางได้ประสูติโอรสเป็นพระกุมาร เมื่อเจริญวัยขึ้นลักษณะเฉลียวฉลาดน่ารัก พระมารดาและนางกำนัลก็สั่งสอนวิชาการร่ายรำแก่พระกุมารด้วย ต่อมาคณะของพระนางได้เดินทางออกจากเกาะสีชัง ได้ไปพบกับตาพราหมณ์จันทร์ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ตายายพราหมณ์จันทร์ได้ทราบว่าพระนางเป็นขัตติย-นารี ก็เอาใจใส่ให้การอุปการะด้วยดี พระนางกับคณะก็ได้พึ่งใบบุญของตาพราหมณ์เป็นสุขสบายตลอดมา เวลาล่วงมานานปีพระมหากษัตริย์ผู้เป็นพระ-สวามีคลายพระพิโรธทรงคิดถึงความทุกข์ยากของพระมเหสีที่ได้รับสั่งให้เนรเทศด้วยการลอยแพไปในขณะที่ทรงพระครรภ์อยู่ จึงรับสั่งให้มหาอำมาตย์ติดตามไปคณะมหาอำมาตย์ได้ออกติดตามไปจนถึงบ้านตายายพราหมณ์จันทร์ ได้พบพระมเหสีและพระกุมารน้อยได้อัญเชิญเสด็จกลับตามรับสั่งแต่พระนางยังมีความโกรธแค้นพระสวามีไม่ยอมเสด็จกลับเพียงอนุญาตให้พระกุมารน้อยกลับไปหาพระบิดา เมื่อพระสวามีได้ทรงทราบถึงความทุกข์ยากของพระมเหสีก็เกิดความรู้สึกเศร้าสลดพระทัยมากทันใดนั้นก็รับสั่งให้มหาอำมาตย์จัดกองทัพเกียรติยศแล้วพระองค์เสด็จไปรับพระมเหสี ณ ที่บ้านพราหมณ์จันทร์ ทรงรับโทษผิดและอ้อนวอนขออภัยโทษต่อพระมเหสีครั้งแล้วครั้งเล่าจนพระมเหสีอ่อนใจคลายความผูกโกรธ เกิดความสงสารต่อพระสวามีก็เป็นการตกลงใจเสด็จกลับพระนครครั้งนั้น แต่โดยเหตุที่พระมเหสีได้เคยตกระกำลำบากจากเมืองมาอาศัยอยู่กับชาวบ้าน - พราหมณ์จันทร์ ได้รับการอุปการะสุขสบายเป็นเวลานาน ดังนั้นเมื่อถึงคราวที่จะต้องจากกันไปจึงเกิดความรัก ความอาลัยซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้ท่านผู้เฒ่าพราหมณ์จันทร์จึงได้จัดพิธีส่งเสด็จขึ้นในวันพุธแรก ข้างแรมเดือน 6 ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์สวดพุทธมนต์ ประ

สาทพรสรงน้ำพุทธมนต์แก่พระมเหสี พร้อมการแสดงการละเล่นที่พระนางโปรดคือการรำมโนห์รา และในโอกาสนั้นเองที่พระมเหสีได้มอบของขวัญอันมีค่ายิ่งแก่ตาพราหมณ์จันทร์ไว้เป็นอนุสรณ์ในคุณธรรมความดีที่มีต่อกันนั่นคือพระพุทธรูปทองคำซึ่งได้นามต่อมาว่า เจ้าแม่อยู่หัว ส่วนตาพราหมณ์จันทร์เมื่อได้รับของขวัญอันประเสริฐ ก็ทนุถนอมบูชาเก็บรักษาไว้ระลึกถึงคุณงามความดีของพระมเหสี เมื่อถึงวันที่พระมเหสีเสด็จกลับ คือ วันพุธแรกข้างแรม เดือน 6 ก็ชักนำชาวบ้านกระทำพิธีการตามเยี่ยงอย่างที่ได้จัดขึ้นครั้งแรก จนกลายเป็นวัฒนธรรม-ประเพณีตกทอดถึงชาวท่าคุระปัจจุบัน อันเป็นสายเลือดของชาวบ้านพราหมณ์จันทร์ในอดีต เสร็จพิธีส่งเสด็จของชาวบ้านพราหมณ์จันทร์ พระมเหสีก็เสด็จกลับพระนครพร้อมกับพระสวามีและกองทัพเกียรติยศ เกิดความยินดีปรีดาแก่พระสวามีและพสกนิกรของพระองค์เป็นอย่างยิ่งต่อไป

เกี่ยวกับสถานที่ที่อยู่ของตายายพราหมณ์จันทร์ตามตำนานนั้น วิชัย อินทวงศ์ (2524 : 42 - 44) ได้เสนอความเห็นเพิ่มเติมว่า นาแพรจันทร์[1] ตั้งอยู่ทางทิศใต้เขาพะโคะ (วัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอ-

---

[1]บริเวณที่เรียกว่านาแพรจันทร์นั้นเดิมเชื่อกันว่าเป็นสถานที่อยู่ของตายายพราหมณ์จันทร์ ตั้งอยู่ห่างจากวัดท่าคุระไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 1.5 กิโลเมตร ปัจจุบันอยู่ในตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ใกล้กับวัดเจ้าแม่หรือชะแม ชาวบ้านได้ขุดพบเครื่องถ้วยชามและเศษเครื่องปั้นดินเผาสมัยอยุธยาเป็นจำนวนมาก

สทิงพระ จังหวัดสงขลา ประมาณ 2 กิโลเมตร จากนั้นประมาณอีก 2 กิโลเมตรไปทางทิศใต้ก็ถึงฝั่งทะเลสาบเป็นที่ตั้งวัดท่าคุระ วัดซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวตามที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น ตามเส้นทางนี้ปัจจุบันก็มีถนนดินลูกรัง รถยนต์ไปมาได้รับความสะดวกในบางฤดูเท่านั้น นาแพรจันทร์ เนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ ปัจจุบันเป็นกรรมสิทธิ์ของนายเอียด แสงจันทร์ ราษฎรบ้านท่าคุระ ขณะนี้ท่านมีอายุ 85 ปี เป็นผู้ให้ความรู้ประวัติของเจ้าแม่อยู่หัว และเป็นผู้บอกเรื่องราวของนาแพรจันทร์ว่าสัมพันธ์กับเรื่องของเจ้าแม่อยู่หัวด้วยความว่า"นาแพรจันทร์ ท่านรับมรดกจากบรรพบุรุษต่อกันมาหลายชั่วอายุคน เดิมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ของตายายพราหมณ์จันทร์ผู้อุปการะเจ้าแม่อยู่หัวเมื่อครั้งท่าน (นายเอียด) ยังเด็ก ๆ ได้เห็นลักษณะบางอย่างของหมู่บ้านนี้ เช่น มีสระน้ำกลางบ้าน รอบ ๆ สระมีต้นไม้ใหญ่หลายต้น เช่น มะขาม มะม่วง และต้นแค โดยเฉพาะต้นแคนั้นใหญ่มาก ที่โคนต้นวัดโดยรอบ 6 - 7 เมตร ประมาณอายุถึง 200 ปี ต่อมาพ่อท่านรอด (วัดท่าคุระ) ได้โค่นไม้นั้นไปสร้างกุฏิ วิหาร ไว้ที่ท่าคุระหมด นอกจากไม้ใหญ่ตามขอบสระ ก็มีต้นมะพร้าวสูงมาก (อายุเกือบ 100 ปี) อีกหลายต้น ภายในบริเวณบ้านมีเศษ อิฐ หิน และกระเบื้องตกค้างทั่วไป รอบ ๆ บ้านก็มีกอไผ่เป็นรั้วเรียงรายอยู่ แต่สิ่งเหล่านั้นค่อย ๆ ถูกทำลายหมดไปตอนหลัง เหล่านี้เป็นลักษณะของนาแพรจันทร์เมื่อเกือบร้อยปีมาแล้ว ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงมาจากบ้านของตา-ยายพราหมณ์จันทร์ในอดีต อันมีความเกี่ยวพันกับเรื่องราวของเจ้าแม่อยู่หัว วัดท่าคุระตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น"

เมื่อนำเอาตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์หรือตำนานเจ้าแม่อยู่หัวที่กล่าวมาแล้วมาเปรียบเทียบกันจะพบว่าสาระที่ปรากฏทั้ง 3 ตำนานมีส่วนคล้ายกันแตกต่างเฉพาะในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ทั้ง 3

ตำนานกล่าวถึง ตายาย หรือ ตายายพราหมณ์จันทร์ว่าเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูเจ้าแม่-อยู่หัว นางนวลทองสำลี ก่อนที่จะกลับสู่บ้านเมืองในภายหลัง เรื่องราวของเจ้า-แม่อยู่หัววัดท่าคุระจึงน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับตำนานโนรา อันมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ ดังที่ วิชัย อินทวงศ์ (2524 : 19) กล่าวว่า

> ตามประวัติของละครชาตรีนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเรื่องราวของเจ้า-แม่อยู่หัว และเจ้าหญิงนวลทองสำลีมีประเด็นที่น่าศึกษา พิจารณาหลายประ-การ เช่น ตัวเอกของเรื่องทั้ง 3 คน คือ เจ้าแม่อยู่หัว เจ้าหญิงนวล-ทองสำลี และพระเทพสิงหรณ์ ต่างก็ถูกลงโทษเนรเทศออกจากเมืองด้วย การถูกลอยแพ และมีมูลเหตุเหมือนกัน คือ หลงระเริงการร่ายรำ และแต่ละคณะที่ถูกลอยแพไปนั้นต่างก็ไปขึ้นบกอาศัยกันที่เกาะกะชัง หรือเกาะสีชัง ต่อมาทั้ง 3 คน ก็ได้รับอภัยโทษโปรดให้รับกลับเข้าเมือง สนับสนุนการเล่น มโนห์ราละครชาตรีกันต่อไป

5. ตำนานทวดสำลี

ทวดสำลี[1] หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" หรือ "ทวดหมุสลี" หมายถึงพระพุทธรูปสำริดทรงเครื่องปางอุ้มบาตรศิลปะสมัยอยุธยา ใน

---

[1]พระพุทธรูปที่เรียกว่า "ทวดสำลี" หรือ "แม่ทวด" ยังมีที่วัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง อีก 1 องค์ เป็นพระพุทธรูปสำริดปางอุ้มบาตรศิลปะสมัยอยุธยา ประดิษฐานบนฤฎิเจ้าอาวาส มีตำนานเล่าว่าสร้างขึ้นเพื่อฉลองแทนองค์ "สมเด็จเจ้าแม่อยู่หัวเมือง" บางตำนานว่าหมายถึงนางเลือดขาว หรือแม่ศรีมาลา หรือนางนวลทองสำลี

วัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เกี่ยวกับตำนานพระพุทธรูปองค์นี้ วิชัย อินทวงศ์ (2524 : 41 - 42) ได้นำมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือตามรอยเจ้าแม่อยู่หัว ความว่า

> พระพุทธรูปปางอุ้มบาตรองค์หนึ่งเก่าแก่มาก สร้างด้วยสัมฤทธิ์ ความสูงประมาณ 1.5 เมตร สังเกตดูวงพระพักตร์และเครื่องทรงเหมือนนางกษัตริย์ พระพุทธรูปองค์นี้ชาวบ้านนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ใช้สำหรับประทับในเรือทรงพระบกเข้าขบวนแห่ไปชุมนุมกันที่บ้านพราหมณ์จันทร์ (ทางทิศใต้วัดพะโคะ) ในเทศกาลพระออกพรรษาทุก ๆ ปี พระพุทธรูปองค์นี้ชาวบ้านเรียกกันว่าทวดยายหมุลี หรือทวดสำลี ซึ่งมีนิทานเล่าต่อ ๆ กันมาว่า ในอดีตกาลนานมากมีผู้หญิงท่านหนึ่งไปพักอาศัยอยู่ เป็นที่รักใคร่นับถือของชาวบ้าน นางได้สั่งสอนฝึกฝนให้ชาวบ้านรู้จักปั่นฝ้ายทอผ้าจนขายเป็นสินค้าได้เงินทองกัน ชาวบ้านต่างสำนึกในคุณธรรมความดีงาม จึงได้รวมเงินไปสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ไว้เป็นอนุสรณ์ของผู้หญิงคนนั้นจึงให้ชื่อว่า พระพุทธรูปสำลี คำว่าสำลีหมายถึงฝ้ายที่ใช้ทอผ้านั่นเอง กาลต่อมานานหลายชั่วอายุคนลูกหลานซึ่งเกิดมารุ่นหลังจึงเรียกกันว่าพระพุทธรูปทวดยายหมุลี ทวดสำลีตามภาษาไทยใต้นั้น ผู้เขียนเชื่อว่า พระพุทธรูปนี้เป็นอนุสรณ์ของนางนวลทองสำลี ธิดาของพระยาสายฟ้าฟาด พ่อเมืองพัทลุง ตามที่ได้นำหลักฐานต่าง ๆ มาอ้างอิงเป็นลำดับนั้น

จากประวัติของพระพุทธรูปที่เรียกว่าทวดสำลี หรือเจ้าแม่อยู่หัว เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ามีประวัติเกี่ยวข้องกับตำนานโนรา ตำนานนางเลือดขาว ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ และพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวในวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ ดังที่สุชิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 856) กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

> เจ้าแม่อยู่หัว หรือเจ้าหญิงนวลทองสำลี ยังมีประวัติเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปอีกองค์หนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "ทวดสำลี" หรือตามสำเนียงท้องถิ่นว่า

"ทวดยายหมลี" (อ่านเสียง ม และ ล ควบกัน) เป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตร เป็นพระสำริดทรงเครื่องสมัยกรุงศรีอยุธยา เครื่องทรงเหมือนนางกษัตริย์ มีความสูงประมาณ 1.5 เมตร ปัจจุบันอยู่วัดพะโคะ (วัดราชประดิษฐาน) ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ใช้สำหรับประทับในเรือพระในประเพณีชักพระเป็นประจำ ตามตำนานว่า เมื่อเจ้าแม่อยู่หัวหรือเจ้าหญิงนวลทองสำลี ได้พักอาศัยอยู่กับตายายพราหมณ์จันทร์ที่บริเวณนาแพรจันทร์นั้นนางมีความรู้ความชำนาญในการปั่นฝ้ายและทอผ้า ได้ใช้เวลาแนะนำสั่งสอนชาวบ้าน นางจึงเป็นที่รักใคร่บูชาของคนทั่วไป ทั่วทั้งบริเวณเขาพัทธสิงห์ (เขาพะโคะ) เมื่อนางต้องจากไปชาวบ้านที่ศรัทธาได้ร่วมกันสละทุนทรัพย์สร้างรูปเจ้าหญิงนวลทองสำลีขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ พระพุทธรูปองค์นี้จึงมีวงพระพักตร์และเครื่องทรงเหมือนนางกษัตริย์ และมีชื่อว่า "ทวดสำลี"

6. ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว

ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา หรือตำนานที่มาของพระพุทธรูปที่เรียกว่าเจ้าแม่อยู่หัวนั้น จากการศึกษาพบว่าตำนานดังกล่าวมี 2 กระแส กระแสที่ 1 กล่าวว่าเจ้าแม่อยู่หัวนั้นเป็นผู้หญิงหรือเกี่ยวข้องกับผู้หญิง กระแสที่ 2 กล่าวว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นผู้ชายหรือเกี่ยวข้องกับผู้ชาย และจากคำบอกเล่าของชาวบ้านในเขตบ้านท่าคุระ และตำบลคลองรี ก็มีความเห็นเป็น 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายที่เชื่อว่าเป็นชายและฝ่ายที่เชื่อว่าเป็นหญิง ดังคำกล่าวของนายริ่น รัตนชู ว่า "เมื่อตอนเป็นเด็กตั้งแต่จำความได้ก็มีการรำโนราอยู่แล้วทุกปี ในเรื่องของเจ้าแม่อยู่หัวนั้นบางคนก็ว่าเป็นชายบางคนว่าเป็นหญิง แต่สมัยแม่เฒ่าเล่าว่าเป็นหญิง ปัจจุบันได้เป็นชายเรียกว่าพระหน่อ" (ริ่น รัตนชู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 69 หมู่ที่ 9 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538) ซึ่งนางแมว รัตนชู (แมว รัตนชู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 69 หมู่ที่ 9 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2538) ได้เล่าประวัติเจ้าแม่อยู่หัวว่า

เจ้าแม่อยู่หัวนั้นถูกน้ำพัดพาต้างติดมากับท่อนไม้ ยายกับตาไปส้อนกุ้งพบเข้าในลักษณะสลบไสลไม่ได้สติลมหายใจอ่อนเบาอายุคาดว่าประมาณ 4 ปี จึงได้ช่วยกันสองคนตายายพากลับบ้านต้มข้าวต้มเอาแต่น้ำ ทั้งป้อนทั้งทาตามตัวเพื่อให้ได้ยืดร่างกายอย่าให้อ่อนแรง แต่ก็ระมัดระวังไม่ป้อนมากเกินไป เพราะกลัวข้าวจะตีกลับเพราะอดอาหารมาเป็นเวลานาน คนอื่น ๆ เมื่อทราบข่าวก็พากันมาดู เอาขนมมาฝาก ขณะที่อยู่บ้านตายายนั้นใครไม่สบายเมื่อเจ้าแม่ลูบให้หรือตักน้ำให้ดื่มก็จะมีอาการดีขึ้น เล่ากันว่ากระท่อมตายายอยู่แถวนาเปลใกล้ชุมพล (ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา)และเมื่ออายุได้ 5 - 6 ขวบ ตายายให้เฝ้าบ้าน เฝ้าไก่ซึ่งเลี้ยงไว้ 3 - 4 ตัว ปรากฏว่าในวันนั้นได้มีพวกมหาดเล็กเข้ามาเที่ยว เห็นไก่จึงไล่ขว้างไก่ เจ้าแม่จึงร้องว่าไปปรากฏว่าเมื่อสิ้นเสียงเจ้าแม่พวกเสนาก็อ่อนแรง ทันทีเป็นอัศจรรย์ยิ่งนัก และเมื่อได้ดื่มน้ำจากเผล้งในกระท่อมเจ้าแม่ก็กลับมีเรี่ยวแรงขึ้นตามเดิม อีกทั้งเจ้าแม่ก็มีลักษณะไม่เหมือนเด็กท้องนาโดยทั่วไปจึงกลับไปพูดไปเล่ากันอย่างกว้างขวางจนเข้าหูเจ้าเมือง และเจ้าเมืองนี้เองที่ได้สูญเสียลูกชิ่งโดนน้ำพัดพาหายไป เมื่อหลายปีก่อนจึงสนใจที่จะไปดูและเมื่อเห็นหน้าตาตลอดจนปานแดงที่ต้นคอจึงปักใจเชื่อว่าเป็นลูก จึงขอตายายเอาลูกกลับด้วยความอาลัยตายายจึงขอให้เจ้าเมืองทำรูปต่างตัวของเจ้าแม่ไว้ดูต่างหน้าเจ้าเมืองก็ทำให้ตามประสงค์ รูปต่างนั้นทำด้วยทองคำนั่งพับเชิงมีกำไลสวมที่ต้นแขนและปลายแขน เชื่อว่าแม้พระนางจะจากไปแล้ว แต่บารมีนั้นยังอยู่ที่รูปต่างตัวของพระนาง

ส่วนประวัติเจ้าแม่อยู่หัวที่ต่างออกไปจากสำนวนแรกนั้น นายดำ ฟัดทอง (ดำ ฟัดทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 92 หมู่ที่ 9 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538) เล่าว่า

ไม่มีความแน่ใจว่าเกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยหรือสมัยอยุธยา คือมีพี่เลี้ยงของลูกเจ้าเมืองได้นำลูกเจ้าเมืองมาสรงน้ำแล้วหลุดมือ ได้ลอยน้ำไปแม่เจ้าเมืองได้ให้โหรทำนายและทราบจากโหรว่าเด็กยังไม่ตายและอยู่ทางภาคใต้แม่ของเจ้าเมืองให้บรรดาข้าหลวงทั้งหลายออกตามหา ก็ทราบว่าที่บริเวณบ้านเล (ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) มีตายายซึ่งออกไปทอดแหหาปลาพบเด็กลอยน้ำมา และเข้าไปดูเห็นว่ายังไม่ตาย ตายายซึ่งไม่มีลูกของตนเองก็แบกเด็กดังกล่าวมาจนถึงบ่อน้ำซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของวัดเม (วัดชะแม ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) เป็นที่ตั้งโรงเรียนในปัจจุบัน (โรงเรียนบ้านชะแม ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) ชื่อว่าบ่อชาบ ปัจจุบันเรียกว่า บ่อเม เมื่อมาถึงบ่อน้ำก็เอาน้ำจืดลูบหน้าและนำน้ำมาหยอดให้ดื่มเด็กก็ฟื้นและพูดได้ ตายายดีใจมากและบอกกับเพื่อนบ้านว่าได้ลูกชายแล้ว 1 คน โดยเด็กดังกล่าวพูดสำเนียงในลักษณะภาคกลาง และในวันหนึ่งขณะที่เด็กดังกล่าวกำลังหยอกเล่นกับไก่บรรดาข้าหลวงที่เดินทางมาตามหาก็เข้ามาเพื่อจะจับไก่ไปแกงกิน เด็กดังกล่าวก็ร้องห้ามไม่ให้จับไก่ตัวนั้นไป จากสำเนียงที่พูดทำให้บรรดาข้าหลวงจำได้ข้าหลวงจึงรอคอยจนตากับยายกลับมา เพื่อจะขอรับเด็กกลับคืนแต่ตายายไม่ให้เพราะรักเด็กคนนี้มาก ข้าหลวงจึงรับเด็กและตายายไปเมืองด้วย และเจ้าเมืองได้สร้างวัดให้ตายายเพื่อตอบแทนบุญคุณชื่อว่าวัดท่าคุระ (วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) ติดต่อบ้านหน้าท่าเรือ โดยต่อมาแม่ของลูกเจ้าเมืองได้ส่งตายายกลับ โดยได้มอบเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวพร้อม

ถาดทองคำและหล่อรูปพระให้เป็นตัวแทนกลับมา เดิมพระพุทธรูปนี้เรียกว่า "พระหน่อ" แต่เกิดจากแม่ของลูกเจ้าเมืองเป็นผู้สร้าง จึงเรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัว"

ประวัติเจ้าแม่อยู่หัวในตำนานจากคำบอกเล่าของชาวบ้านจึงแบ่งออกเป็น 2 กระแส คือ กระแสที่ 1 ตำนานที่บอกว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นผู้หญิง กระแสที่ 2 ตำนานที่บอกว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นผู้ชาย ดังรายละเอียดของตำนานซึ่งกล่าวโดยสรุปดังนี้

1. ประวัติเจ้าแม่อยู่หัวตามตำนานในกระแสที่ 1 ความว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นมเหสีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ภายในราชสำนักกษัตริย์องค์นั้นมีการฝึกฝนร่ายรำโนราองค์พระมเหสีโปรดมากถึงกับให้ร่ายรำตลอดวันตลอดคืน จนพระสวามีไม่พอพระทัย ทรงตักเตือนให้เลิกพระนางก็ไม่เชื่อฟัง ในที่สุดรับสั่งให้มหาอำมาตย์จับพระนางและสาวสนมกำนัลที่ร่วมสนุกลอยแพไปจากเมืองทั้ง ๆ ที่พระนางกำลังทรงพระครรภ์อยู่ แพของพระนางถูกลมพัดพาไปเกยหาดที่เกาะสีชัง พระนางและสาวใช้ได้ขึ้นบกอาศัยอยู่บนเกาะนั้นและได้ประสูติโอรส เมื่อเจริญวัยพระมารดาและนางกำนัลก็สั่งสอนวิชาการร่ายรำแก่พระกุมารนั้น ต่อมาพระนางได้เดินทางออกจากเกาะไปพบตาพราหมณ์จันทร์ ตาและยายพราหมณ์จันทร์รู้ว่านางเป็นขัตติยนารีก็คอยอุปการะตลอดมา ต่อมาพระสวามีคลายพระพิโรธ ทรงอาลัยจึงรับสั่งให้คณะอำมาตย์ออกติดตามพระนาง จนไปพบที่บ้านตายายพราหมณ์จันทร์พร้อมกับพระกุมารน้อยจึงกราบบังคมทูลให้เสด็จกลับตามรับสั่ง พระนางไม่ยอมกลับแต่อนุญาตให้พระกุมารไปเฝ้าพระบิดา เมื่อพระสวามีทรงทราบความทุกข์ยากของพระนางก็ให้จัดกองทัพเกียรติยศแล้วพระองค์ก็เสด็จไปรับพระมเหสี ณที่บ้านพราหมณ์จันทร์ พราหมณ์จันทร์จึงจัดพิธีส่งเสด็จขึ้นในวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระพุทธมนต์ประสาทพรสรงน้ำพระพุทธมนต์แก่พระมเหสีและจัดการเล่นโนราถวาย และในโอกาสนั้นพระมเหสีทรงมอบพระพุทธรูปทองคำแก่พราหมณ์จันทร์ไว้เป็น

อนุสรณ์ พราหมณ์จันทร์บูชาของขวัญอันประเสริฐนั้นเรื่อยมาและเมื่อครบรอบปีที่พระนางเสด็จกลับในวันพุธแรกของเดือนหกข้างแรมทุกปี พราหมณ์จันทร์ก็ชักชวนชาวบ้านกระทำพิธีระลึกถึงเป็นประจำจนกลายเป็นประเพณีสืบมา (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2529 : 855 - 856)

2. ประวัติเจ้าแม่อยู่หัวตามตำนานในกระแสที่ 2 ความว่าพระพุทธรูป "เจ้าแม่อยู่หัว" มีประวัติตามที่ชาวบ้านเล่าสืบต่อ ๆ กันมา ในสมัยกรุงศรีอยุธยาขณะนั้นสทิงพระเป็นเมืองพัทลุง ได้มีพวกพี่เลี้ยงนำเอาโอรส (หมายถึงพระหน่อตามที่ชาวบ้านออกชื่อ - ผู้วิจัย) ของเจ้าแม่อยู่หัวมาสรงชล โดยลอยในอู่แล้วตบแฉะเล่นที่ชายหาด น้ำเกิดเป็นละลอกพาอู่ลอยไกลฝั่งออกไป พี่เลี้ยงติดตามไปแล้วพากันจมน้ำตาย โอรสนั้นลอยมาในอู่มาติดที่อ่าวท่าคุระ (บ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) ซึ่งตอนนั้นเรียกว่าท่าทอง มียายคนหนึ่งออกไปหากุ้งหาปลา พบเข้าจึงเก็บไปเลี้ยงไว้ที่บ้านแพจันทร์ (ปัจจุบันเรียกนาแพรจันทร์ อยู่ทางทิศใต้เขาพะโคะประมาณ 2 กิโลเมตร) ส่วนสมเด็จเจ้าแม่เห็นทั้งโอรสและพี่เลี้ยงหายไปก็ให้คนออกติดตามแต่ไม่พบ หาโหรมาทำนาย โหรบอกว่าโอรสไม่เสียชีวิตแต่จะตกไปอยู่ทางทิศใต้ ต่อมาผู้ที่ออกติดตามได้มาพบที่บ้านแพจันทร์ จึงร้องขอให้กลับแต่ยายไม่ยอมให้ สมเด็จเจ้าแม่อยู่หัวจึงเสด็จมาเอง ตอนแรกยายไม่ยอมให้แต่ในที่สุดก็ยอม สมเด็จเจ้าแม่อยู่หัวจึงประทานถาดทองเป็นรางวัลให้กับยาย พร้อมกับตั้งวัดขึ้นเรียกว่าวัดท่าทอง ก่อนยายตาจะถวายถาดทองให้กับวัด มีบางคนนำเอาถาดไปทำเป็นแหวนเกิดให้โทษ มีอาการฟกบวมและเท้าเปื่อย คนเหล่านั้นพากันบนบานและนำมาคืนแก่วัด อาการต่าง ๆ ก็หายไป ต่อมาสมภารแก้วเจ้าอาวาสได้ไปปรึกษากับเจ้าแม่ที่เมืองสะทิงพระว่าจะเอาถาดทองหล่อเป็นพระพุทธรูป เจ้าแม่ก็โปรดอนุญาต ท่านสมภารจึงปรึกษากับเจ้าแม่กำหนดวันหล่อ เจ้าแม่กำหนดเอาวันพุธ เดือน 8 ข้างแรม พอถึงกำหนดเจ้าแม่ก็เสด็จมาได้หล่อพระพุทธรูปนี้ขึ้น ชาวบ้านจึงพากันเรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" มาตราบเท่า

ทุกวันนี้ และเมื่อถึงวันพุธแรกของข้างแรม เดือน 6 มีประชาชนเป็นอันมากมาแก้บน จนเกิดประเพณีงานตายายย่านขึ้นเป็นประจำและเป็นงานใหญ่ มีการทำขวัญบูชา มีมหรสพ (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2529 : 855 - 856)

เกี่ยวกับประวัติเจ้าแม่อยู่หัวตามที่ปรากฏในตำนานกระแสที่ 2 นั้น ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันออกไปตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน ตัวอย่างเช่น การกล่าวถึงปฏิหาริย์และบุญญาบารมีของพระโอรสหรือพระหน่อ โดย พระสมนึก สุวณโณ (2527 : 7 - 8) ในหนังสือ ศาสน์เจ้าแม่อยู่หัว ตอนหนึ่งว่า

> เพื่อนบ้านใกล้เคียง เมื่อรู้ว่าตาพรหม ยายจัน ได้เด็กมาเลี้ยงไว้ก็พากันไปเยี่ยมเยียน เมื่อเห็นเด็กมีบุคลิกลักษณะเหมือนชาววัง พูดจาไพเราะอ่อนหวาน จึงเกิดความเคารพนับถือ ยำเกรง และเข้าใจกันว่าเป็นเด็กที่มีบุญญาบารมี น่าจะเป็นราชนิกูล ข่าวนี้ลือขจรไปไกล หมู่ราษฎรจึงได้ชักชวนกันมาชมพระบารมีมากมายด้วยบุญญาบารมีของพระหน่อ ปรากฏว่าราษฎรที่ได้มาเฝ้าชมพระบารมี เมื่อได้รับความทุกข์ร้อน เจ็บไข้ได้ป่วย ก็หายคลายความทุกข์ และหายจากการเจ็บป่วยอย่างน่าอัศจรรย์เหล่าราษฎรจึงยิ่งเพิ่มความเคารพบูชายิ่งขึ้น จึงเกิดมีการอธิษฐานบนบานให้หายป่วยหายไข้ ให้ประสบความสำเร็จในสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ตนปรารถนา และผลการตอบสนองก็ปรากฏแก่พวกเขาโดยทั่วหน้ากัน ทั้ง ๆ ที่พระหน่อเพียงแต่รับรู้ และพูดคุยตามอัธยาศัย เมื่อเกิดเหตุอัศจรรย์ปาฏิหาริย์เช่นนี้ ราษฎรจึงมีความเคารพนับถือพระหน่อเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ทุกคนมีความจงรักภักดีต่อพระหน่อ และให้ความเคารพในตาพรหม ยายจัน ผู้มีพระคุณในการชุบเลี้ยงพระหน่อด้วย ราษฎรที่มาเยี่ยมเยียนกราบไหว้ จึงได้จัดหาสิ่งของมามอบให้จำนวนมาก ทำให้ฐานะของตาพรหม ยายจัน ร่ำรวยขึ้น

ดังได้กล่าวแล้วว่าประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนรา-โรงครูวัดท่าดุระ มีปรากฏทั้งในคำบอกเล่า หลักฐานเอกสาร บทกาศครู

บทร้องกลอนของโนรา อันได้แก่ ตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานนางเลือดขาว ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ ตำนานทวดสำหลีหรือทวดสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว ล้วนเกี่ยวข้องกับเรื่องโนรา ประวัติความเป็นมาของโนรา ครูต้นของโนรา อันเป็นที่มาของการรำโนราโรงครูโดยทั่วไป และการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ กล่าวคือ ตำนานโนราทั้งที่ปรากฏในคำบอกเล่าของขุนอุปถัมภ์นรากร ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและคำกาพย์ ตำนานโนราที่ปรากฏในรูปกลอน 4 ตำนานโนราฉบับนายภิญโญ จิตต์ธรรม ตำนานโนราจากบทกาศครูของโนรา ตั้งแต่บทขานเอ บทหน้าแตระ บทรายแตระ บทเพลงโทน ล้วนกล่าวถึงพระธิดาของเจ้าเมืองเมืองหนึ่งว่ามีความหลงใหลในการร่ายรำโนรา และต่อมาได้ตั้งครรภ์ขึ้นจะโดยการเสวยเกสรดอกบัว หรือลักลอบได้เสียกันระหว่างพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน หรือลักลอบได้เสียกับมหาดเล็กคนสำคัญ แล้วไปเสวยเกสรดอกบัวที่เทพสิงหร(หมายถึงพระศิวมหาเทพหรือพระอิศวร - ผู้วิจัย) แบ่งภาคจุติลงมาอยู่เพื่อถือกำเนิดในเมืองมนุษย์ก็ตาม เมื่อความทราบถึงพระบิดาก็ทรงพิโรธและขับไล่ออกจากบ้านเมืองโดยการลอยแพ แพลอยไปติดอยู่ที่เกาะสีชัง นางได้อาศัยอยู่กับตายายและฝึกการร่ายรำโนราให้แก่ราชบุตรจนชำนาญ ภายหลังได้เดินทางกลับเมืองพระอัยกาแล้วรำโนราถวายพระอัยกาจนพอพระทัย ทรงมอบเครื่องทรงของกษัตริย์ให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนราและประทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนศรีศรัทธา" ภายหลังจึงได้ไปรับพระธิดากลับบ้านเมือง ความดังกล่าวนั้นคือเรื่องราวของนางนวลทองสำลี ซึ่งเป็นพระธิดาของพระยาสายฟ้าฟาดหรือท้าวโกสินทร์และนางศรีมาลา ผู้ครองเมืองพัทลุง ดังบทคำกาพย์ในตำนานโนราตอนหนึ่งว่า

นางนวลทองสำลี เป็นบุตรีท้าวพระยา
นรลักษณ์งามนักหนา จะแจ่มดังอัปสร
เทวาเข้าไปดลจิต ให้เนรมิตเทพสิงหร
รูปร่างอย่างขี้หนอน(กินนร) ร่อนรำง่าท่าต่างกัน

หรือ

ตำนานโนราที่ปรากฏในรูปกลอน 4 ตัวอย่างเช่น

ก่อเกื้อกำเนิด คราเกิดชาตรี
ปางหลังยังมี เมื่อครั้งตั้งดิน
บิดาของเจ้า ชื่อท้าวโกสินทร์
มารดายุพิน ชื่อนางอินทรกรณีย์
ครองเมืองพัทลุง เป็นกรุงธานี
บุตรชายท่านมี ชื่อคีรีสิงหรณ์
ทุกเช้าทุกค่ำ เที่ยวรำเที่ยวร่อน
บิดามารดร อาวรณ์อับอาย

หรือ

บทกาศครูโนรา ตอนที่ 1 (บทขานเอ) ตัวอย่างเช่น

รื่นเอยรื่นรื่น จะไหว้นางธรณีผั่งแผน
เอาหลังมาพิงเป็นแท่น รองตีนมนุษย์ทั้งหลาย
---------- ----------
เพลงสาลีไม่ลืมใน พี่ไปไม่ลืมน้องหนา
ลมเอยรวยรวย ยังหอมแต่รสแป้งทา
---------- ----------
ลูกก็ชักใบแล่น กลางคืนมาเป็นกลางวัน
ไกลหลิงไกลฝั่ง เอาเกาะกะชังเป็นเรือน
เพื่อนบ้านนับปี นวลทองสำลีนับเดือน
เอาเกาะกะชังเป็นเรือน เป็นแท่นที่นอนน้องหนา

เมื่อดูจากตำนานนางนวลทองสำลี ก็กล่าวได้ว่าเป็นตำนานเดียวกันกับตำนานโนรา เพราะนางนวลทองสำลีคือพระมารดาของเจ้าชายน้อยหรือขุนศรี-ศรัทธา และนางก็เป็นพระธิดาของผู้ครองเมืองพัทลุงคือพระยาสายฟ้าฟาดหรือท้าวโกสินทร์ ส่วนตำนานนางเลือดขาว แม้จะมีรายละเอียดของเรื่องราวแตกต่างออกไปจากตำนานโนรา ตำนานนวลทองสำลี แต่ก็มีอนุภาคย่อยที่ปรากฏในตำนานท้องถิ่นโดยเฉพาะจากคำบอกเล่าของชาวบ้านในเรื่องความเชื่อที่ว่านางเลือดขาวคือคนคนเดียวกับแม่ศรีมาลาหรือนางนวลทองสำลีแต่เป็นคนละภาคกัน ประกอบกับความใน "ตำนานโนรากับตำนานเรื่องนางเลือดขาว พระยากรุงทองก็ดูจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ (อุดม หนูทอง. 2531 : 159) เมื่อพิจารณาถึงการตั้งเมืองพัทลุงที่บางแก้ว ตามตำนานท้องถิ่นกล่าวว่า เจ้าพระยากุมารกับนางเลือดขาวเป็นผู้สร้างวัดเขียนบางแก้ว (รวมถึงเมืองบางแก้วด้วย) เมื่อ พ.ศ. 1492 และพระครูสังฆ-รักษ์ (เพิ่ม) กล่าวว่าเจ้าพระยากรุงทองเจ้าเมืองพัทลุงเป็นผู้สร้างวัดเขียนบางแก้วขึ้นเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 5 ค่ำ ปีกุน เอกศก พ.ศ. 1482 จ.ศ. 301 (ชัยวุฒิ พิยะกูล.2525 : 64) ส่วนหลักฐานโบราณคดีพบว่าบริเวณโคกเมืองบางแก้วเป็นแหล่งชุมชนใหญ่ที่มีการอยู่อาศัยติดต่อกันมา บนโคกเมืองและบริเวณโดยรอบ "พบเครื่องถ้วย เศษถ้วยจีน ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ้อง เหม็ง เช็ง เครื่องถ้วยสุโขทัย เครื่องถ้วยญวนและเศษเครื่องปั้นดินเผาแบบเนื้อดินไม่เคลือบปะปนกันอยู่ (ราวพุทธศตวรรษที่ 17 - 22)" (มนูญ ทรงกัลยาณวัตร.2531 : 70) รวมทั้งหลักฐานโบราณคดีอื่น ๆ ดังนั้นนักโบราณคดีกลุ่มหนึ่งจึงสันนิษฐานว่าชุมชนหรือเมืองพัทลุงที่โคกเมืองบางแก้ว เป็นแหล่งชุมชนที่มีการอยู่อาศัยต่อเนื่องขึ้นไปถึง พุทธ-ศตวรรษที่ 17 (มนูญ ทรงกัลยาณวัตร.2531 : 70) ความอันนี้จึงน่าจะสอดรับกับตำนานนางเลือดขาว เพลานางเลือดขาว และตำนานโนราอาจกล่าวได้ว่าพัฒนาการของโนราที่เมืองพัทลุงบางแก้วคงอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 - 18 หรือที่เรียกว่าสมัยศรีวิชัย หรือสมัยอยุธยา เป็นอย่างต่ำ ส่วนตำนานตายายพราหมณ์-

จันทร์นั้นเมื่อพิจารณาแล้วอาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องเดียวกันกับตำนานโนรา ตำนาน-นางนวลทองสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว เพราะตายายพราหมณ์จันทร์ที่ถูกเอ่ยชื่อในตำนานที่กล่าวมาแล้วนั้นคือผู้อุปการะเลี้ยงดู นางนวลทองสำลี หรือเจ้าแม่อยู่หัว หรือเจ้าชายน้อย (ขุนศรีศรัทธา) หรือพระหน่อ ตามความในตำนานเจ้าแม่อยู่หัว กระแสที่ 2 ในครั้งที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเมืองมาอาศัยอยู่ที่เกาะสีชังหรือบ้านท่า-คุระหรือบ้านนาแพรจันทร์ หรือบริเวณเขาพะโคะ (เขาพัทธสิงห์) หรือบริเวณ-บ้านเมหรือชะแม (วัดชะแม) ดังที่ปรากฏเรื่องราวในแต่ละตำนาน ครั้นเมื่อถึงเวลาที่นางนวลทองสำลี หรือเจ้าแม่อยู่หัว หรือพระหน่อ จะต้องเดินทางกลับบ้านเมือง ความในตำนานทั้งหมดนั้นก็กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูป ที่เรียกว่า "ทวด-สำลี หรือ "เจ้าแม่อยู่หัว" ที่วัดพะโคะ และวัดท่าคุระ เพื่อเป็นรูปแทนตัวหรือเป็นกระแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อตายายพราหมณ์จันทร์ ในทำนองเดียวกันตำนาน-ทวดสำลีหรือเจ้าแม่อยู่หัว ซึ่งเป็นประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปสำริดทรงเครื่องปางอุ้มบาตรศิลปะสมัยอยุธยาในวัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ก็กล่าวถึงเจ้าแม่อยู่หัวหรือเจ้าหญิงนวลทองสำลีว่าได้พักอาศัยอยู่กับตายายพราหมณ์จันทร์ที่บริเวณนาแพรจันทร์นั้น นางมีความรู้ความชำนาญในการปั่นฝ้ายและทอผ้า ได้ใช้เวลาแนะนำสั่งสอนชาวบ้าน นางจึงเป็นที่รักใคร่บูชาของคนทั่วไป ทั่วทั้งบริเวณเขาพัทธสิงห์ (เขาพะโคะ) เมื่อนางต้องจากไปชาว-บ้านที่ศรัทธาได้ร่วมกันสละทุนทรัพย์สร้างรูปเจ้าหญิงนวลทองสำลี (พระพุทธรูปทวด-สำลี) ขึ้นเป็นอนุสรณ์ เช่นเดียวกับการสร้างพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวในวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา อย่างไรก็ตามพระพุทธรูปในลักษณะเดียวกันนี้ยังมีที่วัดเชียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ที่ชาวบ้านเรียกว่า "แม่ทวด" หรือ "ทวดสำลี" ตามตำนานกล่าวว่าสร้างขึ้นเพื่อฉลองแทนองค์ "สมเด็จเจ้าแม่อยู่หัวเมือง" ซึ่งหมายถึงนางเลือดขาวหรือแม่ศรีมาลาหรือนางนวล-ทองสำลีนั่นเอง และมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดียืนยันแล้วว่าในสมัย

กรุงศรีอยุธยา วัดพะโคะเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา และวัดเขียนบางแก้ว เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา ดังที่ชัยวุฒิ พิยะกูล (2538 : 284) กล่าวว่า

> วัฒนธรรมการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา คณะสงฆ์หัวเมืองปักษ์ใต้ขึ้นกับพระวันรัตน์เจ้าคณะป่าแก้วหรือเจ้าคณะคามวาสีฝ่ายขวา อยู่ที่วัดป่าแก้วหรือวัดเจ้าพระยาไทยในกรุงศรีอยุธยา การปกครองคณะสงฆ์ในเมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง และเมืองไชยา มีลักษณะพิเศษกว่าหัวเมืองอื่น ๆ ในภาคใต้ คือ แบ่งคณะสงฆ์ออกเป็น 4 คณะ คือ คณะป่าแก้ว คณะการาม คณะกาชาติ และคณะกาเดิม คำว่า "กา" มาจากคำว่า "ลังกา" มีตำแหน่งพระครู 4 รูป ได้แก่ พระครูกาแก้ว พระครูการาม พระครูกาชาติและพระครูกาเดิม แต่หัวเมืองพัทลุงตามหลักฐานกัลปนาวัดแบ่งคณะสงฆ์ออกเป็น 2 คณะ คือ คณะป่าแก้ว มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่วัดเขียนบางแก้ว และวัดสทิงทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา และคณะกาชาติหรือคณะลังกาชาติ ตั้งศูนย์กลางการปกครองสงฆ์อยู่ที่วัดราชประดิษฐานหรือวัดพะโคะทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา

จากตำนานทวดสำลีที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ามีพระพุทธรูป 3 องค์ที่ปรากฏอยู่ในแหล่งชุมชนโบราณ 3 แหล่งด้วยกัน คือ แหล่งชุมชนโบราณวัดเขียนบางแก้ว แหล่งชุมชนโบราณพะโคะ (วัดพะโคะ) แหล่งชุมชนโบราณบ้านท่าคุระหรือท่าทอง (วัดท่าคุระ) พระพุทธรูปทั้ง 3 องค์นั้นต่างเรียกชื่อว่า ทวดสำลี หรือเจ้าแม่อยู่หัว การสร้างพระพุทธรูปดังกล่าวจึงน่าจะเกิดจากคติความเชื่อในเรื่องการสร้างวัดและสร้างพระพุทธรูปไว้ในพระศาสนาของพุทธศาสนิกชนอันเป็นส่วนหนึ่งของการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้ถาวรสืบมาจนปัจจุบัน ดังที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2524 : 4 - 13) ได้ทรงนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

มูลเหตุที่สร้างวัดเห็นจะมีเป็น 2 อย่าง ต่างกันตั้งแต่ดึกดำบรรพ์มา คือ อย่าง 1 สร้างเป็นพุทธเจดีย์ที่บรรจุพระบรมธาตุ ถือว่าเป็นหลักพระพุทธ-ศาสนาในที่แห่งนั้นอีกอย่าง 1 นั้นคือในเวลาท่านผู้ทรงคุณธรรมในพระศาสนา เช่น ครูบาอาจารย์ที่นับถือกันว่าเป็นบุรุษพิเศษถึงมรณภาพลงเผาศพแล้ว ผู้นับถือก็ช่วยกันต่อสถูปบรรจุอัฐิธาตุตามประเพณีในอินเดีย แต่อุทิศให้เป็นเรือนพระพุทธศาสนาด้วย จึงได้เกิดมีวัดอื่น ๆ อยู่ในที่ใกล้ ๆ กัน วัด 2 อย่างดังกล่าวมา เป็นต้นของเจตนาในการสร้างวัดชั้นหลังสืบมา จะสมมติเรียกโดยย่อต่อไปในอธิบายว่า วัดพุทธเจดีย์อย่าง 1 วัดอนุสาวรีย์อย่าง 1

ดังนั้นหลักฐานเกี่ยวกับความเชื่อในการสร้างวัด สร้างพุทธสถานหรือสถูปเจดีย์ พระอุโบสถ พระวิหาร และพระพุทธรูป ที่ปรากฏในเพลานางเลือด-ขาว ตำนานนางเลือดขาว ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว ตำนานพระพุทธรูปทวดสำลี นั้น เกิดจากคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา คือ วัดพุทธเจดีย์เป็นวัดที่สร้างขึ้นตามคติความเชื่อ เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า มีพระมหาธาตุเจดีย์เป็นหลักของวัดหรือเป็นสิ่งสำคัญคู่กับวัด และเป็นวัดที่อยู่กลางชุมชนเช่น วัดเชียนบางแก้ว วัดพะโคะ วัดท่าคุระ เป็นต้น ส่วนวัดอนุสาวรีย์เป็นวัดที่สร้างขึ้นเป็นที่ระลึกแก่ผู้ที่เคารพนับถือเพื่อใช้เป็นที่เก็บอัฐิ หรือสร้างขึ้นในโอกาสพิเศษอื่น ๆ เช่น ในโอกาสฉลองชัยชนะศึก ในโอกาสตั้งชุมชนใหม่ เป็นต้น เช่น วัดเชียนบางแก้ว วัดเจ้าแม่อยู่หัว วัดพะโคะ วัดท่าคุระ เป็นต้น นอกจากคติความเชื่อดังกล่าวแล้ว การสร้างพระพุทธรูป 3 องค์อาจจะมีสาเหตุมาจากการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในทางการเมืองการปกครอง "เป็นการสร้างแหล่งหรือสถานที่ศักดิ์-สิทธิ์ ในชุมชนมีความสำคัญทางด้านพุทธจักรและอาณาจักร ที่สามารถรวมความศรัทธาของชุมชน ทำให้สะดวกในการปกครอง เป็นแหล่งรวมของการศึกษาอบรมสั่งสอนและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน" (อนุวิทย์ เจริญศุภกุล.2526 : 326) นอก-จากนี้การสร้างพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ดังกล่าวอาจเป็นการสร้างเพื่อแสดงถึงความมี

บุญญาบารมี มีเดชานุภาพเป็นหลักฐานแทนตัวในอาณาบริเวณที่อยู่ในเขตการปกครองดูแลของเจ้าเมืองใดเจ้าเมืองหนึ่ง หรือการสร้างพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ดังกล่าวสร้างขึ้นเพราะความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และหวังอานิสงค์จากผลบุญในภายภาคหน้าแล้วนำเอาเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาจนเป็นตำนาน ผูกโยงให้เกี่ยวพันกับแหล่งศักดิ์สิทธิ์ รูปเคารพ วัด และสถานที่ต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญความเป็นมาอันยาวนานของวัตถุหรือสถานที่นั้น ๆ โดยเฉพาะตำนานนางเลือดขาวหรือเจ้าแม่อยู่หัว ตำนานโนรา เป็นต้น

กล่าวสำหรับตำนานเจ้าแม่อยู่หัว แห่งวัดท่าคุระ ซึ่งมีอยู่ 2 กระแสนั้นมีข้อสังเกตว่าตำนานในกระแสที่ 1 ความในตำนานสอดคล้องกับตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ที่กล่าวถึงเจ้าแม่อยู่หัวเป็นผู้หลงใหลในการรำโนรา จนกระทั่งถูกขับไล่ออกจากบ้านเมืองในขณะที่ทรงพระครรภ์อยู่ ดังที่วิชัย อินทวงศ์ (2524: 7) กล่าวว่า

> เมื่อนำเอาเรื่องราวของเจ้าแม่อยู่หัวไปเปรียบเทียบกับประวัติของเจ้าหญิงนวลทองสำลี ผู้ให้กำเนิดการรำมโนราห์และประวัติของเทพสิงหรณ์ บรมครูผู้ให้กำเนิดละครชาตรี ก็เห็นว่าประวัติของบุคคลทั้งสามท่านที่กล่าวนี้ มีส่วนที่ละม้ายคล้ายคลึงกันมากที่สุด

ส่วนตำนานเจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระ ตามความในตำนานกระแสที่ 2 กล่าวว่าโอรสของเจ้าแม่อยู่หัว คือ " พระหน่อ" ได้ลอยน้ำมาติดอยู่ที่อ่าวท่าคุระ แล้วตายายนำไปเลี้ยงไว้ ก่อนกลับบ้านเมืองเจ้าแม่อยู่หัว ซึ่งเสด็จมารับพระหน่อด้วยพระองค์เอง ก็ได้ประทานถาดทองเป็นเครื่องไถ่แทนตัวพระหน่อแก่ตายาย และต่อมาก็ทรงอนุญาตให้เจ้าอาวาสวัดท่าคุระ ในครั้งกระนั้นนำถาดทองมาสร้างเป็นพระพุทธรูปขึ้น ชาวบ้านเรียกพระพุทธรูปองค์นั้นว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" อันเป็นเครื่องหมายแทนตัวของสมเด็จเจ้าแม่อยู่หัวมากกว่าจะเป็นเครื่องหมายแทนตัวพระหน่อดังที่พระเจริญ สุนทร (เจริญ เขมจารี) (เจริญ สุนทร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา

บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538) เจ้าอาวาสวัดท่าคุระในปัจจุบันกล่าวถึงวัดท่าคุระและพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว ตอนหนึ่งว่า

> วัดท่าคุระ เดิมชื่อว่า "วัดท่าทอง" สมัยอยุธยาตอนต้นหรือถึงตอนกลาง เจ้าเมืองนครเดินทางมาตามหาลูก ซึ่งตกน้ำลอยมาติดอยู่แถวเมืองสทิงพระในอดีตเมืองพัทลุงตั้งอยู่แถวอำเภอสทิงพระปัจจุบัน ลูกชายที่ตกน้ำลอยมาตากับยายซึ่งไม่มีลูกได้เก็บมาเลี้ยงไว้ บ้านตายายอยู่ห่างจากวัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวัด (วัดท่าคุระ)ในปัจจุบันประมาณ 1.5 กิโลเมตร ใกล้วัดชะแม ในปัจจุบันมีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ ซึ่งได้ขุดพบถ้วยชามกระเบื้องบริเวณนั้นด้วย เมื่อเจ้าเมืองมารับลูกกลับ ตายายไม่ยอมให้ เจ้าเมืองเลยสร้างวัดและพระพุทธรูปเป็นสิ่งตอบแทน เจ้าแม่อยู่หัวมาจากแม่ของกษัตริย์หรือเจ้าเมืองเป็นคนสร้าง

ด้วยเหตุดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อสังเกตว่าประวัติของพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวที่กล่าวถึง "พระหน่อ" นั้นน่าจะเป็น เรื่องเกิดขึ้นภายหลัง เพราะต่างไปจากตำนานอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเกิดจากความผิดเพี้ยนของตำนานมุขปาฐะหรือความสับสนของชาวบ้านที่เล่าสืบต่อกันมา เป็นไปได้หรือไม่ว่า "พระหน่อ" ตามความเข้าใจของชาวบ้านท่าคุระ คือ "เจ้าชายน้อย" หรือขุนศรีศรัทธา ซึ่งเป็นโอรสของนางนวลทองสำลี เพราะตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว ก็กล่าวตรงกันว่า นางนวลทองสำลีหรือเจ้าแม่อยู่หัว ขณะถูกขับไล่ออกจากบ้านเมืองนั้นนางกำลังทรงครรภ์อยู่ และมาประสูติโอรส คือ เจ้าชายน้อยหรือขุนศรีศรัทธา เมื่อมาพำนักอยู่ที่เกาะสีชังแล้ว การที่เรียกงานสมโภชเจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระหรือการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระว่า "งานตายายย่าน" นั้นเห็นว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโนราหรือครูหมอตายายโนราโดยตรงอยู่แล้ว การกำเนิดของครูต้นโนรา คือ เจ้าชายน้อยหรือขุนศรีศรัทธา ตามความเชื่อของชาวบ้าน

บางกลุ่มนั้นเห็นว่าเป็นการจุติของเทพสิงหร อันหมายถึงพระศิวมหาเทพหรือพระ-อิศวรผู้เป็นต้นกำเนิดแห่งศิลปะการร่ายรำทั้งปวง จึงเป็นการยืนยันคติความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าแห่งการบันเทิงและดนตรี คือ พระศิวมหาเทพ ที่ทั้งดนตรีและนาฏ-ศิลป์ของไทยภาคใต้ว่าได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมของอินเดียนั่นเอง" (พิทยา-บุษรารัตน์. 2535 : 285) ส่วนชื่อบุคคลและรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปนั้น "เป็นลักษณะของตำนานที่แตกต่างกันตามแต่เหตุการณ์ในท้องถิ่น จึงสามารถขยาย และเปลี่ยนแปลงเนื้อหา จนกลายเป็นเรื่องเล่าที่มีลักษณะซับซ้อนและมีหลายเหตุ-การณ์ได้ รูปแบบของตำนานจึงขึ้นอยู่กับชนิดของเรื่องที่ต้องการหรือสื่อความหมาย" (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. 2529 : 137) เช่นเดียวกันกับเรื่องประวัตินางนวลทองสำลี ผู้ให้กำเนิดโนรา ประวัติของพระเทพสิงหรณ์ ประวัติของเจ้าแม่อยู่หัว ซึ่งโปรดการรำโนรา และมีเหตุต้องถูกขับไล่ด้วยการลอยแพไปนั้นก็เป็นเพราะเกิดการละ-เมิดขนบประเพณีเกี่ยวกับเรื่องชู้สาวจนเป็นเหตุให้มีการโจษขานกันในทางเสื่อมเสีย แต่เรื่องราวที่ปรากฏในตำนานก็มีข้อจำกัดบางอย่างที่จะกล่าวถึงความจริงได้ทั้งหมด ดังที่สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2523 : 856) กล่าวว่า

> อาจเป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งในยุคนั้นกระมังที่ประชาชนมีกรอบจำกัดในการวิพากษ์วิจารณ์เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินจึงเล่าขานกันเป็นนัยว่า เจ้าหญิงนวลทอง-สำลีบรรทมหลับสนิทอยู่ในราตรีหนึ่ง นางได้ฝันเห็นเทวดา (เทพสิงหรณ์) มาแสดงท่ารำแล้วนางได้เสวยดอกบัวขาวในสระหน้าวังเข้าไป จึงมีครรภ์ขึ้นมาจนเป็นเหตุให้พระราชบิดาทรงพระพิโรธที่หาผู้รักชอบได้เสียให้ไม่ได้ จึงให้เนรเทศด้วยการลอยแพออกไปทั้งคณะจนไปถึง "เกาะสีชัง" (เกาะสีชังปัจจุบันคือ แหลมชันอยู่ที่เกาะใหญ่ กิ่งอำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา) แต่เนื่องจากพระโอรสในพระครรภ์เป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์จึงตัดไม่ขาด ในที่สุดโนรากลายเป็นการละเล่นที่เกิดจากราชตระกูล จึงสามารถพัฒนาถึงจุดสุดยอดของศิลปะ และมีเครื่องแต่งกายเยี่ยงกษัตริย์สืบต่อมาจนปัจจุบัน

นอกจากนี้สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 1804 - 1805) ก็กล่าวถึงจุดที่ก่อให้เกิดการรำโนราหรือชาตรีในภาคใต้ และพัฒนาจนเป็นศิลปะชั้นสูงอยู่ที่บริเวณเมืองพัทลุงโบราณ ได้แก่บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาทั้งฝั่งตะวันตก (อยู่ในเขตจังหวัดพัทลุงปัจจุบัน) และฝั่งตะวันออก (อยู่ในเขตกิ่งอำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอระโนดและอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาปัจจุบัน) ดังความว่า

> จุดที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเป็นศิลปะชั้นสูงอยู่ที่บริเวณเมืองพัทลุงโบราณ ได้แก่ บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา ทั้งฝั่งตะวันตก (อยู่ในเขตจังหวัดพัทลุงปัจจุบัน) และฝั่งตะวันออก (เมืองพัทลุงโบราณ คือเขตอำเภอสทิงพระ อำเภอระโนด และกิ่งอำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา) เช่นที่เอ่ยถึง "ขุนศรัทธาท่าแค" (บ้านท่าแคอยู่เขตอำเภอเมืองพัทลุง) เอ่ยถึง "เกาะกะชัง" หรือ "เกาะสีชัง" (คือแหลมชันหรือแหลมกะชัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเกาะใหญ่ในทะเลสาบสงขลา)---

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อนำเอาตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานนางเลือดขาว ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ ตำนานทวดสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว มาประมวลและสรุปประเด็นต่าง ๆ แล้วก็กล่าวได้ว่าตำนานเหล่านั้นเป็นเรื่องราวที่เป็นองค์ประกอบของประวัติ และพัฒนาการของโนราในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก โบราณวัตถุสถานที่เกี่ยวข้องกับโนรา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระ พระพุทธรูปทวดสำลีวัดพะโคะและวัดเขียนบางแก้ว ศาลา(เขื่อน) ขุนทาหรือขุนศรีศรัทธาวัดท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง นั้นดำรงอยู่ได้เพราะคติความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโนรา ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ความเชื่อเรื่องการบนและการแก้บน ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เป็นต้น จนก่อให้เกิดพิธีกรรมที่เกี่ยวกับโนราที่เรียกว่า "โนราโรงครู" ความเข้มข้นและความสืบเนื่องของความเชื่อ พิธี-

กรรมที่เกี่ยวกับโนรานั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละชุมชน เช่น โนราโรงครูตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ปฏิบัติเป็นประจำทุกปีจากอดีตจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นประเพณีเฉพาะถิ่น เช่นเดียวกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่าน ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

อย่างไรก็ตามแม้ประวัติของเจ้าแม่อยู่หัวจะเกี่ยวข้องกับตำนานนางเลือดขาว นอกจากตำนานโนราและคติความเชื่อที่เกี่ยวกับโนราแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นเพราะคติความเชื่อทางพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่กล่าวได้ว่า "ศาสนาชาวบ้านนั้นมีทั้งพุทธศาสนา ความเชื่อดั้งเดิมในไสยศาสตร์ และศาสนาฮินดู ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย ลักษณะทั่ว ๆ ไป จะมีลักษณะเป็นพุทธ พราหมณ์และไสยศาสตร์ปนกัน" (พัทยา รักตะประจิต และคนอื่น ๆ.2514 : 214 - 316) ประกอบกับความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ ในชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา และตำนานนางเลือดขาว เป็นตำนานที่สำคัญเรื่องหนึ่งของภาคใต้ "ซึ่งเกี่ยวพันกับสงขลาและพัทลุงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลพุทธศาสนาจากลังกาอย่างชัดเจน ซึ่งสัมพันธ์กับนครศรีธรรมราช สุโขทัย" (ประทีป ชุมพล.2528 : 1 - 2) เนื้อความในตำนานนางเลือดขาวก็เน้นถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเป็นผู้ใจบุญชอบสร้างวัดวาอารามในพระพุทธศาสนา คติความเชื่อดังกล่าวย่อมมีอิทธิพลและส่งผลต่อชาวบ้านในบริเวณนี้ในเรื่องการสร้างวัด พระพุทธรูป และโบราณวัตถุสถานอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนา เช่นเดียวกับการสร้างพระพุทธรูปแล้วเรียกว่า"เจ้าแม่อยู่หัว" เพื่อเป็นเกียรติประวัติ เพื่อการยกย่องหรือรำลึกคุณของนางเลือดขาวหรือเจ้าแม่อยู่หัว ก็น่าจะมีที่มาจากสาเหตุดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่การปฏิบัติบูชาต่อพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงเป็นไปตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนราจึงกลายเป็นประเพณีการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ หรืองานประเพณีตายายย่านดังกล่าวแล้ว

บทที่ 3

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ

กล่าวได้ว่าความเชื่อเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ความเชื่อจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะฉะนั้นการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของมนุษย์จะทำให้เราเข้าใจในตัวมนุษย์และสังคมมากยิ่งขึ้น"ความเชื่อจึงเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหรือเป็นที่พึ่งทางใจ ซึ่งในระยะแรกมนุษย์เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ผีสาง เทวดา อารักษ์" (ชัยวุฒิ พิยะกูล. 2538 : 204) ดังที่ชิดา สาระยา (2523 - 2524 : 86 - 95) ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

> มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความเชื่อ สร้างความเชื่อขึ้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวระยะแรกก็เชื่อภูตผี เทวดา อารักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย นับเป็นวัฒนธรรมทางความคิดที่เกิดขึ้นในหมู่คน เมื่อมีผู้นำเกิดขึ้นในหมู่คนเหล่านั้น บางครั้งผู้นำก็กลายเป็นตัวความเชื่อไป นับถือกันเป็นเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติความเป็นมาของคนกลุ่มนั้น

ต่อมาเมื่อมนุษย์มีเหตุผลมากขึ้น มีความคิดเห็นของตนเองไม่ยอมขึ้นอยู่กับอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็นและพิสูจน์ไม่ได้ จึงเป็นมูลเหตุให้เกิดลัทธิศาสนาที่สำคัญยิ่งใหญ่ขึ้นคือพุทธศาสนา ชาวภาคใต้มีความเชื่อเช่นเดียวกับคนไทยภาคอื่น ๆ คือเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ วิญญาณ ผีสาง เทวดา อารักษ์ เมื่อศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาในภาคใต้ เกิดการผสมผสานระหว่างลัทธิดั้งเดิมหรือลัทธิวิญญาณนิยมกับความเชื่อตามลัทธิศาสนา ที่เข้ามาใหม่กลายเป็นความเชื่อใหม่ในท้องถิ่นที่เรียกว่า "พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน" โดยเฉพาะดินแดนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาและบริเวณใกล้เคียง เป็นแหล่งที่ได้รับอิทธิพลศาสนาดังกล่าวซึ่งยังปรากฏร่องรอยหลักฐานให้เห็นได้จากโบราณวัตถุสถาน วรรณกรรม ศิลปะการละเล่น เช่น

หนังตะลุง โนรา ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อโดยเฉพาะพิธีกรรมโนราโรงครู จากการศึกษาการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระพบว่ามีคติความเชื่อพื้นฐานและคติความเชื่อตามลัทธิศาสนา ที่มีการผสมผสานเป็นคติความเชื่อของท้องถิ่นหรือพุทธศาสนาแบบชาวบ้านดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา
2. ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์
3. ความเชื่อเรื่องการแก้บน
4. ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้
5. ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน
6. ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง
7. ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว

1. <u>ความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา</u>[1]

ครูหมอโนราคือบุรพาจารย์หรือครูต้นโนรา และบรรพบุรุษโนรา

---

[1]ชาวบ้านและลูกหลานตายายโนราบางกลุ่มบางพื้นที่ นอกจากจะนับถือครูหมอโนราโดยตรงแล้ว ยังนับถือเทวดาอารักษ์และวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ โดยเรียกสิ่งที่นับถือนี้ว่า "พวกกายทิพย์" เช่น ท้าวเวสสุวรรณ พระยานาคราช หรือกรณีการนับถือ "เจ้าแม่อยู่หัว"ของชาวบ้านท่าคุระว่าเป็นครูหมอโนราองค์หนึ่งด้วย เป็นต้น และเชื่อว่าพวกกายทิพย์เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับโนราหรือเป็นครูโนราอีกภาคหนึ่ง ผู้นับถือจะต้องตั้งหิ้งบูชาเช่นเดียวกับครูหมอโนรา แต่ต้องแยกคนละที่กับหิ้งบูชาครูหมอโนรา ผู้วิจัยทราบจากชาวบ้านท่าคุระบางกลุ่มที่เคยมีหิ้งบูชาครูหมอโนรา ในตอนหลังเลิกไปเพราะเชื่อว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นครูหมอโนราที่มีศักดิ์ใหญ่สุด และครูหมอโนราองค์อื่น ๆ ก็ไปรวมอยู่ที่วัดท่าคุระกับเจ้าแม่อยู่หัวด้วย

ที่ล่วงลับไปแล้ว บางแห่งเรียกครูหมอโนราว่า "ตายายโนรา" ครูหมอโนรามีหลายองค์แตกต่างกันไปตามที่บรรพบุรุษนับถือ เช่น ตาหลวงคง จอมเฒ่าหน้าทอง แม่ศรีมาลาเป็นต้น แต่อาจจะมีชาวบ้านและลูกหลานตายายโนราบางกลุ่มนับถือครูหมอโนราหลายองค์ในเวลาเดียวกัน ครูหมอโนราที่สำคัญซึ่งเป็นครูต้นของโนรา เช่น แม่ศรีมาลา พระเทพสิงหร ขุนศรีศรัทธา เป็นต้น ครูหมอโนราปรากฏชื่อต่าง ๆ ในบทกาศครู บทเชิญครูหรือบทชุมนุมครู เช่น แม่ศรีมาลา ขุนศรีศรัทธา พระ-เทพสิงหร ตาหมื่นเสน หลวงคงคอ ดังตัวอย่างในบทกาศครูตอนหนึ่งว่า

ป่านี้ได้ฤกษ์จึงเบิกโรง จะบวงสรวงราชครูถ้วนหน้า
พระราชครูของข้า แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น
ลูกยกตีนข้ามแม่เสียไม่รอด จะก้มลงลอดก็ไม่พ้น
แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น มารดาศรัทธาอยู่ท่าแค
ได้แย้มพระโอษฐ์มาโปรดเกล้า มาเป็นคนเฒ่าคนแก่
พ่อขุนศรัทธาอยู่ท่าแค ถัดแต่พ่อเทพสิงหร
ถ้าพ่อสมัครยังรักลูกจริง เข้ามาอวยสิงอวยพร
จะไหว้พ่อเทพสิงหร ท่านได้สอนสืบสืบต่อกันมา
สอนมาเป็นเหล่าสอนมาเป็นหลั่น ตั้งแต่วันนั้นเล่าแหละหนา
จับเริ่มแต่เดิมมา คือพ่อขุนศรัทธาผู้เป็นประธาน
ตาหมื่นเสนท่านเป็นครูพัก เป็นหลักลักเลงแต่โบราณ
ถัดนั้นแต่สันดาน จะไหว้หลวงเสนไปทั้งสองเมือง
จะไหว้ตาหลวงคงคอ ผมหมอไหว้ท้าววิจิตรเรือง
เมื่อพ่อลาท้าวเข้าสู่เมือง ลือเลื่องความรู้ลูกได้เล่าเรียน
พ่อได้สอนศิษย์เอาไว้แทนตัว ไม่อยากจะกลัวเรื่องความเพียร
สิบนิ้วข้าหรือคือล่าเทียน สถิตเสถียรยอไหว้ไป
ลูกนี้หนอจะขอเป็นดาน เพื่อทอดสะพานให้พ่อได้ไต่

ลูกเปรียบเหมือนเรียวไม้ไผ่ ถึงจะเอนจะค้อมให้พ่อยุด
เกศาโลมาและหนังหัว จะควั่นจะเฝือเข้ามาเป็นสายหยุด
ลูกรักสิ้นรักสุด รักราชครูถ้วนหน้า
ลูกไหว้ตาคงราชไหว้ตาบัวทอง ลอยแล้วให้ล่องกันเข้ามา
ไหว้พ่อตาศรีขวัญกับพ่อตาจันทร์แก้ว ลูกแผ้วแต่โรงเอาไว้ถ้า
ไหว้ตาราดจะไหว้ตาชา ศรีมหาพ่อตาลมเฉื่อย
สอนลูกให้เล่นให้เต้นให้รำ แต่ยังค่ำไม่รู้จักเหนื่อย
ศรีมหาพ่อตาลมเฉื่อย เรือนทองของพ่อมีแต่ปัญญา
ไหว้ตาหลวงสุดพ่อตาหลวงเสน หลวงคงวังเวรครูของข้า
พ่อตายแล้วนี่เกิดมา ชื่อว่าพระยาโถมน้ำ
เล่นไหนรำไหนพ่อทองทรามปลอด ลูกไม่หาญลอดไม่หาญข้าม
ไหว้พระยาพ่อตาโถมน้ำ โฉมงามพระยาไหว้ตาลุยไฟ
ลูกไหว้พระยาสายฟ้าฟาด ลงโรงจะร้องประกาศไป
พระยามือเหล็กพระยามือไฟ ไหว้ใยตาหลวงควงคอ
ตรงนี้ลูกชายได้แทนมา ชื่อจันทร์กระยาผมหมอ
ลูกไหว้ผมตรงและทรงคอ ผมหมอหลวงคงปราจิต
จะไหว้หลวงคงไหว้หลวงนาย ใจคอพ่อร้ายชั่งความคิด
หลวงคงกระหยาปราจิต พ่อผิดด้วยความคำเดียว
แต่พ่อรู้แล้วว่าเรือพ่อหนัก แกล้งชักเข้าไปขวางแม่น้ำเชี่ยว
เรือพ่อล่มลงบัดเดียว ในฝั่งแม่น้ำย่านยาว

การศึกษาเรื่องโนราโรงครูวัดท่าคุระพบว่า คณะโนรา ลูกหลานตายายโนรา และชาวบ้านบางส่วนในตำบลท่าคุระมีความเชื่อและนับถือเจ้าแม่อยู่หัวเป็นครูโนราสำคัญ แต่คณะโนรา ลูกหลานตายายโนรา นับถือครูหมอโนราองค์อื่น ๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งอาจจะแบ่งออกเป็นกลุ่ม หรือสายในการนับถือ เช่น สายพระ-

ม่วงทอง สายจอมเฒ่าหน้าทอง สายแม่ศรีมาลา สายหลวงคง เป็นต้น แต่ละสายหรือแต่ละครูหมอก็จะมีชาวบ้านนับถือเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวบ้านที่อยู่ในละแวกเดียวกันหรือหมู่บ้านเดียวกันก็จะนับถือครูหมอโนราองค์เดียวกัน เมื่อมีการรำโนราโรงครูชาวบ้านกลุ่มนั้น ๆ ก็จะประกอบพิธีร่วมกันเพราะเชื่อว่าเป็นลูกหลานตายายโนราเดียวกัน ดังกรณีของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ หรือที่เรียกว่า "งานตายายย่าน" ดังนั้นระบบความสัมพันธ์ในหมู่บ้านจึงผูกพันกันเหมือนญาติพี่น้อง เมื่อมีการรวมกลุ่มหรือพบปะกันก็มักอ้างถึงการมีตายายโนราองค์เดียวกัน เรียกว่า "สาวย่านกันถึง"[1] ดังนั้นความเชื่อเรื่องครูหมอโนราจึงมีบทบาทและหน้าที่ต่อการสร้างพลังชุมชนและความมั่นคงในชุมชนส่วนหนึ่งด้วย ในการนับถือครูหมอโนรานั้นแม้จะมีครูหมอโนราอยู่เป็นจำนวนมากแต่คณะโนราและชาวบ้านเชื่อว่าครูหมอโนราที่สำคัญ ๆ หรือที่เรียกว่า "พระราชครู"[2] นั้นมี 12 องค์ แบ่งเป็นฝ่ายชาย 6 องค์ ฝ่ายหญิง 6 องค์ ดังปรากฏชื่อครูโนราสำคัญส่วนหนึ่งในบทเชิญครูหรือบทชุมครูตอนหนึ่งว่า

---

[1]สาวย่าน หมายถึงการจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องว่ามีความเกี่ยวข้องหรือเป็นญาติกันโดยทางใดทางหนึ่ง ในที่นี้หมายถึงลูกหลานตายายโนราซึ่งถือว่าเป็นญาติพี่น้องกัน เพราะนับถือตายายโนราร่วมกันหรือคนเดียวกัน

[2]พระราชครู หมายถึงครูหมอโนราที่เป็นครูต้นของโนราและเป็นเชื้อวงศ์ของกษัตริย์เช่นเดียวกับแม่ศรีมาลาหรือพระเทพสิงหร

ราชครูของน้องทั้งสิบสององค์ ค่ำลงพ่อเชิญเสด็จมา
หญิงหกชายหก อย่าได้ขาดตกเสียเลยหนา
ฝ่ายหญิงแม่แขนอ่อน แม่ไม่เจ็บไม่ร้อนให้แม่มา
ลูกนั่งเชิญอยู่ไจ้ไจ้ แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายทั้งฝ่ายขวา
ลูกนั่งร้องเชิญแม่นวลทองสำลี พร้อมแล้วแม่ศรีมาลา
แม่นวลทองสำลีแม่ศรีดอกไม้ ลูกลืมเสียไม่ได้ร้องเรียกหา
ขอเชิญแม่เภาแม่เมาเคลิ่น ปานี้ลูกเชิญเชิญให้แม่มา
ลูกไหว้แม่เจ้าไม่ทันเที่ยง แม่เสียงหวานเสียงเกลี้ยงให้มาหา
แม่จันจุหรีศรีจุหรา แม่เขาเป็นภรรยาของตาม่วงทอง
แลต้า[1] โรงครูขุนทา ตายายท่านมาไม่ขัดข้อง
ร้องเชิญฝ่ายชายตาม่วงทอง ขอเรียกร้องให้พ่อเสด็จมา
ลูกไหว้ม่วงทองหม่อมรองไม้ฟาด ลูกนั่งประกาศอาราธนา

ครูหมอโนราสำคัญทั้ง 12 องค์ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพระราชครูของโนรานั้นมีดังนี้

1. พระเทพสิงหร หรือพ่อเทพสิงหร ชาวบ้านและคณะโนราบางกลุ่มเชื่อว่าพระเทพสิงหรเป็นคนคนเดียวกับขุนศรีศรัทธา แต่คนละภาค (กัป) กล่าวคือ พระเทพสิงหรเป็นนามของเทพแห่งศิลปะการร่ายรำในภาคสวรรค์ และได้แบ่งภาคจุติลงมาเป็นมนุษย์ในนามของขุนศรีศรัทธาเพื่อร่ายรำให้ชาวโลกดู ในตำนานโนราของเทวสาโร (2508 : 5 - 29) กล่าวว่าพระเทพสิงหรเป็นโอรสของท้าวโกสินทร์กับนางอินกรณีหรือนางอินทิราณี และเป็นพี่ชายของนางศรีคงคา ส่วนตำนาน

---

[1]แลต้า หมายถึงการเชิญชวนให้ดู หรือเชิญพิสูจน์ข้อเท็จจริง

และความเป็นมาของ "โนห์ราหรือโนรา" ของวิเชียร ณ นคร (2523 : 91 - 94) กล่าวถึงพระเทพสิงหรว่า

> ตำนานละครชาตรีกล่าวว่า เป็นบุตรของนางนวลสำลี ต่อมาได้เป็นที่ขุนสัทธา เป็นครูต้นของละครชาตรี ส่วนจากบทกาศครูฉบับของนายช้อน ศิวยพราหมณ์ กล่าวว่าเป็นพี่ชายของแม่ศรีคงคา จากนิยายเกี่ยวกับเรื่องเสา ซึ่งเล่าโดย นายพูน เรืองนนท์ กล่าวว่าเป็นสามีของแม่ศรีคงคา จากการค้นคว้าของ นายเยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร ว่านอกจากจะเป็นพี่ชายแล้ว เจ้าเทพสิงหร ยังเป็นสามีของแม่ศรีคงคาผู้เป็นน้องด้วย

ลูกหลานตายายโนราหรือชาวบ้านโดยทั่วไปที่เคารพนับถือและมีความเชื่อในพระเทพสิงหร เชื่อว่าเมื่อมีการเช่นไหว้ก็จะได้รับความคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญมั่นคงในอาชีพ และสามารถบนบานขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เช่น บนให้ลูกหลานสอบเข้าเรียนต่อได้ บนให้หายจากอาการป่วยไข้ บนไม่ให้ถูกเกณฑ์ทหาร เป็นต้น เมื่อได้ผลตามที่บนเอาไว้แล้วจะต้องมีการแก้บนตามที่ได้สัญญาเอาไว้ จะแก้บนด้วยการรำโนราถวาย หรือแก้บนด้วยเครื่องสังเวยต่าง ๆ ยกเว้นของคาวหรือเหล้า เครื่องแก้บนที่เป็นที่โปรดปรานของพระเทพสิงหร คือ ดอกไม้ 7 สี ของหอม เช่น น้ำหอม หรือน้ำอบไทยทั่วไป

2. ขุนศรีศรัทธาหรือขุนศรัทธา ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนรา กล่าวถึงขุนศรีศรัทธาหรือขุนศรัทธาว่า เป็นโอรสของนางศรีคงคาหรือนางศรีมาลา หรือนางนวลทองสำลี ซึ่งถูกพระบิดาเนรเทศโดยการลอยแพ และได้ไปอาศัยอยู่ที่เกาะกะชังจนนางให้กำเนิดโอรสและตั้งชื่อว่าเจ้าชายน้อย เจ้าชายน้อยได้ฝึกรำ-โนรากับพระมารดาจนชำนาญ ภายหลังได้เดินทางกลับบ้านเมืองของตนคือเมือง-พัทลุง ต่อมาได้มีโอกาสเข้ารำโนราถวายพระอัยกา พระอัยกาประทานเครื่องทรงกษัตริย์ให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนรา และทรงตั้งเจ้าชายน้อยเป็นขุนศรีศรัทธาและเชื่อกันว่าขุนศรีศรัทธาเป็นคนคนเดียวกับพระเทพสิงหร เพียงแต่เป็นคนละภาค (กัป)กัน

ตามความเชื่อของคณะโนราและชาวบ้านบางกลุ่มเชื่อว่าขุนศรีศรัทธามีหลายคน คือ ศรัทธาเทพ ศรัทธาแย้ม ศรัทธาราม ศรัทธาเกลา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าขุนศรีศรัทธาน่าจะเป็นชื่อตำแหน่งมากกว่าจะเป็นชื่อบุคคล และอาจจะเป็นตำแหน่งของเจ้าผู้ครองเมืองหรือตำแหน่งผู้นำกลุ่มหรือชุมชน แล้วต่อด้วยชื่อบุคคลเหล่านั้น เช่น ศรัทธาเทพ ศรัทธาแย้ม เป็นต้น แต่ตำแหน่งนี้น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการละครฟ้อนรำหรือโนราส่วนหนึ่งด้วย วิเชียร ณ นคร (2523 : 93) กล่าวถึงประวัติขุนศรีศรัทธาสอดคล้องกับตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโนราตอนหนึ่งว่า

> จากตำนานละครชาตรีว่าก็คือพระเทพสิงหรนั่นเอง จากคำบอกเล่าของขุนอุปถัมภ์นรากรว่าก็คือเด็กชายน้อยผู้เป็นบุตรของนางนวลทองสำลีนั่นเอง แต่ต่อมาได้บรรดาศักดิ์เป็นที่ขุนศรีศรัทธา จากประวัติความเป็นมาของโนราทั่วไปเรียกว่า ขุนศรัทธาบ้าง ขุนศรีศรัทธาบ้าง และว่าบุคคลผู้นี้เป็นบุตรของพระเทพสิงหรกับนางศรีคงคา และเป็นชื่อตำแหน่งของครูโนราต่อมา

ลูกหลานตายายโนราหรือชาวบ้านโดยทั่วไปที่เคารพนับถือและมีความเชื่อในขุนศรีศรัทธาหรือขุนศรัทธา เชื่อว่าสามารถบนบานขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เช่น ขอให้สอบเข้าเรียนต่อหรือเข้าทำงานได้ ขอให้หายจากการเจ็บป่วย ขอให้ได้ของที่สูญหายกลับคืนมา เป็นต้น เมื่อได้สิ่งที่ปรารถนาแล้วจะต้องมีการแก้บนตามที่สัญญาเอาไว้ เครื่องแก้บนจะเป็นอะไรก็ได้ยกเว้นของคาวและเหล้า หรือจะแก้บนด้วยการรำถวายในวันจัดพิธีโนราโรงครูก็ได้ จากการศึกษาพบว่า การบนขอความช่วยเหลือจากขุนศรีศรัทธา และครูหมอโนราองค์อื่น ๆ จะต้องไม่เป็นเรื่องที่ผิดจารีตประเพณีหรือศีลธรรมจรรยา เช่น บนเรื่องชู้สาว ทำความผิดหรือลักขโมยของผู้อื่น เพราะการบนขอความช่วยเหลือในเรื่องเหล่านี้ครูหมอโนราจะไม่รับ ส่วนการบนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโนราโดยตรง เช่น ถูกลงโทษจากตายายโนราจะต้องมีโนราเป็นผู้ทำพิธีบนให้จึงจะถูกต้องและได้รับผลตามความต้องการ

3. พระม่วงทองหรือตาม่วงทอง ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนรา กล่าวถึงพระม่วงทองว่าเป็นมหาดเล็กคนสำคัญในราชสำนักของพระยาสายฟ้าฟาดหรือท้าวโกสินทร์ผู้ครองเมืองพัทลุงที่บางแก้ว ต่อมาลักลอบได้เสียกับแม่ศรีมาลา หรือแม่นวลทองสำลีจนนางตั้งครรภ์ จึงถูกพระบิดาลงโทษโดยการเนรเทศลอยแพไปอยู่เกาะกะชัง เชื่อกันว่าพระม่วงทองคือเทพ (เทพสิงหร) ที่แบ่งภาคลงมาจุติในเมืองมนุษย์ เพื่อให้กำเนิดศิลปะการร่ำโนราหรือครูต้นโนรา ต่อมาได้เป็นหัวหน้ามหาดเล็กหรือหัวหน้าคณะนายทหารองครักษ์พระเทพสิงหร และขุนศรีศรัทธา พระม่วงทองนั้นเชื่อกันว่าสามารถแบ่งภาคได้ถึง 32 ภาคมากกว่าครูหมอโนราองค์อื่น ๆ ที่แบ่งภาคได้เพียง 12 ภาค ตามตำนานกล่าวว่าพระม่วงทองมีภรรยา 12 คน คือ แม่ศรีมาลาหรือแม่นวลทองสำลี แม่แขนอ่อนฝ่ายขวา แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้าย แม่เภา แม่เมาคลื่น แม่คิ้วเหิน แม่หนุ้ย แม่ใจไว แม่เสียงเกลี้ยง แม่เสียงหวาน และอีก 2 คน เป็นอิสลามคือ แม่จันจุหรี และแม่ศรีจุหรา ส่วนการบนขอความช่วยเหลือ คณะโนราลูกหลานตายายโนรา ชาวบ้านโดยทั่วไป สามารถบนได้เช่นเดียวกับพระเทพสิงหร และขุนศรีศรัทธา สำหรับของเซ่นไหว้หรือเครื่องแก้บนนั้นนิยมพวกของหอม ดอกไม้ ที่สำคัญคือ ดอกไม้ไฟ ซึ่งหมายถึงการนำเทียน 12 เล่มมาจุดไฟแล้วนำไปถวาย หากมีคนทรงพระม่วงทองและกำลังประทับทรงอยู่ร่างทรงก็จะรับเทียนนั้นจ่อเข้าปาก 3 ครั้ง แต่โดยทั่วไปชาวบ้านนิยมแก้บนด้วยการจุดประทัด ส่วนลูกหลานตายายโนราที่เคารพนับถือพระม่วงทองอาจจะจัดให้มีโนราโรงครูถวายในแต่ละปีหรือตามที่ตกลงสัญญาไว้กับครูหมอโนรา หรือเพียงแต่เซ่นไหว้ด้วยเครื่องสังเวยต่าง ๆ ยกเว้นของคาวและเหล้าหน้าหิ้งบูชาภายในบ้านตามกำลังของแต่ละคน

4. หม่อมรอง จากคำบอกเล่าของคณะโนราและตำนานท้องถิ่นกล่าวว่าหม่อมรองเป็นมหาดเล็กหรือข้าทหารรองจากพระม่วงทอง ลูกหลานตายายโนราหรือชาวบ้านทั่วไปที่เคารพนับถือหม่อมรอง ก็สามารถบนบานขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เช่นเดียวกับครูหมอโนราองค์อื่น ๆ เมื่อมีการเซ่นไหว้หรือแก้บนเครื่อง-

แก้บนมีทั้งของคาวและของหวาน แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้คือเหล้า จะต้องตั้งเช่นไหว้ทุกครั้ง

5. พระยาสายฟ้าฟาด ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและตำนานโนราอื่น ๆ ก็กล่าวตรงกันว่า พระยาสายฟ้าฟาดหรือท้าวโกสินทร์เป็นบิดาของนางนวลทองสำลีหรือแม่ศรีมาลา และเป็นเจ้าผู้ครองเมืองพัทลุงที่บางแก้ว ดังบทประวัติโนราตอนหนึ่งว่า

ก่อเกื้อกำเนิด	คราเกิดชาตรี
ปางหลังยังมี	เมื่อครั้งตั้งดิน
บิดาของเจ้า	ชื่อท้าวโกสินทร์
มารดายุพิน	ชื่อนางอินกรณี
ครองเมืองพัทลุง	เป็นกรุงธานี
บุตรชายท่านมี	ชื่อศรีสิงหร

ลูกหลานตายายโนราหรือชาวบ้านทั่วไปที่เคารพนับถือพระยาสายฟ้าฟาดก็สามารถบนขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เช่นเดียวกับครูหมอโนราองค์อื่น ๆ เมื่อมีการเช่นไหว้หรือแก้บนเครื่องสังเวยจะต้องเป็นของหอม ดอกไม้ ดอกไม้ไฟ หรือสิ่งของอื่น ๆ ยกเว้นเหล้า

6. พรานบุญ ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนรา กล่าวว่า พรานบุญเป็นคณะนายทหารมหาดเล็กในราชสำนักของพระยาสายฟ้าฟาด เป็นพระพี่เลี้ยงของพระเทพสิงหรและนางนวลทองสำลี แต่มีบทบาทสำคัญในการไปรับตัวนางนวลทองสำลีจากเกาะกะชังกลับเมืองพัทลุง เนื่องจากนางไม่ยอมกลับเพราะความน้อยใจในตัวพระบิดา จึงต้องมีการบังคับด้วยการจับมัดตัวมา โดยพรานบุญเป็นผู้ทำบ่วงคล้องตัวนางนวลทองสำลีพาลงเรือกลับบ้านเมือง จึงเป็นธรรมเนียมนิยมของโนราในรุ่นหลัง เมื่อรำโนราโรงครูจะต้องจับบทคล้องตัวโนราที่เรียกว่า "รำคล้องหงส์"(เที่ยง ชูศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 2

พฤษภาคม พ.ศ.2533)ในตำนานละครชาตรีฉบับกรมศิลปากร ซึ่ง วิเชียร ณ นคร (2523:75) นำมากล่าวเอาไว้ตอนหนึ่งว่า "แล้วเทพยดาก็เอาศิลาหนึ่งก้อนมาชุบให้เป็นพรานบุญ แล้วชุบหน้าพรานทองคำให้พรานบุญด้วย พรานบุญก็เล่นรำทำเพลงอยู่ด้วยพระเทพสิงหร" ประวัติของพรานบุญยังมีกล่าวถึงว่ามีที่มาจากชาดกเรื่องสุธนชาดกหรือพระสุธน - นางมโนห์รา เพราะเกี่ยวข้องกับบทคล้องหงส์ในการรำโนราด้วย ดังปรากฏในตำนานโนราที่เล่าโดย โนราวัด จันทร์เรือง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งอุดม หนูทอง (2531 : 158) ได้ตั้งข้อสังเกตตำนานโนรา ที่เล่าโดยโนราวัด จันทร์เรืองเอาไว้ว่า

> ตำนานที่เล่าโดยโนราวัด จันทร์เรือง มีพิสดารออกไปในตอนปลาย คือ นำชาดกเรื่องสุธนชาดกหรือพระสุธน-นางมโนห์รา เข้ามาผนวก ที่เป็นดังนี้เข้าใจว่ามิใช่ตำนานโนราที่มีมาแต่ดั้งเดิม คงจะเสริมเข้าทีหลังเมื่อโนรานำเอาเรื่องพระสุธนนางมโนห์รามาเล่น แต่เมื่อผนวกเข้าแล้ว โนราก็เชื่อว่าเป็นเรื่องเดียวกัน เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ดังที่ได้ให้พรานบุญเอาเรื่องที่ตนได้จับนางมโนห์รามาเล่นเป็นบทคล้องหงส์ และเมื่อโนรากาศครูก็ออกชื่อตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องพระสุธนมโนห์ราเป็นครูโนราด้วย ได้แก่ พรานบุญ ธิดาทั้ง 7 ของท้าวทุมพร มี พิณ พัด ศรีจุรัส พัชดา จันจุรี ศรีจุหลา และมโนห์รา

ลูกหลานตายายโนราหรือชาวบ้านทั่วไปที่เคารพนับถือพรานบุญ ก็สามารถขอความช่วยเหลือได้เช่นเดียวกับครูหมอโนราองค์อื่น ๆ เมื่อมีการ เช่นไหว้หรือแก้บน เครื่องสังเวยจะต้องมีทั้งของคาวและของหวานที่ขาดไม่ได้คือเหล้า ในโนราโรงครูการตั้งเครื่องสังเวยบนพาไล จึงต้องมีเหล้าประกอบเสมอ

7. แม่ศรีมาลา ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและคณะโนรา เชื่อว่าแม่ศรีมาลาเป็นคนคนเดียวกับแม่นวลทองสำลีแต่คนละภาคกัน และยังเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าแม่ศรีคงคาเพราะเชื่อว่าไปประสูติกลางทะเล ส่วนตำนานโนราของ

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2508 : 27 - 28) กล่าวแตกต่างออกไปว่า "แม่ศรีมาลาหรืออินทรกรณีย์เป็นมเหสีของพระยาสายฟ้าฟาดหรือท้าวโกสินทร์ เป็นพระราชมารดาของพระเทพสิงหร และแม่นวลทองสำลีหรือศรีคงคา" ซึ่งเทวสาโร(2508: 5 - 29) ก็กล่าวทำนองเดียวกันว่า "ท้าวโกสินทร์หรือพระเจ้าจันทรภาณุผู้ครองเมืองพัทลุงที่บางแก้วมีชายาชื่อนางอินกรณี หรือนางอินทิราณี มีโอรสชื่อพระ-เทพสิงหรหรือศรีสิงหร มีธิดาชื่อศิริคงคาหรือศรีคงคา" การตีความชื่อแม่ศรีมาลากับนางนวลทองสำลีว่าเป็นคนคนดียวกันหรือไม่ยังค่อนข้างสับสน แต่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นคนละคนกันเพราะในประวัติความเป็นมาของโนราส่วนใหญ่ก็กล่าวว่าแม่ศรี-มาลาเป็นพระมารดาของนางนวลทองสำลี สำหรับความเชื่อเรื่องแม่ศรีมาลาว่าเป็นครูต้นของโนราปรากฏในบทกาศครูสำนวนต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น

แล้วปานี้ได้ฤกษ์จึงเบิกโรง จะบวงสรวงราชครูถ้วนหน้า
พระราชครูของข้า แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น
ลูกยกตีนข้ามแม่เสียไม่รอด จะก้มลงลอดก็ไม่พ้น
แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น มารดาศรัทธาอยู่ท่าแค
ได้แย้มพระโอษฐ์มาโปรดเกล้า มาเป็นคนเฒ่าคนแก่
พ่อชุนศรัทธาอยู่ท่าแค ถัดแต่พ่อเทพสิงหร

ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านทั่วไป ที่เคารพนับถือแม่ศรีมาลาก็สามารถขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับครูหมอองค์อื่น ๆ นอกจากนี้แล้วยังเชื่อว่าแม่ศรีมาลายังสามารถรักษาอาการป่วยไข้ โรคภัยอื่น ๆ การถูกคุณไสย เสียสติ เป็นต้น ดังกรณีของนางเพียร เพชรย้อย (เพียร เพชรย้อย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2533) คนทรงแม่ศรีมาลากล่าวว่า นอกจากแม่ศรีมาลาจะช่วยเหลือในเรื่องที่บน

การถูกครูหมอโนราลงโทษแล้ว ตนเองยังได้เคยรักษาคนที่เป็นโรคภัยอื่น ๆ การถูกคุณไสย และคนเสียสติโดยการเข้าทรงของแม่ศรีมาลาแล้วทำพิธีรักษาให้ด้วย เวท-มนตร์คาถา ยาแผนโบราณ การบน ซึ่งทุกวันนี้ก็มีลูกหลานตายายโนราและชาว-บ้านทั่วไปมาขอความช่วยเหลือตนเองอยู่เสมอ ส่วนการเซ่นไหว้และการแก้บนจะใช้ของหอม ดอกไม้ อาหารคาวหวาน และเครื่องแต่งตัวโนรา มี หน้าผ้า หางหงส์ ผ้าห้อย เป็นต้น

8. แม่นวลทองสำลี ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและคณะโนราเชื่อว่าแม่นวลทองสำลีเป็นคนคนเดียวกับแม่ศรีมาลาแต่คนละภาคกันเป็นมารดาของเจ้าชายน้อยหรือขุนศรัทธา และยังกล่าวอีกว่าแม่นวลทองสำลีลักลอบได้เสียกับพระม่วงทอง จนเป็นเหตุให้ตั้งครรภ์ถูกลงโทษเนรเทศลอยแพไปอยู่ที่เกาะกะชังแต่อีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่านางตั้งครรภ์เพราะไปเสวยเกสรดอกบัว ในตำนานโนราของภิญโญ จิตต์ธรรม(2508 : 27 - 28) กล่าวว่า "แม่นวลทองสำลีลักลอบได้เสียกับพระเทพสิงหรหรือเจ้าเทพสิงหรณ์ซึ่งเป็นพี่ชายร่วมสายโลหิต" จนต้องถูกทำโทษโดยการลอยแพเช่นเดียวกัน แต่ตำนานละครชาตรีกล่าวต่างออกไปว่าเป็นชื่อมารดาของพระเทพสิงหร และถูกทำโทษจากพระราชบิดา โดยให้ลอยแพไปในทะเล ในตำนานดังกล่าวเรียกว่า "นางนวนสำลี" (วิเชียร ณ นคร. 2523 : 92) ประวัติแม่-นวลทองสำลียังปรากฏเป็นค่ากาพย์ ถ่ายทอดโดยขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) ซึ่งภิญโญ จิตต์ธรรม (2508 : 5 - 6) นำมาเรียบเรียงไว้ดังนี้

นางนวลทองสำลี เป็นบุตรีท้าวพระยา
นรลักษณ์งามนักหนา จะแจ่มดังอัปสร
เทวาเข้าไปดลจิต ให้เนรมิตเทพสิงหร

รูปร่างอย่างขี้หนอน[1]
แม่ลายฟั่นเฝือน
บทบาทกล่าวพาดพัน
จำได้สิบสองบท
เมื่อฟื้นตื่นขึ้นมา
แจ้งตามเนื้อความฝัน
วันเมื่อจะเกิดเหตุ
ให้อยากดอกมาลัย
เทพบุตรจุติจากสวรรค์
รู้ถึงพระบิดา
ลูกชั่วร้ายทำขายหน้า
พร้อมสิ้นกำนัลใน
พระพายก็พัดกล้า
พัดเข้าเกาะกะชัง
ร่อนรำง่าท่าต่างกัน
กระหนกล้วนแต่เครือวัลย์
ยอมจำแท้แน่หนักหนา
ตามกำหนดในวิญญาณ์
แจ้งความเล่าเหล่ากำนัล
หน้าที่นั่งของท้าวไท
ให้อาเพทกำม์[2]จักไกล
อุบลชาติผลพฤกษา
เข้าทรงครรภ์นางฉายา
โกรธโกรธาเป็นฟุนไฟ[3]
ใส่แพมาแม่น้ำไหล
ลอยแพไปในธารัล
เล[4]ก็บ้าพ้นกำลัง
นั่งเงื่องงงอยู่ในปา

---

[1]ขี้หนอน คือกินนร

[2]กำม์ คือกรรมหรือเคราะห์กรรม

[3]ฟุนไฟ คือฟืนไฟ

[4]เล คือทะเล

ร้อนเร่าไปถึงท้าว
ชบ[1] เป็นบรรณศาลา
พร้อมสิ้นทั้งโฟก[2] หมอน
ด้วยบุญพระหน่อไท
เมื่อครรภาถ้วนทศมาส
อีกองค์เอี่ยมเทียมผู้ชาย
เล่นรำตามภาษา
เล่นรำพอจำได้
เล่นรำตามภาษา
จีนจามพราหมณ์ข้าหลวง
จีนจามพราหมณ์เทศไท
ท้าวพระยาสายฟ้าฟาด
ดูนรลักษณ์และพักตรา
แล้วหามาถามไถ่
รู้ว่าบุตรแม่ทองสำลี
แล้วให้รำสนองบาท
สมพระทัยหัทยัง
ท้าวประทานซึ่งเครื่องทรง
กำม์ไลใส่กรศรี

โกสีย์เจ้าท่านลงมา
นางพระยาอยู่อาศัย
แท่นที่นอนนางทรามวัย
อยู่เป็นสุขเปรมปรีดิ์
ประสูติราชจากนาภี
เล่นรำได้ด้วยมารดา
ตามวิชาแม่สอนให้
เจ้าเข้าไปเมืองอัยกา
ท้าวพระยามาหลงใหล
ไททั้งปวงอ่อนน้ำใจ
ย่อมหลงใหลในวิญญาณ์
เห็นประหลาดใจนักหนา
เหมือนลูกยานวลทองสำลี
เจ้าเล่าความไปถ้วนถี่
พาตัวไปในพระราชวัง
ไทธิราชสมจิตหวัง
ท้าวยลเนตรเห็นความดี
สำหรับองค์พระภูมี
สร้อยทับทรวงแพรภูษา

---

[1] ชบ คือชุบ, เนรมิต
[2] โฟก คือฟูก

แล้วประทานซึ่งเครื่องทรง คล้ายขององค์พระราชา
แล้วจดคำจำนรรจา ให้ชื่อว่าขุนศรีศรัทธา

ชื่อแม่นวลทองสำลีและประวัติความเป็นไปในชีวิตโดยเฉพาะตอนถูกลอย-แพนั้น ปรากฏเด่นชัดทั้งในบทกาศครู ตำนานบอกเล่า ตำนานเอกสาร ประวัติในคำกาพย์ที่กล่าวแล้วรวมทั้งการถูกลอยแพของนางในขณะตั้งครรภ์ ดังบทกาศครูตอนที่ 1 ที่เรียกว่าบทขานเอความว่า "เพื่อนเขานับปี นวลทองสำลีนับเดือน" สะท้อนถึงความทุกข์ทรมานใจที่ต้องมาเกิดเหตุการณ์เช่นนั้นกับนาง ทุกสำนวนต่างออกชื่อนวลทองสำลีตรงกัน และกล่าวถึงบุตรคือเจ้าชายน้อยที่ได้เป็นขุนศรีศรัทธาในเวลาต่อมา จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าแม่นวลทองสำลีกับแม่ศรีมาลาเป็นคนละคนกัน

ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านทั่วไปที่เคารพนับถือแม่นวลทองสำลี ก็สามารถบนขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้ การแก้บนก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับการแก้บนแม่ศรีมาลา

9. แม่แขนอ่อนฝ่ายขวา ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและคณะโนรากล่าวว่าแม่แขนอ่อนฝ่ายขวาเป็นภรรยาของพระม่วงทอง มีฐานะเป็นนางสนมกำนัลเป็นพระพี่เลี้ยงของแม่ศรีมาลา และเป็นผู้รำโนราคู่กับแม่ศรีมาลา แต่อีกกระแสหนึ่งกล่าวว่าแม่แขนอ่อนฝ่ายขวาเป็นพระญาติ หรือเชื้อวงศ์ของแม่ศรีมาลามีศักดิ์เป็นพี่แม่ศรีมาลา เป็นผู้คอยดูแลการรำโนราและให้การช่วยเหลือนางนวลทองสำลีเมื่อครั้งที่ถูกเนรเทศลอยแพไปอยู่ยังเกาะกะชัง จากการสังเกตการรำโนราโรงครูใหญ่วัดท่าแคพบว่า แม่แขนอ่อนฝ่ายขวาที่ปรากฏในคนทรงเมื่อเข้าทรงแล้วจะเจรจาด้วยภาษากลางวางตัวเป็นผู้อาวุโสกว่าครูหมอโนราคนอื่น ๆ มักจะออกคำสั่งให้ครูหมอโนราคนอื่น ๆ หรือการประกอบพิธีกรรมเป็นไปตามความต้องการของตนเอง ครูหมอโนราคนอื่น ๆ จะเข้าไปกราบไหว้และปฏิบัติตามคำสั่ง เพราะหากไม่ปฏิบัติตามแม่แขนอ่อนฝ่ายขวาก็จะไม่ยอมและว่ากล่าวอย่างรุนแรง ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้าน

ทั่วไปที่เคารพนับถือแม่แขนอ่อนฝ่ายขวาก็สามารถบนขอความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ได้เช่นเดียวกับครูหมอโนราองค์อื่น ๆ การเซ่นไหว้และการแก้บนใช้เครื่องสังเวยอะไรก็ได้ตามที่สัญญาไว้ทั้งของคาวและของหวาน

10. แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้าย ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและคณะโนรากล่าวว่าแม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายเป็นภรรยาของพระม่วงทองมีศักดิ์เป็นน้องของแม่แขนอ่อนฝ่ายขวา แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายเมื่อเข้าทรงแล้วจะเจรจาด้วยภาษากลาง ได้รับการเคารพนับถือจากครูหมอโนราคนอื่นๆ เป็นผู้คอยทำหน้าที่ประนีประนอมเมื่อเกิดการขัดแย้งในกลุ่มครูหมอโนราด้วยกัน[1] คอยดูแลให้การประกอบพิธีกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คอยต้อนรับและให้การช่วยเหลือครูหมอโนราในร่างทรงที่เดินทางมาจากที่ต่าง ๆ นางช้อย แสงเขียว (ช้อย แสงเขียว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2533)ซึ่งเป็นคนทรงแม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายกล่าวโดยสรุปได้ว่า แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายจุติลงมาเพื่อรักษามนุษย์โลกทั่ว ๆ ไป เพราะเป็น "ต้นยา" หรือ "หมอยา" สามารถรักษาอาการป่วยไข้และโรคภัยต่าง ๆ ได้ ในอดีตนั้นเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลพระเทพสิงหรและชุนศรีศรัทธา

---

[1] ลักษณะของครูหมอโนราแต่ละองค์ที่ปรากฏในร่างทรง มักจะอวดตัว แสดงอำนาจเจรจาด้วยเสียงอันดัง ไม่มีใครยอมใคร ทุกคนต่างแสดงอิทธิฤทธิ์ เพื่อให้เห็นว่าตัวเองมีความสำคัญไม่ด้อยกว่าใคร ยิ่งดนตรีเชิดก็จะยิ่งลุกขึ้นร่ำตามเพลงจนดูวุ่นวาย แต่แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายจะคอยห้ามปรามและเตือนสติ ซึ่งปรากฏว่าครูหมอโนราในร่างทรงส่วนใหญ่เชื่อฟังและปฏิบัติตาม

เมื่ออยู่ที่เกาะกะชัง ทำหน้าที่เป็นแม่นมของครูโนราทั้งสอง และเชื่อว่าเป็นตายายของมนุษย์โลกด้วย

ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านทั่วไป ที่เคารพนับถือแม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายสามารถบนขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้ เช่นเดียวกับครูหมอโนราคนอื่น ๆ และยังสามารถรักษาอาการเจ็บป่วย เสียสติ หรือถูกคุณไสยต่าง ๆ การเซ่นไหว้และแก้บน จะใช้เครื่องสังเวยที่นิยมคือของหอม เช่น น้ำหอม น้ำอบไทย และดอกไม้ต่าง ๆ ที่มีกลิ่นหอม

11. แม่ศรีดอกไม้ ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและคณะโนรากล่าวว่าแม่ศรีดอกไม้เป็นน้องสาวของแม่นวลทองสำลี แต่แม่ศรีดอกไม้ไม่มีสามีเชื่อว่าแม่ศรีดอกไม้คงจะร่วมฝึกร่ำโนรากับพี่ ๆ และนางสนมกำนัลในราชสำนัก แล้วคงจะถูกทำโทษลอยแพไปในคราวเดียวกับแม่นวลทองสำลี แม่ศรีดอกไม้ในร่างทรงก็วางตัวเป็นผู้อาวุโส เป็นที่เคารพนับถือของครูหมอโนราคนอื่น ๆ เช่นเดียวกับแม่ศรีมาลาและแม่นวลทองสำลี

ลูกหลานตายายโนราหรือชาวบ้านทั่วไปที่เคารพนับถือแม่ศรีดอกไม้สามารถบนขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้ เมื่อจะเซ่นไหว้หรือแก้บนก็ใช้เครื่องสังเวยเช่นเดียวกับแม่นวลทองสำลี

12. แม่คิ้วเหิน ตำนานท้องถิ่นในเขตตำบลท่าแคที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและคณะโนราในตำบลท่าแค กล่าวว่าแม่คิ้วเหินเป็นพระพี่เลี้ยงของแม่นวลทอง-สำลีและพระเทพสิงหร นางเป็นภรรยาของพระม่วงทอง คนทรงโนราบางท่านกล่าวว่า "แม่คิ้วเหินไม่ใช่ครูหมอโนราหรือตายายโนราโดยตรง แต่เป็นกายเทพที่จุติลงมาเพื่อให้การสนับสนุนศิลปะการร่ำโนราในชมพูทวีป" (จาง เกลี้ยงประไพ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 6/1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2532)

ลูกหลานตายายโนราหรือชาวบ้านทั่วไปที่เคารพนับถือแม่คิ้วเหินสามารถบนขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับครูหมอโนราคนอื่น ๆ ส่วนการเช่นไหว้และแก้บนนิยมใช้เครื่องสังเวยที่เป็นของหอม เช่น น้ำหอม ดอกไม้ และของอื่น ๆ ตามที่ผู้บนสัญญาเอาไว้

ชาวบ้านที่นับถือครูหมอโนราและคณะโนรา ต่างมีความเชื่อว่าครูหมอโนราเหล่านี้ยังมีความผูกพันกับลูกหลานที่มีเชื้อสายโนรา หากลูกหลานเพิกเฉยไม่เคารพบูชา ไม่เช่นไหว้ ครูหมอโนราหรือตายายโนราอาจจะให้โทษหรือลงโทษด้วยวิธีต่างๆ เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดเมื่อยตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายหรือชาไปทั้งตัว หรือเกิดอาการบวมตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หรือเจ็บป่วยกระเสาะกระแสะมีอาการผอมแห้งแรงน้อย รับประทานอาหารไม่ได้เรียกอาการเช่นนี้ว่า "ครูหมอย่าง" หากอาการต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วเกิดขึ้นกับลูกหลานตายายโนราหรือใครคนหนึ่งคนใดที่อาจจะยังไม่ทราบว่ามีเชื้อสายโนราหรือไม่ก็จะต้องไปหาหมอทางไสยศาสตร์ คนทรงครูหมอโนรา หรือครูโนรา มาตรวจสาเหตุว่าเกิดจากอะไร เมื่อทราบสาเหตุว่าเกิดจากการลงโทษของครูหมอโนราหรือตายายโนราจะต้องมีการบน การเช่นไหว้ขอขมาลาโทษหากที่บ้านนั้นยังไม่ตั้งหิ้งบูชาตายายก็จะต้องทำพิธีตั้งหิ้งบูชาโดยครูโนราหรือโนราใหญ่หรือคนทรงครูหมอโนรา ซึ่งการบนครูหมอโนราหรือตายายโนราจำเป็นต้องให้ครูโนราหรือโนราใหญ่หรือคนทรงครูหมอโนรา มาทำพิธีเช่นไหว้และบนครูหมอโนรา เพราะเชื่อว่าโนราเท่านั้นที่สามารถติดต่อกับครูหมอโนราหรือตายายโนราได้ และยังจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ในการแผ่ส่วนบุญส่วนกุศล ไปให้ครูหมอโนราหรือตายายโนรา จึงจะทำให้ผลทานนั้นไปถึงครูหมอโนราหรือตายายโนราได้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป ในความเชื่อเรื่องการบนและการแก้บน ในการบนหรือเช่นไหว้

ครูหมอโนราจะต้องกล่าวคำสัญญาหรือทำทานบน ที่ชาวบ้านภาคใต้เรียกว่า"เหฺมฺรย"[1] ไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนราว่าหากลูกหลานหายป่วยหรือปลอดภัยแล้ว จะแก้บน เช่นไหว้ยอมรับนับถือตายายโนราหรืออาจจะรำโนราโรงครูเพื่อไหว้ตายายโนราและแก้บนต่อไป นอกจากจะให้โทษแก่ลูกหลานที่ไม่เคารพนับถือแล้ว หากครูหมอโนราหรือตายายโนราต้องการให้ลูกหลานคนใดเป็นผู้สืบทอดการรำโนรา หรือเป็นคนทรงก็อาจจะสำแดงให้เห็นหรือบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เจ็บปวดตามร่างกาย อ่อน-เพลียทำงานไม่ได้ ควบคุมสติไม่ได้ ได้ยินเสียงปี่กลองโนราที่ไหนก็ตามไปร่วมรำที่นั่น เป็นต้น ญาติพี่น้องก็ต้องหาครูโนรามาช่วยเหลือด้วยการบนและลูกหลานคนนั้นจะต้องยอมรับเป็นโนรา หรือเป็นคนทรง อาการจึงจะหายเป็นปกติ ส่วนลูกหลานตายายโนราที่ไม่ได้เป็นโนราโดยตรง แต่มีความเชื่อและเคารพนับถือตายายโนราก็มักจะมารำถวายตายายโนราปีละ 1 ครั้ง เมื่อมีการรำโนราโรงครูเพื่อความเป็นสิริมงคลและไม่ต้องถูกตายายโนราลงโทษ เช่นเดียวกับความเชื่อและการเคารพนับถือเจ้า-แม่อยู่หัวของชาวบ้านท่าคุระและบริเวณใกล้เคียง ทุกคนถือว่าเป็นลูกหลานของเจ้า-แม่อยู่หัวแม้จะอพยพไปทำมาหากินที่อื่น เมื่อถึงวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 ก็จะกลับมายังวัดท่าคุระ แล้วเข้าไปกราบไหว้ สรงน้ำเจ้าแม่อยู่หัวและร่วมงานสมโภช ลูกหลานบางคนก็รำโนราถวายเจ้าแม่อยู่หัว เพื่อความเป็นสิริมงคลแม้จะไม่ได้บนบานศาลกล่าวอะไรเอาไว้ก็ตาม สำหรับเครื่องเช่นไหว้ครูหมอโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัวก็จะ

---

[1] เหฺมฺรย หมายถึงการบนบานศาลกล่าว มี 2 ชนิดคือ เหฺมฺรยปาก หมายถึงการบนบานตกลงด้วยวาจา และเหฺมฺรยห่อ หมายถึงการบนบานโดยมีห่อเครื่องสังเวยแล้วอธิษฐานผูกพันไว้เมื่อสำเร็จตามคำบนบาน ก็จะแก้หรือตัดห่อนั้นให้ขาดจากกันตามพิธีกรรม

น่าข้าวสาร ของแห้ง เครื่องครัว พร้อมด้วยขนมเดือนสิบ[1] เช่นเดียวกับประเพณีวันสารทหรือชิงเปรตของภาคใต้เพื่อเป็นเครื่องเซ่นไหว้ครูหมอโนราหรือตายายโนรา หรือเจ้าแม่อยู่หัวที่มาเยี่ยมลูกหลานในวันร่าโนราโรงครู และร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ตายายโนราด้วย ชาวบ้านและคณะโนรายังเชื่อต่อไปอีกว่าหากลูกหลานตายายโนราให้การเคารพนับถือตายายโนรา ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น มีการเซ่นไหว้อยู่เป็นประจำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือจัดร่าโนราโรงครูก็จะส่งผลให้ชีวิตและครอบครัวเจริญมั่นคง จะขอพรหรือขอความช่วยเหลือจากตายายโนราในเรื่องใดก็จะสมความปรารถนา

ดังได้กล่าวแล้วว่าชาวบ้านท่าคุระ และบริเวณใกล้เคียงมีความเชื่อและเคารพนับถือเจ้าแม่อยู่หัวเช่นเดียวกับการนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนรา มีการเซ่นไหว้ มีการบนและแก้บน มีการจัดโนราโรงครูมาร่ำถวายเจ้าแม่อยู่หัวในวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 ทุกปี ลูกหลานที่เคารพนับถือเจ้าแม่อยู่หัวก็จะนำขนมเดือนสิบมาเซ่นไหว้บูชา บางคนก็มาแก้บน บางคนก็มาทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ บางคนก็มาร่ำโนราถวายเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว บางคนที่มาร่วมงานตายายย่านหรืองานสมโภชเจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระ แม้ไม่ได้ร่ำโนราถวายเพียงนำดอกไม้ธูปเทียนไปกราบไหว้ และปิดทองรูปจำลองเจ้าแม่อยู่หัวในมณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว หรือที่ศาลาประดิษฐานรูปจำลองพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว

---

[1] ขนมเดือนสิบ หมายถึงขนมที่ชาวภาคใต้ทำขึ้นเพื่อทำบุญและเซ่นไหว้ตายายหรือผีบรรพบุรุษในประเพณีวันสารทหรือประเพณีชิงเปรต ได้แก่ ขนมพอง ขนมลา ขนมเบชำหรือขนมเจาะหู ขนมบ้า ขนมเทียน และขนมอื่น ๆ ตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นที่จัดทำขึ้น

หน้ามณฑปก็ถือว่าได้บุญได้กุศลแล้ว แม้ตัวเองจะไปทำมาหากินอยู่ต่างถิ่นก็จะกลับมาวัดท่าคุระทุกครั้งทุกปีเมื่อมีงานตายายย่าน ดังกรณีของนายโกศล ประชุมวรรณ อายุ 42 ปี เดิมเป็นชาวบ่อดาน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ไปประกอบอาชีพค้าขายอยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จะพาครอบครัวมากราบไหว้เจ้าแม่อยู่หัวทุกปีในวันงานตายายย่าน เพราะเชื่อว่าเจ้าแม่อยู่หัวดลบันดาลให้ตัวเองและกิจการค้าเจริญรุ่งเรือง (โกศล ประชุมวรรรณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537)

กล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา เป็นลักษณะของความเชื่อในเรื่องลัทธิวิญญาณนิยมและลัทธินับถือผีบรรพบุรุษ[1] ซึ่งเป็นความเชื่อในลัทธิดั้งเดิมเมื่อมนุษย์รวมกลุ่มกันเป็นสังคมในยุคแรกคือ สังคมล่าสัตว์ สิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจคือศาสนานั้นเป็นลักษณะของความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณนิยม (animism) เชื่อในอำนาจของผีสางเทวดาว่า เป็นสิ่งที่อยู่เหนือมนุษย์และธรรมชาติ ความเชื่อในเรื่องนี้ อี.บี.ไทเลอร์ (E.B. Tylor) กล่าวไว้ว่า "ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณหรือผีของมนุษย์ สัตว์ หรือ

---

[1]การนับถือผีบรรพบุรุษของชาวภาคใต้โดยเฉพาะจังหวัดพัทลุง นอกจากลูก-หลานตายายโนราจะนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนราแล้ว ชาวบ้านทั่วไปก็มีความเชื่อและนับถือผีบรรพบุรุษที่เรียกว่า "ครูหมอ" หรือ "ตาหมอเฒ่า" มีการเซ่นไหว้บนบานศาลกล่าวขอความช่วยเหลือในสิ่งที่ลูกหลานช่วยตัวเองไม่ได้ โดยการเข้าทรงครูหมอเพื่อให้ครูหมอมาช่วยหรือครูหมออาจจะเข้าทรงคนทรงหรือลูกหลานเองในบางครั้งเพื่อบอกกล่าวในสิ่งที่ลูกหลานทำไม่ถูกต้องหรือต้องการให้ลูกหลานปฏิบัติต่อครูหมอในเรื่องหนึ่งเรื่องใด เป็นต้น

สิ่งที่ไม่มีชีวิตอื่น ๆ เป็นรูปแบบของศาสนาที่เกิดขึ้นเริ่มแรกของมนุษย์" (ดำรงค์-ฐานดี. 2520 : 150) ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับภูติผีวิญญาณในสังคมไทยนี้มีมานานแล้ว และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตตลอดจนสังคมไทยเป็นอย่างมาก จะเห็นว่าการนับถือผีในประเทศไทยเป็นวัฒนธรรมของคนไทยที่มีมาช้านาน ซึ่งมีผลกระทบต่อภาวะทางสังคมและจิตวิทยาเป็นอย่างมาก เพราะพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับภาวะของจิตใจเป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อจิตใจยึดมั่นอยู่กับสิ่งใดก็จะยินยอมให้สิ่งนั้นมีอิทธิพลเหนือตน เช่นเมื่อนับถือผีก็เชื่อในอำนาจแห่งผีและปฏิบัติตนตามความเชื่อนั้น เพราะอย่างน้อยก็ทำให้เกิดความมั่นคงต่อจิตใจได้(ศรีศักร วัลลิโภดม.2527 : 7) ในทำนองเดียวกันความเชื่อเรื่องครูหมอโนราก็เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นจากความกลัว ความไม่มั่นคงของจิตใจ และการยอมรับในอำนาจเหนือธรรมชาติคืออำนาจของครู-หมอโนราว่ามีอยู่จริง และส่งผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตตนเองและหมู่คณะ เพราะถ้าไม่เชื่อฟัง ปฏิบัติตาม เช่นไหว้บูชา ก็เชื่อว่าจะถูกลงโทษจากครูหมอโนรา หรือตายายโนรา และอาจจะเกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ แก่ตัวโนรา และผู้มีเชื้อสายโนราได้

2. <u>ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์</u>

ไสยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ เวทมนตร์คาถาสิ่ง-ศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งลึกลับที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ และโชคลาง โดยทั่วไปแล้วหมายถึง "ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เป็นต้นว่า ผีสางเทวดา นางไม้ ฯลฯ ความเชื่อทางไสยศาสตร์เกิดขึ้นในระยะแรก ๆ เมื่อมนุษย์พยายามค้นหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ไม่สามารถหาคำตอบจากความรู้เดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับธรรม-ชาติได้" (อมรา พงศาพิชญ์).2523 : 37) ความเชื่อทางไสยศาสตร์จึงเป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติการติดต่อกับผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติทำได้โดยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เป็นต้นว่า "การใช้เวทมนตร์คาถา โดยมีผู้ประกอบ

พิธีกรรม คือ แม่มด หมอผี คนทรง หรือจ้ำ แล้วแต่กรณี" (อมรา พงศาพิชญ์. 2533 : 37) คติความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อให้นำมาซึ่งความโชคดี ความสำเร็จ ความสุขและ ความปลอดภัย และเพื่อทำลายหรือขจัดปัดเป่าสิ่งอัปมงคลและภัยพิบัติทั้งปวง จากการศึกษาเรื่องโนราโรงครูวัดท่าคุระพบว่าชาวบ้านท่าคุระและบริเวณใกล้เคียงมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่เกี่ยวกับโนราดังต่อไปนี้คือ

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง โชคหมายถึงสิ่งที่นำผลมาให้โดยคาดหมายได้ยาก ส่วนลางหมายถึงเครื่องหมายที่ปรากฏให้เห็นโดยอาจจะบอกผลดีหรือผลร้าย (ชลอ บุญช่วย. 2532 : 67) ชาวบ้านท่าคุระมีความเชื่อในเรื่องโชคลางตามบรรพบุรุษสืบต่อกันมาโดยถือว่าเหตุร้ายหรือดีที่เกิดขึ้นกับตน ครอบครัว หรือบริวาร จะโชคดีหรือโชคร้ายจะมีนิมิตหมายบ่งบอกให้ปรากฏ นิมิตหมายอาจจะเป็นความรู้สึกที่ผิดปกติในลักษณะใดลักษณะหนึ่งภายในร่างกาย เช่น เขม่นตา ขนลุก ฯลฯ หรือพฤติกรรมของคนในครอบครัวหรือบริวารเป็นลางบอกเหตุหรือเป็นปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมภายนอกก็ได้ เช่น จิ้งจกทัก แมงมุมตือก กาบินผ่านหน้า เป็นต้น และยังเชื่อต่อไปว่าการทำกิจกรรม หรือประกอบพิธีกรรมบางอย่างทางความเชื่อจะเป็นนิมิตหมายของความมีโชค และความเป็นสิริมงคล แก่ตนเอง ครอบครัว และบริวารได้ รวมทั้งการหลีกเลี่ยงไม่ทำกิจกรรมหรืองดเว้นพฤติกรรมบางอย่าง ก็สามารถหลีกเลี่ยงจากเหตุร้ายหรือภัยพิบัติบางอย่างได้ ด้วยเหตุดังนั้นความเชื่อเรื่องโชคลางที่เกี่ยวกับโนราของชาวบ้านท่าคุระจึงเป็นเรื่องของการประกอบพิธีกรรมบางอย่างเกี่ยวกับโนราและพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวในวัดท่าคุระ เพื่อนำมาซึ่งความมีโชคและความเป็นสิริมงคล รวมทั้งการหลีกเลี่ยงไม่ทำกิจกรรมหรืองดเว้นพฤติกรรมบางอย่างของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโนราหรือที่เป็นลูกหลานของเจ้าแม่อยู่หัว ก็สามารถหลีกเลี่ยงจากเหตุร้าย หรือภัยพิบัติและความเป็นอัปมงคลได้ดังนี้

2.1.1 การมาปิดทองและสรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่-

อยู่หัววัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ในวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 ซึ่งเป็นวันเริ่มพิธีของงานตายายย่านหรืองานสมโภชเจ้าแม่อยู่หัว โดยในตอนบ่ายของวันพุธ ทางวัดจะอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวจากที่ประดิษฐานในมณฑปออกมาสรงน้ำ โดยเจ้าอาวาสวัดท่าคุระเป็นประธานในพิธี เป็นผู้สรงน้ำครั้งแรก ต่อด้วยพระภิกษุรูปอื่น ๆ และชาวบ้านโดยทั่วไป เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลานตายายย่านและผู้มาร่วมพิธี ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวมีความขลังมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาลโชคลาภและความเจริญรุ่งเรืองแก่ผู้เคารพนับถือ น้ำสรงพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวหากนำไปดื่มกิน ลูบไล้ศีรษะ ร่างกาย ก็จะทำให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ[1]ต่าง ๆ ได้

2.1.2 โนราโรงครูจะต้องเริ่มพิธีกรรมในวันพุธหรือที่เรียกว่าเข้าโรงครูในวันพุธเพื่อจะได้ประกอบพิธีไหว้ครูในวันพฤหัสบดี เพราะถือว่าเป็นวันครู ตามตำนานโนราเชื่อกันว่านางนวลทองสำลีได้รำโนราถวายตายายที่เป็นผู้ชุบเลี้ยงนางในครั้งที่อาศัยอยู่กับตายายบนเกาะกะชัง ในวันพุธก่อนที่นางนวลทองสำลีจะเดินทางกลับบ้านเมืองของตน จึงถือเป็นปฐมของการรำโนราโรงครูที่โนรา

---

[1] ตามตำนานเจ้าแม่อยู่หัวนั้นกล่าวว่าเมื่อเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อมาอาศัยอยู่กับตายายพราหมณ์จันทร์ ชาวบ้านที่มาเยี่ยมเยียนหรือเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อไปยังบ้านของใคร ด้วยบุญบารมีของเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อ ชาวบ้านคนใดเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะหายเป็นปกติ ซึ่งต่อมาชาวบ้านที่มีโรคภัยไข้เจ็บ มีความทุกข์ความเดือดร้อนก็สามารถอธิษฐานบนบานต่อเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อ ก็จะได้สมความปรารถนา จึงเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ยึดถือปฏิบัติกันมาจนทุกวันนี้ ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูตลอดเวลา 2-3 วัน หากวันใดตรงกับวันพระก็จะต้องหยุด 1 วัน แล้วเลื่อนไปประกอบพิธีในวันต่อไป หรือวันเข้าโรงครูในวันพุธตรงกับวันพระ ก็จะต้องเลื่อนการรำโนราโรงครูไปในวันพุธของสัปดาห์ต่อไปเพราะเชื่อกันว่า ในวันพระครูหมอโนราจะไปวัดถือศีลฟังธรรม

2.1.3 ในการรำโนราโรงครู โนราโรงครูโดยทั่วไปหากวันประกอบพิธีตรงกับวันที่มีการเผาศพในวัดโนราจะต้องหยุดรำในวันนั้น โดยจะเลื่อนไปประกอบพิธีในวันถัดไปเพราะเชื่อว่าจะเป็นอัปมงคลแก่คณะโนราหรือเสนียดจัญไรติดตัวโนราไปเนื่องจากงานศพเป็นงานอวมงคล ความตายเป็นเรื่องของการสูญสิ้นหากรำโนราพร้อมกับการเผาศพ ก็เชื่อว่าชื่อเสียงเกียรติยศ และความเป็นโนราจะต้องสูญสิ้นไปด้วย

2.1.4 ชาวบ้านบางกลุ่มมีความเชื่อว่า การรำโนรา-โรงครูและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโนราโรงครู นอกจากเป็นการรำถวายและเซ่นไหว้ครูหมอโนราแล้วยังเป็นเสมือนพิธีเสี่ยงทายต่อการตกของฝนในปีนั้นด้วยหากปีใดในวันรำโนรามีฝนตกลงมา เชื่อว่าปีนั้นน้ำท่าจะสมบูรณ์ การทำนาได้ผลหากปีใดไม่มีฝนตกลงมา เชื่อว่าจะแห้งแล้งการทำนาไม่ได้ผล ชาวบ้านต้องเตรียมตัวรับภัยแล้งและหันไปทำนาหว่านมากกว่าที่จะทำนาดำเพราะเชื่อว่าจะต้องขาดน้ำ แล้วยังเชื่อต่อไปอีกว่าการทำมาหากินในด้านอื่น ๆ ก็พลอยฝืดเคืองตามไปด้วย

2.1.5 เมื่อถึงวันรำโนราโรงครู หรือวันรำโนรา-โรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่าน ชาวบ้านที่เป็นลูกหลานตายายโนราหรือเจ้า-แม่อยู่หัวไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลจะต้องมาร่วมในพิธีด้วย โดยการนำพานหมากพลูมาเซ่นไหว้ครูหมอโนรา และนำข้าวสาร เครื่องครัว ขนมเดือนสิบ หรือเงินทองมาทำบุญให้แก่ตายายโนรา สำหรับลูกหลานชาวบ้านท่าคุระที่มาบูชาหรือเซ่นไหว้เจ้า-แม่อยู่หัว นอกจากขนมเดือนสิบแล้ว ผู้ที่มีลูกผู้หญิงเป็นคนแรกจะต้องจัดขนมพองและขนมลา (ขนมชนิดหนึ่งในองค์ประกอบของขนมที่ใช้ในประเพณีวันสารทหรือประเพณี

ชิงเปรตของชาวภาคใต้ ที่เรียกว่า ขนมเดือนสิบ)ส่วนผู้ที่มีลูกชายเป็นคนแรกจะต้องจัดขนมโค มาอีก 1 สำรับต่างหาก เพื่อบูชาเจ้าแม่อยู่หัวและบูชาครูหมอโนราหรือที่เรียกว่า "ชาครูหมอ" หากไม่สามารถมาด้วยตัวเองได้ ก็จะต้องฝากสิ่งของแทนตัวมากับเพื่อนบ้านและกล่าวคำขอขมาต่อเจ้าแม่อยู่หัวและตายายโนรา ที่ไม่สามารถไปร่วมได้ หากลูกหลานคนใดไม่ใส่ใจหรือปล่อยปละละเลยในเรื่องนี้ ก็เชื่อว่าจะต้องถูกเจ้าแม่อยู่หัวและตายายโนราลงโทษทั้งต่อตนเองและครอบครัวการทำมาหากินฝืดเคือง เพราะเจ้าแม่อยู่หัวและตายายโนราไม่ยอมช่วยเหลือหรือนำโชคลาภมาให้

2.1.6 การเดินทางของโนราและคนทรงครูหมอโนรา ไปยังสถานที่รำโนราโรงครู เมื่อออกจากบ้านแล้วจะต้องตรงไปยังโรงโนราทันที จะหยุดพักหรือเข้าไปทำกิจธุระในที่หนึ่งที่ใดไม่ได้ เพราะเชื่อว่าผีอื่น ๆ ที่อยู่ในที่นั้นจะเข้าสิงร่างหรือแอบร่างโนราและคนทรงครูหมอโนราได้สถานที่บางแห่งระหว่างทางอาจจะมีคนนำเอาเครื่องบูชาพระเคราะห์บัตรพลี หรือรูปแทนตัวในการสะเดาะเคราะห์ไปวางหรือฝังทิ้งเอาไว้ โนราและคนทรงครูหมอโนราที่มีเคราะห์กรรมในขณะนั้นอาจจะต้องรับโทษหรือเคราะห์แทนได้ ตามเส้นทางผ่านหรือทางสามแพร่งหากมีคนทำคุณไสยเอาไว้ โนราและคนทรงครูหมอโนราผ่านไปก็อาจจะต้องอาถรรพ์หรือเป็นอันตรายได้ คุณไสยต่าง ๆ ที่เป็นความเชื่อและความกลัวของโนราจนต้องกล่าวคำอ้อนวอนครูหมอโนราให้มาช่วยคุ้มกันนั้น ปรากฏในบทกาศครูตอนหนึ่งว่า

ราชครูของข้า มาแล้วพ่ออย่าพ้นไป
เชิญพ่อเข้ามานั่งนี่ ลูกหยาย[1]ถ่ายที่ให้พ่อนั่งใน
มาแล้วพ่ออย่าพ้นไป มาอยู่เหนือเกล้าเกศา

---

[1] หยาย คือขยับขยาย

มาอยู่เหนือเกล้าเหนือผม มาช่วยดับลมกันยา[1]
กันทั้งลูกลม[2]พรมโหวด[4] กันทั้งผีโภต[4]มายา

---

[1]ยา หมายถึงยาสั่ง ซึ่งเป็นยาพิษจำพวกหนึ่ง ผู้ใดกินเข้าไปแล้วจะต้องตายเมื่อกินอาหารที่กำหนดไว้ ยาสั่งยังเป็นความเชื่อและการกระทำทางไสยศาสตร์ที่ต้องการให้ศัตรูถึงแก่ความตาย โดยนำตัวยาที่เสกด้วยคาถาอาคมไปใส่ไว้ในอาหารอย่างใดอย่างหนึ่งให้คนที่ต้องการทำลายกิน เมื่อบุคคลนั้นไปกินอาหารชนิดเดียวกันเป็นครั้งที่ 2 ก็จะถึงแก่ความตายแต่ก็สามารถแก้ได้ด้วยยาและเวทมนตร์คาถาเช่นเดียวกัน

[2]ลูกลม หรือลิ้นลม คือกังหัน ซึ่งเป็นการทำเสน่ห์ยาแฝดอย่างหนึ่ง โดยการลงคาถาอาคมไว้ที่กังหัน เมื่อกังหันต้องลมส่งเสียงผู้ที่ถูกกระทำได้ยินเข้าก็จะเกิดความหลงใหลหรือเกิดอาการคลุ้มคลั่งอยู่ไม่ได้ ต้องมาหาเจ้าของหรือผู้ที่ให้ทำเสน่ห์ยาแฝดนั้น

[3]พรมโหวด เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำทางไสยศาสตร์อย่างหนึ่งโดยใช้คาถาที่เรียกว่า "คาถาพรมโหวด" เสกลงในผ้าหรือสิ่งของอื่น ๆ เพื่อให้เกิดโทษแก่ศัตรู

[4]โภต คือภูตผี

มากันพรายแกมยา ละมบ[1] เขาฝังไว้ริมทาง
มากันให้ถ้วนให้ถี่ มากันลูกนี้ทุกทีย่าง
ละมบเขาฝังไว้ริมทาง จำไว้แวะซ้ายแวะขวา

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา[2] เวทมนตร์คาถาเป็นเรื่องการสร้างอำนาจที่สูงกว่าเพื่อบังคับอำนาจอื่น ๆ ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของ

---

[1]ละมบหรือมบ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำทางไสยศาสตร์อย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดโทษแก่ศัตรู เช่นให้เสียชื่อเสียง ให้สติวิปลาส ให้พิการถึงตาย การมบนั้นมีสาเหตุมาจากผู้ต้องการมบ ถูกรังแกข่มเหง ไม่สมหวังในความรัก การแข่งขันเพื่อเอาชนะกันของศิลปิน การมบมีหลายวิธี เช่น มบด้วยการฝังรูปโดยหมอไสย-ศาสตร์จะเอาขี้ผึ้งรังร้างมาปั้นเป็นรูปคน แล้วใช้หนามที่แหลมคมมาแทงตามแขนขาหน้าอก แล้วห่อด้วยผ้าขาวที่เขียนชื่อนามสกุลของศัตรู เสกคาถากำกับแล้วนำไปฝังไว้ในน้ำครำ ทางสามแพร่งหรือในป่าช้า ถ้าฝังในป่าช้าให้เอาปลามีหัวมีหางไปเช่นไหว้เจ้าเปรว(เจ้าป่าช้า) เสียก่อน ถ้าต้องการให้ศัตรูเจ็บปวดทรมานฝังให้ลึกลงไป 1 คืบ ถ้าต้องการให้ตายก็ฝังลึกลงไป 1 ศอก เชื่อว่าศัตรูจะตายสมความ-ปรารถนาของผู้มบ (จริน ศิริ. 2529 : 2713 - 2714)

[2]เวทมนตร์คาถาโดยทั่วไปแล้วผู้เป็นเจ้าของจะไม่นิยมสอนหรือถ่ายทอดให้แก่ใคร เพราะเชื่อว่าจะทำให้คลายความขลัง เป็นการไม่เคารพครู และอาจจะส่งผลร้ายมาสู่ตนเองในภายหลัง

ผู้ประกอบพิธีกรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางป้องกัน เกิดความเจริญรุ่งเรืองและการทำลายผู้อื่น ชาวตำบลท่าแคมีความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาที่เกี่ยวกับโนราว่าโนราจะต้องมีความรู้เรื่องเวทมนตร์คาถา เพื่อป้องกันตนเองหรือทำลายฝ่ายตรงกันข้ามได้ โดยเฉพาะโนราโรงครูผู้เป็นโนราใหญ่หรือหัวหน้าคณะจะต้องมีเวทมนตร์-คาถาเพื่อป้องกันเสนียดจัญไรป้องกันวิญญาณร้ายที่จะเข้ามาในพิธีโนราโรงครูป้องกันคุณไสยที่จะได้รับจากบุคคลอื่น การประกอบพิธีกรรมบางอย่างในโนราโรงครูจะต้องใช้เวทมนตร์คาถาประกอบ เช่น การเบิกโรง การผูกชี้ผูกเยี่ยว[1] การแต่งตัว การสวมเทริด การแทงเข้ การเหยียบเสน การตัดผมผีช่อ การร่ำถีบหัวควาย การชัก-เสียง[2] ให้ไพเราะ เป็นต้น จากการศึกษาโนราโรงครูตำบลท่าแคได้ตัวอย่างเวท-มนตร์คาถาที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับโนรามาดังนี้

2.2.1 คาถาว่าก่อนเข้าโรงโนรา มีว่า ออนอ ออพ่อ ออแม่ อออา ออแอ เวียนแวะท้องโรง

---

[1]ผูกชี้ผูกเยี่ยว หมายถึงการควบคุมตนเองไม่ให้ปวดปัสสาวะหรืออุจจาระในขณะร่ำหรือประกอบพิธีกรรมด้วยการว่าหรือท่องคาถากำกับ

[2]ชักเสียง หมายถึงการทำให้เสียงตนเองดังและมีความไพเราะติดใจคนฟังด้วยการว่าหรือท่องคาถากำกับ

2.2.2 คาถาทำพิธียกเครื่อง[1] มีว่า นะเมตตา โมกรุณา พุทธปรานี ธายินดียะเอ็นดู นะยอ ออลือ อองาม นะเมตตา

2.2.3 คาถาเสกหมากหรือเสกน้ำกินเพื่อให้คนรัก มีว่า โอมมะเรียงเสียงกูคือพระยาริไร หญิงชายใดได้ยินเสียงกูอยู่ไม่ได้ ร้องไห้รักกู โอมสิทธิครู สิทธิสะวะโหม

2.2.4 คาถาผูกจิตมีว่า นะคำนึง โมคิดถึง พุทธตามมา ธาร่ำไร นะรักสนิท โมปลอบจิต ยะปลอบใจ ยะอะ อย่าลืมรัก รักแล้วอย่าลืม

2.2.5 คาถาป้องกันตัวมีว่า นะกันซ้าย โมกันขวา พุทธกันหน้า ธากันหลัง ยะกันหม่อม นะปิดนะป้อง นะล้อมนะกัน นะกันตัวอยู่ นะโมพุทธายะ

2.2.6 คาถาภาวนาให้คนรักมีว่า พุทธังคนรัก ธัมมังคนรัก สังฆังคนชมฤก ฤๅ ลืออือ ทั่วจักรวาล อะ ออ ยอมิ

2.2.7 คาถาชักเสียงมีว่า โอมส่งเสียงกูไป เข้าในหัวใจมนุษย์หญิงชาย โอมระรวย พระพายพัดหวยระรวยเป็นบ้า พระพายพัดพา โอมระรวยมหาระรวย นะรักสนิท โมรักจิต พุทธรักใจ ธาอาลัย ยะใจหาย

---

[1]พิธียกเครื่อง หมายถึงการเตรียมตัวนำเครื่องดนตรี อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงโนราออกเดินทางไปยังสถานที่ที่จะแสดง ก่อนออกเดินทางจะมีการบรรเลงดนตรีและบริกรรมคาถา เพื่อความเป็นสิริมงคลและความปลอดภัยในการเดินทาง เรียกว่าพิธียกเครื่อง ผู้ทำพิธียกเครื่องอาจเป็นตัวนายโรงหรือหมอประจำคณะ โดยเริ่มเป่าปี่เป็นอันดับแรกแล้วตีกลองและทับรับตามลำดับ ผู้ทำพิธีจะต้องหันหน้าไปทางทิศที่เป็นมงคลเมื่อบริกรรมคาถาจบดนตรีก็จะหยุดบรรเลง

2.2.8 คาถาผูกขี้ผูกเยี่ยวมีว่า นะผูก โมมัด พุทธรัด ธารัง ยะตรัง แช็งอยู่ และเมื่อเลิกร่ายรำหรือประกอบพิธีกรรมแล้ว ต้องการให้ปัสสาวะอุจจาระตามปกติก็ต้องว่าคาถาแก้เรียกว่า "เผยเยี่ยวเผยขี้" มีว่า นะโม-เผยถ้อ เผยท่อทวารัง ธัมโมเผยถ้อ เผยท่อทวารัง สังโฆเผยถ้อ เผยท่อทวารัง

2.2.9 คาถาปราบศัตรู นิยมว่าก่อนออกจากโรงโนราไปทำพิธีแทงเข้ มีว่านางธรณีเจ้าข้า ตัวยังหรือไม่ สิ่งขาตั้ง โลกังชา นาติติโลกาวิทู ข้าพเจ้าจะออกไปอย่าให้มีภัยอันตราย พุทธังระงับจิต ธัมมังระงับจิต สังฆังสูไป ตัวสูคือท่าน ตัวกูคือพระกาล อัมมิพุทธัง อรหัง สูอย่าอือ บรรดาศัตรู-เหยียบดินกินน้ำหายใจเข้าออก ต้องแสงพระอาทิตย์ พระจันทร์ ทำร้ายแก่ข้าพเจ้าไม่ได้มาอยู่กับข้าพเจ้าหมด

2.2.10 คาถาแทงเข้ ว่าก่อนใช้หอกแทงตัวจระเข้จำลองมีว่า โอมธรณีสาร กูคือผู้ผลาญ อุบาทว์ให้ได้แก่เจ้าไพร จัญไรให้ได้แก่นาง-ธรณี สิทธีให้ได้แก่ตัวกู

ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาที่เกี่ยวข้องกับโนราโดยเฉพาะโนราโรงครูซึ่งเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่ขลังและศักดิ์สิทธิ์ ขั้นตอนต่าง ๆ เป็นการกระทำทางไสย-ศาสตร์ เวทมนตร์คาถาจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความเชื่อถือ และความศรัทธาแก่ผู้มาร่วมพิธีและผู้ที่ได้พบเห็น โนราใหญ่จึงต้องมีความรู้ในเรื่องเวท-มนตร์คาถาจึงจะสามารถประกอบพิธีกรรมบางอย่างตามความเชื่อได้ เช่น การตัด-ผมผีช่อ การเหยียบเสน การแทงเข้ การควบคุมคนทรงครูหมอโนราขณะกำลังเข้า-ทรง ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาจึงเป็นความเชื่อในพลังและอำนาจเร้นลับบาง-อย่างที่มีอยู่เฉพาะตัวบุคคลซึ่งยากต่อการปฏิบัติ

2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความขลังของโนรา-โรงครู จากการศึกษาโนราโรงครูวัดท่าคุระพบว่า ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนรามีความเชื่อและนับถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งที่เป็นเทพเจ้าและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ รวมทั้ง

ความเชื่อในเรื่องความขลังของโนราโรงครู ซึ่งเป็นลักษณะที่ปรากฏในความเชื่อของพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่เป็น "การผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา ลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องผีสางเทวดาจนเป็นระบบเดียวกัน" (ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2527 : 34) ดังนี้

2.3.1 ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าซึ่งคณะโนราออกชื่อกราบไหว้ รำลึกถึงการุณาธิคุณ และอ้อนวอนขออานุภาพมาช่วยคุ้มครองป้องกัน เช่น พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระยม พระกาล นางธรณี นางเมขลา พระ-อาทิตย์ พระอินทร์ ฯลฯ ดังปรากฏในบทสรรเสริญครูตอนหนึ่งว่า

ไหว้พระสมุทรสุดสาคร เมขลาพาจรในนที
ไหว้ท้าวอาทิตย์ฤทธี ไหว้นางธรณีผึ่งแผน
มีคุณแก่ข้าเป็นหนักหนา เอากายามารองเป็นแท่น
ฝูงคนเหยียบเดินนับได้หมื่นแสน ไม่เคลื่อนไม่แคลนไม่หวั่นไหว
ยอเอยยอไหว้ พระอิศวรนารายณ์ยอไหว้ไป
ไหว้พระจันทร์ส่องแสงใส แจ้งจบครบไปในโสฬส
พระอินทร์พระพรหมพระยมพระกาล อยู่ไม่ได้นานลงมาหมด
ไหว้ท้าวอินทร์โฑชั้นโสฬส ชั้นใต้ไหว้หมดในคืนนี้

ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าของชาวบ้านท่าคุระและคณะโนรา น่าจะเป็นความเชื่อที่พัฒนามาจากลัทธิบูชาผีสางและเทวดาเมื่อได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมฮินดู ดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 478 - 479) กล่าวไว้ในความเชื่ออันเนื่องแต่ลัทธิและศาสนาของชาวภาคใต้ตอนหนึ่งว่า

เมื่อชาวภาคใต้ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมฮินดู การนับถือบูชาผีสางเทวดาก็ยิ่งมีกว้างขวางและพิสดารยิ่งขึ้นเช่น มีเทพประจำธาตุทั้งสี่(ดิน น้ำ ลม ไฟ) คือมีเทพผู้รักษาสถานที่หรือชคตีปาลที่ชาวภาคใต้เรียกว่า "บริถิว"(จากสันสกฤตว่า ปารฺถิว) จากความเชื่อเรื่องนี้เมื่อชาวใต้จะประกอบการมงคลใด ๆ จะมีการ "ดูที่ดูทาง" และ "ขอที่ขอทาง" ดูว่ายามใดบริถิวอยู่ ณ ทิศใดเชื่อว่ามีนางธรณีประจำผืนพสุธา ซึ่งอาจลงโทษสูบคนที่บาปหนักถึงถึงขั้นอนันตริยกรรมให้จมแผ่นดินลงไปทั้งเป็น มีนางมณีเมขลาเป็นเทพประจำสมุทร เสริมขึ้นจากคติดั้งเดิมที่ว่า มีพญานาคอยู่ ณ เมืองบาดาลและเป็นเทพแห่งน้ำฝน ซึ่งนำความอุดมสมบูรณ์มาสู่โลกมนุษย์ มีพระพายเป็นเทพแห่งลม มีพระเพลิงเป็นเทพแห่งไฟ...

2.3.2 ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณที่มีบุญญาธิการรวมทั้งเจ้าที่หรือเทวดาอารักษ์ที่คอยปกป้องคุ้มครองสถานที่ต่าง ๆ ดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 478) กล่าวไว้ในความเชื่ออันเนื่องแต่ลัทธิและศาสนาของชาวภาคใต้ตอนหนึ่งว่า

ส่วนจิตวิญญาณที่มีบุญญาธิการ หรือที่ค่อนไปทางดีบ้างก็เรียกว่า "เทียมดา" (เทวดาหรือเทพที่มีบุญญาธิการสูงส่ง) บ้างก็เรียกว่า "ทวด" (มีบุญญาธิการรองลงมา)ทวดที่เป็นครึ่งสัตว์ครึ่งเทพก็มี เช่น ทวดงู (พญางู หรือ งูกายสิทธิ์) ทวดจระเข้ (จระเข้กายสิทธิ์) ทวดพวกนี้จะปรากฏให้เห็นในรูปของสัตว์นั้น ๆ ทวดที่เป็นมนุษย์ผู้มีบุญบารมีแล้วดับชีพไปก็มี เช่น ทวดหุม (ประจำหัวเขาแดง สงขลา) หลวงพ่อทวด (วัดช้างให้ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี และวัดพะโคะ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) ถ้าเป็นเพศหญิงมักเรียกว่า "เจ้าแม่" เช่น เจ้าแม่หลิมกอเหนี่ยว (ปัตตานี) เจ้าแม่ไทรทอง (อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส) เป็นต้น

ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราก็มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกับชาวภาคใต้กลุ่มอื่น ๆแต่ศิลปินโดยเฉพาะโนราจะต้องเดินทางไปแสดงในที่ต่างๆ ได้เห็นได้รับรู้เรื่องความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าของสถานที่นั้น ๆ จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน จากพิธีกรรมที่ชาวบ้านปฏิบัติก็เลยยกย่องนับถือตามไปด้วย นานเข้าก็กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติเมื่อร้องบทกาศครูก็จะออกชื่อบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นด้วย เช่น ทวดเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ทวดนางเรียมคลองนางเรียม อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เทวาเกาะสี่เกาะห้า อำเภอปากพยูน จังหวัดพัทลุง เป็นต้น แต่โนราบางคนหรือบางคณะเชื่อว่า "สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏตามสถานที่ต่าง ๆ ล้วนเป็นเชื้อสายของโนรา เมื่อรำโนราหรือจัดโนราโรงครูจะต้องบวงสรวง และเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น ให้มารับรู้หรือร่วมพิธีกรรมด้วย"(แปลก ชนะบาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2533) การรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ จึงมีการออกชื่อบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ต่อจากครูหมอโนราดังปรากฏในบทกาศครูที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในที่ต่าง ๆ ตอนหนึ่งว่า

ถิ่นฐานพ่อไม่แค่ เหนือไพท่าแคเรียกโหละพันหงส์[1]

---

[1]โหละพันหงส์ เป็นชื่อบ้านในหมู่ที่ 6 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ชาวบ้านเล่าว่าที่บ้านโหละพันหงส์มีช้างเชือกหนึ่งมาตายลงที่หมู่บ้าน แล้วได้เข้าฝันชาวบ้านให้ช่วยกันสร้างรูปช้างเอาไว้ ชาวบ้านเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถบนขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้และยังเชื่อว่าบ้านโหละพันหงส์เป็นถิ่นเดิมของทวดชัยสุริยวงศ์ด้วย

ทวดชัยสุริยวงศ์ แบ่งองค์ส่งญาณให้ท่านแลมา
ทวดบ้านแร่ทวดบ้านสวน ทวดหัวควนทวดบ้านยา
ยางทองบ้านนางลาด ขอร้องประกาศอาราธนา
เข้ากราบบาทฝ่าละออง จะไหว้ทวดโตทองวัดคูหา
ทวดเขากังทวดวังเนียง ฟังเสียงลูกร้องประกาศหา
ศักดิ์สิทธ์ทางฝ่ายเล เทวาเกาะเสเกาะห้า
ให้ถัดให้เคลื่อนเลื่อนกันมา จะไหว้เกาะหนูเกาะแมว
อย่าให้ล่าลาบ[1]สาบสูญ หารือพ่อทูลกระหม่อมแก้ว
เกาะหนูเกาะแมว ลูกไหว้เกาะแก้วไหว้เกาะยอ
อยู่ข้างหว่างคงคา พระพายพัดพาสอสอ[2]
ไหว้เกาะแก้วเกาะยอ ผมหมอ[3]ชูพลางที่หว่างคงคา
จะไหว้เกาะราบไหว้เกาะกูน เกาะหมากปากยูนที่อยู่ฝ่ายท่า
ไหว้เกาะแก้วกินรา ถัดมาปากบางทวดแม่นางเรียม

---

[1]ล่าลาบ คือชักช้า

[2]สอสอ คือเสียงลมพัดดัง สอสอ หรือ ซู่ซู่ นั่นเอง

[3]ผมหมอ คือผมเอง เป็นคำสรรพนามแทนตัวของชาวภาคใต้และศิลปิน คำว่าหมอ เป็นเพียงคำสร้อยที่เพิ่มเข้าไปให้ฟังไพเราะ

จากตัวอย่างของบทกาศครูสามารถกล่าวสรุปถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่วนหนึ่งที่คณะโนราและชาวบ้านเคารพนับถือได้ดังนี้

ทวดชัยสุริยวงศ์ ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์และเป็นเชื้อสายของโนรา อยู่ในหมู่ที่ 6 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ชาวบ้านมักเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "เกาะชัยสุริยวงศ์"

ทวดบ้านแร่ ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์ อยู่ในตำบลควนมะพร้าว อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ทวดบ้านสวน ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์ อยู่ในตำบลควนมะพร้าว อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ทวดหัวควน ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธ์ของบ้านหัวควน ตำบลล่าปา อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ทวดบ้านยา ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์ของบ้านยา ตำบลควน-มะพร้าว อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ยางทอง หมายถึงทวดยางทองซึ่งประจำอยู่ที่ต้นยางใหญ่ในบ้านนางลาด ตำบลท่ามิหรำ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้บ้านนางลาดจะมีชาวบ้านที่เป็นเชื้อสายโนราอยู่เป็นจำนวนมาก และมักจะจัดให้มีโนราโรงครูขึ้นในหมู่บ้านเกือบทุกปี

ทวดโตทอง ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์อยู่ในวัดคูหาสวรรค์ ตำบล-คูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ทวดเขากัง ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์ประจำอยู่ที่เขากังในบริเวณโรงพยาบาลพัทลุง อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ทวดวังเนียง ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทวดศักดิ์สิทธ์ประจำอยู่ที่เขาวังเนียงหรือเขาคูหาสวรรค์ บ้านวังเนียง ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

เกาะเสเกาะห้า หรือเกาะสี่เกาะห้า ที่อยู่ในทะเลสาบสงขลา เขต-อำเภอปากพยูน จังหวัดพัทลุง เป็นแหล่งทำรังนกนางแอ่น เกาะเสเกาะห้าที่กล่าวถึงนี้หมายถึงเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่รักษาเกาะสี่เกาะห้านั่นเอง

เกาะหนูเกาะแมว อยู่ในอ่าวไทย เขตจังหวัดสงขลา ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือมีทวดรักษาอยู่

เกาะแก้ว อยู่ในทะเลสาบสงขลา เขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือมีทวดรักษาอยู่

เกาะยอ อยู่ในทะเลสาบสงขลา เขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และมี "สมเด็จเจ้าเกาะยอ" ซึ่งเป็นที่เคารพ-นับถือของชาวเกาะยอ ชาวประมงในทะเลสาบสงขลาและบรรดาผู้คนที่สัญจรไปมาในทะเลสาบสงขลารักษาอยู่

เกาะราบ อยู่ในทะเลสาบสงขลา เขตอำเภอปากพยูน จังหวัดพัทลุง ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และอยู่ในเส้นทางการเดินเรือ จึงต้องออกชื่อ-กราบไหว้บูชา

เกาะกูน อยู่ในทะเลสาบสงขลา เขตอำเภอปากพยูน จังหวัดพัทลุง ชาว-บ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงต้องออกชื่อกราบไหว้บูชา

เกาะหมาก อยู่ในทะเลสาบสงขลา เขตอำเภอปากพยูน จังหวัดพัทลุง ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกัน

เกาะแก้วกินรา อยู่ในทะเลสาบสงขลา เขตอำเภอปากพยูน จังหวัดพัทลุง ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกับเกาะราบ เกาะกูน เกาะหมาก ซึ่งเป็นเกาะในทะเลสาบสงขลาที่อยู่ในบริเวณเดียวกันดังกล่าวแล้ว

ทวดแม่นางเรียม เป็นทวดที่ชาวบ้านเชื่อว่าประจำอยู่ที่คลองนางเรียมอัน เป็นคลองเชื่อมต่อระหว่างทะเลน้อยกับทะเลสาบสงขลา ในเขตอำเภอควนขนุน จัง-หวัดพัทลุง และเชื่อว่าเป็นทวดที่มีความศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครองชาวประมงและชาวบ้าน

ที่สัญจรไปมาระหว่างทะเลน้อยกับเขตอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ชาวบ้านเล่าว่าตรงปากบางที่คลองนางเรียมจะเชื่อมต่อกับทะเลสาบสงขลานั้นเรือโดยสารมักจะล่มกันบ่อยผู้คนที่สัญจรไปมาจึงต้องสวดอ้อนวอนขอความคุ้มครองจากทวดแม่นางเรียมดังกล่าวแล้ว

ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านท่าคุระและคณะโนรา ในโนราโรงครูวัดท่าคุระ โดยการเอ่ยนามยกย่องบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียงดังกล่าวแล้ว เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงระบบความเชื่อของชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันการเคารพนับถือในสิ่งอันเดียวกันย่อมสร้างความผูกพันและความเป็นพวกเดียวกัน ศิลปินจึงจำเป็นจะต้องปรับสภาพตนเองโดยเฉพาะความเชื่อให้เข้ากับชาวบ้านด้วย การประกอบพิธีกรรมในโนราโรงครูมุ่งที่จะสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้เกิดแก่ผู้มาร่วมพิธีการนำเอาสิ่งที่อยู่ในความเคารพนับถือของชาวบ้าน มาสร้างพลังและศักยภาพให้แก่ตนเอง เช่นความเชื่อที่ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วล้วนเป็นเชื้อสายของโนรานั้นย่อมส่งผลให้พิธีกรรมและโนราโรงครูมีความขลังมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้นทำให้บทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครู และคณะโนรายังคงสนองตอบความเชื่อและความต้องการของชาวบ้านอีกต่อไป

2.3.3 ความเชื่อในเรื่องพระภูมิเจ้าที่ ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราต่างมีความเชื่อเช่นเดียวกับชาวภาคใต้ว่า สถานที่ต่าง ๆ ย่อมมีเทวดารักษา คุ้มครอง ดังที่พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ และปรีชา นุ่นสุข (2525 : 124) กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องผีเจ้าที่หรือเทวดาอารักษ์ของชาวภาคใต้ ตอนหนึ่งว่า

> ชาวใต้เชื่อว่าทุกหนทุกแห่งมีผีหรือเทวดารักษาอยู่ ผีเจ้าที่ชาวใต้นับถือเป็นประจำ เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น ผีเจ้าเรือน เจ้าที่คอกวัวเจ้าที่คอกควาย เจ้าที่สวน เจ้าที่ไร่ และเจ้าที่นา เป็นต้น ทุกคนต้องบูชาเพื่อประโยชน์สุขของตนจึงเกิดเป็นลัทธิบูชาพระภูมิเจ้าที่ขึ้นบางท่านเห็นว่าผีบ้านผีเรือนเหล่านี้ไทยรับมาจากพราหมณ์อย่างพระเสื้อเมือง

โนราโรงครูบางคณะได้นำเอาความเชื่อเรื่องพระภูมิเจ้าที่มารวมไว้ในพิธีกรรมโนราโรงครูด้วย โดยมีการไหว้พระภูมิเจ้าที่และตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ในวันแรกของการเข้าโรงครูก่อนที่คณะโนราจะเข้าโรงและทำพิธีพระ การไหว้พระภูมิเจ้าที่ก็เพื่อขอสถานที่เป็นที่ตั้งโรงโนรา หรือเป็นที่ตั้งเมืองของโนราตามความเชื่อที่ปรากฏในตำนานโนราว่าพระอัยกาคือพระยาสายฟ้าฟาดได้ประทานอนุญาตให้เจ้าชายน้อยหรือขุนศรีศรัทธา มีอำนาจสิทธิขาดในแผ่นดินที่มีความกว้างยาวเท่ากับโรงโนราซึ่งเปรียบเป็นเมืองเมืองหนึ่งนั่นเอง ดังนั้นเมื่อโนราไปรำที่ไหนก็ต้องจับจองที่ดินกำหนดเป็นอาณาเขต หรือเมืองใหม่เท่ากับพื้นที่ของการปลูกสร้างโรงโนราทุกครั้งไป ดังปรากฏในขั้นตอนของพิธีกรรมโนราโรงครูที่จะต้องมีบทตั้งเมืองด้วยและเชื่อกันต่อมาว่าแผ่นดินที่โนราจับจองสร้างโรงโนราแล้ว ใครจะมากล้ำกราย หรือล่วงละเมิดไม่ได้จนกว่าโนราจะเลิกโรงแล้วทำพิธีพลิกแผ่นดิน[1] ใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่จากการสอบถามชาวบ้านที่เป็นลูกหลานตายายโนราและจัดโนราโรงครูที่บ้านตนเองมักจะปล่อยให้ที่ดินที่ใช้สร้างโรงโนราให้ว่างเปล่า หลังจากรำโนราโรงครูแล้วก็จะไม่ปลูกสร้างอะไรลงในที่ตรงนั้น เพราะถือว่าได้ยกแผ่นดินผืนนั้นให้เป็นที่ของครูโนราแล้ว การไหว้พระภูมิเจ้าที่นอกจากเพื่อจะขอสถานที่ตั้งโรงโนราแล้วยังเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อเทพเจ้า ที่เป็นผู้พิทักษ์รักษาสถานที่นั้นด้วย

---

[1] พลิกแผ่นดิน หมายถึงการทำพิธีเพื่อคืนแผ่นดินที่คณะโนราได้จับจองไว้เพื่อการรำโนราหรือจัดโนราโรงครูคืนให้แก่เจ้าของสถานที่ และเป็นการเอาเคล็ดว่าพิธีกรรมได้จบสิ้นลงแล้วโดยการเอาเครื่องบูชาไปวางไว้นอกโรง ร้อเสื่อที่ใช้ปูในโรงออกเรียกว่า "พลิกสาด" แล้วว่าคาถากำกับเป็นการจบพิธี

แม้ในบทกาศครูของโนรา ก็ยังกล่าวบวงสรวงบูชาและขอขมาพระภูมิเจ้าที่ เช่น พระภูมิเสาห้อง พระภูมิบันได พระภูมิตีนครก พระภูมิชายคา ดังตัวอย่างคำกลอนตอนหนึ่งว่า

ไหว้ภูมิสถานคือท่านเจ้าที่ ไหว้นางธรณีเมขลา
ไหว้ภูมิตีนครกพระภูมิบันได ถัดไปลูกไหว้ภูมิชายคา
พระภูมิเสาแรกพระภูมิเสาห้อง ถัดแล้วให้ล่องกันเข้ามา
พระภูมิทั้งเก้าที่เฝ้าเคหา ปิดกายกายาเป็นนนทรี
แลรูปแลร่างกำยำ ไม่สูงไม่ต่ำดำเหมือนหมี
ถือบองเจ้องว่าท่าท่าจะตี ขบขันขยันดีน่าใคร่ดู
พระกายเพริศพร้อมนวลมะม่อมนวลละไม ผมเกรียนเวียนไขว้ปลายคุดคู้
แลรูปแลร่างท่าทางน่าดู ล่ำสันมู่ทู่ดูหมดจด
ขบเขี้ยวเคี้ยวกรามคำรนคำรามแขยงฟัน ปีศาจทั้งนั้นกลัวไปหมด
รูปร่างมู่ทู่แลดูหมดจด ปรากฏอยู่ทั้งเมืองพระพารา
ไหว้นนทรีหญิงอยู่ประตูซ้าย ไหว้นนทรีชายอยู่ประตูขวา
ไหว้ภูมิแม่ไดทั้งเสาห้า นามกรชื่อว่าดิงสาคร
แม่ไปไหนไปเสียไม่ได้ นงคราญโฉมฉายได้ลูกอ่อน
นามกรชื่อว่าดิงสาคร รักษาลูกอ่อนทั้งห้าองค์

กล่าวสำหรับความเชื่อในเรื่องพระภูมิเจ้าที่ ที่ชาวบ้านออกชื่อกราบไหว้และปรากฏในตัวอย่างคำกลอนคือนางธรณีหรือแผ่นดิน นางมณีเมขลาผู้เป็นใหญ่ในน่านน้ำและมหาสมุทร พระภูมิตีนครกคือพระภูมิผู้รักษาครกตำข้าวของชาวบ้าน พระภูมิผู้รักษาเสาห้อง พระภูมิทั้งเก้าที่รักษาบ้านเรือน พระภูมิผู้ทำหน้าที่รักษาประตู ซึ่งชาวภาคใต้และศิลปินภาคใต้ออกเสียงเป็น "นนทรี" หมายถึงพระนันทิศวร

ผู้ทำหน้าที่เฝ้าประตู "ตามคติฮินดูเชื่อว่าเมื่อพระศิวะร่ายรำพระนันทิศวรก็จะทำหน้าที่นั่งตีตะโพน เมื่อพระอิศวรเสด็จไปในที่ต่าง ๆ นันทิศวรก็จะแปลงกายเป็นโคทรงยามปกติพระนันทิศวรจะทำหน้าที่เฝ้าทวาร"(สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์.2524 : 7)พระภูมิผู้ทำหน้าที่รักษาบันได พระภูมิผู้รักษาเสาห้าที่มีนามว่าดิ้งสาครและพระภูมิเจ้าที่อื่น ๆ ที่ศิลปินจะออกชื่อกราบไหว้ เพื่อมาช่วยคุ้มครองป้องกันและเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และคณะในการรำโนราหรือประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูดังกล่าวแล้ว

2.3.4 ความเชื่อเกี่ยวกับความขลังของโนราโรงครู ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราเชื่อว่าโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมที่มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ สามารถประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น พิธีครอบเทริด พิธีผูกผ้าปล่อย พิธีแก้บน พิธีเหยียบเสน พิธีตัดจุก พิธีตัดผมผีช่อ เป็นต้น การที่ชาวบ้านและคณะโนราได้มาร่วมในโนราโรงครูนอกจากเพื่อเซ่นไหว้ครูโนรา เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีแล้ว การร่วมพิธีกรรมก็จะเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง การรำโนราของตนก็ได้รับการรับรองจากครูหมอโนราด้วย ดังที่ ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ (2523 : 184) กล่าวถึงความเชื่อเรื่องครูหมอโนราตอนหนึ่งว่า

> ครูหมอโนรานอกจากจะถือกันว่าเป็นบรมครูผู้มีบุญคุณต่อศิลปินโนราคนนั้น ๆ หรือคณะนั้น ๆ แล้ว ยังเชื่อกันว่าเป็นผู้คุ้มครองคุณไสยให้แก่ศิลปินโนราได้อีกด้วย ที่มองเห็นได้ชัดก็คือในการประชันโนราในสมัยก่อน นอกจากจะแพ้ชนะกันในลีลาการร่าและร้องแล้ว ยังอาจจะแพ้ชนะกันได้ด้วยคุณไสยอีกด้วย และบุคคลที่อยู่เบื้องหลังชัยชนะทางคุณไสยที่ว่านี้ ก็คือครูหมอโนรานั่นเองเรื่องครูหมอโนรากับไสยศาสตร์นี้เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางในหมู่ชาวภาคใต้ที่สนใจศิลปะประเภทนี้ จนถึงกับกล่าวกันติดปากว่า โนราดีต้องมีครูหมอดี

ดังนั้นการได้ผ่านขั้นตอนพิธีกรรมของโนราโรงครู ที่เชื่อกันว่ามีความขลัง

ความศักดิ์สิทธิ์ของบรรดาศิลปินโนราไม่ว่าจะเป็นพิธีสอดเครื่อง ครอบเทริด หรือพิธีกรรมอื่น ๆ ในโรงครูย่อมเป็นเครื่องยืนยันถึงความเป็นโนราโดยสมบูรณ์ และประการสำคัญคือการยอมรับจากครูหมอโนราที่จะส่งผลต่ออาชีพการแสดงโนราของตนดังกล่าวแล้ว

2.4 ความเชื่อเรื่องอำนาจเร้นลับของโนรา ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราต่างมีความเชื่อว่า โนราใหญ่ขณะทำพิธีในโนราโรงครู จะมีอำนาจพิเศษหรือที่เรียกว่า "อำนาจเร้นลับ" สามารถติดต่อควบคุมวิญญาณต่าง ๆ และภูตผีได้สามารถกำราบทำลายสิ่งผิดปกติหรือความชั่วร้ายที่เกิดจากอำนาจภูติผีได้เช่นกำราบผีเจ้าเสนที่ทำให้เกิดเสนขึ้นในตัวคนได้สามารถแผ่ส่วนบุญส่วนกุศล จากการทำบุญของลูกหลานไปยังตายายโนรา หรือครูหมอโนราได้สามารถรักษาอาการป่วยไข้บางอย่างได้ หรือสามารถขอให้ครูหมอโนราช่วยต่ออายุให้กับบุคคลที่ชะตาขาดได้ สามารถที่จะทำพิธีตัดผู้มีเชื้อสายโนราแต่ไม่ประสงค์จะรำโนราขาดจากการเป็นโนราโดยไม่ถูกตายายโนราลงโทษได้ ด้วยวิธีที่เรียกว่า "พิธีผูกผ้าปล่อย" เมื่อโนราใหญ่ทำพิธีครอบเทริดให้แก่โนราผู้ใดแล้วก็เชื่อว่าโนราผู้นั้นจะเป็นโนราโดยสมบูรณ์ สามารถทำพิธีโนราโรงครูต่อไปได้

2.5 ความเชื่อเรื่องโรงพิธี ในการสร้างโรงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู (สำหรับโรงพิธีหรือโรงโนราโรงครูวัดท่าคุระในปัจจุบันได้สร้างไว้เป็นโรงถาวรและใช้รำโรงครูต่อเนื่องมาหลายปี) ชาวบ้านและคณะโนรามีความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เป็นเรื่องของโชคลาง ฤกษ์ยาม และความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องกับตำนานโนราด้วย โดยเฉพาะเสาโรงทั้ง 6 เสานั้นเชื่อว่ามี "ผีโอกะแชง" เป็นผู้รักษา ผีโอกะแชงนั้นเชื่อว่ามีอยู่สองพวกคือ "นางโอกะแชงหกเสา" ทำหน้าที่รักษาเสาโรงโนรา และ "นางโอกะแชงสองตอน" ทำหน้าที่รักษากระแชงที่มุงหลังคาโรงโนราทั้งด้านซ้ายด้านขวา จึงเรียกว่า"นางโอกะแชงสองตอน"ในการสร้างโรงโนราโรงครูจะต้องสร้างด้วยไม้ไผ่สีสุก เพราะคำว่า "สุก" หมายถึงความสุขสมบูรณ์

โรงครูจะไม่สร้าง "ขวางหวัน" แต่จะสร้างให้ "ลอยหวัน" คือไม่หันหน้าโรงครูไปทางทิศตะวันออกหรือตะวันตก แต่ให้หันหน้าไปทางทิศเหนือหรือใต้ การสร้างโรงครูก็ต้องสร้างให้เสร็จภายในเดือนสี่ก่อนการประกอบพิธีในเดือนหก จะไม่สร้างโรงครูในเดือนห้าเพราะเป็นช่วงของประเพณีวันว่างหรือวันสงกรานต์ ส่วนหลังคาโรงครูตรงกลางจั่วครอบด้วยกระแชงหรือใบเตย ตามตำนานโนรากล่าวว่าการที่ต้องครอบกระแชงเอาไว้บนหลังคาจั่วนั้นก็เพื่อเป็นที่ระลึกถึงเมื่อครั้งที่นางนวลทองสำลีถูกลอยแพไปในทะเล ก็ได้อาศัยกระแชงเป็นเครื่องมุงแพเพื่อกันแดดมาโดยตลอด

2.6 ความเชื่อเรื่องเครื่องดนตรี ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราก็มีความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรีของโนราเช่นเดียวกับดนตรีของการละเล่นอื่น ๆ คือ เชื่อว่าดนตรีแต่ละชิ้นมีครูหมอจะลบหลู่หรือข้ามกรายไม่ได้ เช่น เชื่อว่าไม้แตระ เป็นดนตรีสวรรค์ ในการจัดโนราโรงครูจะขาดแตระไม่ได้ ส่วนกลองตามตำนานโนรามีชื่อว่า "กลองสุวรรณเภรีโลก" ในตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราก็กล่าวถึงเครื่องดนตรีของโนราว่า มาจากการเนรมิตของเทพเจ้าเพื่อมอบให้นางนวลทองสำลีหลังจากที่ถูกลอยแพไปอยู่เกาะกะชังแล้ว ดังตัวอย่างในบทร้องกลอนตอนหนึ่งว่า

เทพเจ้าจำเพาะ ให้ไปเกาะกะชัง
นิมิตปิดบัง นอนนั่งก็สบาย
ยังมีพวกขี้หนอน ลงรำฟ้อนถวาย
เทพเจ้าทั้งหลาย เข้ามาเนืองนอง
เกิดโหม่ง ฉิ่ง ทับ โทน เครื่องโยนปี่กลอง
เป็นภูเขาทอง สี่มุมปราสาท

ส่วนทับ 2 ลูกนั้น ตามตำนานโนรามีชื่อเรียกว่า "น้ำตาตก" ลูกหนึ่ง กับ "นกเขาขัน" อีกลูกหนึ่ง ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรีของโนราสังเกตได้จากการ

เบิกโรงของโนราโดยเริ่มจากการเอาเทียน 3 เล่ม หมาก 3 คำ และเงินเหรียญ 3 อัน มาทำพิธี โดยจุดเทียนทั้ง 3 เล่ม เล่มหนึ่งนำไปปักไว้ที่กลองพร้อมหมาก 1 คำ อีก 2 เล่มนำไปปักไว้ที่ทับพร้อมหมากลูกละ 1 เล่ม และหมาก 1 คำ เมื่อตั้งนะโม 3 จบ กล่าวชุมนุมเทวดาแล้วก็เอาหมากเหน็บหลังคาโรง 1 คำ เพื่อบูชาเทวดา วางไว้ใต้เสื่อปูโรง 1 คำ เพื่อบูชานางธรณีอีก 1 คำ ใช้ชัดเข้าไปในทับแล้วตีทับรัว ในขณะที่นายโรงตีทับลูกคู่ก็ตีเครื่องดนตรีอื่น ๆ ไปพร้อมกันนอกจากนี้นักดนตรีและคณะโนรายังมีความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรีต่อไปอีกว่าดนตรีของโนราที่ทำเสร็จแล้วถ้าจะให้มีเสียงดังดีหรือมีความขลังดึงดูดใจผู้ฟังจะต้องให้ครูหมอโนรา "ขึ้นเสียงให้" เช่น ปี่ นายปี่จะนำเอาปี่ที่เพิ่งทำเสร็จใหม่ ๆ ไปให้ครูหมอโนราเช่นหลวงคง เป็นผู้ขึ้นเสียง โดยนายปี่เตรียมหมาก 1 คำ เทียน 1เล่ม น้ำ 1 ขัน พร้อมปี่เข้าไปกราบครูหมอโนรา (หลวงคง) ในร่างทรง เมื่อครูหมอโนรารับแล้วก็จะเสกคาถาเป่าไปที่ปี่ แล้วลูบปี่ 3 ครั้ง นายปี่จะรับปี่ไปเป่า ครูหมอโนราก็จะจับที่ไหล่ทั้งสองของนายปี่บริกรรมคาถาแล้วลูบขึ้นมาบนศีรษะ 3 ครั้ง เรียกว่า "พาขึ้น" เชื่อกันว่าดนตรีที่ได้ขึ้นครูแล้วจะมีความไพเราะเสียงดัง และมีความขลังยิ่งนัก

2.7 ความเชื่อเรื่องการถือเคล็ด เคล็ดคือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เชื่อกันว่าเป็นวิธีปัดเป่าหรือกันภัยหรือเหตุร้ายที่จะมีมาชาวบ้านท่าคุระและคณะโนรามีความเชื่อในเรื่องเคล็ดที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมในโนราโรงครูการถือเคล็ดปรากฏในเรื่องการปลูกสร้างโรง จะไม่หันโรงไปทางทิศตะวันตกโดยเด็ดขาดเพราะเชื่อว่าจะทำให้โนราตกอับและโรงจะไม่สร้างให้ขวางหวัน แต่จะสร้างให้ลอยหวัน คือไม่สร้างโรงครูให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เชื่อว่าจะเป็นอุปสรรคขัดขวางในการประกอบพิธีกรรมนั่นเองการเข้าโรงครูในวันรำโนราโรงครูก็จะเข้าในเวลาย่ำค่ำที่เรียกว่า "เวลานกชุมรัง" ถือเป็นเคล็ดว่าเป็นเวลาที่ทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมกันนั่นเองเปรียบเหมือนนกที่บินกลับมาพร้อมกันที่รวงรังในเวลาพลบค่ำ การสร้างโรงโนราก็จะทำด้วยไม้ไผ่สีสุกเพราะจะเอาเคล็ดว่าจะมีความสุข

ร่มเย็น การทำหน้าพรานจะทำด้วยไม้พูด ไม้มะยม หรือไม้ยอ เชื่อว่าจะทำให้ผู้แสดงเป็นพรานพูดเก่งและได้รับความนิยมจากผู้ชม การทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่จะต้องทำในตอนเช้า เพราะถือเคล็ดว่าเวลาเช้าตะวันกำลังขึ้นแรงจะทำให้ชื่อเสียงโนราขึ้นตามตะวันไปด้วย การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในโนราโรงครูนอกจากจะเอาเคล็ด เพื่อให้นำมาซึ่งโชคลาภและความราบรื่นแล้วยังต้องใช้คาถาอาคมกำกับด้วย ไม่ว่าจะเป็นการครอบเทริด การเข้าโรง การทำหน้าพรานอันเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่ฝังอยู่ในจิตใจของเหล่าศิลปินและชาวภาคใต้โดยทั่วไป

3. <u>ความเชื่อเรื่องการแก้บน</u>

การแก้บน หมายถึงการทำอย่างหนึ่งอย่างใดให้ชาดจากพันธะสัญญาที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ให้ไว้กับเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธ์ ครูหมอโนรา เป็นต้น การแก้บนเกิดจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถติดต่อกับดวงวิญญาณได้ ชาวภาคใต้เชื่อว่าสามารถติดต่อกับดวงวิญญาณได้โดยผ่านพิธีบวงสรวง เช่นไหว้ และมีคนกลางในการติดต่อ เช่น คนทรง ศิลปิน หมอไสยศาสตร์ เป็นต้น "การติดต่อกับวิญญาณเหล่านี้มักเนื่องจากการบนบานเพื่อประโยชน์บางอย่าง เรียกกันว่า "เหฺมฺรย" คือการกล่าวอ้างวิญญาณเหล่านั้นให้ช่วยเหลือหรือเลิกให้โทษต่างๆ" (พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ และปรีชา นุ่นสุข. 2525 : 125) เหฺมฺรยจึงเป็นพันธะสัญญาที่ผู้บนให้ไว้กับสิ่งที่เคารพนับถือ พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ และปรีชา นุ่นสุข (2525 : 125) ได้อธิบายเรื่องเหฺมฺรยเอาไว้ว่า

> เหฺมฺรยมีทั้ง "เหฺมฺรยปาก" คือการบนบานกับวิญญาณด้วยวาจา และ"เหฺมฺรยห่อ" เป็นการจัดห่อเหฺมฺรย มีข้าวสาร หมากพลู ดอกไม้ ธูปเทียน เป็นต้น ห่อเข้าไว้แล้วกล่าวบนบาน ผู้เป็นเจ้าของคำบนบานต้องเก็บห่อเหฺมฺรยไว้ ถ้าคำบนบานนั้นสัมฤทธิ์ผลต้องจัดการ "แก้เหฺมฺรย" คือทำพิธีบวงสรวงตามที่ตกลงไว้

ตอนบนบาน หรือการแก้บน

ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราต่างมีความเชื่อในเรื่องการบนและการแก้บนที่เกี่ยวกับโนราและเจ้าแม่อยู่หัว อันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดมีการจัดโนราโรงครูขึ้น ดังที่ สารภี มูสิกปถัมภ์ (2527 : 30) กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดโนราโรงครูเอาไว้ตอนหนึ่งว่า

> ประการแรกเป็นการรับช่วงจากบรรพบุรุษที่เขากระทำสืบต่อกันมาโดยจะต้อง "ลงครู" ทุกปี ตามที่พ่อแม่ตายายสั่งเอาไว้ ประการที่สองเกิดจากการบนบานศาลกล่าว เนื่องจากลูกหลานเจ็บป่วยนำไปรักษาแพทย์ก็ไม่หาย จะบนบานขอความช่วยเหลือจากพ่อแม่ตายายที่ล่วงลับไปแล้ว ให้รักษาอาการเจ็บป่วยนั้น หากไม่แก้บนอาจถูกลงโทษจากพ่อแม่ตายายได้ เพราะสาเหตุที่ได้บนบานไว้ก่อนแล้ว ประการที่สาม เกิดจากการแก้บนเช่นกัน แต่คนละสาเหตุ สาเหตุประการที่สามนี้เนื่องจากลูกหลานบนบานเพื่อจะให้งานประสบผลสำเร็จในกิจการบางอย่าง พ่อแม่ตายายท่านก็เลือกช่วย เมื่อประสบผลตามปรารถนา ก็มีการแก้บนโดยรับโนรามาเล่นลงครูเช่นเดียวกัน

การบนและการแก้บนของชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราต่อเจ้าแม่อยู่หัวและครูหมอโนราหรือตายายโนรามีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

3.1 การบนและการแก้บนที่ชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราบนขอความช่วยเหลือครูหมอโนราหรือตายายโนราในเรื่องต่าง ๆ เช่น บนให้หายจากอาการป่วยไข้ บนให้พ้นจากการถูกเกณฑ์ทหาร บนให้ของหายได้คืน บนให้สอบเข้าเรียนต่อได้ บนให้สามารถสอบเข้าทำงานหรือหางานทำได้ บนเมื่อมีคดีความขึ้นโรงขึ้นศาลให้พ้นโทษหรือได้รับการลดหย่อน บนให้ครอบครัวมีความสงบสุข บนให้คนในครอบครัวเลิกจากอบายมุข ฯลฯ แต่ครูหมอโนราหรือตายายโนราจะไม่รับช่วย-

เหลือหรือรับบนในเรื่องที่ผิดศีลธรรม จารีตประเพณี เช่น เรื่องชู้สาว การลักขโมย การมุ่งร้ายต่อผู้อื่น การบนจะบนด้วยตนเองโดยใช้วาจา หรือให้ครูโนราหรือคนทรงครูหมอโนราเป็นผู้บนให้ตามความเชื่อว่าศิลปินคือโนราและคนทรงครูหมอโนราเป็นผู้ที่สามารถติดต่อกับวิญญาณของครูหมอโนราหรือตายายโนราได้ โดยทั่วไปเรื่องที่จะให้โนราหรือคนทรงครูหมอโนราเป็นผู้บนมักจะเป็นเรื่องที่สำคัญ เช่น การป่วยไข้โดยไม่ทราบสาเหตุติดต่อกันเป็นเวลานานอาการผอมแห้งแรงน้อยรับประทานอาหารไม่ได้ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากตายายโนราย่าง เป็นต้น หากบนด้วยวาจาต้องเตรียม-เครื่องบูชาในการบนคือ หมากพลู ธูปเทียน ดอกไม้ มาจัดใส่พานบูชา แล้วกล่าวออกชื่อครูหมอโนราหรือตายายโนราที่นับถือ กล่าวขอความช่วยเหลือในสิ่งที่ต้องการและต้องกล่าวคำสัญญาด้วยว่าเมื่อได้รับสิ่งที่ต้องการหรือได้รับความช่วยเหลือแล้วจะแก้บนด้วยอะไร เช่น จัดอาหารคาวหวานที่เรียกว่า "ที่สิบสอง" เช่นไหว้ รำโนราแก้บน รำออกพราน หรือจัดโนราโรงครูรำถวายคำสัญญาที่ให้ไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนราจึงเรียกว่า "เหฺมฺรยปาก"ส่วนการบนอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า "เหฺมฺรยห่อ" โดยการจัดห่อ "เหฺมฺรย" มีข้าวสาร หมากพลู ดอกไม้ ธูปเทียน ห่อเข้าไว้ด้วยกัน แล้วกล่าวคำบนบาน เมื่อบนแล้วจะเก็บห่อเหฺมฺรยนั้นไว้ จะนำออกมาอีกครั้งเมื่อมีการแก้บนตามสัญญาแล้วตัดห่อเหฺมฺรยให้ขาดแยกจากกันที่เรียกว่า "ตัดเหฺมฺรย" ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องพิธีกรรม การตัดห่อเหฺมฺรยก็เพื่อเป็นเคล็ดว่าเหฺมฺรยหรือพันธะสัญญาที่เคยให้ไว้แก่ครูหมอโนราหรือตายายโนราขาดกันแล้ว

ในกรณีการบนและการแก้บนของชาวบ้านท่าคุระ ต่อเจ้าแม่อยู่หัวก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับการบนและการแก้บนครูหมอโนราหรือตายายโนรา ไม่ว่าจะบนให้หายจากอาการป่วยไข้ บนให้พ้นจากการถูกเกณฑ์ทหาร บนให้ของหายได้คืน บนให้สอบเข้าเรียนต่อได้ บนให้สามารถสอบเข้าทำงานหรือหางานทำได้ บนเมื่อมีคดีความขึ้นโรงขึ้นศาลให้พ้นโทษหรือได้รับการลดหย่อน เป็นต้น แต่การแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวอาจแตกต่างกันออกไปตามที่ผู้บนได้กล่าวคำให้สัญญาที่เรียกว่า "เหฺมฺรยปาก" หรือบนด้วย "เหฺมฺรยห่อ"

เอาไว้ การแก้บนจะปฏิบัติตั้งแต่ แก้ด้วยการปิดทองพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว บวชพระ บวชชี บวชชีพราหมณ์ รำโนราถวาย รำออกพรานถวาย ในพิธีโนราโรงครูวัดท่าคุระ ในวันพฤหัสบดี เมื่อถึงเวลาแก้บนซึ่งต้องทำในเวลาช่วงเช้าเพราะเลยเวลาเที่ยงวันไปแล้วจะแก้บนไม่ได้ ยกเว้นการรำออกพรานจะต้องรำหลังจากเลยเที่ยงวันไปแล้ว โนราใหญ่จะเป็นผู้ทำพิธีโดยการนำผู้แก้บนรำบทออกพราน หรือที่เรียกว่า"จับบทออก-พราน" โดยทั่วไปบทรำออกพราน จะจับบทจากตอนใดตอนหนึ่งในวรรณคดี เช่น บท-พระรามตอนเดินป่า จากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ บทขุนแผน ตอนขึ้นเรือนขุนช้าง จากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นต้น ตัวอย่างบทพระรามที่ใช้ขับกลอนตอนแก้บน-รำออกพรานตอนหนึ่งว่า

บัดเอ๋ยบัดนั้น กล่าวฝ่ายพระรามฤมีฤทธิไกร
บุกบั่นอรัญวาพนาลัย แล้วบุกเพนินเดินไปในทั้งสามองค์
มาชมนกชมไม้รายเรียงไป ฟังเสียงเสนาะเพราะ[1] ใจฟังใหลหลง
ปริงปรางชางดกมันตกหล่นลง ทั้งมังคุดมุดดงมีอยู่นานา

โดยทั่วไปโนราใหญ่จะขับกลอนทำบทเพียงสั้น ๆ แล้วว่าเลยบทคือเปลี่ยนทำนองจากบทร้องเป็นการรำหรือเดินนาดพรานพอเป็นพิธี ผู้แก้บนจะต้องแต่งตัวด้วยชุดพรานคือนุ่งผ้ายาวโจงกระเบนใส่หน้าพราน แล้วออกรำตามบทของโนราใหญ่ที่-กล่าวแล้วเป็นเสร็จพิธีแก้บน ตัวอย่างผู้บนและมาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวในพิธีโนราโรง-ครูวัดท่าคุระ ปี พ.ศ.2537 เช่น

นางเอื้อน จินดาวงศ์ บ้านโพธิ์ใหม่ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา บนให้ลูกสาวสอบเข้าทำงานได้ และมาแก้บนด้วยการรำโนราถวาย-

---

[1] เพราะ คือไพเราะ

เจ้าแม่อยู่หัว

นางพร้อม สังข์ทอง บ้านเถรแก้ว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา บนให้หายจากการป่วยไข้ (ไข้ร้อน ไข้เย็น) และมาแก้บนด้วยการรำพราน (ผู้หญิงจะใส่หน้าทาสี) หรือจับบทออกพรานถวายเจ้าแม่อยู่หัว

นางเงือบ จันทรมณี บ้านคลองรี ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พานายน้อย จันทรมณี มาแก้บนเนื่องจากอุบัติเหตุในการขับรถแล้วบนไม่ให้ถูกคดี ด้วยการรำพรานหรือจับบทออกพรานถวายเจ้าแม่อยู่หัว

นางทัน จิตรภักดี บ้านท่าเข็น อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช บนให้หายจากการป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ และมาแก้บนด้วยการรำโนราถวายเจ้าแม่อยู่หัว

นางดวง แป้นน้อย บ้านแม่ขรี อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง บนให้หายป่วยจากโรคตา และมาแก้บนด้วยการรำพรานหรือจับบทออกพรานถวายเจ้าแม่อยู่หัว

นายชื่น เกลี้ยงช่วย บ้านท่าช่อย อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา บนให้ลูกชายหายป่วยจากโรคตา และมาแก้บนด้วยการรำพรานหรือจับบทออกพรานถวายเจ้าแม่อยู่หัว และมารำถวายติดต่อกันเป็นเวลา 8 ปี

นางสุพิศ รักขโรจน์ บ้านพังกก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา บนให้สอบบรรจุเป็นข้าราชการครูได้และมาแก้บนด้วยการรำโนราถวายเจ้าแม่อยู่หัว

นางเกษม นรมนตรี บ้านมัจฉา อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา บนให้ลูกทั้งสามคนสอบเข้าทำงานราชการได้ และมาแก้บนด้วยการรำโนราถวายเจ้าแม่อยู่หัว

นางเคลื่อน ส่งศรี บ้านท่ามะพร้าว อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช บนให้หายจากอาการป่วย และมีความปลอดภัยในชีวิต และมาแก้บน

ด้วยการร่าโนราถวายเจ้าแม่อยู่หัว

นางเสวียน ธรรมศิริ บ้านท่ามะพร้าว อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช บนให้ลูกชายได้กลับมาบวช (ลูกชายไปทำงานอยู่ที่จังหวัดภูเก็ต) และมาแก้บนด้วยการร่าโนราถวายเจ้าแม่อยู่หัว

ฯลฯ

3.2 การบนและแก้บนจากการที่ชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราถูกครูหมอโนราหรือตายายโนราลงโทษ ลูกหลานตายายโนราอาจจะได้รับการลงโทษจากครูหมอโนราหรือตายายโนราด้วยสาเหตุต่างๆ เช่นลูกหลานเพิกเฉยไม่เช่นไหว้ตายายโนรา ไม่ตั้งหิ้งบูชาตายายโนราไว้ที่บ้าน ต้องการให้ลูกหลานคนหนึ่งคนใดสืบทอดการร่าโนรา ต้องการให้ลูกหลานหรือชาวบ้านคนหนึ่งคนใดเป็นคนทรงครูหมอโนรา ครูหมอโนราหรือตายายโนราก็จะลงโทษหรือสำแดงอาการต่าง ๆ ให้ปรากฏ เช่นลูกหลานล้มเจ็บป่วยมีอาการผอมแห้งแรงน้อยที่เรียกว่า "ตายายย่าง" ปวดท้อง เป็นแผลพุพองตามตัว มีอาการบวมตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มีจิตใจไม่ปกติมีสติฟั่นเฟือน เป็นต้น หากเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับใครแล้ว ญาติพี่น้องจะต้องสังเกตและให้การช่วยเหลือการบน และการแก้บนที่มีสาเหตุมาจากการลงโทษของครูหมอโนราหรือตายายโนรานั้นจะต้องให้โนรา หรือคนทรงครูหมอโนราเป็นผู้บนให้เท่านั้น ครูหมอโนราหรือตายายโนราจึงจะรับ ในบางครั้งการบนจะต้องมีการตั้งหิ้งบูชาตายายและมีการร่าถวายหน้าหิ้งบูชาด้วย สาเหตุที่ต้องมีการตั้งหิ้งบูชาตายายก็เนื่องมาจากลูกหลานตายายโนรายังไม่มีที่สำหรับพำนัก หรือมีที่เฉพาะของครูหมอโนราหรือตายายโนรา เพราะไม่เชื่อไม่นับถือ หรือเพิกเฉยไม่ปฏิบัติสืบต่อจากบรรพบุรุษที่เคยนับถือ เมื่อรู้ว่าตนเองถูกลงโทษจากครูหมอโนราหรือตายายโนราจึงต้องจัดที่พำนักคือห้องหรือหิ้งบูชาให้ครูหมอโนราหรือตายายโนราด้วย ส่วนการร่าถวายหน้าหิ้งบูชาเป็นความประสงค์ของแต่ละบุคคลจะมีหรือไม่มีก็ได้ การบนด้วยโนราหรือคนทรงครูหมอโนราจะต้องมีค่า "ราด" หรือเงินกำนลให้ผู้บนด้วย เช่นบนอย่างเดียวค่าราด

350 บาท รำถวาย หน้าหิ้งบูชา ค่าราด 750 - 1,500 บาท แล้วแต่จะตกลงกัน โนราหรือคนทรงครูหมอโนราจะต้องเตรียมเครื่องต้นและเครื่องแต่งตัวอื่น ๆ ของโนราอื่นไปด้วย เช่น เทริด หน้าพราน หน้าทาสี ในขณะที่บนก็ต้องแต่งตัวโนรา ส่วนผู้ต้องการบนจะต้องเตรียมเครื่องบูชาต่าง ๆ คือ ผ้านุ่งห่มชาย 1 ชุด ผ้านุ่งห่มหญิง 1 ชุด ไก่ 1 ตัว เป็ด 1 ตัว เครื่องเซี่ยน 2 สำรับ หมาก 9 คำ เทียน 9 เล่ม มะพร้าวอ่อน 3 ผล กระสอบเล็กหรือที่เรียกว่า "สอบนั่ง"ใช้ใส่ข้าวสาร หมากพลู ด้ายขาวพันรอบกระสอบชูปเทียน 3 ใบ อาหารคาวหวาน 12 อย่าง จัดเป็นสำรับ 1 ชุด เป็นที่ครู อาหารคาวหวาน 9 อย่าง จัดเป็นที่ชาย หมายถึงครูหมอโนราฝ่ายชาย 1 ชุด จัดเป็นที่หญิง หมายถึง ครูหมอโนราฝ่ายหญิง 1 ชุด ขนมพองลา 3 สำรับ บายศรีขนาดเล็ก 1 ต้น ผ้าขาวทำเพดาน 1 ผืน เมื่อจัดเตรียมเครื่องบูชาเรียบร้อยแล้ว โนราหรือคนทรงครูหมอโนราจะทำพิธีบน โดยเริ่มจากกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย กล่าวชุมนุมเทวดากล่าวเชิญครูหมอโนราหรือตายายโนรามารับเครื่องสังเวยบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ขอขมาในความผิดพลาดของลูกหลานต่อครูหมอโนราหรือตายายโนรา ขอให้ลูกหลานหายจากเจ็บป่วยหรือโรคภัย ที่เกิดจากการกระทำของครูหมอโนราหรือตายายโนราแล้ว ให้คำสัญญาว่าจะเคารพนับถือเช่นไหว้และจะมีการแก้บนโดยเช่นไหว้ด้วยเครื่องสังเวย รำโนราโรงครูถวายกี่ปีต่อครั้ง ในบางครั้งขณะทำพิธีครูหมอโนราหรือตายายโนราอาจจะเข้าทรงลูกหลานคนทรงครูหมอโนรา ซึ่งลูกหลานก็ได้มีโอกาสซักถามความประสงค์ของครูหมอโนราหรือตายายโนราการตกลงผัดผ่อนในเรื่องวันเวลาการแก้บนหรือการรำโนราโรงครูถวาย หรือข้อปฏิบัติอื่น ๆ ที่ลูกหลานจะต้องกระทำต่อครูหมอโนราหรือตายายโนรา จากนั้นจะเอาผ้าขาวมาทำเพดาน เอาชั้นไม้หรือโต๊ะบูชาวางเป็นหิ้งบูชา ตั้งดอกไม้ธูปเทียน เทริดโนรา ผ้าหญิง ผ้าชาย หน้าพราน หน้าทาสี รวมทั้งห่อเหมรยเอาไว้ หากมีการรำถวายหน้าหิ้งบูชาโนราผู้บนก็จะรำในตอนนี้เป็นเสร็จพิธีการบน ส่วนการแก้บนนั้นนอกจากลูกหลานตายายโนราจะจัดโนราโรงครูแก้บนที่บ้านหรือตั้งเครื่องสังเวยเช่นไหว้ แล้วก็อาจจะมาแก้บนที่โนราโรงครูใหญ่แห่งใดแห่งหนึ่งได้หากได้รับ

อนุญาตจากครูหมอโนราหรือตายายโนรา การมาแก้บนที่โนราโรงครูใหญ่จะต้องเตรียมดอกไม้ ธูปเทียน หมากพลู จัดเป็นพานเล็ก ๆ พร้อมเงิน 12 บาทหรือมากกว่านั้นมามอบให้กับโนราใหญ่ ในตอนเช้าของวันพฤหัสบดีผู้แก้บนนั่งพนมมือจับสายสิญจน์เชิญครู เมื่อทุกคนที่จะแก้บนพร้อมแล้ว โนราใหญ่ก็เริ่มพิธีโดยกล่าวบูชาพระรัตนตรัย กล่าวชุมนุมเทวดาและชุมนุมครูหมอโนรา กล่าวคำแก้บนแล้วถวายเครื่องบูชาแก่ครูหมอโนราในขณะทำพิธีหากครูหมอโนราองค์ใดกำลังเข้าทรงในร่างทรงอยู่ลูกหลานตายายโนรา ก็อาจจะนำพานดอกไม้ธูปเทียนไปมอบให้ครูหมอโนราองค์ที่ตนเองนับถือได้โดยตรงจากนั้นจึงกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ตายายโนรา และโนราใหญ่จะทำหมากให้ผู้แก้บนที่เรียกว่า "หมากจุกอก" คนละ 1 คำ เพื่อเป็นสิริมงคลเป็นเสร็จพิธี

ในกรณีของเจ้าแม่อยู่หัวนั้นชาวบ้านท่าคุระกล่าวว่าการบนหรือการแก้บนที่เกิดจากการลงโทษของเจ้าแม่อยู่หัว อาจเป็นเพราะลูกหลานซึ่งเป็นชาวบ้านท่าคุระเพิกเฉย ไม่เคารพนับถือ ไม่ไปร่วมพิธีในวันรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ หรือออกจากหมู่บ้านไปทำมาหากินอยู่ที่อื่นแล้วไม่ยอมกลับบ้านท่าคุระ หรือไม่เคยกลับมาร่วมพิธีในวันรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรือชาวบ้านท่าคุระที่มีบุตรชายหญิงแล้วไม่ไปแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวตามที่บรรพบุรุษได้เคยปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณี กล่าวคือคนที่มีลูกชายเป็นคนแรกจะต้องทำขนมโคไปถวายเจ้าแม่อยู่หัวส่วนคนที่มีลูกผู้หญิงเป็นคนแรกจะต้องทำขนมพองลา(ขนมเดือนสิบ) ไปถวายเจ้าแม่อยู่หัว นอกจากนี้หากชาวบ้านท่าคุระหรือผู้ที่ได้บนบานขอความช่วยเหลือจากเจ้าแม่อยู่หัวในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเมื่อประสบผลสำเร็จแล้วไม่มาทำพิธีแก้บนตามที่ได้สัญญาเอาไว้จะด้วยการหลงลืมหรือทำเพิกเฉยก็จะได้รับการลงโทษจากเจ้าแม่อยู่หัว การลงโทษนั้นในตอนแรกอาจจะเป็นการตักเตือน โดยผู้บนเกิดความวิตกกังวล ไม่สบายใจ เกิดอาการเจ็บป่วยชาวบ้านเชื่อว่าบางครั้งเจ้าแม่อยู่หัวจะเข้าทรงแล้วพามายังวัดท่าคุระ หรือในขณะที่มีพิธีโนราโรงครูวัดท่าคุระ ชาวบ้านเหล่านั้นจะต้องให้โนราหรือคนทรงครูหมอโนราเป็นผู้บนให้

ขอขมาลาโทษในความผิดพลาดแล้วทำพิธีแก้บนต่อไป ความเชื่อเรื่องการบนและแก้บนเป็นความเชื่อที่มีผลกระทบโดยตรงต่อชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง รวมทั้งลูกหลานตายายโนราทั้งทางร่างกายและจิตใจ ชาวบ้านท่าคุระต้องได้มีโอกาสมาร่วมในพิธีโนราโรงครูวัดท่าคุระ ไม่ว่าจะอยู่ในบ้านท่าคุระหรือไปทำมาหากินที่อื่นจะต้องมีการบวงสรวงเช่นไหว้เจ้าแม่อยู่หัว ชาวบ้านและลูกหลานตายายโนราหลายคนต้องตั้งหิ้งบูชาครูหมอโนราหรือตายายโนรา ต้องมีการบวงสรวงเช่นไหว้ต้องจัดให้มีการรำโนราโรงครู มีการสืบทอดการรำโนรา เป็นคนทรงครูหมอโนรา ในทางกลับกันชาวบ้านท่าคุระและลูกหลานตายายโนราเชื่อว่าตนเองก็ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือจากเจ้าแม่อยู่หัวและครูหมอโนราหรือตายายโนรา ในสิ่งที่บนบานขอความช่วยเหลือ ตลอดจนความสุขสงบและความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน จึงทำให้ความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว เรื่องครูหมอโนรา การรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ การรำโนราโรงครูในที่อื่น ๆ และศิลปะการร่ายรำโนรายังคงดำรงอยู่ในจังหวัดสงขลาและจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้มาจนถึงปัจจุบัน

4. <u>ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้</u>

เป็นความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงรวมทั้งคณะโนราเชื่อว่า เจ้าแม่อยู่หัว ครูหมอโนรา และพิธีกรรมโนราโรงครูสามารถรักษาอาการป่วยไข้บางอย่างได้ ซึ่งอาการป่วยไข้นั้นมาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

4.1 อาการป่วยไข้อันเกิดจากความผิดปกติของร่างกาย และโรคภัยต่าง ๆ การรักษาเบื้องต้นก็คือการบนบานขอความช่วยเหลือจากเจ้าแม่อยู่หัว จากครูหมอโนราหรือตายายโนราที่ตนเคารพนับถือให้หายป่วยจากโรคนั้น ๆ แล้วจะแก้บนเมื่อหายเป็นปกติ อาการป่วยไข้บางอย่าง เช่น การเสียสติ ถูกคุณไสย ถูกวิญญาณผีร้ายเข้าสิงร่าง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "ผีเข้า" ญาติพี่น้องก็จะต้องพาไป

รักษากับครูหมอโนราหรือตายายโนราโดยผ่านคนทรงครูหมอโนรา การรักษาอาการผู้ป่วยจะใช้ทั้งการบน การรดน้ำมนตร์ การต้มยาและการปัดเป่าด้วยเวทมนตร์คาถา บางครั้งคนทรงครูหมอโนรา อาจจะเดินทางไปช่วยเหลือรักษาถึงที่บ้านของผู้ป่วย เพราะอาการป่วยบางอย่างมีความเกี่ยวข้องกับครูหมอโนราจะต้องใช้การบน การตั้งหิ้งบูชา หรือการรำถวายหน้าหิ้งบูชาในบางครั้ง กรณีตัวอย่างการรักษาอาการป่วยไข้ด้วยการบนขอความช่วยเหลือเจ้าแม่อยู่หัว เช่น นางดวง แป้นน้อย บ้านแม่ขรี อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง บนให้หายป่วยจากโรคตาบอด เมื่อหายแล้วได้มาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัว ในวันรำโนราโรงครูวัดท่าคุระด้วยการรำพราน(รำหัวทาสี) หรือจับบทออกพราน หรือนางพร้อม สังข์ทอง บ้านเถรแก้ว อำเภอระโนด จังหวัด-สงขลา บนให้หายป่วยจากโรคไข้ร้อนไข้เย็น เมื่อหายแล้วได้มาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัว ในวันรำโนราโรงครูวัดท่าคุระด้วยการรำพราน (รำหัวทาสี) หรือจับบทออกพราน เป็นต้น

4.2 อาการป่วยไข้อันเกิดจากการกระทำหรือการลงโทษของครูหมอโนราอันมีสาเหตุมาจากความต้องการของครูหมอโนราที่ต้องการให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นคนทรงครูหมอโนรา เป็นผู้รำโนรา และมาจากความเฉยเมยของลูก-หลานตายายโนราที่ไม่เคารพนับถือบวงสรวงเช่นไหว้ตายายโนราดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่องความเชื่อเรื่องการแก้บน ซึ่งผู้ที่มีเชื้อสายโนราหรือลูกหลานตายายโนรามักจะต้องประสบและเกิดอาการป่วยต่าง ๆ เช่น ปวดท้อง เจ็บหน้าอก ปวดบวม ผอมแห้งแร้งน้อยที่เรียกว่า "ตายายย่าง" ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่าอาการป่วยไข้อันมีสาเหตุมาจากการกระทำของครูหมอโนราหรือตายายโนราจะต้องได้รับการรัก-ษาด้วยวิธีการของโนราเท่านั้นจึงจะหาย และผู้เจ็บป่วยเมื่อหายแล้วก็จะต้องทำตามความประสงค์ของครูหมอโนราหรือตายายโนรา ไม่ว่าจะเป็นการแก้บน การตั้งหิ้ง-บูชา การจัดโนราโรงครู การรำโนรา หรือการเป็นคนทรงครูหมอโนรา อาการป่วยไข้อันเกิดจากการกระทำของครูหมอโนราหรือตายายโนรา จะต้องให้โนราหรือ

คนทรงครูหมอโนราบางคนเป็นผู้รักษา หรือกล่าวบนบานเช่นไหว้ให้ และจะต้องรำโรงครูถวายครูหมอโนราจึงจะยินยอม เช่นเดียวกับอาการป่วยไข้ซึ่งเกิดจากการกระทำของเจ้าแม่อยู่หัว ลูกหลานจะต้องได้ไปกระทำพิธีอย่างใดอย่างหนึ่งต่อเจ้าแม่อยู่หัวเท่านั้นอาการป่วยไข้จึงจะหาย ความเชื่อเรื่องอาการป่วยไข้และการรักษาอาการป่วยไข้ ที่มีสาเหตุมาจากครูหมอโนราหรือตายายโนราจึงมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านและคณะโนราเป็นอย่างยิ่ง

5. ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน

เสนเป็นเนื้อที่งอกนูนขึ้นจากระดับผิวหนังเป็นแผ่นถ้ามีสีแดง เรียก "เสนทอง" ถ้ามีสีดำเรียก "เสนดำ" ไม่ทำให้เจ็บปวดหรือมีอันตราย แต่ถ้างอกบางส่วนของร่างกาย เช่น บนใบหน้า จะดูน่าเกลียด ถ้าเป็นกับเด็ก ๆ เสนจะโตขึ้นตามอายุ (อุดม หนูทอง.2531 : 171)ชาวบ้านตำบลท่าแคและคณะโนราเชื่อว่าเสนเกิดจากการกระทำของผีที่เรียกว่า "ผีโอกะแชง"[1] ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เฝ้าเสาโรงโนรา และส่วนหนึ่งเป็นเพราะการทำเครื่องหมายของครูหมอโนราเพื่อต้องการเอาเด็กคนนั้นเป็นโนราโดยผ่านทางผีโอกะแชง(แปลก ชนะบาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2532) เสนไม่สามารถรักษาให้หายได้นอกจากให้โนราทำพิธีเหยียบเสนให้ในวันโนราเข้าโรงครู

---

[1]โนราบางคณะเชื่อว่าเสนเกิดจากการกระทำของผีที่เรียกว่า "เจ้าเสน" (อุดม หนูทอง.2531 : 171)

ซึ่งมักจะทำกันก่อนรำคล้องหงส์ โดยผู้ที่เป็นเสนหรือพ่อแม่ผู้ปกครองเตรียมเครื่องประกอบพิธีมามอบให้โนราใหญ่ ได้แก่ ขันน้ำหรือถาดใส่น้ำ หมาก พลู ธูปเทียน ดอกไม้ มีดโกน หินลับมีด เงินเหรียญ เครื่องทอง เครื่องเงิน หญ้าคา หญ้าเช็ดมอน รวงข้าว และเงิน 32 บาท (ในอดีตใช้ 12 บาท) จากนั้นโนราใหญ่จะเอาน้ำใส่ขันหรือถาด พร้อมด้วยอุปกรณ์ที่ผู้เป็นเสนเตรียมมาใส่ลงในขันน้ำหรือถาด ทำพิธีจุดธูปเทียน ชุมนุมเทวดา ชุมนุมครูหมอโนรา ลงอักขระขอมที่หัวแม่เท้าของโนราใหญ่ แล้วร่ำท่าแบบเฒ่ยนพราย หรือ "ท่าย่างสามขุน" มีโนราหรือครูหมอโนราในร่างทรงร่ำประกอบโดยถือกริช พระขรรค์ โนราใหญ่เอาหัวแม่เท้าไปแตะตรงที่เป็นเสนแล้วเอาหัวแม่เท้าไปจุ่มลงในขันหรือถาด ยกขึ้นรมควันเทียน แล้วใช้หัวแม่เท้าไปเหยียบเบา ๆ ตรงที่เป็นเสนโดยหันหลังให้ผู้ที่เป็นเสน ว่าคาถากำกับในขณะเดียวกันโนราหรือครูหมอโนราในร่างทรงก็จะเอากริช พระขรรค์ไปแตะตรงที่เป็นเสนพร้อมกับบริกรรมคาถา ทำเช่นนี้ 3 ครั้ง เสร็จแล้วเอามีดโกน หินลับมีด และของอื่น ๆ ในขันน้ำหรือถาดไปแตะที่ตัวผู้เป็นเสนจนครบทุกอย่างเป็นเสร็จพิธี จากพิธีกรรมดังกล่าวเชื่อว่าเสนจะค่อย ๆ จางหายไป ถ้าไม่หายก็ให้ทำซ้ำอีกจนครบ 3 ครั้ง เสนจะหายไปในที่สุด

6. <u>ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง</u>

การเข้าทรงและร่างทรงเป็นความเชื่อในเรื่องผีสางเทวดา หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาระดับชาวบ้านดังได้กล่าวมาแล้ว ประกอบกับชาวภาคใต้มีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษอันเป็นวิญญาณที่ยังไม่ได้ไปผุดไปเกิด ยังมีความรัก ความห่วงใยลูกหลาน คอยพิทักษ์รักษาลูกหลานทุกคนอยู่ การติดต่อกับวิญญาณของผีสางเทวดาและผีบรรพบุรุษต้องอาศัยพิธีบวงสรวง เช่นไหว้ และมีคนกลางในการติดต่อ เช่น ศิลปิน หมอผี และคนทรง เป็นต้น ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรงจึงปรากฏเด่นชัดในกลุ่มศิลปินโดยเฉพาะโนรา ซึ่งเชื่อว่าวิญญาณของผีบรรพบุรุษและครูต้นโนราที่เรียกว่าครูหมอโนราหรือตายายโนรายังมีความผูกพันกับลูกหลานทั้งใน

แง่ดีและแง่ร้าย การติดต่อระหว่างครูหมอโนราหรือตายายโนราจะต้องผ่านการเข้าทรงและร่างทรงดังปรากฏในพิธีกรรมของโนราโรงครู ชาวบ้านและคณะโนราต่างมีความเชื่อเช่นเดียวกับชาวภาคใต้ ซึ่งจะได้นำมากล่าวในบางประเด็นดังต่อไปนี้

6.1 ความเชื่อของร่างทรง ที่มีต่อการเข้าทรงของครูหมอโนราหรือตายายโนรา ร่างทรงส่วนใหญ่นอกจากจะมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษและเรื่องเวรกรรมแล้ว ยังมีความเชื่อว่าการเข้าทรงนั้นเป็นเรื่องจริง กล่าวคือครูหมอโนราหรือตายายโนรา สามารถมาเข้าทรงในร่างของมนุษย์หรือร่างทรงได้ และเชื่อว่าสามารถรู้ได้ว่าร่างทรงใดมีครูหมอโนราหรือตายายโนรามาเข้าทรงจริงหรือไม่ โดยการทดลองถวายดอกไม้ไฟ คือเอาเทียนไปจุดไฟไปให้ ร่างทรงจะรับเทียนมาจ่อเข้าปาก เพราะครูหมอโนราหรือตายายโนราจะกินดอกไม้ไฟหรือสังเกตจากการเข้าโรงโนราของร่างทรง ร่างทรงที่ไม่ใช่ครูหมอโนราหรือตายายโนรามาเข้าทรงจะไม่กล้าเข้าโรงโนรา หากเข้ามาในโรงโนราก็จะไม่กล้าเข้าทางด้านหน้าโรงโนรา เป็นต้น ในกรณีของเจ้าแม่อยู่หัวชาวบ้านเชื่อว่านอกจากเจ้าแม่อยู่หัวจะเข้าทรงในร่างทรง(หากจำเป็น) ในบางครั้งแล้ว เจ้าแม่อยู่หัวอาจจะเข้าทรงลูกหลานชาวบ้านท่าคุระหากเกิดผิดพลาดในการเคารพนับถือหรือผิดคำสัญญาที่ได้บนบานเอาไว้ ก็จะเข้าแล้วพามายังโรงโนราวัดท่าคุระเพื่อให้ทำพิธีแก้บนหรืออาจจะให้โทษโดยวิธีอื่น ๆ เช่น ล้มป่วย เจ็บปวดตามร่างกาย รับประทานอาหารไม่ได้ เป็นต้น

6.2 ความเชื่อของชาวบ้านที่มีต่อการเข้าทรง และร่างทรง จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรงว่าเป็นจริง ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นชาวบ้านที่มีเชื้อสายโนราหรือเป็นลูกหลานตายายโนรา กลุ่มนี้มีความเชื่อ เลื่อมใสศรัทธาต่อการเข้าทรงและร่างทรงเพราะมีความจำเป็นต้องบนบานครูหมอโนราหรือตายายโนรา และได้รับความช่วยเหลือ

จากคนทรงโนราในการบนบาน การตั้งหิ้งบูชา การจัดโนราโรงครู กลุ่มที่สองเป็นชาวบ้านทั่วไปไม่ได้มีเชื้อสายโนรา แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือกลุ่มที่เชื่อเรื่องความขลังความศักดิ์สิทธิ์ของครูหมอโนรา ว่าสามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้ โดยอาศัยร่างทรงครูหมอโนราเป็นผู้บนและทำพิธีแก้บนให้ในบางครั้ง ส่วนกลุ่มย่อยอีกกลุ่มหนึ่งเป็นชาวบ้านทั่วไปที่ไม่เชื่อในเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง รวมทั้งไม่เชื่อในเรื่องครูหมอโนราด้วย แต่ไม่เคยต่อต้านหรือเข้าไปขัดขวางการกระทำหรือพิธีกรรมต่าง ๆ บางครั้งก็เข้าไปร่วมกิจกรรมในฐานะเพื่อนบ้านหรือไปดูโนราในแง่ของความบันเทิง เป็นต้น

6.3 สาเหตุของการเข้าทรงและการเป็นร่างทรง ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่าผู้ที่มาเป็นร่างทรงครูหมอโนราหรือตายายโนรานั้นเป็นเพราะความต้องการของครูหมอโนราหรือตายายโนรา และมักเป็นผู้มีเชื้อสายโนรา มีข้อที่น่าสังเกตจากการศึกษาพบว่าในครอบครัวหนึ่ง ๆ ที่เป็นผู้มีเชื้อสายโนรา คนที่จะเป็นร่างทรงครูหมอโนราหรือตายายโนราอาจจะเป็น พ่อ แม่ ลูกหรือหลานก็ได้ แล้วแต่ครูหมอโนราหรือตายายโนราต้องการใครบางครอบครัวที่แม่เป็นคนทรงครูหมอโนราเมื่อสิ้นแม่ไปแล้ว ครูหมอโนราก็ไม่ได้มาเข้าทรงใครหรือให้ใครเป็นร่างทรงแทนแม่ในรุ่นลูก แต่จะมาเข้าทรงและเอาเป็นร่างทรงในคนรุ่นหลานก็ได้

6.4 การปฏิบัติตัวในการเข้าทรงและการเป็นร่างทรง หลังจากที่ได้รับเป็นร่างทรงครูหมอโนราแล้วร่างทรงจะต้องตั้งหิ้งบูชาครูหมอโนราไว้ที่บ้านและจะต้องมีการเซ่นไหว้ครูหมอโนราอย่างน้อยปีละครั้ง ส่วนการปฏิบัติตัวของร่างทรงนั้นเชื่อว่าจะต้องไม่พูดโกหก ไม่ลักขโมย ไม่ดื่มเหล้า(ยกเว้นเวลาครูหมอโนราเข้าทรงเพราะครูหมอโนราบางองค์จะดื่มเหล้าด้วย เช่น หลวงคง ขุนพราน จอมเฒ่าหน้าทอง ในการเซ่นไหว้หรือแก้บนจะขาดไม่ได้) ไม่เกี้ยวพาราสีลูกเมียผู้อื่น เป็นต้น ส่วนการเตรียมตัวเพื่อเข้าทรงหรือเข้าร่วมในโนราโรงครู ร่างทรงจะต้องนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อสีขาวหรือสีอื่น ๆ มีผ้าสไบพาดเฉียงซึ่งส่วนใหญ่นิยม

ผ้าขาว และเตรียมเครื่องบูชา ได้แก่ หมากพลู ธูปเทียน ดอกไม้ เงิน 12 บาท รวมทั้งเตรียมขนมเดือนสิบหรือขนมที่ใช้ในประเพณีวันสารทเดือนสิบของชาวภาคใต้ อันได้แก่ พอง ลา ขนมเจาะหู ขนมเทียน เป็นต้น ทั้งหมดนำไปเพื่อกราบครูโนรา และตั้งเครื่องสังเวย เช่นไหว้ครูหมอโนราเมื่อเข้าไปในโรงโนราแล้วก็ร่วมพิธีกรรมตามขั้นตอนของการจัดโนราโรงครูต่อไป

6.5 พฤติกรรมการเข้าทรงและการเปลี่ยนร่างทรงของครูหมอโนรา หลังจากมีการเชิญครูหมอโนราหรือตายายโนราที่เรียกว่า "การเชื้อตายาย" แล้ว เชื่อกันว่าเมื่อครูหมอโนราหรือตายายโนราเข้าทรงในร่างทรงนั้น ผู้ที่เป็นร่างทรงก็จะมีอาการแตกต่างไปจากอาการปกติ เช่น มือ แขนขา ลำตัวสั่น ลำตัวโอนเอียงไปมา น้ำเสียงเจรจาเปลี่ยนไปบางคนจะเจรจาด้วยสำเนียงภาษากลางบ้าง เช่น ร่างทรงแม่ศรีมาลา แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายฝ่ายขวา เป็นต้น เมื่อครูหมอโนราเข้าทรงเต็มตัวแล้ว ครูหมอบางองค์จะขอดอกไม้ไฟ เช่น ตาม่วงทอง จะใช้เทียนจุดไฟ 12 เล่ม แล้วรวบเทียนเข้าปากเรียกว่าการ "เสวยดอกไม้ไฟ" และเชื่อกันว่าหากร่างทรงเสวยดอกไม้ไฟได้ ก็เป็นการเข้าทรงของครูหมอโนราหรือตายายโนราที่แท้จริง สำหรับหน้าตาของร่างทรงบางครั้งก็อาจเปลี่ยนสีหน้าไปบ้าง เช่น หน้าตาดุขึ้น หน้าตาเหี่ยวย่น หากดนตรียังเชิดอยู่ร่างทรงก็จะลุกขึ้นร่ายรำ ทั้งที่ก่อนเข้าทรงของครูหมอโนราร่างทรงบางคนรำโนราไม่ได้ สิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาคือการที่ร่างทรงครูหมอโนราปฏิบัติต่อกัน จะเป็นไปตามตำนานโนราที่ปรากฏว่าใครมีสถานภาพอย่างไร เช่น เป็นเจ้า เป็นบ่าว เมื่อเข้าทรงแล้วก็จะปฏิบัติตามสถานภาพนั้น ๆ แต่อาจจะมีครูหมอโนราในร่างทรงบางคนดื้อดึงไม่ยอมฟังใครหรือแสดงกิริยาอาการไม่สุภาพ อันเป็นไปตามความเชื่อที่ว่าครูหมอโนราแต่ละองค์สามารถแบ่งภาคต่าง ๆได้ทั้งที่เป็นภาคที่เรียบร้อยและภาคที่ดุดันดังได้กล่าวมาแล้ว ในขณะที่ครูหมอโนราหรือตายายโนราเข้าทรงร่างทรงนั้น หากร่างทรงใดครูหมอโนรายังเข้าทรงไม่เต็มตัว ครูหมอโนราองค์อื่น ๆ ในร่างทรงอาจจะให้

การช่วยเหลือถ่ายทอดพลังจิตโดยเอาฝ่ามือทั้งสองไปกดที่หลังของร่างทรงที่ยังทรงไม่เต็มตัว เรียกว่า "การเหยียบทรง" เชื่อกันว่าหากมีการเหยียบทรงแล้วครูหมอโนยังไม่เข้าทรงเต็มตัวจะทำให้ร่างทรงนั้นเจ็บปวดไปทั้งตัว วิธีการเดียวกันนี้ครูหมอโนราจะใช้เมื่อต้องการเปลี่ยนร่างทรง อาจจะเนื่องมาจากร่างทรงคนเดิมแก่ชราเกินไป มีความประพฤติไม่เหมาะสม หรือร่างทรงบางคนที่เคยเป็นโสดได้แต่งงาน ครูหมอโนราก็จะเปลี่ยนร่างทรงใหม่ โดยครูหมอโนราจะเป็นผู้เลือกร่างทรงเอาเอง ซึ่งมักเป็นผู้มีเชื้อสายโนรา หรือเป็นญาติพี่น้องกับร่างทรงเดิม เมื่อเลือกได้แล้วครูหมอโนราในร่างทรงเดิมจะเรียกผู้ที่จะเป็นร่างทรงใหม่เข้ามานั่งประนมมือเพื่อทำพิธีถ่ายทอดทรงซึ่งเรียกว่า "พิธีเหยียบทรง"เช่นเดียวกัน โดยครูหมอโนราในร่างทรงจะสั่งให้ดนตรีเชิดแล้วตนเองจะร่ำท่าต่าง ๆ จากนั้นจะยืนหันหลังให้ร่างทรงใหม่ แล้วใช้ฝ่าเท้าไปแตะที่หน้าผากของร่างทรงใหม่ 3 ครั้งเป็นเสร็จพิธีเหยียบทรง ชาวบ้านเชื่อว่าการเข้าทรงของครูหมอโนรานั้นจะเข้าทรงในบางครั้งบางโอกาสเท่านั้น บางครั้งก็เข้าแอบร่างเพียงบางส่วนไม่ได้เข้าทรงเต็มตัวร่างทรงครูหมอโนราจึงมีสติรู้สึกตัวว่าควรจะทำอะไรอย่างไร เช่นเวลาจะแก้บนร่ายออกพราน ครูหมอโนราก็จะเข้าทรงร่างทรงพรานเพื่อประกอบพิธีกรรม ดังนั้นหากไม่มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับครูหมอโนราบางองค์โดยตรง ครูหมอโนราก็จะออกจากร่างทรงเรียกว่า "บัดทรง" สังเกตได้จากการที่ร่างทรงจะบอกกล่าวลูกคู่ให้เชิดดนตรี ร่างทรงเข้าไปที่เทียนกราบครู มีอาการสั่นอย่างรุนแรงแล้วสะบัดตัวแน่นิ่งไปหรือล้มตัวลงนอนหมดความรู้สึกไปร่างทรงอื่น ๆ หรือคณะโนราจะเอาน้ำมนต์ประพรมจึงมีสติกลับมาเป็นปกติอีกครั้ง การเข้าทรงและการเปลี่ยนทรงของครูหมอโนราจึงเป็นเรื่องของความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธา ทั้งของผู้เป็นร่างทรงเอง ตัวโนรา และชาวบ้านผู้มาร่วมพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว

7. <u>ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว</u>

พระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวเป็นชื่อเรียกพระพุทธรูปทองคำ ปางสมาธิ หน้าตักกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร สูงประมาณ 2.5 เซนติเมตร ตาม

ตำนานกล่าวว่าหล่อขึ้นที่วัดท่าคุระ ตรงกับวันพุธแรกของเดือน 6 ข้างแรม เมื่อประมาณ 300 ปีมาแล้ว และประดิษฐานอยู่ ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มาจนถึงปัจจุบันนี้ ชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงเชื่อว่าพระพุทธรูปองค์นี้เป็นรูปแทนตัว "พระหน่อ" หรือ "เจ้าแม่อยู่หัว" ดังปรากฏในตำนานเจ้าแม่อยู่หัวที่กล่าวมาแล้ว และเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีบุญคุณต่อชาวบ้านท่าคุระนานาประการสามารถบนบานขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้ เช่น ขอให้หายจากอาการป่วยไข้ ขอให้มีงานทำ ขอให้พ้นจากการถูกเกณฑ์ทหาร ขอให้ของหายได้คืน เป็นต้น และยังเชื่อว่าชาวบ้านท่าคุระทุกคนเป็นลูกหลานของเจ้าแม่อยู่หัวจึงเกิดประเพณีเพื่อการแก้บน และแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อเจ้าแม่-อยู่หัว เรียกว่า "งานตายายย่าน" ตามตำนานเจ้าแม่อยู่หัวนั้นกล่าวว่า เมื่อเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อ เดินทางไปเยี่ยมเยียนใครที่บ้าน หรือชาวบ้านมาพบปะเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อที่บ้านตายาย ซึ่งให้การอุปการะเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อ หากชาวบ้านผู้ใดเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะกลับหายเป็นปกติ ชาวบ้านที่ทราบข่าวเช่นนั้นก็พากันมาหาเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อเพื่อขอความช่วยเหลือนอกจากเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้แล้วก็ยังขอความช่วยเหลือในเรื่องอื่น ๆ ด้วยและต่างได้รับสมความปรารถนา ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่สามารถเดินทางมาด้วยตนเองได้ เพียงแต่ออกชื่อหรือกล่าวบนบานขอความช่วยเหลือต่อเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อก็ได้รับผลเช่นเดียวกัน เจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อ จึงได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงจึงเกิดมีการบนและการแก้บนขึ้น กระทำติดต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณี เมื่อไม่มีเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อแล้วก็บนบานและขอความช่วยเหลือจากพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวซึ่งถือเป็นรูปแทนตัวเจ้าแม่อยู่หัวหรือพระหน่อ จึงอาจกล่าวโดยสรุปถึงความเชื่อของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงต่อพระพุทธรูปเจ้าแม่-อยู่หัววัดท่าคุระ ได้ดังนี้

7.1 เชื่อว่าสามารถรักษาอาการป่วยไข้ได้ทั้งด้านร่างกาย

และจิตใจ เช่น เจ็บป่วยเป็นเวลานานรักษาด้วยวิธีการอื่นแล้วไม่หาย จิตผิดปกติหรือเสียสติ เป็นต้น

7.2 เชื่อว่าสามารถคุ้มครองป้องกันให้ปลอดภัยจากอุบัติเหตุและอันตรายต่าง ๆ ได้

7.3 เชื่อว่าสามารถดูแลรักษาทรัพย์สมบัติของชาวบ้านไม่ให้สูญหายได้ หรือเมื่อสูญหายก็สามารถบนขอความช่วยเหลือให้กลับคืนมาได้

7.4 เชื่อว่าสามารถบนบานขอความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ได้ เช่น ขอให้มีงานทำ สอบเข้าเรียนต่อได้ ขอให้มีลูก ขอให้มีโชคลาภ เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโนราของชาวบ้านท่าคุระ และตำบลใกล้เคียง ซึ่งปรากฏให้เห็นในรูปของตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนราและเจ้าแม่อยู่หัว การแสดงออกทางพฤติกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโนราและเจ้าแม่อยู่หัวล้วนเป็นความเชื่อที่เกิดจากความกลัวทางกาย เช่น กลัวอุบัติเหตุ กลัวภัยพิบัติ กลัวความเจ็บไข้ได้ป่วย ส่วนความกลัวทางใจ เช่น กลัวความทุกข์-ยาก กลัวความผิดหวัง กลัวคุณไสย กลัวการถูกลงโทษจากครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัว เป็นต้น เกิดจากความต้องการทางกาย เช่น ต้องการตำแหน่งหน้าที่การงาน ต้องการหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์บางอย่าง ต้องการความสุข-สบาย ต้องการโชคลาภ ส่วนความต้องการทางใจ เช่น ต้องการที่พึ่ง ต้องการ-เกียรติยศชื่อเสียงและการยกย่องจากผู้อื่น ต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น และเกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาส่วนหนึ่งของความเชื่อเหล่านั้นชาวบ้านได้พบเห็นหรือประสบกับตนเองโดยตรง เมื่อได้มีการกระทำหรือแก้ไขปัญหาความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเชื่อและขั้นตอนของพิธีกรรมนั้น ๆ แล้ว ปัญหาความทุกข์ความเดือดร้อนเหล่านั้นก็ผ่อนคลายหรือหมดไปในที่สุด ความสำคัญของความเชื่อเกี่ยวกับโนราและเจ้าแม่อยู่หัวของชาวบ้านท่าคุระไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องการแก้บน ความ-

เชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้ ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่-หัว ล้วนมีบทบาทต่อวิถีชีวิตทั้งส่วนปัจเจกชนและสังคมของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับกิจกรรมของโนราโรงครูทั่วไปและโนราโรงครูวัดท่าคุระ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สนองตอบ ความเชื่อ ความต้องการ และการแก้ปัญหาความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโนราและเจ้าแม่อยู่หัว ดังจะได้กล่าวในบทต่อไป

บทที่ 4

พิธีกรรมในการรำโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ

จากการศึกษาเรื่องโนราโรงครูวัดท่าคุระ พบว่าพิธีกรรมในการรำโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระมีขนบนิยม และรูปแบบการจัดพิธีกรรมทั้งที่มีส่วนใกล้เคียงหรือเป็นแบบแผนเดียวกันกับการรำโนราโรงครูโดยทั่วไป และมีขนบนิยมและรูปแบบการจัดพิธีกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งจะได้นำมากล่าวดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ
2. จุดมุ่งหมายของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ
3. ชนิดของโนราโรงครูวัดท่าคุระ
4. องค์ประกอบในการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ
5. ขั้นตอนของพิธีกรรมการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ

1. ความเป็นมาของโนราโรงครูวัดท่าคุระ

โนราโรงครูเป็นการแสดงเพื่อประกอบพิธีเชิญครูหรือเชิญบรรพบุรุษของโนรามายังโรงพิธีเพื่อรับการเช่นสังเวย เพื่อรับของแก้บน และเพื่อครอบ-เทริดหรือผูกผ้าแก่ผู้แสดงโนรารุ่นใหม่ (ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์.2523 : 112) หรือโนราโรงครูเป็นการแสดงโนราเพื่อเชิญวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นโนรา ซึ่งเรียกว่าตายายโนรา หรือ "ตาหลวง" มาเข้าทรงลูกหลานที่เป็นคนทรง เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เพื่อความมีสวัสดิมงคลแก่ชีวิตครอบครัวหรือเพื่อแก้บนตามที่ได้บนบานไว้ (สว่าง สุวรรณโร.2529 : 1822) นอกจากนี้โนรายังมีพิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ทำพิธีกรรมเช่นเดียวกับโนราโรงครูคือ พิธีแต่งพอกหรือผูกผ้าใหญ่ซึ่ง "เป็นพิธีไหว้ครูครอบเทริดให้กับโนราที่ได้ฝึกหัดใหม่ และรำได้เป็นอย่างดีแล้ว ซึ่งภาษากลางเรียกว่า ครอบ" (ภิญโญ จิตต์ธรรม.2529 : 1359) ส่วนการรำโนราโรงครูจะมีมาแต่เมื่อใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด สันนิษฐานกันว่าคงจะมีมาพร้อม

กับการเกิดของโนราในภาคใต้เช่นเดียวกับการไหว้ครูของศิลปะ การละเล่นและการแสดงอื่น ๆ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ(2507 : 60 - 61) ทรงนิพนธ์เรื่องประเพณีละครโนราชาตรีไว้ในตำนานละครอิเหนาตอนหนึ่งว่า

> การฝึกหัดละครโนราชาตรี เมื่อหัดรำเพลงครูได้แล้วครูจึงสอนให้ท่องบทเพราะละครโนราชาตรียังใช้ร้องกลอนสด(เหมือนอย่างเล่นเพลงหรือลิเก) ไม่มีหนังสือบทอย่างละครในกรุงเทพฯ แล้วสอนให้ร้องและรำทำบทไปจนพอทำได้ ผู้เป็นครูหัด จึงพาไปให้ครูใหญ่ครอบ เรียกว่า "เข้าครู" อันลักษณะครอบละครโนราชาตรีนั้นจะนิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์ฉันเช้าด้วยหรือไม่แล้วแต่ใจไม่จำเป็น การที่ทำพิธี ครูใหญ่เอาเทริดแขวนไว้ที่กลางโรงพิธี ตรงใต้เทริดนั้นตั้งขันสาครลายสิบสองนักษัตรคว่ำและปูหนังเสือไว้บนก้นขันลักษณะที่จะครอบครูใหญ่ให้เด็กขึ้นไปนั่งบนก้นขัน แล้วปลดเอาเทริดลงมาครอบศีรษะให้แล้วให้เด็กลุกขึ้นรำเพลงครูเข้ากับปี่พาทย์จนจบเพลง แล้วเอาเทริดกลับไปแขวนไว้อย่างเดิม ทำอย่างนั้นทีละคนไปจนหมดตัวผู้ที่จะเป็นละครก็เป็นเสร็จพิธีครอบ ส่วนตัวจำอวดนั้นเป็นแต่ครูเอาหน้ากากใส่ให้แทนครอบด้วยเทริดไม่ต้องรำเพราะตัวจำอวดมักเกิดแต่พวกปี่พาทย์หรือลูกคู่ที่ชอบเล่นเป็นจำอวด เคยเห็นเล่นละครชินเข้าก็เลยเป็นตัวละครไปไม่ได้หัดรำมาแต่เดิม

ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนรากล่าวถึงที่มาของการรำโนราโรงครูว่า เมื่อนางนวลทองสำลีถูกเนรเทศโดยการลอยแพ และแพไปติดอยู่ที่เกาะกะชังนั้น นางได้ไปอาศัยอยู่กับตายายชื่งเทพยดาเนรมิตให้ลงมาช่วยเหลือนาง คือ ตา-พราหมณ์ยายจันทร์ส่วนนางนวลทองสำลีก็ได้ช่วยตายายด้วยการปั่นฝ้ายทอผ้าเป็นการตอบแทนคุณ ครั้นพระยาสายฟ้าฟาดทรงนำทหารไปรับนางนวลทองสำลีกลับบ้านเมือง นางจึงได้รำโนราเพื่อถวายเทวดาและบูชาตายายทั้งสอง เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อตายายที่ได้ให้การช่วยเหลือนาง การรำโนราถวายเทวดาและบูชาตายาย

ของนางนวลทองสำลีในครั้งนี้ ถือว่าเป็นการรำโนราโรงครูครั้งแรกของโนราแล้ว ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (กลอด เมืองหนู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 18/1 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2532) เมื่อพิจารณาถึงตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ ตำนานเจ้าแม่อยู่หัวในกระแสที่ 1 เห็นว่าเป็นเรื่องเดียวกันตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้ว ในเรื่องประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ การถูกลอยแพของนางนวลทองสำลีและตายาย-พราหมณ์จันทร์ได้เป็นผู้อุปการะเช่นเดียวกับเจ้าแม่อยู่หัวและพระกุมารน้อยที่ถูกพระ-สวามีกษัตริย์แห่งเมืองหนึ่งเนรเทศโดยการลอยแพไป เนื่องจากมเหสีคือเจ้าแม่อยู่-หัวหมกมุ่นอยู่กับการรำโนรา ครั้นพระสวามีคลายพิโรธแล้วจึงได้ออกไปรับเจ้าแม่-อยู่หัวและพระกุมารกลับบ้านเมืองจากบ้านพราหมณ์จันทร์ ด้วยเหตุนี้ตายายพราหมณ์-จันทร์จึงได้จัดพิธีส่งเสด็จขึ้นในวันพุธแรกข้างแรมเดือน 6 ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระพุทธมนต์ประสาทพร และจัดโนรารำถวายด้วย ในโอกาสที่ต้องจากตา-ยายพราหมณ์จันทร์เจ้าแม่อยู่หัวจึงได้มอบพระพุทธรูปทองคำซึ่งต่อมาเรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" ไว้เป็นที่ระลึกแก่ตายายทั้งสอง แม้จะไม่มีเจ้าแม่อยู่หัวอยู่ที่นั่นแล้ว เมื่อถึงวันพุธข้างแรมเดือน 6 ตายายก็ได้จัดพิธีถวายเจ้าแม่อยู่หัวเช่นเดียวกันจนกลายเป็นประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ในวันพุธแรกข้างแรมเดือน 6 ของทุกปีชาวบ้านท่าท่าคุระและผู้เลื่อมใสศรัทธาจากที่ต่าง ๆ จะมาจัดงานร่วมกันโดยเฉพาะการรำโนราแก้บน และร่วมสรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว ชาวบ้านเรียกงานนี้ว่า "งานตายายย่าน"มาจนทุกวันนี้และอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของประวัติและความเป็นมาของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระดังกล่าวแล้ว

2. <u>จุดมุ่งหมายของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ</u>

โนราโรงครูมีจุดมุ่งหมายในการจัดที่สำคัญ 3 ประการคือ

2.1 เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนรา ด้วยเหตุที่โนรา

เป็นศิลปินมีครู ดังนั้นผู้แสดงโนราก็ดี ลูกหลานตายายโนราก็ดีจึงถือเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องมีการไหว้ครูและแสดงกตเวทิตาคุณต่อครูของตนอยู่เสมอ การไหว้ครูและแสดงกตเวทิตาคุณเช่นนี้ก็ทำโดยการรำโรงครูหรือเข้าโรงครูนั่นเอง

2.2 เพื่อทำพิธีแก้บนหรือ "แก้เหมฺรย" และทำพิธีอื่น ๆ เช่น เหยียบเสน ตัดจุก ตัดผมผีช่อ ต่ออายุและดวงชะตา ผูกผ้าปล่อย เป็นต้น นอกเหนือจากธรรมเนียมการไหว้ครูแล้ว ศิลปินโนราและชาวบ้านภาคใต้ยังเห็นว่าครูโนราของตนที่ล่วงลับไปแล้วเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเหตุเภทภัยแก่ตน ครอบครัว และญาติมิตร ก็มักจะบนบานขอความช่วยเหลือต่อบรรพบุรุษเหล่านั้น บางครั้งอาจจะบนให้ประสบโชคดี ซึ่งเมื่อสำเร็จสมประสงค์แล้วก็จำเป็นต้องแก้บนในพิธีการรำโนราโรงครู นอกจากนี้โนราโรงครูยังประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวบ้าน เช่น ตัดจุก เหยียบเสน ดังที่กล่าวแล้ว

2.3 เพื่อครอบเทริด ธรรมเนียมนิยมอย่างหนึ่งของศิลปินไทย ก็คือการครอบมือแก่ศิลปินใหม่ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมอันเป็นมิ่งมงคลยิ่งของชีวิตศิลปิน สำหรับศิลปินโนราในภาคใต้ก็ประพฤติปฏิบัติในทำนองเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า "พิธีครอบเทริด" หรือ "พิธีผูกผ้าใหญ่" หรือ "พิธีแต่งพอก" "พิธีแต่งพอกหรือผูกผ้าใหญ่ เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของโนรา ทำพิธีเช่นเดียวกับพิธีโนราเข้าโรงครูหรือโนราลงครู แต่โรงครูไม่ต้องมีพิธีทางศาสนา และพิธีโนราลงครูจะมีการเชิญวิญญาณบรรพบุรุษโนรามาเข้าทรงด้วย" (ภิญโญ จิตต์ธรรม. 2529 : 1359)

สำหรับโนราโรงครูวัดท่าคุระ นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายบางส่วนเช่นเดียวกับการรำโนราโรงครูดังที่กล่าวแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายเฉพาะตามที่สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 671) กล่าวไว้ว่าโนราโรงครูวัดท่าคุระหรือประเพณีงานตายายย่าน มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อ "เจ้าแม่อยู่หัว" (ซึ่งเป็นพระ-

พระพุทธรูปทองคำ ปางสมาธิ หน้าตักกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร สูงประมาณ 2.5 เซนติเมตร ซึ่งตามตำนาน ว่าหล่อขึ้นที่วัดท่าคุระตรงกับวันพุธแรกของเดือน 6 ข้างแรมเมื่อประมาณ 300 ปีมาแล้ว และประดิษฐานอยู่ ณ วัดนี้ตราบจนทุกวันนี้) ที่ว่าเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีแทนคำว่าสมโภชก็เพราะชาวบ้านเชื่ออย่างแรงกล้าว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" ให้คุณแก่ตนนานาประการ จึงมักบนบานและวันนั้นจะเป็นวันทำพิธีแก้บนเป็นสำคัญ

2. เพื่อให้บรรดาบุตรหลานของชาวบ้านท่าคุระที่ไปตั้งรกรากณที่อื่น ได้กลับมาชุมนุมพร้อมกันและร่วมทำบุญอุทิศกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตน ซึ่งเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่าเป็นการ "ชุมชาติ" หรือ "ชุมญาติ"

3. เพื่อให้ผู้เคยใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านท่าคุระทั้งมวลตลอดจนญาติมิตรได้ร่วมกันจรรโลงศาสนาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีการรำโนราโรงครู

3. <u>ชนิดของโนราโรงครูวัดท่าคุระ</u>

โนราโรงครูโดยทั่วไปมี 2 ชนิด คือ โรงครูใหญ่กับโรงครูเล็ก

3.1 โรงครูใหญ่ หมายถึง การรำโนราโรงครูเต็มรูป ปกติการรำโนราโรงครูใหญ่ทำกัน 3 วันจึงจบพิธี เริ่มรำตั้งแต่วันพุธไปสิ้นสุดในวันศุกร์ และจะต้องทำกันเป็นประจำเช่น ทุกปี ทุกสามปี ทุกห้าปี แล้วแต่จะกำหนดการรำเช่นนี้จำเป็นต้องใช้เวลาเตรียมการนาน ต้องใช้ทุนทรัพย์ค่อนข้างสูง ตั้งแต่การปลูกสร้างโรงการติดต่อคณะโนรา การเตรียมเครื่องเซ่นไหว้และการเตรียมอาหารเพื่อจัดเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน เป็นต้น

3.2 โรงครูเล็ก หมายถึง การรำโรงครูอย่างย่นย่อ ใช้เวลารำเพียง 1 คืนกับ 1วันเท่านั้นปกติจะเข้าโรงรำในเย็นวันพุธไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี การรำโรงครูเล็กมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการรำโรงครูใหญ่ แต่ไม่อาจทำพิธีให้ใหญ่โตเท่ากับการรำโรงครูใหญ่ได้เพราะมีปัญหาเรื่องเวลา ความไม่พร้อม

ในด้านอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อถึงวาระที่ต้องทำการบูชาครูหมอโนราหรือตายายโนราตามที่ได้ตกลงไว้ เช่น ถึงวาระ 3 ปี 5 ปี จึงได้ทำพิธีบูชาอย่างย่นย่อเสียก่อนสักครั้งหนึ่ง เพื่อมิให้ผิดสัญญาต่อครูหมอโนราหรือตายายโนรา การทำพิธีอย่างย่นย่อเช่นนี้เรียกว่า "การรำโรงครูเล็ก" หรือ "การค้ำครู"[1] การค้ำครูมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อยืนยันว่าตนเองเป็นเชื้อสายโนรา โดยทั่วไปการค้ำครูก็เพื่อไม่ให้ตัวเองถูกลงโทษจากครูหมอโนราหรือตายายโนรา แม้ว่าผู้ทำพิธีนี้จะไม่รำโนราแล้วก็ตามแต่หากเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากโนราก็ถือว่ายังมีครูอยู่ จำเป็นต้องมาร่วมพิธีนี้เพื่อเป็นการบูชาครูหรือค้ำครู ดังที่ ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ (2523 : 113) กล่าวว่า

> ในระหว่างการรำโรงครูเล็ก จะมีการเชิญครูหรือตายายโนรามาเข้าทรง ระหว่างเข้าทรงอยู่ก็จะต้องบอกกล่าวขอผัดผ่อนหรือยืดเวลาการรำโรงครูใหญ่ออกไปให้นานขึ้น เท่าที่ตนจะเห็นว่าสะดวกและคล่องตัวเป็นที่สุด เช่น อาจจะต้องขอยืดเวลาลงครูจากเดิมไปเป็น 7 ปีต่อครั้ง หรือ 9 ปีต่อครั้ง เป็นต้น หากครูหรือตายายโนราไม่ขัดข้อง การรำโรงครูใหญ่ในครั้งต่อไปก็จะกระทำในวาระใหม่ตามที่ตกลงกันแต่ถ้าหากครูหรือตายายโนราเห็นว่าเป็นช่วงยาวนานเกินไป ก็อาจจะต่อรองโดยขอให้มีการทำพิธีบูชาครูอย่างย่นย่อหรือสังเขปเสียสักครั้ง ในตอนกึ่งกลางช่วง เช่นขอตกลงว่าจะรำโรงครูใหญ่ทุก 10 ปี ครูหรือตายายโนราก็อาจขอให้มีการบูชาครูอย่างย่น

---

[1]ค้ำครู หมายถึงค้ำประกัน หรือประกาศยืนยันว่าตนเองเป็นผู้มีเชื้อสายโนราและยังไม่ลืมเคารพนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนรา

หรือสังเขปในปีที่ 5 เสียสักครั้งหนึ่งก่อน การรำอย่างย่นย่อหรือสังเขปในปีที่ 5 นี้เรียกว่าการรำโรงครูเล็ก หรือการค้ำครู ครั้นถึงปีที่ 10 ตามที่ได้ตกลง จึงจะทำพิธีรำโรงครูใหญ่ต่อไป

อนึ่งการรำโรงครูเล็กหรือการค้ำครูเป็นพิธีกรรมอย่างย่นย่อ ถือกันว่ามีความขลังหรือศักดิ์สิทธิ์น้อยกว่าการรำโรงครูใหญ่ ดังนั้นการแก้บน และการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่จึงไม่นิยมทำในพิธีโรงครูเล็ก แต่จะทำพิธีในโรงครูใหญ่ดังกล่าวแล้ว(น้อม คงเกลี้ยง ผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2532)

จากการศึกษาพบว่าการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระเป็นชนิด "โรงครูเล็ก" ทั้งนี้เป็นการรำโรงครูอย่างย่นย่อไม่รำเต็มรูปแบบอย่างโรงครูใหญ่เพราะโนราโรงครูวัดท่าคุระ จะเข้าโรงครูในเย็นวันพุธแล้วออกโรงในตอนกลางคืนของวันพฤหัสบดี ใช้เวลารำเพียง 1 คืน กับ 1 วันเท่านั้น จุดมุ่งหมายสำคัญก็เพื่อรำถวายเจ้าแม่อยู่หัวและทำพิธีแก้บนให้กับชาวบ้านที่มาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวเพียงแต่รำโรงครูเป็นประจำทุกปีต่างจากโนราโรงครูเล็กโดยทั่วไปอยู่บ้าง กล่าวคือการรำโรงครูเล็กมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการรำโรงครูใหญ่ แต่ไม่อาจทำพิธีให้ใหญ่โตเท่ากับการรำโรงครูใหญ่ได้ เพราะมีปัญหาเรื่องเวลา ความไม่พร้อมในด้านอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อถึงวาระที่ต้องทำการบูชาครูหมอโนราหรือตายายโนราตามที่ได้ตกลงไว้ เช่นถึงวาระ 3 ปี 5 ปี จึงทำพิธีบูชาอย่างย่นย่อเสียก่อนสักครั้งหนึ่ง เพื่อมิให้ผิดสัญญาต่อครูหมอโนราหรือตายายโนรา การทำพิธีอย่างย่นย่อเช่นนี้เรียกว่า "การรำโรงครูเล็ก" หรือ "การค้ำครู" หรือ "โรงแก้บนค้ำครู" การค้ำครูมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อยืนยันว่าตนเองเป็นเชื้อสายโนรา โดยทั่วไปการค้ำครูก็เพื่อไม่ให้ตัวเองถูกลงโทษจากครูหมอโนราหรือตายายโนรา แม้ว่าผู้ทำพิธีนี้จะไม่รำโนราแล้วก็ตามแต่หากเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากโนราก็ถือว่ายังมีครูอยู่ จำเป็นต้องมาร่วมพิธีนี้เพื่อเป็นการบูชาครูหรือค้ำครูและประกาศยืนยันต่อครูหมอโนราหรือตายายโนราว่าตนยังเคารพนับถือและจะปฏิบัติตาม

ความต้องการของครูหมอโนราหรือตายายโนรา ในการนับถือและการรำโนราโรงครู

4. องค์ประกอบในการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ

โนราโรงครูวัดท่าคุระ มีองค์ประกอบในการรำโนราโรงครูที่สำคัญ ๆดังต่อไปนี้

4.1 โนราใหญ่ คือหัวหน้าคณะหรือนายโรงโนราหรือโนราที่ได้ผ่านพิธีการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ ตามพิธีกรรมและความเชื่อของโนรามาแล้วบางแห่งจะเรียกโนราใหญ่ว่า "ครูหมอโนรา" โนราใหญ่เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในการรำโรงครูเป็นผู้รำคล้องหงส์ รำแทงเข้ ทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ แก้บน ผูกผ้าปล่อย ฯลฯ เป็นผู้ควบคุมดูแลความเรียบร้อยของโรงครู ขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรม ความถูกต้องของเครื่องบูชาประกอบพิธี การให้จังหวะดนตรี คอยควบคุมคนทรงวิญญาณครูหมอโนราหรือตายายโนราต่าง ๆ ที่มาเข้าทรงด้วยคาถาอาคมหรือของขลังอื่น ๆ ป้องกันไม่ให้เกิดการเข้าทรงแบบแทรกซ้อนหรือมีวิญญาณร้ายอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ครูหมอโนราหรือตายายโนราเข้ามาในโรงครู ได้รวมทั้งมิให้สิ่งเหนือธรรมชาติอื่น ๆ เข้ามาขัดขวางพิธีหรือทำร้ายได้ โนราใหญ่ถือเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในพิธีทุกคนจะต้องให้ความเคารพและเชื่อฟัง แม้แต่ครูหมอโนราหรือตายายโนราต่าง ๆ ที่มาเข้าทรงก็ต้องให้ความเคารพเชื่อฟังในขณะทำพิธี โนราใหญ่กับวิญญาณครูหมอโนราหรือตายายโนราจะเป็นเสมือนที่ปรึกษา คอยช่วยเหลือดูแลร่วมกันจนจบพิธี

4.2 คณะโนรา คณะโนราที่มาประกอบพิธีรำโนราโรงครู อาจจะเป็นคณะของโนราใหญ่เองหรือเป็นโนราจากหลาย ๆ คณะรวมทั้งลูกคู่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประกอบพิธีมาร่วมกัน เพราะนอกจากการทำพิธีโรงครูแล้วจะมีการรำทั่วไปหรือการจับบทต่าง ๆ มาแสดงให้ผู้ที่มาร่วมพิธีได้ชมด้วย คณะโนราจึงมีประมาณ 15 - 20 คน ในเมื่อถือว่าการรำโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมที่ขลังและศักดิ์สิทธิ์มักจะมีการคัดเลือกโนราและลูกคู่ที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์ในการรำโนราโรงครูมาแล้ว มาร่วมพิธีเพื่อป้องกันการผิดพลาด และขจัดปัญหา

อุปสรรคอื่น ๆ ที่จะทำให้เสียพิธี และยังเชื่อกันต่อไปว่าการจับบทรำต่าง ๆ ในพิธีกรรม เช่น การรำคล้องหงส์ การรำแทงเข้ ฯลฯ นอกจากโนราใหญ่แล้วก็จะต้องมีตัวประกอบอื่น ๆ หากโนราที่เป็นตัวประกอบไม่เคยผ่านโรงครูหรือมีคาถาอาคมป้องกันตัว ในขณะที่รำก็อาจจะเกิดอาการต่าง ๆ แก่ตนเองได้ เช่น เป็นลมหมดสติ เกิดอาการผิดปกติทางจิตหรืออาจเสียสติได้ เรียกอาการเช่นนี้ว่า "ถูกครูหมอทับ" จะต้องได้รับการแก้ไขด้วยคาถาอาคม หรือการประพรมน้ำพระพุทธมนต์จึงจะหายเป็นปกติได้

4.3 คนทรงหรือร่างทรง คือคนที่เป็นร่างทรงของครูหมอโนราหรือตายายโนราในการเข้าโรงครู มักจะเป็นคนทรงหรือร่างทรงประจำของครูหมอโนราหรือตายายโนราองค์นั้น ๆ หรืออาจจจะเป็นผู้มีเชื้อสายโนราหรือลูกหลานตายายโนราซึ่งได้กล่าวมาแล้วในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโนรา

4.4 ระยะเวลาและวันทำพิธีระยะเวลาที่นิยมประกอบพิธีโนราโรงครู "ก็คือฤดูแล้ง ซึ่งเป็นช่วงที่เก็บเกี่ยวเสร็จเรียบร้อย ในแถบจังหวัดตรัง มักทำในราวเดือนยี่ถึงเดือนสาม แถบจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา มักทำในเดือนหกถึงเดือนเก้าโดยไม่จำกัดวันขึ้นวันแรม" (ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. 2523 : 114) ส่วนโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จะจัดในวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 ทุกปี และเริ่มพิธีหรือเข้าโรงครูวันแรกในวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 ไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี เกี่ยวกับวันประกอบพิธีรำโรงครู หากวันใดตรงกับวันพระก็จะหยุดทำพิธีและเลื่อนไปทำในอีกวันหนึ่งทั้งนี้เพราะชาวบ้านเชื่อว่าวันพระตายายโนรา จะไม่มาเข้าโรงครูเพราะติดงานบุญของตนอยู่หรือต้องรักษาศีลไม่อาจปลีกตัวมาได้ จึงต้องงดทำพิธีเข้าโรงครูและโรงครูจะทำวันอื่น ๆ ก็ได้แต่ต้องแรกเข้าโรงครูในวันพุธไว้ก่อน เช่น แรกเข้าโรงครูวันพุธแล้วไปทำพิธีในวันเสาร์ เป็นต้น

4.5 โรงพิธีหรือโรงครู โรงสำหรับใช้ประกอบพิธีโนราโรงครูทั้งโรงครูใหญ่และโรงครูเล็กมีลักษณะคล้ายกับโรงโนรารุ่นเก่า คือสร้างโรง

เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 9 ศอก ยาว 11 ศอก มีเสา 8 เสา ไม่ยกพื้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน เสาตอนหน้าและหลังมีตอนละ 3 เสา ส่วนตอนกลางมี 2 เสา ไม่มีเสากลาง หน้าโรงหันไปทางทิศเหนือหรือใต้ เรียกว่า "ลอยหวัน" ไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือตะวันตก เพราะเป็นการ "ขวางหวัน" ตามความเชื่อของโนราว่าเป็นอัปมงคล เพราะเท่ากับเป็นการขัดขวางความเจริญหรือความมีชื่อเสียง โรงครูใหญ่วัดท่าแคนั้นหันหน้าโรงไปทางทิศใต้เพื่อหันหน้าเข้าหาศาลาชุน-ศรัทธา สร้างด้วยไม้ไผ่สีสุกเพื่อเป็นการเอาเคล็ดว่ามีความสุขสงบ หลังคาทำเป็นรูปหน้าจั่วมุงด้วยจาก ตรงกลางจั่วครอบด้วยกระแชง ถ้าไม่มีกระแชงก็ใช้ใบเตยมาแทนได้ การที่ต้องครอบกระแชงบนหลังคาจั่วนัยว่าเพื่อเป็นที่ระลึกถึงเมื่อครั้งที่นาง-นวลทองสำลีถูกลอยแพไปในทะเล ก็ได้อาศัยกระแชงเป็นเครื่องมุงแพเพื่อกันแดดมาโดยตลอดและชาวบ้านตำบลท่าแคยังเชื่อว่าโรงพิธียังมีผีนางโอกะแชงดูแลรักษา จึงต้องมีกระแชงเป็นสัญลักษณ์เอาไว้ด้วย ด้านหลังของโรงพิธีเป็นเพิงที่พักของคณะ-โนรา ส่วนที่ต่อออกไปนี้ให้ถือเป็นเสาพิเศษไม่นับรวมกับเสาในโรงซึ่งมีอยู่ 8 เสา ด้านขวาหรือด้านซ้ายของโรงคาดเป็นร้านสูงจากพื้น เพื่อเป็นที่วางเครื่องบูชา เครื่องสังเวย วางเทริด วางหน้าพราน และเครื่องแต่งตัวโนรา เรียกว่า "ศาล" หรือ "พาไล" โดยใช้ไม้ไผ่คาดผูกกับเสาโรงยื่นออกไปรับกับไม้ชายคาที่ต่อยื่นลงมา ศาลหรือพาไลนี้มีความสูงประมาณระดับสายตา พื้นโรงปูด้วย "สาดคล้า" (เสื่อสานด้วยคล้า) แล้วปูทับด้วยเสื่อกระจูด วางหมอนปูผ้าขาวทับ เรียกว่า "สาดหมอน" บนหมอนวางไม้แตระและไม้กระดานหรือเชิงเทียนติดเทียนเรียกว่า "เทียนครู"หรือ "เทียนกาศครู" โรงครูอาจตกแต่งประดับประดาด้วยผ้า กระดาษสี ธงราย ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ พระพุทธรูปบูชา เช่นเดียวกับการประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ แต่สำหรับโรงพิธีหรือโรงครูวัดท่าคุระนั้น ภายหลังได้สร้างโรงอย่างถาวรโดยมีรูปแบบและโครงสร้างเช่นเดียวกับโรงครูในอดีต เพียงแต่มีการยกพื้นและมุงหลังคาด้วยกระเบื้องเท่านั้น

แผนผังโรงพิธีโนราโรงครูวัดท่าคุระ

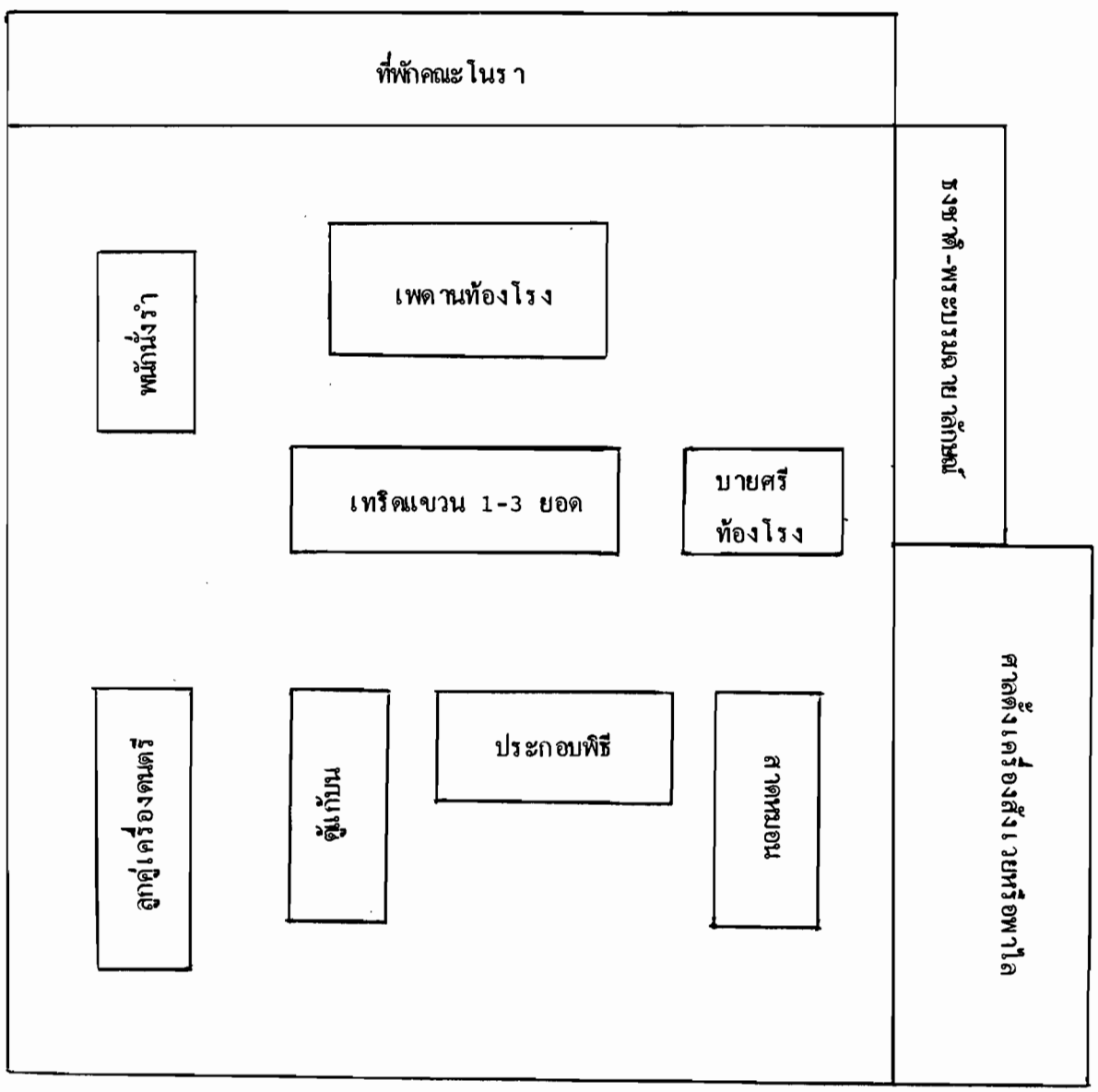

ด้านหน้าโรง

4.6 อุปกรณ์ในการประกอบพิธี อุปกรณ์ที่จะประกอบพิธีสำหรับโนราโรงครูวัดท่าคุระ ได้แก่ ผ้าเพดานบนศาลหรือพาไล ผ้าเพดานใหญ่ในโรงพิธี ที่วางเทริด (ทำด้วยหยวกกล้วยเสียบไม้ไผ่) เสื่อ หมอน เครื่องเชี่ยนพิธี หม้อน้ำมนต์ ไม้หวาย มีดหมอที่ตั้งเทียนใหญ่ในพิธี บายศรีเล็กหรือบายศรีปากชามตั้งบนศาลหรือพาไล บายศรีใหญ่หรือบายศรีท้องโรงเพื่อตั้งในโรงพิธี ดอกไม้ ธูปเทียน หอกแทงจระเข้ ใบชิงหรือกระแชง ขันลงหิน หน้าพรานชายหญิง เทริด ย่าม ธนู เชือกคล้องหงส์ เครื่องแต่งตัวโนรา หญ้าคา หญ้าครุน ใบเฉียงพร้า ใบหมากผู้-เงินเหรียญ รวงข้าว มีดโกน หินลับมีด พระขรรค์ หนังเสือ หนังหมี เป็นต้น

4.7 เครื่องบูชาประกอบพิธี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

4.7.1 เครื่องบูชาสำหรับถวายครูหมอโนราหรือตายายโนราบนศาลหรือพาไล ประกอบด้วย หมาก 9 คำ เทียน 9 เล่ม เครื่อง-เชี่ยน 1 สำรับ กล้วย 3 หวี อ้อย 3 ท่อน ขนมในพิธีวันสารทเดือน 10 หรือวัน-ชิงเปรต ได้แก่ พอง ลา ขนมบ้า ขนมเมซ่า ขนมเทียน 3 สำรับ ข้าวสารพร้อมหมากพลูเทียนจัดลงในภาชนะที่เรียกว่ากระสอบนั่งหรือ "สอบราด" 3 สำรับ มะ-พร้าว 3 ลูก เครื่องคาวหวานหรือที่ 12 จำนวน 12 สำรับหรือ 12 ชนิด เสื่อ 1 ผืน หมอน 1 ใบ ผ้าขาว 1 ผืน ผ้านุ่งห่มชาย 1 ชุด ผ้านุ่งห่มหญิง 1 ชุด บายศรี-ปากชาม 1 ปาก หน้าพรานแล้วแต่จำนวน แต่ต้องมีหน้าพรานชายและหน้าพรานหญิง ซึ่งเรียกว่า "หัวอีทาสี" อย่างละหน้าเป็นอย่างน้อย โดยวางหน้าพรานหญิงไว้ทาง-ซ้าย หน้าพรานชายไว้ทางขวา นอกจากนี้ก็มีเทริด แล้วแต่จะใช้จำนวนเท่าไร เช่น 7 ยอด 9 ยอด ปกติจำนวนเทริดต้องจัดหามาตามจำนวนปีที่เว้นจากการทำพิธี เช่น ช่วง 7 ปี จึงทำพิธีโรงครูครั้งหนึ่ง ก็ต้องจัดหาเทริดมาวางไว้บนศาลหรือพาไล 7 ยอด ในกรณีที่ไม่อาจหาเทริดได้ครบถ้วน ก็อาจใช้ใบเตยมาทำเทริดจำลองแล้วใช้ทองคำเปลวมาปิดไว้ก็ได้แล้วนำไปวางไว้ที่ศาลหรือพาไลส่วนที่เพดานของศาลหรือ

พาไลจะต้องใช้ผ้าขาวสี่เหลี่ยมจัตุรัส 1 ผืน ผูกด้วยด้ายขาวทั้ง 4 มุมแล้วชิงเข้ากับหลังคาโรงบริเวณศาลหรือพาไลเพื่อทำเป็น "เพดาน" ของที่บูชาภายในเพดาน ใส่หมากพลู ธูปเทียน และดอกไม้ไว้ บนศาลหรือพาไลจะต้องมีการตั้งราดหรือค่ากำนลครู ด้วยเงินเหรียญ 3 บาท หรือ 12 บาท สำหรับอาหารคาวหวานหรือที่ 12 จะต้องปักเทียนเอาไว้ให้ครบทุกสำรับ เพื่อเชื้อเชิญให้ครูหมอโนราหรือตายายโนรามารับเครื่องเช่นสังเวยและต้องเปลี่ยนทุกวัน

4.7.2 เครื่องบูชาที่ท้องโรง คณะโนราที่ประกอบพิธีรำโนราโรงครูจะต้องเป็นผู้จัดหาเครื่องบูชา โดยนำมาไว้ที่พื้นกลางโรง ก่อนจะวางลงต้องปูเสื่อซึ่งทำด้วยกะพ้อหรือคล้าให้เต็มพื้นโรง มีข้อแม้ในการปูว่าผืนกลางโรงจะต้องวางอยู่บนผืนอื่น ๆ และเชื่อกันว่าจะปัดกวาดหรือสะบัดฝุ่นหรือผงใด ๆ ไม่ได้จนกว่าจะเสร็จพิธี นอกจากจะมีเสื่อกะพ้อหรือเสื่อคล้าปูแล้ว จะต้องหาเสื่อ-กระจูด ผ้าขาว หมอน มาอย่างละ 1 เอาหมอนวางบนเสื่อแล้วเอาผ้าขาวปูทับบนหมอนอีกทีหนึ่ง หลังจากนั้นจึงเอาธูปเทียน 9 ชุด ติดไม้เป็นแพวางไว้บนหมอนเพื่อให้โนราใหญ่หรือที่เรียกว่า "ครูหมอ" ทำพิธีเชิญครูหมอโนราหรือตายายโนรามาเข้าทรงที่เพดานโรงพิธีจะต้องมีผ้าขาวสี่เหลี่ยมจัตุรัสผืนหนึ่งมาผูกไว้ เพื่อทำเป็นเพดานโรงเช่นเดียวกับเพดานที่บูชาบนศาลหรือพาไลภายในผ้าเพดานนี้ให้ใส่ หมาก พลู ธูปเทียนและดอกไม้ไว้เช่นเดียวกันเครื่องบูชาที่ท้องโรงต่อไปคือบายศรีท้องโรงขนาด 3 - 12 ชั้น บายศรีกี่ชั้นขึ้นอยู่กับจำนวนเทริดที่วางไว้บนศาลหรือพาไล ถ้ามีเทริด 12 ยอด บายศรีก็ทำ 12 ชั้นด้วย จำนวน 1 ต้น แต่โนราโรงครูทั่วไปมักทำบายศรีแค่ 3 ชั้น และมีเทริด 3 ยอด อีกอย่างหนึ่งคือ สายสิญจน์สำหรับใช้ทำพิธีเชิญครูหากเป็นโนราโรงครูทั่วไปสายสิญจน์จะต้องต่อมาจากเพดานหิ้งบูชาครู-หมอโนราหรือตายายโนราบนบ้านเจ้าภาพไปยังเพดานท้องโรง เพดานบนศาลหรือพาไลแล้วจึงรวมมาใส่ไว้ที่เพดานเชิญครู

4.8 เครื่องดนตรีและลูกคู่ มีเช่นเดียวกับการรำโนราทั่วไป

แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการประกอบพิธีโนราโรงครูคือแตระหรือแกระเพราะเชื่อว่าแตระหรือแกระเป็นดนตรีสวรรค์ ดนตรีมีทับ 1 คู่ เป็นตัวคุมจังหวะและเดินทำนองกลอง 1 ใบ สำหรับเสริมจังหวะทับ ปี่นอก 1 เลา สำหรับสร้างบรรยากาศให้สอดคล้องกับทำนองลีลาการร่ำ โหม่ง 1 คู่ สำหรับประกอบจังหวะและประกอบเสียงร้องกลอนให้ไพเราะ ฉิ่ง 1 คู่ สำหรับเสริมและเน้นจังหวะของทับ และแตระหรือแกระกี่คู่ก็ได้ สำหรับประกอบจังหวะเช่นเดียวกัน แตระหรือแกระนี้ยังใช้เป็นหลักในการร้องกลอนเป็นทำนองเฉพาะคือ "เพลงร่ายแตระ" ส่วนลูกคู่ก็มีเท่ากับจำนวนดนตรีที่กล่าวแล้ว

4.9 เครื่องแต่งตัวและอุปกรณ์เบ็ดเตล็ด มีเช่นเดียวกับการร่ำโนราทั่วไป เพราะนอกจากโนราใหญ่จะต้องแต่งตัวโนราในการประกอบพิธีกรรมแล้ว โนราคนอื่น ๆ ที่ออกร่ำและเป็นผู้ช่วยเหลือโนราใหญ่ คนทรงครูหมอโนราหรือตายายโนราบางคนก็แต่งตัวโนราด้วย เช่น แม่ศรีมาลา แม่นวลทองสำลี เป็นต้นเครื่องแต่งตัวโนรา ประกอบด้วยสิ่งสำคัญต่อไปนี้

4.9.1 เทริดเป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือโนราใหญ่ ทำเป็นรูปมงกุฎอย่างเตี้ย มีกรอบหน้า มีด้ายมงคลประกอบปัจจุบันโนราทั้งผู้ชายและผู้หญิงนิยมสวมเทริด

4.9.2 เครื่องลูกปัด ร้อยด้วยลูกปัดสีเป็นลวดลายต่าง ๆ ประกอบด้วย บ่า ปิ้งคอ พานอก บางถิ่นเรียกว่า "พานโครง" หรือ "รอบอก" "เครื่องลูกปัดดังกล่าวนี้ใช้เหมือนกันทั้งตัวยืนเครื่องและตัวนาง (ร่ำ) แต่มีช่วงหนึ่งที่คณะชาตรีในมณฑลนครศรีธรรมราชใช้อินทรธนู ชับทรวง (ทับทรวง) ปีกเหน่ง แทนเครื่องลูกปัดสำหรับตัวยืนเครื่อง" (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2529 : 1807)

4.9.3 ปีกนกแอ่น หรือปีกเหน่ง ทำด้วยแผ่นเงินใช้สวมติดกับสังวาลย์ที่ระดับเหนือสะเอว คล้ายตาบทิศของละคร

4.9.4 ชับทรวงหรือทับทรวง หรือตาบ ทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายขนมเปียกปูนสลักลวดลายสำหรับสวมห้อยไว้ตรงทรวงอก

4.9.5 ปีกหรือหางหงส์ ทำด้วยเขาควายคล้ายปีกนก 1 คู่ ติดพู่เหนือปลายปีกและใช้ลูกปัดร้อยทั้ง 2 ข้าง สำหรับสวมคาดทับผ้านุ่งตรงระดับสะเอว ปล่อยปลายปีกยื่นไปด้านหลังคล้ายหางกินรี

4.9.6 ผ้านุ่ง เป็นผ้ายาวสี่เหลี่ยมผืนผ้า นุ่งทับชายแล้วรั้งไปเหน็บไว้ข้างหลัง ปล่อยปลายชายให้ห้อยลงเช่นเดียวกับหางกระเบน แต่โนราจะรั้งผ้าสูงและรัดรูปแน่นกว่านุ่งโจงกระเบน

4.9.7 หน้าเพลาหรือสนับเพลา สำหรับสวมแล้วนุ่งผ้าทับปลายขาทำเป็นลวดลาย หรือใช้ลูกปัดร้อยทับเพื่อความสวยงาม

4.9.8 หน้าผ้า ลักษณะเดียวกับชายไหว หรือทำเป็นผ้า 3 แถบคล้ายชายไหวแล้วล้อมด้วยชายแครง

4.9.9 ผ้าห้อย หรือผ้าสีต่าง ๆ ที่คาดห้อยคล้ายกับชายแครง

4.9.10 กำไลต้นแขนและปลายแขน เป็นกำไลสวมต้นแขน เพื่อขบรัดกล้ามเนื้อให้ดูทะมัดทะแมง และเพิ่มความสง่างามยิ่งขึ้น

4.9.11 กำไลสวมมือและเท้าทำด้วยทองเหลือง สำหรับสวมมือและเท้าข้างละหลาย ๆ วงซ้อนกันเมื่อเวลาปรับเปลี่ยนท่าจะได้มีเสียงดังเป็นจังหวะเร้าใจยิ่งขึ้น

4.9.12 เล็บ เป็นเครื่องสวมนิ้วมือทั้ง 2 มือ ข้างละ 4 นิ้ว ยกเว้นหัวแม่มือให้ดูโค้งงามคล้ายเล็บกินนร กินรี ทำด้วยทองเหลืองหรือเงิน

4.9.13 หน้าพราน เป็นหน้ากากสำหรับตัวพรานซึ่งเป็นตัวตลก ใช้ไม้แกะเป็นรูปใบหน้า ไม่มีส่วนที่เป็นคาง ทำจมูกยื่นยาว และงุ้มเล็กน้อย เจาะรูตรงส่วนที่เป็นตาดำให้ผู้สวมมองเห็น ทาสีแดงทั้งหมด ส่วนฟันซึ่งมีเฉพาะฟันบนทำด้วยโลหะสีขาว หรือทาสีขาว ส่วนบนต่อจากหน้าผากใช้ขนเป็ดหรือขนห่าน-

สีขาวติดทาบไว้ต่างผมหงอก

4.9.14 หน้าทาสี เป็นหน้ากากของตัวตลกหญิง ทำเป็นหน้าผู้หญิง นิยมทาสีขาวหรือสีเนื้อ

ส่วนอุปกรณ์เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เช่น ชุม ไม้หวาย ศร หม้อน้ำมนต์ หอกพระขรรค์ เป็นต้น

4.10 ผู้เข้าร่วมประกอบพิธีโนราโรงครู ประกอบด้วย โนราใหญ่หรือครูหมอโนรา คณะโนรา คนทรงครูหมอโนรา ลูกคู่ ผู้แก้บน ผู้ที่ต้องการครอบเทริด ผูกผ้าปล่อย รำสอดเครื่อง รำสอดกำไล ตัดจุก เหยียบเสน ตัดผมผีช่อต่ออายุหรือดวงชะตา ผู้มีเชื้อสายโนราหรือลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป

4.11 บทประกอบท่ารำและบทร้อง ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู มีบทประกอบท่ารำและบทร้องแตกต่างกันออกไปบ้างตามชนิดของโนราโรงครู ซึ่งประกอบด้วยบทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.11.1 บทประกอบท่ารำ หมายถึง บทร้องกลอนของโนราที่มีท่ารำประกอบและใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครู ได้แก่

4.11.1.1 บทครูสอน มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

ครูเอยครูสอน	เสด็องกรต่องำ
ครูสอนให้ผูกผ้า	สอนข้าใหทรงกำไล
สอนให้ครอบเทริดน้อย	แล้วจับสร้อยพวงมาลัย
สอนให้ทรงกำไล	สอดใส่ซ้ายใส่ขวา
ครูให้เสด็องเย็องข้างซ้าย	ตีค่าได้ห้าพารา
ครูให้เสด็องเย็องข้างขวา	ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง
ตีนถีบพนัก	ส่วนมือชักเอาแสงทอง
หาไหนจะได้เสมือนน้อง	ทำนองพระเทวดา

4.11.1.2 บทสอนรำ มีบทร้องประกอบท่ารำ ดังนี้

สอนเอยสอนรำ	ครูข้าให้รำเทียมบ่า
ปลดปลงลงมา	ครูข้าให้รำเทียมพก
วาดไว้ปลายอก	ยกให้เป็นแพนผาหลา
ยกขึ้นสูงเสมอหน้า	เรียกช่อระย้าพวงดอกไม้
ปลดปลงลงมาใต้	ครูให้ข้ารำโคมเวียน
รำท่ากนกรูปวาด	วาดไว้ให้เหมือนรูปเขียน
รำท่ากนกโคมเวียน	รำท่ากะเชียนปาดตาล
ตัวฉันนี้เสวยนุช	พระพุทธเจ้าห้ามมาร
ตัวฉันนั้นงคราญ	พระรามจะข้ามสมุทร
ยกขึ้นสูงสุด	รำท่าพระยาครุฑร่อนมา
ครุฑเฉี่ยวนาคได้	ร่อนกลับไปในเวหา
ทำท่าหนุมาน	เหาะทะยานไปเผาลงกา
รำท่าเทวา	สารถีขี่ม้าชักรถ
ท่านางมัทรี	จรลีหว่างเขาวงกต
รำท่าพระดาบส	ลีลาจะเข้าอาศรม
ท่านี้เอวกลม	เรียกพระนารายณ์น้าวศร
ฉันนี้บวร	พระรามเธอวางศรไป

4.11.1.3 บทประถม มีบทร้องประกอบท่ารำ ดังนี้

ตั้งต้นให้เป็นประถม	ถัดมาพระพรหมสี่หน้า
รำท่าสอดสร้อย	ห้อยเป็นพวงมาลา
เวโหนโยนช้า	ให้น้องนอน

รำท่าผาหลา	ชัดลงมาเพียงไหล่
พิสมัยร่วมเรียง	เข้ามาเคียงหมอน
รำเป็นท่าต่างกัน	หันให้เป็นมอน
มรคาแขกเต้า	บินเข้ารัง
รำท่ากระต่ายชมจันทร์	พระจันทร์เข้ามาทรงกลด
รำท่าพระรถโยนสาร	มารกลับหลัง
รำท่าชูชาย	นาดกรายเข้าวัง
แล้วมานั่งหมอบเฝ้า	เจ้านครินทร์
รำท่าขี้หนอนร่อนรำ	แล้วเข้ามาเปรียบท่า
รำท่าพระรามรามา	ท้าวน้าวศิลป์
ท่าฝูงมัจฉาสาคร	ค่อยล่องมาในวาริน
หลงใหลไปสิ้น	งามโสภา
รำท่าโตเล่นหาง	ท่ากวางโยนตัว
รำยั่วเอาแป้ง	มาผัดหน้า
รำท่าหงส์ทอง	ลอยล่องว่ายน้ำมา
รำท่าเหราเล่นน้ำ	สาราญนัก
รำท่าโตเล่นหาง	ท่ากวางเดินดง
รำท่าพระสุริยวงศ์	ผู้ทรงศักดิ์
รำท่าช้างสารหว่านหญ้า	ดูน่ารัก
รำท่าพระลักษณ์แผลงศร	จรลี
รำท่าขี้หนอนฟ้อนฝูง	ยูงฟ้อนหาง

ขัดจางหยาง[1]ให้นางรำ ทั้งสองศรี
ชัดขึ้นให้เป็นวง มานั่งลงให้ได้ที่
สีชอสามสาย ย้ายเพลงรำ
รำท่ากระบี่ตีท่า จีนมาสาวไส้
รำท่าชะนีร่ายไม้ อยู่เฉื่อยฉ่ำ
เมขลาล่อแก้ว แล้วชักล่านำ
ตามเพลงรำแต่ก่อน ครูสอนมา

4.11.1.4 บทไชชาย[2] มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

ท่าเป็นรูปปราจิต เพื่อนเข้าไปหยิบหยิบเอายามไถ[3]
ไชเอ๋ยไชชาย มือหนึ่งจูงควายหัวบ่าแบกไถ
ควายนี้หมูก[4]หนัก มาเราค่อยชักค่อยไป
หวันเที่ยง[5]ขึ้นมาไรไร ต่อใด[6]จะรู้รู้ไปถึงนา

---

[1] ขัดจางหยาง หมายถึงการวางเสาสามเสาให้ปลายขัดกัน แบบเดียวกับรวมไม้พลองของลูกเสือ

[2] ไชชาย หมายถึง กะทาชาย เป็นคำสรรพนามแทนชื่อชายหนุ่ม

[3] ยามไถ หมายถึง คันไถ หรือส่วนของคันไถที่ใช้จับเวลาไถนา ชาวภาคใต้เรียกว่า "หางยาม"

[4] หมูก คือจมูก

[5] หวันเที่ยง หมายถึงเวลาเที่ยงวัน

[6] ต่อใด หมายถึงเมื่อไร

หยิบแอกมาครอบคอควาย
นางเมียอยู่ข้างหลัง
ทำไว้ถ้าพ่ออ้ายหมา[2]
สืน[3]บ้อง[4]น้อยน้อย
หุงแกงเสร็จแล้ว
นังลงบัดใจ[6]
ยายนวลทองประศรี
หยิบหัด[8]มาบดฝ้าย
นางนวลทองประศรี
แม่พดของแกส่งเสียง
หยิบไม้เอาเข้ามาม้วน
ลำเอวของน้องออร้อ[9]

ส่วนหวันมันชายชายไปฉายป่า
หยิบเอาอ้ายโต้[1]เข้ามาทำปลา
กลับมาแต่นาพ่ออ้ายหมาดีใจ
ยอดสร้อยสืนบ้องใหญ่ใหญ่
นางเดินคลาดแคล้วเข้าไปหาไน[5]
ยื่นตีนเข้าในเข้าไนปั่นฝ้าย
หยิบลูกหุมรี[7]เข้ามาตั้งไว้
บดได้แต่พอแต่เพียง
นั่งดีดหุมรีแต่เช้าจนเที่ยง
เสียงเหอมันดังดังเหมือนสีซอ
แม่หน้านวลหยิบผ้ามาห่อ
แลลำคอของน้องกลมกลม

---

[1]อ้ายโต้ คือมีดอีโต้

[2]พ่ออ้ายหมา หมายถึงพ่อของลูกหรือสามี ชาวภาคใต้มักเรียกลูกผู้ชายเพื่อแสดงความรักว่า "อ้ายหมา"

[3]สืน คือตัด

[4]บ้อง หมายถึงการตัดเป็นท่อน ๆ

[5]ไน คือเครื่องสำหรับกรอฝ้ายหรือไหมเข้าหลอด

[6]บัดใจ หมายถึงทันทีทันใด

[7]หุมรี คือสำลี,ฝ้าย

[8]หัด หมายถึงเครื่องมือบดหรือปั่นฝ้าย

[9]อ้อร้อ หมายถึงกะริกกะรี้ หลุกหลิก ผู้หญิงที่ไม่รักนวลสงวนตัวชอบแสดงตัวออกนอกหน้า จะถูกต่อว่าหรือเปรียบเปรยว่าอ้อร้อ

นางเมียบุญปลูก นางยกลูกขึ้นให้กินนม
ฉันนี้และต้นกลม[1] ชมลูกแล้วแม่ตั้งเอาไว้
ทอยติหนึ้งทอยติ้งหมาหนอ ใครมาขอขอแม่ไม่ให้
แม่หวงเจ้าเอาไว้ หวงไว้ให้จีนมาใหม่

4.11.1.5 บทฟ้าลั่น มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

ฟ้าเอยฟ้าลั่น มันลั่นขึ้นมาเครื้นเครื้น[2]
สงสารสาวน้อยคิ้วเหิน สาวเพลินตามผัวโนรา
โนราเขายกเครื่องไป หัวใจของน้องเหมือนจะบ้า
สาวเพลินตามผัวโนรา เป็นบ้าวังเวงใจเอ๋ย
ฟ้าเอยฟ้าลั่น มันลั่นขึ้นมาผางผาง
เอามือเท้าคาง เอาหลังมาพิงกับตอไม้
สาวพรหมจารี คราวนี้จะได้กับพ่อหม้าย
เอาหลังมาพิงกับตอไม้ ร้องไห้ด้วยฟ้าลั่นเอ๋ย
ฟ้าเอยฟ้าลั่น มันลั่นขึ้นมาครึกครื้น
แผ่นดินแผ่นฟ้าสะอื้น เขาเรียกว่ายานาคมันแปรตัว
นี่นางได้ยินเสียงฟ้า นางชักเอาผ้าเข้ามาคลุมหัว
สังเวชแก่ตัว ร้องไห้ตามฟ้าลั่นเอ๋ย

4.11.1.6 บทพลายงามตามโขลง มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

เที่ยงแล้วเพิ่งได้มาลงโรง พลายงามตามโขลงแล้วก็มาเข้าซอง[3]
กลิ้งเกลือกเสือกสนค่ารนร้อง เปลี่ยวเปล่าเศร้าหมองเป็นหนักหนา

---

[1]ต้นกลม เป็นคำเปรียบเทียบความน่ารัก รูปร่างหน้าตาที่สวยงาม

[2]เครื้นเครื้น คือครืนครืน

[3]ซอง คือซองตู หรือคอกขนาดเล็กเพื่อกักกันสัตว์

เทียม[1]ตาหมอเฒ่าจับได้มา อาลัยในคาออกไม่ได้
เอาเชือกกริงชิงแข็งแย่งเอาไว้ เสดื้องตัวไม่ได้ก็หาไม่มี
เชือกตริงริงคอไว้พอดี ใครจะมาปรานีก็หามีไม่
แรกอยู่ดงดอนนอนสบาย งวงเจ้าหักกิ่งไม้เข้ามารองนอน
กลิ้งขอนไม้มาไว้ข้าง ยกพระเศียรขึ้นวางเกยต่างหมอน
ยามเที่ยงยามสายเจ้าพลายร้อน ตื่นนอนไปสรงพระคงคา
ชักชวนนางพังร้อยชั่งพี่ ไปสรงน้ำนทีด้วยพี่หรา[2]
หวันเย็น[3]สักหน่อยค่อยกลับมา เดินลัดตัดป่าแล้วมายังลาน
เอางวงมาเกี่ยวเข้าเป็นวง เป็นเกลียวเป็นวงน่าสงสาร
แต่ก่อนแสนสุขทุกวันวาร ชมสุรางค์นงคราญสำราญใจ
ในป่าจะเป็นหญ้ากก ที่นอนจะรกเป็นป่าไส[4]
ที่นอนแมงมุมชักใย ขัดใจพี่แล้วน้องหนา

4.11.1.7 บทแสงทอง หรือบทแสงทองสวรรค์ มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

เจ้าแสงทองสวรรค์เอย ฉายฉัน[5]ขึ้นมาเวลาเช้า
พี่ชายชักผ้าม่านขาว กั้นเจ้าแสงทองสวรรค์เอย
เจ้าแสงทองสวรรค์เอย ฉายฉันขึ้นมาเวลาเที่ยง

---

[1] เทียม คือตั้งแต่

[2] พี่หรา คือพี่หนา

[3] หวันเย็น คือตอนเย็นหรือตกเย็น

[4] ป่าไส หมายถึงป่าโปร่งที่มีต้นไม้เล็ก ๆ

[5] ฉายฉัน คือส่องแสง

พี่ชายซักผ้าม่านเหวี่ยง กั้นเจ้าแสงทองสวรรค์เอย
เจ้าแสงทองสวรรค์เอย ฉายฉันขึ้นมาเวลาค่ำ
พี่ชายซักผ้าม่านดำ กั้นเจ้าแสงทองสวรรค์เอย

4.11.1.8 บทนางนกจอก มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

นางนกจอกบินออกชายคา ทำปีกวาวาว่าจะข้ามสาคร
นกไปไม่ได้เพราะขนยังอ่อน บินข้ามสาครเท่านี้น้องหนา
นางนกจอกบินออกชายคา ทำปีกวาวาว่าจะข้ามสมุทรไทย
นกไปไม่ได้เพราะนกฟักไข่ บินข้ามสมุทรไทยเท่านี้น้องหนา
นางนกจอกบินออกชายคา ทำปีกวาวาว่าจะข้ามทะเลวน
นกไปไม่ได้เพราะนกผลัด[1]ขน บินข้ามทะเลวนเท่านี้น้องหนา

4.11.1.9 บทยางแดง หรือบทยาแร้งกินควาย มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

เสียเอยเสียที มาวันนี้พี่มาเสียท่า
เสียทีแล้วนายเพื่อนอา[2] อุปมาเหมือนม้าเสียเช่น[3]
แต่ไหร[4]น้องเหอแต่ก่อน ไชยานคร[5]ไม่หอน[6]ได้เล่น

---

[1]ผลัด คือเปลี่ยนหรือผลัดเปลี่ยน

[2]เพื่อนอา หมายถึงเพื่อนรัก

[3]เสียเช่น หมายถึงพิการ

[4]แต่ไหร หมายถึงแต่ก่อนมา

[5]ไชยานคร หมายถึงอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช

[6]ไม่หอน คือไม่เคย

อุปมาเหมือนม้าเสียเช่น
ไม้หมากหลุมพอ
ต่อด้วยไม้ไม้ทองหลาง
ไม้ยางไม้ยางแดงเอย
หลุบหลุบล่อล่อ
ไม้ยางแดงเอย
ทำปีกขวายขวาย[5]
ไม้ยางแดงเอย
บินหลบบินหลีก
เล่าเรื่องยางแดง
พี่ชายมาทำนาหล้า[8]
ดำนาลงปูมันกัด

สำเภาทองน้องเหออัปปาง
ต่อด้วยไม้หมากดาน[1]ยาง
ยังเล่า[2]ไม้ยางไม้ยางแดงเอย
ยังมีแต่แร้ง[3]แต่แร้งล่อคอ[4]
ล่อคอปลายยางปลายยางแดงเอย
ยังมีแต่แต่แร้งกินควาย
กินควายปลายยางปลายยางแดงเอย
ยังมีแต่แร้งแต่แร้งตากปีก[6]
ตากปีกปลายยางแดงเอย
ปีนี้ข้าวแพงเราไม่ได้ค่า[7]
มันตายด้วยม้าน[9]คารวง
พอข้าวมันลัด[10]น้ำเหอมันท่วม

---

[1]ดาน คือกระดาน

[2]ยังเล่า คือยังมีอีก

[3]แร้ง คือนกแร้ง

[4]ล่อคอ หมายถึงโผล่หัวออกมา

[5]ปีกขวายขวาย หมายถึงกระพือปีก

[6]ตากปีก คือกางปีกออกผึ่งแดด

[7]ไม่ได้ค่า หมายถึงไม่มีราคา

[8]นาหล้า หมายถึงนาที่ทำช้ากว่าฤดูกาล

[9]ตายม้าน หมายถึงต้นข้าวที่แห้งตายในขณะที่กำลังจะออก

[10]ข้าวมันลัด หมายถึงข้าวกำลังแตกหน่อ

ตายด้วยม้านคารวง ควายเหอมันล่วงเข้ากิน
พี่ชายออกไปแลนา น้ำตามันไหลลงริ่นริ่น
ควายเหอมันล่วงเข้ากิน มันสิ้นเสียแล้วน้องหนา

4.11.1.10 บทกาน้ำ หรือบทนกเป็ดกาน้ำ มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

โน่นอะไรมันดำดำ เรียกว่ากาน้ำกาน้ำไล่ปลา
หักเงี่ยงแล้วค่อยโยนมา เร็วยิ่งกว่ายิ่งกว่ามือคน
ไชชายเพื่อนแลไปเห็น ค่อยเอามาเรียนมาเรียนเล่นกล
ฉวยได้[1]หอกโกลาหล เอามาโยนซ้ายโยนซ้ายรับขวา
พระพุทธเจ้าท่านท้าวมองเห็น ท่านจึงร้องจึงร้องถามมา
อ้ายไชชายอ้ายไชชายเอย เหวยอ้ายไชชายอา
ความรู้ของมึงนี้หนา มึงได้เรียนมาเรียนมาจากใด
เอานกเข้ามาเป็นครู นึกให้อดสูอดสูหัวใจ
ไชชายทูลสนองไป ว่าข้าได้รู้ได้รู้มาเอง
ไชชายเพื่อนแสนกลับกลอก ฉวยได้หอกโยนเล่นเป็นเพลง
โยนเองแล้วรับเอง หอกเหอมันแทงแทงตัวตาย
นี้แหละบุญของคุณครู ลบหลู่ท่านเสียเสียไม่ง่าย
หอกเหอมันแทงเอาตัวตาย ไชชายมาลบลบบุญคุณครู
โอ้น่าอนิจจา อุปมาเหมือนตัวของกู
ไชชายมาลบบุญคุณครู ไม่เป็นยศเป็นแสง
หมากกับพลูน้องนั้นเล่า หาไม่[2]ปูนปูนไม่แดง

---

[1] ฉวยได้ คือจับได้

[2] หาไม่ คือไม่มี

ไม่เป็นยศไม่เป็นแสง
กำเนิดที่เกิดปูน
ช้าตะพ่อท่านอย่าดูเบา
ตัดว่า[2]ยามเย็น
เรือชายพายมา
สับหัวเรือให้มันเต้น
รักน้องเจ้าทองบรรจง
ล่มลงที่ตรงนี้
ปลาอะไรเรียกว่าปลาโลมา
ใครเลยจะช่วยพี่กู้
หน้าโกรธหน้าขึ้ง
งามเหมือนเม็ดงาเดียว
นานแล้วมิได้พบ
นานแล้วมิได้ทา
นานแล้วมิได้ผัด
เรียกแป้งกุลาลูกอ่อน

ช้าตะ[1]พ่อท่านอย่าดูเบา
มันเกิดช้างในในภูเขา
ชักแต่สำเภาสำเภาล่องมา
เราเล่นแต่เรือแต่เรือใบผ้า
มันฟันแต่น้ำแต่น้ำผุยผง
เรือที่แล่นแล่นพายลง
บำหรง[3]หัวเรือหัวเรือจงดี
ใครเลยจะช่วยช่วยพี่กู้
มันผุดขึ้นมาวาววู
พี่สู้แต่ลมลมตาเดียว
น้ำผึ้งมารดรดในข้าวเหนียว
เหนียวเหอมันพองพองเหมือนตาปลา
เรียกว่าแป้งอบแป้งอบชาวนา
เรียกแป้งกุลากุลาลูกอ่อน
นานแล้วมิได้ร่อน[4]
ยังเล่าสาครสาครแม่หนา[5]

---

[1]ช้าตะ หมายถึงช้าก่อน, ฟังก่อน

[2]ตัดว่า หมายถึงผ่านเรื่องไป, ยกเรื่องใหม่

[3]บำหรง คือบำรุง

[4]ร่อน เป็นวิธีการขั้นหนึ่งในการทำแป้งลูก

[5]ตั้งแต่บท "ตัดว่ายามเย็น ไปจนถึงยังเล่าสาครสาครแม่หนา" โนราบางคณะเรียกว่า "บทแล่นเรือใบผ้า"

4.11.1.11 บทขี้หนอน หรือบทกินนร มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัส[1]ถึงโสดา
ท่านท้าวเที่ยวไปในราวป่า กลับมาอาศัยในคีรี
กล่าวถึงเจ้ากินหรา[2] รูปโฉมโสภางามมีศรี
นางเคยเป็นคู่กับภูมี ชื่อว่านารีเจ้าขี้หนอน
นางเคยร่วมรักกับพระบาท นางเคยเสวยราชเมืองนคร
ชื่อว่านารีเจ้าขี้หนอน สมสู่ด้วยองค์พระราชา
พอถึงสุม[3]เดือนหก นางไม่ได้ร่อนลงมา
ฝนแล้งพระราชา เชิญพวกบริวารร่อนลงไป
สอดปีกสอดหาง ร่อนเล่นตามทางกลางเวหาใน
ตีวงร่อนลงไป ในฝั่งแม่น้ำพระคงคา

4.11.1.12 บทฝนตกข้างเหนือ มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

ฝนตกข้างเหนือ[4] โตน[5]มันตกลงฉาฉา
แทงท่อ[6]ลงมา ถูกเขาพระยากรุงจีน[7]

---

[1] ตรัส หมายถึงตรัสรู้

[2] กินหรา คือกินนร ชาวภาคใต้เรียกว่าขี้หนอน

[3] สุม มาจากมรสุม หมายถึงช่วงฤดูกาล

[4] ข้างเหนือ หมายถึงบริเวณที่สูงอันเป็นต้นน้ำ

[5] โตน หมายถึงน้ำตก

[6] แทงท่อ หมายถึงน้ำที่พุ่งจากข้างบนลงมา

[7] กรุงจีน คือเขาพระยากรุงจีน ในเขตอำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

ฝนตกข้างหัวนอน[1] ทะลายไปถูกประตีน[2]
ถูกเขาพระยากรุงจีน ต่อเชิงด้วยเขายาโฮ้ง[3]
พี่ไม่อาจบ้าไปตามน้อง เหมือนเจ้าพลายทองตามโขลง
พี่ไปไม่ลืมโรง โขลงไปไม่ลืมน้องหนา

4.11.1.13 บทโศกังหรือบทอนิจจัง หรือบทชุนทา มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

โศเอยโศกัง น้ำเอ่ยมันหลั่งลงชายคา
ถบถบ[4]ลงมา ยังค่ำไม่รู้เต็มออม
นิจจาเอ่ยฝูงคน ลางบ้างพีลางบ้างผอม
บ้างทุกข์บ้างตรอม ลางบ้างผอมเหมือนไข้
นิจจาเหอฝูงคน แก่แล้วหล่นเหมือนใบไม้
ลางบ้างตายเจ็บลางบ้างตายไข้ ลางบ้างเมียตายไปก่อนผัว
ทำบุญเอาไว้ไม่รอดตัว ลางบ้างผัวตายไปก่อนเมีย
แก้วแหวนเงินทอง บ้านเรือนสาบสูญเสีย
ผัวตายไปก่อนเมีย ไม่ได้พาอะไรไป
ร้อยไปมันไม่ได้ สิ่งที่ได้ติดตัวไป
มันได้แต่เดิ้น[5]ไฟ เดิ้นไฟกับท่อนไม้
เอามาจ่อตัวให้ไหม้ ข้างในป่าช้าสุสาน
ขั้นหวัน[6]มันไม่รอด แต่เอาคอมาสอดกับบ่วงมาร

---

[1] หัวนอน หมายถึงทิศใต้

[2] ประตีน หมายถึงทิศเหนือ

[3] เขายาโฮ้ง คือเขายาโฮ้ง ในเขตอำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

[4] ถบถบ หมายถึงหยดติ๋ง ๆ

[5] เดิ้น คือ ดุ้น ท่อน

[6] ขั้นหวัน คือขั้นสวรรค์

4.11.1.14 บทพระราม ใช้รำในพิธีโนราโรงครูเพื่อแก้บนตัดเหฺมฺรย มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

บัดเอ๋ยบัดนั้น กล่าวฝ่ายพระรามภูมีฤทธีไกร
บุกบั่นรัญวาพนาลัย แล้วบุกเพนินเดินไปทั้งสามองค์
มาชมนกชมไม้รายเรียงไป เสียงเสนาะเพราะใจฟังใหลหลง
ปริงปรางซางดกมันตกหล่นลง ทั้งมังคุดมุดดง[1]มีอยู่นานา
ยามเมื่อจะเกิดเหตุเภทภัย ทั้งสามเจ้ารีบไปให้ถึงศาลา
รักข้าเหอบัดนั้น นี่เจ้าลักษณ์สายสุดอนุชา
ตรัสห้ามทรงเดชพระเชษฐา ว่าศาลาแห่งนี้น้องประหลาดใจ
ไม่รู้ว่ายักษ์มันชักมา ชบบรรณศาลาให้เราได้อาศัย
มันทำกลลวงล่อให้เราพอใจ ยังเห็นเป็นไหรพี่เณร[2]ข้าเอยเชษฐา
รักข้าเอยพระราม เมื่อฟังความเจ้าลักษณ์กราบทูลมา
เอ็นดูนารีสร้อยสีดา เพราะกัลยาไม่เคยเดินทางไกล
เห็นสนุกสุขศานต์สำราญใจ อรทัยไหว้วอนแก่ผัวขวัญ
จึงออกโอษฐ์โปรดปรานกับฉานหรา[3] เมตตาเถิดหนาพระทรงธรรม์
น้องเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเพียงอาสัญ หยุดพักสักวันที่ศาลา

4.11.1.15 บทขุนแผน ใช้รำในพิธีโนราโรงครูเพื่อแก้บนตัดเหฺมฺรย เช่นเดียวกับบทพระราม มีบทร้องประกอบท่ารำดังนี้

---

[1] มุดดง คือละมุดป่า

[2] พี่เณร คือคำเรียกแทนตัวผู้ชายที่บวชเรียนแล้ว

[3] ฉานหรา คือ ฉันหนา

กล่าวถึงชุนแผนแสนสะท้าน เป็นยอดทหารเอกนั่งเสกพระคาถา
ลงยันต์ปถมังตั้งตัวนะ เสกรูปภควัมไว้สำหรับตัว
แป้งน้ำมันใส่ขันสักนิดหน่อย ทั้งลูกกรูดส้มป่อยเสกสระหัว[1]
บริสุทธิ์ผุดผ่องไม่หมองมัว แต่งตัวเหมือนเทวดา
มากินเครื่องอาน[2]ว่านยา ใส่เสื้อสีฟ้าไว้นอกน่า
มากินว่านยาทาน้ำมัน หอกดาบคมฟันกันทั้งปืน
แหวนไพรอด[3]สอดใส่นิ้วชี้ขวา โผกเช็ดหน้าผ้าเจียด[4]สองผืน
แต่งตัวเสร็จสรรพหยับยืน[5] จับสายฟ้าฟื้นยืนอ่านมนตร์
เรียกพลายกุมารอันหาญกล้า เยียดยัดกันมาโกลาหล
เงยแหงนดูฟ้าหาฤกษ์บน หลีกให้พ้นผีหลวงกาละไทย[6]
เดินตรงลงโรงอ้ายสีหมอก ถอดตรวนออกแล้วเอาบังเหียนใส่
ทำด้วยเงินงามอร่ามไป ทั้งใบโพพู่ห้อยงามพรรณราย
แลดูลู่ล้วนลายกนก สายรัดอกเฝือควั่นกระสันสาย
พานหน้าพานหลังทั้งพานท้าย สองข้างขวาซ้ายลายพื้นแดง
เหยียบโขลนโถนถ่อขึ้นบนหลัง มือรั้งสายคักไปชักแสง
สีหมอกกลับกลอกคะนองแรง ออกจากแขวงบุรีพร้อมผีพราย
กุมารทองน่าหน้าเข้าปาระหง ออกพ้นดงตัดทุ่งจิตมุ่งหมาย

---

[1] สระหัว คือสระผม ในที่นี้หมายถึงประพรมศีรษะ

[2] เครื่องอาน หมายถึงเครื่องกิน เครื่องเซ่น

[3] ไพรอด คือพิรอด หมายถึงแหวนที่ใช้เป็นเครื่องรางของขลัง

[4] ผ้าเจียด คือผ้าประเจียด หมายถึงผ้าที่ใช้เป็นเครื่องรางของขลัง

[5] หยับยืน คือชยับยืน

[6] กาละไทย หมายถึงช่วงเวลาที่ไม่เป็นมงคล คำว่า "ผีหลวงกาละไทย" บางแห่งว่า "ผีหลวงและผีพราย"

ทางล้อทางเกียน[1]เตียนสบาย เหมือนเขาแกล้งเอาทรายมาปรายโปรย
ร่มรื่นเหมือนร่มฉัตร พระพายพัดกลิ่นพยอมหอมระโหย
หอมดอกสุกรมยมโดย ดอกดวงร่วงโรยเหมือนกลิ่นแม่วันทอง
คิดคิดเสียดายนักไม่รักตัว อ้ายขุนช้างเอาเป็นผัวที่มัวหมอง
เหมือนดอกไม้โรยกลิ่นสิ้นละออง เวรกรรมของน้องรักเข้ามาชักจูง
ขุนแผนคร่ำครวญทรหวน[2]หา ขับม้ารีบเดินตามเนินสูง
พอหวันบ่าย[3]ช้าย[4]เย็นเห็นนกยูง ฝูงฟ้อนหางอยู่กลางเตียน[5]
พฤกษาสูงยูงยางสล้างไศล ดูชอุ่มพุ่มไทรใบไม้เขียน
ล่อลิกลอกออกเตียน ดูตะโล่งตลอดเลี่ยนเตียนตะลุย
เหล่าหญ้าคาหญ้าแพรกแตกหน่อ ทั้งกำ[6]กอเราะรายหวายตายปุย
ไก่ฟ้าพาเหมีย[7]เที่ยวเชี่ยคุ้ย ดินฟุ้งจุกจุยกระจายราย
นึกถึงวันทองแม่น้องรัก พี่แค้นนักดังเดือดไม่เหือดหาย
พี่จึงรีบขับม้าจนตาลาย มุ่งหมายข้ามคลองคะนองมา

---

[1] เกียน คือเกวียน

[2] ทรหวน ในที่นี้คือโหยหา คำนึงหา

[3] หวันบ่าย คือตะวันบ่าย

[4] ช้าย หมายถึงเวลาบ่าย

[5] เตียน หมายถึงราบเรียบ

[6] กำ คือระกำ

[7] เหมีย คือตัวเมีย

ข้ามห้วยหัวพาน[1]ตามเฉลียง หวันเหวี่ยง[2]เลี้ยวลัดเข้าชายป่า
หวันบ่ายหน่อยหนึ่งถึงทุ่งนา สุริเยเวลาห้าชั่วโมง
เดี๋ยวหนึ่งถึงบ้านอ้ายขุนช้าง เหย้าเรือนขุนนางช่างโอ่โถง
รั้วเตี้ยทำใหม่มิงใส่โดง[3] โล่งโต้งเกลื้อนแก้มล้วนแขกไทย

บทประกอบท่าร่ำที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมโนราโรงครูที่กล่าวมาแล้ว มีบทที่ใช้ร่วมกันทั้งในพิธีโนราโรงครูวัดท่าคุระ โนราโรงครูใหญ่ และโนราโรงครูเล็กทั่วไป กล่าวคือ บทครูสอนใช้กับโนราโรงครูทุกชนิด บทสอนร่ำ บทประถม บทไชชาย บทฟ้าลั่น บทแสงทอง บทนางนกจอก บทยางแดง บทกาน้ำ บทชี้หนอน บทฝนตกข้างเหนือ บทโศกัง รวมเรียกว่า "เพลงสิบสอง" หรือ "สิบสองเพลง" ใช้เป็นบทประกอบท่าร่ำในโนราโรงครูทุกชนิด ส่วนบางบทที่ไม่ได้นำมากล่าว เช่น บทคล้องหงส์ บทแทงเข้ (จระเข้) บทตั้งเมือง บทสิบสอง (บทพระสุธน - นาง-มโนห์รา - ไกรทอง) จะใช้เฉพาะโนราโรงครูใหญ่ แต่บทตั้งเมืองนั้นหากโรงครูโรงใดมีการตั้งเทริดก็จะต้องมีการร่ำบทตั้งเมืองด้วย ส่วนบทพระราม บทขุนแผน ฯลฯ โนรานิยมใช้เป็นบทประกอบการร่ำแก้บน และตัดเหมรยในโนราโรงครูทั้ง 3 ชนิด กล่าวคือ โนราใหญ่จะเป็นผู้นำในการจับบทหรือดำเนินเรื่องตามบทนั้น ๆ แล้วให้ผู้ที่ต้องการแก้บนทำบทและร้องกลอนตามโนราใหญ่อีกทีหนึ่ง โดยทั่วไปจะดำเนินเรื่องหรือจับบทเพียงสั้น ๆ พอเป็นพิธีก็ถือว่าได้แก้บนแล้ว และในโนราโรงครูวัด-ท่าคุระ โนราโรงครูใหญ่และโนราโรงครูเล็กทั่วไป โนราใหญ่ก็นิยมจับบทพระราม

---

[1]ห้วพาน คือหัวสะพาน

[2]หวันเหวี่ยง หมายถึงตะวันเบี่ยง หรือเลยเวลา

[3]โดง คือเสากระโดง

บทชุนแผน บทใดบทหนึ่งมาดำเนินเรื่องเพื่อเป็นการตัดเหมรยให้แก่เจ้าภาพในตอนสุดท้ายของการรำโนราโรงครู นอกจากบทพระราม บทชุนแผนแล้ว โนราอาจจะใช้บทประกอบท่ารำอื่น ๆ มาดำเนินเรื่องหรือจับบทเพื่อแก้บนและตัดเหมรยก็ได้ เช่น บทจันทอง บทแม่หม้า บทรามสูร บทราหูจับจันทร์ เป็นต้น

4.11.2 บทร้อง หมายถึงบทร้องกลอนของโนราที่ไม่มีท่ารำประกอบและใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครู ได้แก่

4.11.2.1 บทกาศครู ประกอบด้วยบทต่าง ๆ ดังนี้

4.11.2.1.1 บทชานเอ มีบทร้องกลอนดังนี้

รื่นเอยรื่นรื่น จะไหว้นางธรณีผึ่งแผน
เอาหลังมาพิงเป็นแท่น รองตีนมนุษย์ทั้งหลาย
ตีนซ้ายรองหญิง ยังเล่าตีนขวารองชาย
นาคเจ้าฦๅสาย ขายให้โนเนโนไน
ชานมาชาต้อง[1] ทำนองเหมือนวัวชักไถ
เพลงครวญคิดมา ทรหวน[2]หัวใจ
เพลงสาลีไม่ลืมใน พี่ไปไม่ลืมน้องหนา
ลมเอยรวยรวย ยังหอมแต่รสแป้งทา
หอมรสครูข้า ส่งกลิ่นพ่อมาไรไร

---

[1] ชาต้อง คือได้ยินเสียงขับกล่อม ชาหมายถึงขับกล่อม

[2] ทรหวน หมายถึงปั่นป่วน

หอมมาสาแค่[1] ลูกเหลียวไปแล[2]หอมไกล
หอมฟุ้งสุราลัย ไคล[3]เข้าในโรงน้องหนา
ลมว่าวดาหรา[4] พัดโต้ด้วยลมหลาตัน[5]
ลูกก็ชักใบแล่น กลางคืนมาเป็นกลางวัน
ไกลหลิง[6]ไกลฝั่ง เอาเกาะกะชังเป็นเรือน
เพื่อนบ้านนับปี นวลทองสำลีนับเดือน
เอาเกาะกะชังเป็นเรือน เป็นแท่นที่นอนน้องหนา

4.11.2.1.2 บทหน้าแตระ มีบทร้องกลอนดังนี้

แล้วตั้งฤกษ์ตั้งงามส่วนยามมันแคล้ว ดีแล้วชอบยามพระเวลา
ปานี้ได้ฤกษ์จึงเบิกโรง จะบวงสรวงราชครูถ้วนหน้า
พระราชครูของข้า แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น
ลูกยกตีนข้ามแม่เสียไม่รอด[7] จะก้มลงลงลอดก็ไม่พ้น
แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น มารดาศรัทธาอยู่ท่าแค

---

[1] สาแค่ คืออยู่ใกล้ ๆ

[2] ไปแล คือไปดู

[3] ไคล คือครรไล ไป

[4] ดาหรา คือลมเหนือหรือลมอุตตรา

[5] หลาตัน คือลมสลาตัน

[6] หลิง คือตลิ่ง

[7] ไม่รอด คือไม่ไหว ทำไปไม่ได้

ได้แย้มพระโอษฐ์มาโปรดเกล้า
พ่อขุนศรัทธาอยู่ท่าแค
ถ้าพ่อสมัครรักลูกจริง
จะไหว้พ่อเทพสิงหร
สอนมาเป็นเหล่าสอนมาเป็นหลั่น
จับเริ่มเดิมมา
ตาหมื่นเสนท่านเป็นครูพัก
ถัดนั้นแต่สันดาน
จะไหว้ตาหลวงคงคอ
เมื่อพ่อลาท้าวมาเข้าสู่เมือง
พ่อได้สอนศิษย์เอาไว้แทนตัว
สิบนิ้วข้าหรือคือล่าเทียน
ลูกนี้หนอจะขอเป็นดาน
ลูกเปรียบเหมือนเรียวไม้ไผ่
เกศาโลมาและหนังหัว
ลูกรักสิ้นรักสุด
ลูกไหว้ตาคงราชไหว้ตาบัวทอง
มาเป็นคนเฒ่าคนแก่
ถัดแต่พ่อเทพสิงหร
เข้ามาอวยสิงอวยพร
ท่านได้สอนสืบสืบต่อกันมา
ตั้งแต่วันนั้นเล่าแหละหนา
คือพ่อขุนศรัทธาผู้เป็นประธาน
เป็นหลักลักเลง[1]แต่โบราณ
จะไหว้หลวงเสนไปทั้งสองเมือง
ผมหมอไหว้ท้าววิจิตรเรือง
ลือเลื่องความรู้ลูกได้เล่าเรียน
ไม่อยากจะกลัวเรื่องความเพียร
สถิตเสถียรยอไหว้ไป
เพื่อจะทอดสะพานให้พ่อได้ไต่
ถึงจะเอนจะค้อมให้พ่อยุด[2]
จะควั่นจะเฝือเข้ามาเป็นสายหยุด
รักราชครูถ้วนหน้า
ลอยแล้วให้ล่องกันเข้ามา

---

[1] ลักเลง หมายถึงศิลปิน นักแสดง ผู้ชำนาญการในเรื่องนั้น ๆ

[2] ยุด คือ ยึด จับ

ไหว้พ่อตาศรีขวัญกับพ่อตาจันทร์แก้ว
ไหว้ตาราดจะไหว้ตาชา
สอนลูกให้เล่นให้เต้นให้รำ
ศรีมหาพ่อตาลมเฉื่อย
ไหว้ตาหลวงสุดพ่อตาหลวงสอน
หลวงสุดพ่อตาหลวงเสน
พ่อตายแล้วนี่เกิดมา
เล่นไหนรำไหนพ่อทองทรามปลอด
ไหว้พระยาพ่อตาโถมน้ำ
ลูกไหว้พระยาสายฟ้าฟาด
พระยามือเหล็กพระยามือไฟ
ตรงนี้ลูกชายได้แทนมา
ลูกไหว้ผมตรงและทรงคอ
จะไหว้หลวงคงไหว้หลวงนาย
หลวงคงกระหยาปราจิต
แต่พ่อรู้แล้วว่าเรือพ่อหนัก
เรือพ่อล่มลงบัดเดียว
ถ้าพ่อตายเจ็บหรือตายไข้
ในฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ถ้าพ่อไปตายฝายบก
ถ้าพ่อมาตายฝายเล[3]

ลูกแผ้ว[1] แต่โรงเอาไว้ท่า
ศรีมหาพ่อตาลมเฉื่อย
แต่ยังค่ำไม่รู้จักเหนื่อย
เรือนทองของพ่อมีแต่ปัญญา
จะหลับจะนอนไม่เต็มตา
หลวงคงวังเวนครูของข้า
ชื่อว่าพระยาโถมน้ำ
ลูกไม่หาญ[2] ลอดไม่หาญข้าม
โฉมงามพระยาไหว้ตาลุยไฟ
ลงโรงจะร้องประกาศไป
ไหว้ใยตาหลวงควงคอ
ชื่อจันทร์กระยาผมหมอ
ผมหมอหลวงคงปราจิต
ใจคอพ่อร้ายชิ่งความคิด
พ่อผิดด้วยความคำเดียว
แกล้งชักเข้าไปขวางแม่น้ำเชี่ยว
ในฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ลูกรักจะได้ไปถามข่าว
ชีวิตของพ่อม้วยมรณา
ได้เป็นเหยื่อนกเหยื่อกา
ต้องเป็นเหยื่อจระเข้เหรา

---

[1] แผ้ว หมายถึงเตรียมเอาไว้ จัดเอาไว้

[2] ไม่หาญ คือไม่กล้า ไม่บังอาจ

[3] เล คือทะเล

พ่อตาข้างฝ่ายเหนือ ให้น้ำเน่าน้ำเหงื่อไหลลงมา
น้ำเน่าลูกไว้ลายจันทน์ น้ำมันลูกชายลายแป้งทา
โดก[1]แข้งหรือโดกขา ลูกยาจะได้ทำไม้กลัดผม
เที่ยงเที่ยงและสายสาย ลูกรักจะได้คลายออกชม
ทำไม้กลัดผม ชมต่างพ่อร้อยชั่งแก้ว
พ่อร้อยชั่งแก้ว สองแถวพ่อร้อยชั่งอา
ถ้าพ่อร้อยชั่งรักข้า พ่ออย่าตัดรักเสียให้ม้วย
ถ้าพ่อตัดลูกเหมือนตัดตาล แต่พ่ออย่าราน[2]หลานเหมือนรานกล้วย
ตัดรักเสียให้ม้วย เอ็นดูด้วยช่วยรำมโนราห์

4.11.2.1.3 บทรายแตระ มีบทร้องกลอนดังนี้

ลูกกาศราชครูเท่านั้นแล้ว ให้คลอดแคล้วกับเพลงคาถา
ไหว้บริถิว[3] ราชา ภูมิมาหาลาภหาชัย
ลูกไหว้แม่โภควดี[4] ธรณีเนื้อเย็นได้เป็นใหญ่
ภูมิมาหาลาภหาชัย ยอดใยอย่าท้วงอย่าทัก
ปากคนทักดีปากผีทักไข้ ลูกยกมือไหว้สากลัว[5]หนัก
เจ้าที่ไม่ท้วงตาหลวงไม่ทัก ลูกรักมารำมโนราห์
ในตอนคืนค่ำลูกรำถวาย พระหัตถ์เบื้องซ้ายเบื้องขวา
พระราชครูของข้า ปานี้มาแล้วถึงแล้ว

---

[1] โดก คือกระดูก

[2] ราน คือตัด โค่น

[3] บริถิว คือปฐพี

[4] โภควดีคือแม่ไพสพ หรือโพสพ

[5] สากลัว คือเกรงกลัว

อย่าให้ล่าลาบ[1]สาบสูญ
มาแล้วถึงแล้ว
ลงโรงจะไหว้ครูพัก
ลูกหนอยอกร
ไหว้คุณมารดาคือหัวแหวน
ไม่ลืมคุณบิดา
น้ำนมหรือข้าวป้อน
ลูกเงยเห็นฟ้ายังก้มแลดิน
พอลงถึงโรงจะไหว้คุณ
ศรัทธาแย้มศรัทธาราม
ศรัทธาเทพศรัทธาเกลา
พระราชครูของข้า
ฝ่าท้าวมาเถิดมาแหละ
ให้พ่อมาอยู่กันให้พร้อม
ขอที่ตั้งเชี่ยน[3]ตั้งฉัตร
สถานที่ตรงนี้ชาวบ้านเขาแลโองโถง[6]
ขอที่โรงร่าเขาทำให้ข้า

เชิญนั่งเถิดพ่อทูนกระหม่อมแก้ว
ลูกแก้วไหว้คัล[2]วันทนา
ครูได้พิทักษ์รักษา
ไหว้คุณบิดรมารดา
มันหนักแล้วยิ่งกว่าแผ่นฟ้า
หนักแล้วยิ่งกว่าแผ่นดิน
แม่เคี้ยวแม่คายให้ลูกกิน
ไม่ลืมคุณพระมารดา
หารือพ่อขุนศรัทธา
โฉมงามเบิกหน้าบายตา
แต่บรรดาเป็นเหล่ามโนราห์
คืนนี้เชิญมากันให้พร้อม
แต่ราชครูอย่าแวะอย่าอ้อม
ได้มานั่งห้อมล้อมอยู่ซ้ายขวา
ที่ตั้งมัด[4]โรงเบญจา[5]
จึงปลูกเป็นโรงมโนราห์
นางโอกะแชงทั้งหกเสา

---

[1]ล่าลาบ หมายถึงชักช้า โอ้เอ้

[2]ไหว้คัล คือบังคม

[3]เชี่ยน คือเชี่ยนหมาก

[4]มัด คือโรงมัด หรือโรงเครื่องมัด

[5]โรงเบญจา คือโรงทำพิธี หรือโรงรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่

[6]โองโถง คือโอ่โถง

ภัยอันตราย อย่าเข้ามาใกล้โหมเรา
นางโอกะแชงทั้งหกเสา ขอสมา[1]อย่ามีจังไหร[2]
จะไหว้นางธรณีแม่เจ้าข้า หลีกเกล้าเกศาเสียให้ไกล
ลูกเล่นเต้นร่าอยู่บนเหนือแม่ ลูกแหล้จะขออำภัย
ลูกคู่มันบ้วนน้ำลายลางคนคายหมากใส่ แต่ยอดใยอย่าท้วงอย่าทัก
ปากคนทักดีปากผีทักไข้ ลูกยกมือไหว้สากลัวหนัก
เจ้าที่ไม่ท้วงตาหลวงไม่ทัก ยอดรักมาแลแต่ตา
ไหว้ภูมิสถานคือท่านเจ้าที่ ไหว้นางธรณีเมขลา
ไหว้ภูมิตีนครกพระภูมิบันได ถัดไปลูกไหว้ภูมิชายคา
พระภูมิเสาแรกพระภูมิเสาห้อง ถัดแล้วให้ร้องกันเข้ามา
พระภูมิทั้งเก้าที่เฝ้าเคหา มิต[3]กายกายาเป็นนนทรี
แลรูปแลร่างแลดูขบขัน ไม่สูงไม่ต่ำดำเหมือนหมี
ถือบองเง้อง่าท่าท่าจะตี ขบขันหยันดีน่าใคร่ดู
พระกายเพริศพร้อมนวลละม่อมนวลละไม ผมเกรียนเวียนไขว้ปลายคุดคู้
แลรูปแลร่างท่าทางน่าดู ล่ำสันมู่ทู่ดูหมดจด
ขบเขี้ยวเคี้ยวกรามคำรามแหย็งฟัน[4] ปีศาจทั้งนั้นกลัวไปหมด
รูปร่างมู่ทู่แลดูหมดจด ปรากฏอยู่ทั้งเมืองพระพารา
ไหว้นนทรีหญิงอยู่ประตูซ้าย ไหว้นนทรีชายอยู่ประตูขวา
ไหว้ภูมิแม่ไดทั้งเสาห้า นามกรชื่อว่าดิงสาคร
แม่ไปไหนไปเสียมิได้ นงคราญโฉมฉายได้ลูกอ่อน

---

[1]ขอสมา คือขอขมา ขออภัย

[2]จังไหร คือจัญไร เสนียดจัญไร

[3]มิต คือนิมิต

[4]แหย็งฟัน หมายถึงแยกเขี้ยว แสยะ

นามกรชื่อว่าดิงสาคร
ลูกเข้ามาเล่นมาเต้นมารำ
รักษาลูกอ่อนทั้งห้าองค์
ถ้าท่านทำไหรขอให้คล่อง
จะขึ้นจะลงอย่าให้พลัด
คืนนี้ลูกรำมโนราห์
ลูกผิดตรงไหนให้ท่านช่วย
ลูกกาศให้สิ้นให้เสร็จ
ตรงนี้เจ็ดนางมโนห์รา
นางหนึ่งได้ปีกได้หาง
ลูกสาวท้าวอุทุมพร
ตั้งชื่อนางพิณนางพัด
ออกชื่อเจ้าจำได้
น้องเอยอาบน้ำในสระ
น่าสงสารนายพรานทำบ่วงไปคล้อง
พอคล้องได้พานางเดิน
นายพรานพานางมา
แลน่าสมเพชเจ้าร่วมห้อง
รันรุกบุกป่าไม้รังเรียง
นายพรานพานางเดิน
นายพรานชี้คร้าน[1]จะพา
ใครเข้าแค่[2]กาโมกาใบ้[3]

รักษาลูกอ่อนทั้งห้าองค์
ให้ท่านช่วยชูค้ำช่วยบำหรง
เด็กชิ้นเด็กลงอย่าให้พลัด
อย่าได้เที่ยวข้องเที่ยวขัด
ขอให้ท่านเจ้าวัดเขาร่ำรวย
ราชครูของข้ามาอยู่ด้วย
เห็นด้วยราชครูมโนราห์
กาศเจ็ดนวลนางชาวฟ้า
ลูกสาวของท้าวอุทุมพร
งามเหมือนอย่างนางชี้หนอน
ไปต้องบ่วงนายพรานพฤกษา
นางศรีจุรัสพัชดา
นางจันจุหรีศรีจุหรา
ด้วยนางเจ็ดคนพี่น้อง
เอานุชสุดท้องมโนห์รา
ตัดช่องเพนินห้วยเหวผา
รันรุกบุกป่าไม้รังเรียง
ร้อยชั่งนางร้องสุดเสียง
สมเพชกับเจ้าสาวมโนห์รา
ตัดช่องเพนินห้วยเหวผา
มาซ่อนเอาไว้ใต้กาหลง
มนุษย์เข้าใกล้ให้งวยงง

---

[1] ชี้คร้าน หมายถึงชี้เกียจ

[2] เข้าแค่ หมายถึงเข้าใกล้

[3] กาโมกาใบ้ หมายถึงอาการลืมหน้าลืมหลัง งวยงง

ซ่อนไว้ใต้กาหลง พาไปถวายพระสุธนราชา
โนห์ราเนื้ออุ่นบุญเจ้าหนัก ศรีสุธนหวงรักเป็นนักหนา
ท่านไปคล้องช้างที่กลางป่า อยู่ข้างหลังโนราถูกบูชาเพลิง
หันมาสั่งน้องแม่ทองคู่ยาก สั่งให้เปิดจากไว้สามเหลิง[1]
เอานางโนห์ราบูชาเพลิง โฉมฉินโนรีบินหนีไป
โฉมเจ้าโนรีบินหนีแม่ผัว พาตัวไปไม่ถึงซึ่งวังใหญ่
หนทางเจ้าไปเมืองไกรลาส นั้นยากหนักหนาชาวมนุษย์
เขาว่าแดนนรกกับแดนสวรรค์ ทั้งสองแดนนั้นไกลที่สุด
หนทางเจ้าไปเมืองมนุษย์ มียักษ์กับครุฑอยู่คู่กัน
น่าสงสารโนห์รานารี สร้างความดีไม่ถึงซึ่งสวรรค์
หมู่เทพไท้ทั้งสิบหกชั้น ท่านมาอวยมิ่งอวยสิงพร
ท่านอวยพรให้กับลูกเล็กเล็ก อวยให้กับเด็กอ่อนอ่อน
ท่านมาอวยมิ่งสิงพร ให้โรงครูถาวรทุกเวลา

4.11.2.1.4 บทเพลงโทน มีบทร้องกลอนดังนี้

ไม้ดอกทั้งสองทองเก้า ลูกยกเหนือเศียรเกล้าดังดอกปทุมมา
หัตถ์ทั้งสองประคองเศียร นั่งไหว้เวียนมาแต่ซ้ายย้ายหาขวา
ไหว้มุนีนาถพระศาสดา พุทธังธัมมังสังฆาไหว้อาจารย์
ไหว้คุณศีลาพระบารมี เวลาป่าฉะนี้ไหว้พระคุณท่าน
ครุฑยักษ์ปักษามาพยาบาล พร้อมศัตรูหมู่มารขอให้หลบหลีกหนี
ในจักรวาลทั่วแผ่นฟ้าครอบ ไปทั่วทุกชั้นชั้นขอบในรอบพระโลกี
ท้าวเวสสุวรรณเจ้าบัญชี ไหว้ครุฑานาคีไหว้ฤาษีสม[2]

---

[1] สามเหลิง หมายถึงจากมุงหลังคา 3 แถว

[2] ฤาษีสม คือฤาษีที่อาศรม

พระบวชพระเรียนจำเนียรนาถ
ครุทานาคีไหว้ฤาษีสม
ไหว้พระอิศวรพ่อทองเนื้อนิล
ตั้งแผ่นดินเท่าลูกหมากบ้า
พ่อตั้งยานาคเอาไว้ก่อน
ตั้งดินตั้งฟ้าปาชะมัว
เข็ดมอนตั้งไว้เมื่อภายหลัง
พระจันทร์รักษาในตอนค่ำคืน
ตั้งดวงอาทิตย์และดวงพระจันทร์
พ่อมาตั้งสิ้นมาตั้งสุด
พ่อตั้งหญิงคนชายคน
ต่อมาอาทิตย์และดวงพระจันทร์
บทนี้เปลื้องปลดงดไว้
ไหว้พ่อหลวงคงพ่อหลวงดำ
ลูกเล่นเต้นรำแต่คืนค่ำไหน
บรรดาสมภารที่ในใต้หล้า
เห็นลูกเล็กเล็กเด็กอ่อนอ่อน
ไม่เจาะไม่จงเอาท่านองค์ใด
แลต้าสมภารจะของดไว้
ศักดิ์สิทธิ์ศักดิ์ชนในตำบลนี้ในจังหวัดนี้
ศักดิ์สิทธิ์สำคัญและอันยิ่งยวด
ลูกกาศไม่เหลือไม่หล้อง[1]

ไหว้ลายลักษณ์พระบาทองค์พระยายม
ลูกนั่งไหว้บังคมทุกเวลา
ท่านเป็นผู้ตั้งแผ่นดินตั้งแผ่นฟ้า
ตั้งแผ่นฟ้ามันใหญ่เท่าใบบอน
แต่หญ้าเข็ดมอนตั้งไว้เมื่อภายหลัง
พ่อได้ปลูกบัวนาปลูกบัวครั่ง
ได้ตั้งดวงอาทิตย์ดวงพระจันทร์
พระอาทิตย์งามชื่นเดินกลางวัน
สว่างฉันทั่วโลกโลกา
ตั้งพวกมนุษย์ไว้ใต้หล้า
แต่มันเป็นพืชเป็นผลสืบต่อมา
ตั้งปีตั้งเดือนตั้งคืนวันถัดนั้นมา
จะนั่งกราบไหว้สมภารอาจารย์ข้า
ลูกกาศทุกทีร่ำมโนราห์
ให้โฉมงามตามไปช่วยรักษา
ลูกไม่จำเพาะไม่เจาะจงว่าองค์ใด
ผมหนอขอพรนั่งขอชัย
คืนนี้โอยพรชัยส่งให้มา
นั่งกราบไหว้ศักดิ์สิทธิ์ในใต้หล้า
ได้เบิกร้างสร้างที่แต่ก่อนมา
ลูกกราบไหว้ตาทวดไปทุกศาลา
ศักดิ์สิทธิ์กลางท่อง[2]กลางนา

---

[1]หล้อง คือหลงเหลือ

[2]ท่อง คือทุ่งหรือท้องทุ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ตรอกบางตามหว่างเขา
ศักดิ์สิทธิ์เรี่ยวแรงแข็งกล้า
งามปลอดพ่อยอดเสน่ห์
ลูกไหว้นาราพ่อตาหมอช่วง
ลูกร้องประกาศอยู่เกณฑ์เกณฑ์ [1]
ลูกไหว้ม่วงทองที่ปากน้ำตรัง
พ่อเรี่ยวแรงแข็งกล้า
นาวาล่าเดียวของพ่อไม่น้อยไม่เล็ก
นาวามากลายเป็นธาตุหีน
ยังองค์หนึ่งเล่าพอทองแขนสวย
ลูกไหว้นาราอยู่ปละ[3]น้ำตก
ไหว้ทวดสมกไม้ฟาด
อยู่กลางหว่างคงคา
ไหว้หินแบกทวดสะบ้าย้อย
แพรกหนึ่งรักษาไทย
สร้อยทองทั้งสองแพรก
ร่ำจบผมเที่ยวมาจบ
ไหว้น้ำร้อนทวดน้ำเย็น
เวรกรรมกุไหรเหลย
หลุมพอทองและขวางท่า
เถื่อนถ้ำล่าเนาห้วยเหวผา
ลูกจะไหว้บูชาตาหมอช่อง
ช่วยรดช่วยเทอย่าให้ขัดข้อง
ลอยแล้วให้ล่องกันเข้ามา
จะไหว้ทวดคูเชนเขาเทียมปา
ที่ริมรอบขอบฝั่งแม่น้ำกระทั่งฉา
สาปนาวาให้กลายเป็นธาตุหีน
พวกเจ๊กไทยแขกจีน
ทรัพย์สินจมลงในเลตะวันตก
จะไหว้ทวดละลวยเข้ามาฉวยฉก [2]
ทวดสมกไม้ฟาดและท้าวเทวา
ถัดมาหินแบกทวดสะบ้าย้อย
พระพายพัดมาฉอยฉอย
ลูกไหว้สร้อยทองที่อยู่สองแพรก
ยังแพรกหนึ่งไซร้ไปรักษาแขก
ถัดมาน้ำร้อนทวดแม่น้ำเย็น
ไม่เคยพบไม่เคยเห็น
จะไหว้หลุมพอทองที่อยู่ขวางท่า
นอนขวางแม่น้ำพระคงคา
ถัดมาขามเฒ่าทวดตาวาง

---

[1] เกณฑ์ คือกะเกณฑ์ บังคับ หรือด้วยภาวะจำยอม

[2] ฉวยฉก หมายถึงเข้ามาต้อง หรือถูกกระทำ

[3] ปละ คือข้าง ฝ่าย

ผมยาวและขาวหมด
ขามเฒ่าทวดตาวาง
ถิ่นฐานบ้านไม่แค่
ทวดชัยสุริยวงศ์
ทวดบ้านแร่ทวดบ้านสวน
ยางทองบ้านนางลาด
เข้ากราบบาทาท้าวฝาละออง
ทวดเขากังทวดวังเนียง
ศักดิ์สิทธิ์ทั้งฝายเล
ให้ถัดให้เคลื่อนให้เลื่อนกันมา
อย่าให้ลำลาบสาบสูญ
เกาะหนูเกาะแมว
อยู่ข้างหว่างคงคา
ทั้งเกาะแก้วและเกาะยอ
จะไหว้เกาะราบไหว้เกาะกูน
เกาะแก้วกินรา
ทรามปลอดยอดเสน่ห์
ทวดปากบางทวดนางเรียม
นั่งบนสาด[1]แล้วกาศบนดิน
ชั้นบนกาศจนหมด
ข้างใต้ก็กาศลงมา
มีปลาและอานนท์
จดนาคนาคาใต้บาดาล

รักษาอยู่ที่คดไม้ม่วงขวาง
ถัดมาทวดชัยสุริยวงศ์
เหนือไพท่าแคเรียกโหละพันหงส์
แบ่งองค์ส่งญาณให้ท่านแลมา
ทวดหัวคอนทวดบ้านยา
ขอร้องประกาศอาราธนา
ลูกไหว้ทวดโตทองที่วัดคูหา
ฟังเสียงลูกร้องกาศหา
เทวาเกาะเสเกาะห้า
จะไหว้เกาะหนูเกาะแมว
หารือพ่อทูนกระหม่อมแก้ว
ลูกไหว้เกาะแก้วเกาะยอ
พระพายพัดพาสอสอ
ผมหมอชูพรางที่หว่างคงคา
เกาะหมากปากยูนมันอยู่ฝ่ายท่า
ถัดมาปากบางทวดแม่นางเรียม
คุณของแม่นี้ใครจะเทียบเทียม
ทรามเสงี่ยมรักงามให้ตามลูกมา
ลูกขอให้ได้ยินยินไปถึงชั้นฟ้า
ให้จดเอาพรหมทั่วโลกพระโลกา
ให้จดเอานาคนาคาใต้บาดาล
ได้เอาหางเกี่ยวรอบขอบหิมพานต์
พ่อแบ่งองค์ส่งญาณเล็งแลมา

---

[1] สาด คือเสื่อ

บทนี้เปลื้องปลดงดเอาไว้ มันใกล้สมควรเข้าแล้วหนา
ลูกกาศไปนานเห็นชักช้า ขอเทวามาประชุมอยู่ทั้งสี่มุมโรง

4.11.2.2 บทสรรเสริญครู มีบทร้องกลอนดังนี้

คุณเอยคุณครู เหมือนฝั่งแม่น้ำพระคงคา
คิ่นคิ่น[1]จะแห้งไหลมา ยังไม่รู้สิ้นรู้สุด
สิบนิ้วลูกยกขึ้นดำเหนิน[2] สอเสริญ[3]ถึงคุณพระพุทธ
ลูกจำศีลอยู่แล้วยังไม่บริสุทธิ์ ไหว้พระเสียก่อนต่อสวดมนต์
ไหว้พระพุทธพระธรรมเจ้าพระสงฆ์เจ้า ยกไว้ใส่เกล้าใส่ผม
เล่นไหนให้ดีมีคนรัก หยุดพักให้ดีมีคนชม
ยกไว้ใส่เกล้าใส่ผม ยอไหว้บังคมทุกราตรี
ไหว้พระสมุทรสุดสาคร เมขลาพาจรในนที
ไหว้ท้าวอาทิตย์ฤทธี ไหว้นางธรณีผึงแผน[4]
มีคุณแก่ข้าเป็นหนักหนา เอากายามารองเป็นแท่น
ฝูงคนเลียบเดินนับได้หมื่นแสน ไม่เคลื่อนไม่แคลนไม่หวั่นไหว
ยอเอยยอไหว้ พระอิศวรนารายณ์ยอไหว้ไป
ลูกไหว้พระจันทร์อันส่องแสงใส แจ้งจบครบไปในโสฬส
พระอินทร์พระพรหมพระยมพระกาล อยู่ไม่ได้นานลงมาหมด
ไหว้ท้าวอินทร์โทชั้นโสฬส ชั้นใต้ไหว้หมดในคืนนี้

---

[1] คิ่นคิ่น หมายถึงมาเรื่อย ๆ มาเบา ๆ เช่นน้ำไหลคิ่นคิ่น

[2] ดำเหนิน คือดำเนิน ยกเรื่องราว

[3] สอเสริญ คือสรรเสริญ ยกย่อง

[4] ผึงแผน หมายถึงปึกแผ่น หรือยิ่งใหญ่

ยอเอยยอไหว้ คุณครูท่านได้ปรานี
ขอศัพท์ขอเสียงให้เกลี้ยงดี ลูกนี้กล่าวคำร่ำกล่าวจิต
กลางคืนลูกไหว้พระจันทร์เจ้า เช้าเช้าลูกไหว้พระอาทิตย์
บทบาทพลาดพลั้งยังผิด ลูกน้อยจะขอความอำภัย[1]
สรรเสริญไปด้วยปัญญม[2] สะสมไปด้วยปัญญา
ขอศัพท์ขอเสียงให้ดังก้อง เหมือนฆ้องชวาที่หล่อใหม่
ขอศัพท์ขอเสียงให้เกลี้ยงใส ไหลมาเหมือนท่อธารา
โอดแล้ววาดไว้ ร่ำถวายพระเทวดา

4.11.2.3 บทสรรเสริญคุณมารดา (ท่านองเพลงหน้า-แตระ) มีบทร้องกลอนดังนี้

ไหว้บุญคุณครูเสียแล้ว ไหว้บุญคุณแก้วคุณครูสอน
ไหว้คุณอาจารย์ท่านเสียก่อน ท่านได้สั่งสอนข้าพเจ้ามา
ไหว้คุณอาจารย์ท่านเสร็จสรรพ กลายกลับไปไหว้คุณมารดา
พระแม่ข้าเหอเลี้ยงลูกมา แม่พิทักษ์รักษาจนได้รอดตัว
เลี้ยงลูกแต่น้อยจนคุ้มใหญ่ น้ำใจแม่ไม่ให้ลูกชั่ว
ระหว่างลูกจะรอดขึ้นมาเป็นตัว คุณแม่อยู่หัวจนผ่ายผอม
หลับตาจะนอนไม่หอน[3]ได้รุ่ง กลัวริ้นกลัวยุงจะไต่ตอม
ยามค่ำยามเช้าแม่เฝ้าถนอม ค่ำเช้าแม่กล่อมให้ลูกหลับ
ผูกเปลเวช้าเอาผ้ามาวง กลัวละอองผงจะลงทับ

---

[1] อำภัย คืออภัย

[2] ปัญญม คือปัญญา

[3] ไม่หอน คือไม่เคย

จนรุ่งแม่นอนไม่ห่อนหลับ ตรับ[1]หูอยู่ฟังเสียงลูกร้อง
ยามเมื่อพระแม่เสวยข้าว คุณแม่เจ้าไม่ทันจะอิ่มท้อง
ได้ยินเสียงลูกตื่นสะอื้นร้อง แม่ย่องย่องมองเข้ามา
มาถึงสองมือแม่ค่อยชูยก สากลัวลูกจะตกจากเปลผ้า
พระคุณแม่มากล้นพ้นคณนา เราท่านที่เกิดมาอย่าดูเบา
ยามลูกตัวร้อนแม่นอนไม่ได้ พระแม่ร้องไห้นั่งชุกเชา[2]
ใครรู้แลยาม[3]เที่ยวถามเขา ชุกเชาเง่อเง่อน[4]ทุกเรือนไป

4.11.2.4 บทเชิญครูหรือบทชุมนุมครูหรือบทเชื้อครูหมอมีบทร้องกลอนแตกต่างไปตามชนิดของโรงครูดังนี้

4.11.2.4.1 บทเชิญครูหรือบทชุมนุมครูโนราอาจแตกต่างไปตามชนิดของโรงครู และการเชิญในแต่ละวันอาจแตกต่างกันไป เช่นวันที่สองคือวันพฤหัสบดีจะกล่าวเชิญครูมาชุมนุมและรับการเซ่นสังเวยจากเครื่องบูชาด้วย บทเชิญครูหรือบทชุมนุมครูโนราจึงมี 2 รูปแบบดังนี้

---

[1] ตรับ คือสดับ หมายถึงสดับตรับฟัง

[2] ชุกเชา คือซึมเชา เศร้าหมอง

[3] แลยาม หมายถึงดูฤกษ์ยาม

[4] เง่อเง่อน คือ เงื่อนง่า

บทเชิญครูแบบที่ 1 (ชุมนุมครูในวันแรกของการประกอบพิธีกรรม)

ฤกษ์งามยามดี ป่านี้ชอบยามพระเวลา
ชอบฤกษ์จะร้องเชิญ ดำเหนินพระราชครูถ้วนหน้า
ชอบฤกษ์ครูข้า ถึงยามเวลาของพ่อแล้ว
อย่าให้ลำลาบสาบสูญ ดำเหนินเชิญทูลกระหม่อมแก้ว
ป่านี้ได้ฤกษ์ของพ่อแล้ว ลูกแก้วนั่งเชิญเชิญให้พ่อมา
พ่อแม่ตายายหลายองค์ มาเอาหัวใจลงเสียแล้วหนา
ขุนศรัทธาเขาเป็นต้นเชียก[1] คืนนี้ลูกร้องเรียกหา
ไหว้พรานบุญพฤกษา ช่วยประจำน่าหน้าราชครู
ขุนศรัทธาเขามาแล้ว พ่อมาพูดแผ่วแผ่วอยู่ข้างหู
คืนนี้พระราชครู เชิญท่านมาอยู่ให้พร้อมหมด
องค์ไหนจะรักองค์ไหนจะเกลียด ท่านอย่าได้ถือเกียรติถือยศ
ให้พ่อมาอยู่กันให้พร้อมหมด พระราชครูของน้องสิบสององค์
นี่ผมร้องเชิญอยู่ไจ้ไจ้ ลูกยกมือไหว้ไปทั้งวง
ราชครูของน้องทั้งสิบสององค์ ค่ำลงพ่อเชิญเสด็จมา
หญิงหกชายหก อย่าได้ขาดตกเสียเลยหนา
ฝ่ายหญิงแม่แขนอ่อน แม่ไม่เจ็บไม่ร้อนให้แม่มา
ลูกนั่งเชิญอยู่ไจ้ไจ้ แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายทั้งฝ่ายขวา
ลูกนั่งร้องเชิญแม่นวลทองสำลี พร้อมแล้วแม่ศรีมาลา
แม่นวลทองสำลีแม่ศรีดอกไม้ ลูกลืมเสียไม่ได้ร้องเรียกหา
ขอเชิญแม่เภาแม่เมาเคลิ่น ป่านี้ลูกเชิญเชิญให้แม่มา
ลูกไหว้แม่เจ้าไม่ทันเที่ยง แม่เสียงหวานเสียงเกลี้ยงให้มาหา

---

[1] ต้นเชียก คือต้นเชือก หมายถึงเป็นหัวหน้าคณะ

แม่จันจุหรีศรีจุหรา
แลต้าโรงครูขุนทา
ร้องเชิญฝ่ายชายตาม่วงทอง
ลูกไหว้ม่วงทองหม่อมรองไม้ฟาด
ทหารม่วงทองมีหลายองค์
แลต้าครูชวนกันมา
องค์ไหนจะรักองค์ไหนจะเกลียด
คนไหนทรงเทพสิงหรไม่ว่า
ผมให้โอกาสท่านทั้งหมด
ตายายนี่มากันมาก
แม่แขนอ่อนของลูกแก้ว
คนทรงที่นั่งอยู่หน้า
มากันพ่อแม่ตายาย
ผลัดผ้าเข้ามากราบครู
ขอให้ทุกท่านได้สนุก
ขอให้เข้าในร่างทรง
มาเถิดหนาท่านมา
นี่เราบายเนื้อเราบายใจ
พระราชครูลูกจะไหว้
มันได้ฤกษ์เวลา
พ่อแม่ตายายคนทรงทั้งหลาย

แม่เขาเป็นภรรยาของตาม่วงทอง
ตายายท่านมาไม่ขัดข้อง
ขอเรียกร้องให้พ่อเสด็จมา
ลูกนั่งประกาศอาราธนา
ที่หาไม่ทรงผมไม่ว่า
นี่โรงครูขุนทามากันหมด
พ่ออย่าได้ถือเกียรติถือยศ
แสดงกิริยาให้ปรากฏ
องค์ไหนจะทรงขอให้ลงมา
มาโดยลำบากพ่อไม่ว่า
ทหารมาแล้วให้ร้องหา
ต่อเดียว[1]ผลัดผ้า[2]มากราบครู
รักใคร่ได้เอ็นดู
บอกให้รู้บรรดาที่เป็นทรง
ไม่มีความทุกข์ไปทุกองค์
แม่เหอโดยเต็มใจ
ขุนศรัทธาไม่ว่าไหร
ให้โอยพรชัยให้โนรา
พระหัตถ์เบื้องซ้ายเบื้องขวา
ปานี้ผมจะราเอาพ่อไว้
ไม่ว่าฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายขวา

---

[1] ต่อเดียว คือต่อไป ประเดี๋ยว

[2] ผลัดผ้า คือเปลี่ยนเสื้อผ้า

ผมร้องกาศไปเสียแล้ว ตายายทั้งฝ่ายโปฝ่ายย่า
แลต้าฝ่ายลุงฝ่ายป้า พร้อมทั้งฝ่ายตาฝ่ายยาย
แม่เหอโรงครูชุนทา ตายายไม่มาว่าเขาไม่ได้
แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้าย ผมบอกให้แม่บังคับ
แม่เหอตายายหลายองค์ คืนนี้มาลงกันเสร็จสรรพ
สำหรับสิ่งของต้อนรับ ประดับเอาไว้แล้วพ่อหนา
นี่หลวงคงคนหวงรัก ให้ชักชวนเพื่อนกันเข้ามา
ให้หลวงคงลงมาต้า เทพสิงหรไม่ว่าว่าสิ่งไหร
คืนนี้หลวงคงตัดทรงให้[1] ลูกบาวบาวก็ชอบใจ
มันดึกมาไรไร ชอบไปด้วยยามพระเวลา
ลูกตั้งสัคเคกาเม ชุมนุมครูหมอมโนราห์
ออว่าวันทิตตะวา ราชครูของข้ามากันพร้อมแล้ว
คืนนี้สนุกกันจัง ตายายมานั่งกันเป็นแถว
องค์เป็นต้นเชียกก็มาแล้ว ลูกแก้วไหว้พลันวันทนา
ผมจะนำเชี่ยนหมากเข้าไปสู่ นำเชี่ยนพลูเข้าไปหา
ผมขอตั้งสัคเคกาเม ชุมนุมครูหมอมโนราห์

บทเชิญครูแบบที่ 2 (ชุมนุมครูหมอในวันที่สองวันที่สามของโรงครู และเพื่อการเซ่นไหว้ครูโนราด้วย)

---

[1] ตัดทรง หมายถึงการทำพิธีเปลี่ยนร่างทรงจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง หรือการทำพิธีตัดขาดจากความเป็นร่างทรงครูหมอโนรา

ศรีศรีสัดดี[1] ของข้าเหย เชิญท่านมาสิงตัวข้าหรา
ลูกน้อยขอเรียนอรรถ ขอเรียนตรัสทั้งคาถา
ออกชื่อศัตรูอย่ามีมา ขอจงวินาศวินายสาย
ศรีศรีจ่าเริญสุข ออกชื่อภัยกับทุกข์ขอให้มันเหือดหาย
ลาภมาอย่าขาดสาย ขอให้มีชัยสิทธิเม
มือข้าทั้งสิบนิ้ว สอดชิ้นหว่างคิ้วไม่ได้เอ
ตั้งนะโมพุทธาเย ข้าขอยกยอพระศรีอาริย์
ลูกยกมือไหว้พระศรีสงฆ์ ตั้งใจจำนงองค์นิรพาน
คุณครูคุณอาจารย์ ท่านได้สอนข้าพเจ้ามา
นะโมแลกอขอ อีกสิทธอแลกอกา
กงกดรจหนา กมเกยขอมไทย
ทุกสิ่งครูสอนข้า บ่มิเว้นเท่ายองใย
สอนจบถ้วนครบไป ที่ในร่างพระกายา
นั่งไหว้พ่อตาม่วงทอง ลอยแล้วให้ล่องกันเข้ามา
พ่อขุนศรัทธาเข้าด้วยกัน มันเป็นโรงครูของโนรา
พ่อเทพสิงหรของลูกแก้ว พ่อรู้แล้วไม่หอนได้อยู่ช้า

---

[1] สัดดี เป็นบทสำหรับทำพิธีไหว้ครูก่อนที่จะทำกิจกรรมหรือพิธีกรรมอื่นใด เช่นก่อนจะเรียนหนังสือ แก้บน ทำพิธีไหว้ครูหมอ ของชาวภาคใต้ การไหว้สัดดีมี 2 อย่างคือ ไหว้สัดดีน้อย เป็นการไหว้อย่างสังเขปการไหว้สัดดีใหญ่เป็นการไหว้สัสดีอย่างพิสดาร โดยกล่าวสรรเสริญคุณของผู้มีพระคุณทั้งหลาย พิธีกรรมโนรา-โรงครูก่อนที่จะกล่าวบทเชิญครูมารับเครื่องเช่นสังเวย จะต้องว่าบทสัดดีน้อยก่อน และในการทำพิธีแทงเข้จะต้องมีการไหว้สัดดีใหญ่ด้วย "สัดดีนี้มีความหมายลึกซึ้ง ครอบคลุมถึงพระเจ้าทั้งสิบห้าองค์ ซึ่งมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คุณพ่อคุณ-แม่ ครูอาจารย์ รวม 5 องค์ และมีเทวะผู้รักษาทั้งสิบทิศอีกด้วย" (เทพ บุณ-ยประสาท.2520 : 1)

ตัวลูกนั่งยอไหว้ แขนอ่อนฝ่ายซ้ายทั้งฝ่ายขวา
วันนี้ดำเหนินเชิญให้มา ตัวลูกโนรานั่งกาศไป
ขอเชิญราชครูพ่อยอดสร้อย ไม่ว่าองค์น้อยและองค์ใหญ่
มาถึงแล้วอย่าเพิ่งไป ขอเชิญบนบรรณศาลา
ลูกแต่งหมากพร้าวเล่าตาล ทั้งของคาวของหวานมีอยู่นานา
พร้อมทั้งที่เก้าที่สิบสอง พร้อมไปทั้งข้าวพองข้าวลา
พ่อมาเถิดมาต้า มาหราเท่านี้และพ่อเวตัวเล่น[1]
ตัวโลกเหมือนรวงข้าว ให้พ่อเจ้าเป็นนกเต้น
มาหราเอาตัวเล่น ให้พ่อเต้นอยู่ฉับฉับ
พ่อเต้นเข้ามากับเสียงกลอง พ่อย่องเข้ามากับเสียงทับ
พ่อเต้นอยู่ฉับฉับ ลูกร่ำรับพระราชครูถ้วนหน้า
ลุกไหว้หร้าหมาด[2]ทั้งเสสิบเส[3] เที่ยวท่องล่องเร่พระเวหา
ถ้าว่านายดาบเตรียมดาบ ยังเล่านายม้าให้เตรียมม้า
สูเร่งหาบหมอนคอนผ้า เร่งพาเจ้านายมาไวไว
สายสิญจน์คือกระดาน ลูกจะทอดสะพานให้พ่อไต่
เชิญพ่อมาไวไว มารับเอาเครื่องบูชา
ลูกแต่งที่เก้าแต่งที่สิบสอง ลูกแต่งรับรองเอาไว้ท่า
ลูกแต่งไม่ขัดไม่ข้อง พร้อมทั้งข้าวพองข้าวลา
หมากพร้าวเล่าตาล ของคาวของหวานมีนานา

---

[1]เวตัวเล่น คือกระโดดโลดเต้นไปมา

[2]หร้าหมาด หมายถึงครูหมอตายายฝ่ายมุสลิม

[3]เสสิบเส คือสี่สิบสี่ ในที่นี้หมายถึงครูหมอตายายฝ่ายมุสลิมทั้ง 44 องค์ เช่น โต้ห้าดำ ยินหมูหมี จันจุหรี ศรีจุหรา เป็นต้น

ลูกแต่งไม่ขัด ผ้าผลัดลูกแต่งเอาไว้ท่า
ราชครูของข้า เชิญพ่อมากันให้พร้อม
มาเถิดมาแหละ ราชครูอย่าแวะอย่าอ้อม
เชิญมาให้พร้อม มาชุมนุมบนบรรณศาลา
แต่ไหรแต่ก่อน ราชครูไม่ห่อนอยู่ช้า
ราชครูของข้า ป่านี้ท่านมากันพร้อมแล้ว
วันนี้สนุกจัง ราชครูมานั่งอยู่เป็นแถว
พ่อมาพร้อมกันสิ้นแล้ว ลูกแก้วจะได้บูชา
ลูกยกเชี่ยนหมากเข้าไปสู่ ลูกยกเชี่ยนพลูเข้าไปหา
พวกหมฺรูน[1]ซ้ายหมฺรูนขวา สูช่วยเช่นวัก[2]ตักแตน
ตรงไหนจะหล็องอย่าให้หล็อง ตรงไหนจะแวง[3]อย่าให้แวง
สูช่วยเช่นวักตักแตน ของกำนัลบนบรรณศาลา

4.11.2.4.2 บทเชิญครู หรือบทชุมนุมครูโนราโรงครู-ใหญ่ทั่วไปและโรงครูเล็ก จากการศึกษาพบว่ามีส่วนคล้ายกันและแตกต่างกันในราย-ละเอียดตามครูหมอโนราหรือตายายโนราที่นับถือแต่ละองค์ แต่มีบทเชิญครูหรือบทชุมนุมครูที่มีบทร้องกลอนร่วมกันดังนี้

บทร้องเชิญครูแบบที่ 1

ศรีศรีสัดดีของข้าเหย เชิญท่านมาสิงตัวข้าหรา
ลูกน้อยขอเรียนอรรถ ขอเรียนตรัสทั้งคาถา
ออกชื่อศัตรูอย่ามีมา ขอจงวินาศวินายสาย

---

[1] หมฺรูน หมายถึงคนที่ทำหน้าที่บนบานติดต่อกับครูหมอตายายหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

[2] วัก คือเช่นไหว้

[3] แวง คือขาด ไม่ครบ

ศรีศรีจำเริญสุข
ลาภมาอย่าขาดสาย
มือข้าทั้งสิบนิ้ว
ตั้งนะโมพุทธาเย
ลูกยกมือไหว้พระศรีสงฆ์
คุณครูคุณอาจารย์
นะโมแลกอขอ
กงกดรจนา
ทุกสิ่งครูสอนข้า
สอนจบถ้วนครบไป
ฤกษ์งามยามดี
ชอบฤกษ์ครูข้า
ตัวลูกนี้หรือเป็นคนสุภาพ
หารือเทวาพระม่วงทอง
โอ้เจ้าพระคุณของลูกอา
ม่วงทองหม่อมรองไม้ฟาด
หารือให้จบครบทั้งแม่หนุ้ย
ท้าววรรณท้าวไกร
แม่เภาหรือแม่เมาเคลื่น
จอมเฒ่าหน้าทองของลูกแก้ว
พ่อมาเถิดมาต้า
ตัวลูกเปรียบเหมือนรวงข้าว
ออกชื่อภัยกับทุกข์ขอให้มันเหือดหาย
ขอให้มีชัยสิทธิเม
สอดขึ้นหว่างคิ้วไม่ได้เอ[1]
ข้าขอยกยอพระศรีอาริย์
ตั้งใจจำนงองค์นิรพาน
ท่านได้สอนข้าพเจ้ามา
อีกสิทธอแลกอกา
กมเกยขอมไทย
บ่มิเว้นเท่ายองใย
ที่ในร่างพระกายา
ป่านี้ชอบยามพระเวลา
ขอเชิญเทวาพระม่วงทอง
มานั่งกราบบาทาฝาละออง
พร้อมแล้วหม่อมรองทั้งไม้ฟาด
ฟังเสียงลูกยาร้องประกาศ
พร้อมทั้งท้าววรรณอีกท้าวไกร
พร้อมแล้วแม่หนุ้ยแม่ใจไว
ถัดไปแม่เภาแม่เมาเคลื่น
ดำเหนินเชิญมาเถิดแม่มา
รู้แล้วไม่หอนได้อยู่ช้า
มาหราได้เวเอาตัวเล่น
พ่อเจ้าเหมือนนกกระจอกเต้น

---

[1] เอ คือโอ้เอ้ ชักช้า

มาหราได้เวตัวเล่น
เข้ามาตามเสียงกลอง
เต้นเข้ามาฉับฉับ
วันนี้เป็นวันดี
บนไว้เมื่อยามทุกข์
มาเถิดมาต้า
ลงมาตามสายด้าย
มาแล้วอย่าได้พ้นไป
สิ่งของแต่งพร้อมสรรพ
หมากพร้าวเล่าตาล
บนไหรแก้สิ่งนั้น
เพดานม่านตัด
ที่เก้าที่สิบสอง[3]
หัวหมูเป็ดไก่
คนไข้หายแล้วหนา
ขอให้สุขีสุขี
ทุกองค์ที่บนเอาไว้
พุทธัง ธัมมัง สังฆัง ชุมนุม
มาพร้อมแล้วหรือหนา

พ่อเต้นเข้ามาฉับฉับ
พ่อย่องเข้ามาตามเสียงทับ
ร้องรับราชครูถ้วนหน้า
ถึงวันชันชี[1] เข้าแล้วหนา
ยามสุขได้รำมโนราห์
มาแล้วพ่ออย่าได้พ้นไป
พ่อร่ายลงมาตามสายไหม
ชุมนุมบนบรรณศาลา
ต้อนรับครูหมอมโนราห์
ของคาวของหวานมีนานา
เขาทำตามนัดตามสัญญา
ผ้าผลัด[2]ลูกแต่งไว้ถ้า
มีทั้งพองทั้งลา
เต็มไปบนบรรณศาลา
รับโนราห์มาร่าให้
เจ้าเรือนมั่งมีเหลือหลาย
วันนี้เชิญให้พ่อได้มา
ชุมนุมครูโนรา
ลูกยายกเครื่องขึ้นประเคน

---

[1] ชันชี คือข้อตกลง สัญญา

[2] ผ้าผลัด คือผ้าครูที่เตรียมไว้ให้ครูหมอที่มาเข้าทรงเปลี่ยนนุ่ง

[3] ที่เก้าที่สิบสอง หมายถึงของสังเวยคาวหวาน 9 ที่ 12 ที่ ใส่ไว้ในถ้วยตะไลแล้วรวมไว้ในถาดหรือสำรับเดียวกัน

ชาวตลาดมาดหลา[1] ลูกได้รับชาน[2] ได้รับเชน[3]
ลูกยายกเครื่องชั้นประเคน เวรให้ราชครูถ้วนหน้า
เล่าเหลยลูกร้องเชิญ เทวดาศักดิ์สิทธิ์ทิศบูรพา
ให้ถัดให้เคลื่อนเข้ามา เชิญเทวาศักดิ์สิทธิ์ทิศอาเนย์[4]
พ่ออย่าได้รวนได้เร ขอเชิญพ่อมาให้หมดสิ้น
เล่าเหลยร้องเชิญ เทวาศักดิ์สิทธิ์ทิศหนดี[5]
ขอเชิญพ่อมาวันนี้ ฝาท้าวทรงเครื่องพรายพริ้ม
เล่าเหลยร้องเชิญ เทวดาศักดิ์สิทธิ์ทิศปัจฉิม[6]
พ่อมาทรงเครื่องพรายพริ้ม ฝาท้าวยิ่งแต่งยิ่งดับ[7]
เล่าเหลยร้องเชิญ เทวดาศักดิ์สิทธิ์ทิศพายัพ
รีบแต่งรีบดับ ขอให้รีบผันรีบผอน[8]
เล่าเหลยร้องเชิญ เทวดาศักดิ์สิทธิ์ทิศอุดร
ให้รีบผันรีบผ่อน ขอให้จำเพาะเหาะทะยาน
เล่าเหลยร้องเชิญ เทวดาศักดิ์สิทธิ์ทิศอีสาน
ขอให้จำเพาะเหาะทะยาน ลงมาจากสถานพิมานฟ้า
พุทธังธัมมังสังฆังชุมนุม ชุมนุมครูหมอทั้งท้าวเทวา

---

[1]มาดหลา หมายถึงผู้คนทั่วไป

[2]ชาน คือของที่เหลือจากครูหมอสังเวยแล้ว

[3]เชน มีความหมายเช่นเดียวกับชาน

[4]อาเนย์ คือทิศตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาคเนย์

[5]หนดี คือทิศตะวันตกเฉียงใต้ หรือหรดี

[6]ปัจฉิม คือทิศตะวันตก หรือประจิม

[7]ดับ คือดับแดง หมายถึงจัดแจงแต่งตัว พิถีพิถัน

[8]ผอน คือผันผ่อน หมายถึงไปหรือมา

บทเชิญครูแบบที่ 2[1]

ฤกษ์งามยามดี ปานี้ชอบยามพระเวลา
ชอบฤกษ์เบิกโรง บวงสรวงราชครูถ้วนหน้า
ราชครูของข้า ลูกร้องเรียกหาอยู่แจ้วแจ้ว
ครูหมอโนราเจ้าเรือนนับถือ ลูกร้องหารือทุกองค์แล้ว
ร้องกาศอาราธนาอยู่แจ้วแจ้ว พ่อได้ยินแล้วอย่าอยู่ช้า
เชิญลงเถิดพ่อลง ลูกจะแต่งคนทรงเอาไว้ท่า
คนทรงหนุ่มน้อย หนุ่มน้อยงามโสภา
ลูกแต่งคนทรงเอาไว้ท่า เหมือนราพา[2]คอยท่าไฟ
เชิญเถิดพ่อทองยอดสนิท ลงให้หายกลุ้มจิตกลุ้มใจ
เชิญลงให้ไวไว เจ้าเรือนจะได้ไถ่ได้ถาม
พวกผมยังเด็กไม่รู้ถ้อย ข้าน้อยคนโง่ไม่รู้ความ
เจ้าเรือนได้ไถ่ได้ถาม ได้รู้เนื้อความไปวันหน้า
แต่ไหรแต่ก่อน ตายายไม่หอนได้อยู่ช้า
ให้เหยียบทรงแค่บ่าซ้าย ยักย้ายเหยียบทรงแค่บ่าขวา
จับลงแค่หว่างคิ้ว ให้ริ่วริ่วจับลงเข้าหว่างตา
จับลงเข้าชายผ้า ให้ระนะระน่า[3]เข้าหัวใจ
ให้พ่อจับลงแค่เทียนหลักยอด ให้จับลงแค่เทียนชัย

---

[1] บทร้องเชิญครูแบบที่ 2 นอกจากจะเป็นบทร้องเชิญครูแบบทั่วไปแล้ว ยังเป็นบทต่อว่าต่อขานหรือกล่าวประชดประชันครูหมอโนราหรือตายายโนรา เนื่องจากครูหมอหรือตายายบางองค์ร้องเชิญแล้วไม่ยอมเข้าทรง จึงต้องกล่าวถ้อยคำรุนแรง

[2] ราพา คือกิ่งไม้ที่ตัดมาสุมกองเอาไว้เพื่อจุดไฟเผา

[3] ระนะระน่า คือค่อยชิมชาบหรือแผ่ซ่านไปทั่ว

ลูกยาได้ถามได้ไถ่ ว่าตายายองค์ไหนที่มาทรง
เชิญมาเถิดพ่อเจ้าข้า มาตามที่ลูกยานี้ประสงค์
ถ้าคุณพ่อไม่มาทรง ลูกหลานไม่นับถือไปวันหน้า
พ่อแม่ตายายลูกอีดอกทอง หลอน[1]กินแต่พองแต่ลา
ไตรแค่เหน็ด[2] เหมือนเอาชี้ชันเพ็จ[3]เช็ดเข้าหว่างขา
เชิญลงมาเถิดมาต้า ยังเกินเนิ่นช้าอยู่ว่าไหร
ผมร้องเรียกอยู่แจ้วแจ้ว ถ้าพ่อมาแล้วอย่าพ้นไป
ยังเกินเนิ่นช้าอยู่ว่าไหร สิงเข้าในคนทรงเถิดพ่อหนา
พ่อแม่ตายายหรือไปตายโหง ไม่สู้มา[4]เข้าโรงมโนราห์
ถ้าพ่อไม่ลงให้เขาวันนี้ บายศรีลูกโยนใส่ชี้กรา[5]
หนมโค[6]หนวย[7]ใหญ่ใหญ่ เอาชัดออกไปให้ฝูงหมา

4.11.2.3 บทชาครูหมอ หรือบทบูชาครูหมอ เป็นบทร้องกลอนเพื่อกล่าวคำบูชาครูหมอโนราหรือตายายโนรา โดยลูกหลานหรือเจ้าภาพจะรวบรวมเงินทองเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ครูหมอโนราหรือตายายโนราเรียกว่า"ชาครูหมอ" หรือ"ชาตายาย" โดยโนราใหญ่จะเป็นผู้ร้องบทกลอนบูชา แล้วกล่าวขอพรจากครูหมอ-โนราหรือตายายโนราให้แก่ลูกหลานหรือเจ้าภาพ ซึ่งเป็นขั้นตอนของพิธีกรรมโนราโรงครูที่พบในโนราโรงครูใหญ่ทั่วไปและโนราโรงครูเล็ก มีบทร้องกลอนดังนี้

---

[1]หลอน คือหลอก ปลิ้นปล้อน

[2]แหน็ด คือ ชา เย็นชา

[3]ชี้ชันเพ็จ คือชันหรือยางไม้อย่างเหนียว

[4]ไม่สู้มา คือไม่กล้ามา เกรงกลัว

[5]ชี้กรา คือน้ำคร่ำใต้ถุนห้องครัว

[6]หนมโค คือขนมโค

[7]หนวย คือลูก

สองเอ๋ยสองชั่ง
ขอบใจแล้วแหละ
หยิบเอาเบี้ยมา
จิตใจเป็นบ่วง
บูชาครูหมอ
ขอให้ลูกเล็ก
ขอมิ่งสิงพร
ช่วยคุ้มลูกเล็กเด็กอ่อนอ่อน
คุ้มวัวควายปลายเชียก
ช่วยพิทักษ์รักษา
สุขีสุขี
ความชั่วอย่าเข้ามาใกล้
ลูกหลานยกย่างไปข้างไหน
ลูกหลานจะไปทำไร่
ลูกหลานจะไปทำนา
เจ้าทองแส้แท้[1]
ข้าวงามได้เทียมภูเขา
เจ้าทองผมหมอ
ให้ได้เม็ดเม็ดเจ็ดเกวียน

เจ้าบ้านเขาตั้งเข้ามา
ไม่นั่งแลแต่ตา
บูชาครูหมอ
ไม่ได้ลวงได้ล่อ
ขอมิ่งสิงพร
พร้อมแล้วทั้งเด็กอ่อนอ่อน
ยกไว้ใส่เกล้าเกศา
กุมารหลานนอนเปลผ้า
เรือกสวนไร่นา
ช่วยคุมวางขวางไว้
ร้อยปีอย่ามีความเจ็บไข้
ความไข้ให้ไกลกายา
ตายายตามไปช่วยรักษา
ให้ข้าวงามได้เทียมปลายป่า
ให้ข้าวงามได้เทียมภูเขา
ตีแกะ[2]ตีเคียวไม่เกี่ยวเอา
ได้เม็ด[3]เจ็ดเกวียน
ลากมาด้วยล้อด้วยเกวียน
ให้ได้เลียง[4]เลียงเจ็ดถุง

---

[1] แส้แท้ มีความหมายเดียวกับคำว่าทองร้อยชั่ง หรือหมายถึงลูกอันเป็นที่รัก

[2] แกะ คือเครื่องมือที่ใช้เก็บข้าวของชาวภาคใต้

[3] เม็ด คือ เมล็ด

[4] เลียง คือข้าวมัดหนึ่ง ๆ

เจ้าทองโฉมฉาย ให้ได้เหมือนหมายมุ่ง
ถ้าเลียงเจ็ดถุง สมมาดปรารถนา
ระไวระเวก ขนหางนกเหวก[1]ตกลงมา
ตกลงหลังคา ทะลุลงมาแท่นที่นอน
ตกลงเหนือสาด กวาดมาไว้เหนือหมอน
ตกลงแท่นที่นอน กลายเป็นงูเหลือมปากเป็ด[2]
ทรัพย์ของพระอินทรา กลายเป็นหัวนิลหัวเพชร
กลายเป็นงูเหลือมปากเป็ด คู่ทรัพย์คู่ทำกิน
ไม่แห้งเหือดหาย ไหลมาเหมือนสายวาริน
คู่ทรัพย์คู่ทำกิน ให้ได้ฉันนั้นเล่าแหละหนา
เชิญฟังเจ้าฟัง ร้อยชั่งใจศรัทธา
ใจดีข้าอา ปูผ้ามารับพรไว้
ใช่พรของข้า พรเทวาส่งมาให้
ปูผ้ามารับพร ให้ตัวอ่อนเหมือนด้าย
ปูผ้ารับพรไว้ ให้สิทธีสวาโหม
รัศมีสีแสงเจ้า รุ่งเรืองเล่าดังแสงโคม
นางฟ้าถวายโฉม ปฏิโลมเล่าแหละหนา
ชั่งหนึ่งเติมช้าง ชั่งหนึ่งเล่าเติมม้า
เติมคนเติมข้า มาสี่ร้อยห้าร้อย

---

[1] นกเหวก คือนกการะเวก

[2] งูเหลือมปากเป็ด ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากขนหางนกการะเวกที่ตกลงมาบนพื้นดินหากใครมีไว้ครอบครองแล้วจะนำโชคลาภเงินทองและความสุขความเจริญมาให้ ส่วนขนนกการะเวกที่ตกลงบนต้นไม้จะกลายเป็นนกเขาชวาหรือนกเขาเล็กชั่งชาวบ้านเลี้ยงไว้เพื่อฟังเสียงไพเราะ และเพื่อความมีโชคลาภเช่นเดียวกัน

เติมสาวสาว ยังเล่าบ่าวบ่าวน้อยน้อย
เติมมาสี่ร้อยห้าร้อย มานั่งพัดนั่งวี
พัดโบกจากหมอน หมากพลูบุหรี่
พัดโบกด้ามรี นั่งวีซ้ายวีขวา
ร้องเรียกเบยเบย ใครชาเหลยเร่งว่ามา
หาไม่แล้วหนา พวกโนราจะลาโรง

4.11.2.4 บทส่งครูหรือบทส่งตายาย เป็นบทร้องกลอนส่งครูหมอโนราหรือตายายโนรา หลังจากที่ได้เชิญมาเข้าทรง รับเครื่องเซ่นไหว้ การแก้บนจากลูกหลานตายายโนราแล้วก็จะเชื้อเชิญตายายกลับด้วยพิธีส่งครูและมีบทร้องกลอนดังนี้

ช้าย[1]มาแล้วพวกเรา ใบไม้มันเหงาเหงาไปทั้งป่า
ช้ายแล้วเวลา พวกโนราจะลาโรง
ไม่อาจบ้าไปตามน้อง เหมือนเจ้าพลายทองตามโขลง
ช้างไปไม่ลืมโรง โขลงไปไม่ลืมน้องหนา
ตัดว่าร้องส่ง ทุกองค์พระเทวดา
แรกเช้าเชิญมา ถึงเวลาร้องส่งให้พ่อไป
ไปหน้าให้มีลาภ ลูกอยู่หลังให้มีชัย
เชิญไปพ่อไป ส่งเทียมทางสองแพรก
แพรกหนึ่งไปไทย แพรกหนึ่งไปแขก
ถึงทางสองแพรก แยกไปเถิดพระเทวดา
ผู้หญิงลงซ้าย ผู้ชายลงขวา
หาบหมอนคอนผ้า พาเจ้าพานายสูไป

---

[1]ช้าย คือตะวันชาย เวลาบ่ายคล้อย

ไหนเหวยไหนเหวอ พวกชาวชนชูหางไก่
ดับเข้าให้ไวไว ไปสู่สถานที่ท่านมา
นายช้างแต่งช้าง นายม้าแต่งม้า
แต่งคนแต่งราชครูโนรา ของลูกจะพาไป
เชิญพ่อมานั่งนี่ ลูกน้อยถอยที่ให้นั่งใน
ราชครูโนราอย่าไป ชุมนุมเหนือเกล้าเกศา
ตัดว่าคอยอยู่ ยามป่าฉะนี้คอยอยู่
นาวาพรากจากอู่ แมงภู่[1]พรากจากดอกไม้
พี่ไปไม่นานนัก อยู่หลังอย่าลัก[2]ร้องไห้
กลั้นน้ำตาเอาไว้ ถ้าชายค่อยมาเล่าเหลย
ตัดว่าคอยอยู่ นางโอกะแชงสองตอน[3]
คิดถึงงามสรรพ เอาหน้ามาทับกับหมอน
นางโอกะแชงสองตอน แม่หนูอยู่ก่อนพี่ขอลา
ตัดว่าคอยอยู่ นางโอกะแชงหกเสา
อยู่เถิดน้องทองตาเพรา ไปแล้วมาเล่าเหลย
ตัดว่าคอยอยู่ นางโอกะแชงจากตับ[4]
อยู่เถิดคนงามค่อยกลับ ค่อยกลับมาเล่าเหลย
หน้าสาหน้าสม ไม่น่าชมน่าเชย
จำปาทองชายเอ๋ย โรยแห้งแล้วน้องหนา

---

[1]แมงภู คือแมลงภู่

[2]ลัก คือลักลอบ แอบ

[3]บางแห่งว่านางโอกะแชงสามตอน

[4]ตับ คือลักษณนามของจากมุงหลังคา เช่น 2 ตับ 3 ตับ เป็นต้น

ครูหมอเจ้างาน ท่านขึ้นสู่เคหา
ราชครูของข้า พวกโนราจะพาไป
อยู่ที่เทวิดน้อย จับสร้อยพวงมาลัย
ครูหมอโนราอย่าไป ส่งใยพระเทวดา
พุทธังธัมมังสังฆา ตัดขาดนุญาต[1] ในโรงโนรา

5. ขั้นตอนของพิธีกรรมการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ

ดังได้กล่าวแล้วว่าโนราโรงครูมีอยู่ 2 ชนิด คือโนราโรงครูใหญ่และโนราโรงครูเล็กหรือโรงแก้บนค้ำครู สำหรับโนราโรงครูวัดท่าคุระนั้นเป็นชนิดโนรา-โรงครูเล็กหรือโรงแก้บนค้ำครู มีขั้นตอนและการจัดพิธีกรรมดังนี้

5.1 พิธีกรรมในวันแรก ซึ่งเป็นวันพุธตอนบ่าย (วันพุธแรกของข้างแรม เดือน 6) พิธีกรรมวันแรกจะมี 10 ขั้นตอน คือ พิธีบวชแก้บน พิธีอัญเชิญและสรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว การเข้าโรง การเบิกโรง การลงโรง การกาศครู การเชิญครู การกราบครู โนราใหญ่ร่ำถวายครู การร่ำทั่วไป ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดทีละขั้นตอนดังนี้

5.1.1 พิธีบวชแก้บน เกิดจากชาวบ้านท่าคุระ และตำบลใกล้เคียง รวมทั้งลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านในจังหวัดอื่น ๆ ได้บนบานขอความช่วยเหลือเจ้าแม่อยู่หัว หรือครูหมอโนราหรือตายายโนราทั้งการบนที่ชาวบ้านต้องการขอความช่วยเหลือจากเจ้าแม่อยู่หัวหรือครูหมอโนราหรือตายายโนราในเรื่องต่าง ๆ เช่นบนให้หายจากอาการป่วยไข้ บนให้พ้นจากการถูกเกณฑ์ทหาร บนให้ของ-หายได้คืน บนให้สอบเข้าเรียนต่อได้ บนให้สอบเข้าทำงานหรือหางานทำได้ เป็นต้น และการบนที่เกิดจากการที่ชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราถูกเจ้าแม่อยู่หัว ครูหมอ-

---

[1] นุญาต คือ อนุญาต

โนราหรือตายายโนราลงโทษ เนื่องจากบนไว้แล้วไม่แก้บน ลูกหลานเพิกเฉยไม่เช่นไหว้ตายายโนรา ไม่ตั้งหิ้งบูชาตายายโนราไว้ที่บ้าน จากบ้านท่าคุระแล้วไม่เคยกลับมาร่วมงานตายายย่านเป็นเวลาเกินกว่า 10 ปี เป็นต้น การลงโทษก็โดยการสำแดงอาการต่าง ๆ ให้ปรากฏ เช่นลูกหลานล้มเจ็บป่วย มีอาการผอมแห้งแรงน้อยที่เรียกว่า "ตายายย่าง" ปวดท้อง เป็นแผลพุพองตามตัว มีอาการบวมตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย มีจิตใจไม่ปกติ มีสติฟั่นเฟือน เป็นต้น ทั้งสองกรณีผู้บนจะต้องแก้บนตามพันธสัญญาที่ให้ไว้กับเจ้าแม่อยู่หัว ครูหมอโนราหรือตายายโนราทั้งที่เป็น เหฺมฺรยปาก และเหฺมฺรยห่อ หากสัญญาว่าจะแก้บนด้วยการบวชทั้งการบวชพระในกรณีผู้ชาย การบวชชี หรือการบวชชีพราหมณ์ในกรณีผู้หญิง การทำพิธีบวชอาจจะเริ่มในวันอังคารหรือในช่วงเช้าของวันพุธ ผู้บวชจะต้องแจ้งความประสงค์ต่อคณะกรรมการวัดซึ่งได้จัดไว้เป็นแผนก ๆ ส่วนจะบวชกี่วันขึ้นอยู่กับเวลาและความต้องการของผู้บวช พิธีบวชพระ บวชชี ก็ทำเช่นเดียวกับประเพณีการบวชโดยทั่วไป ส่วนการบวชชีพราหฺมณ์เพียงแต่นุ่งขาวห่มขาวไม่ต้องโกนผมแล้วถือศีลปฏิบัติธรรมตามข้อกำหนด ก็ถือว่าได้แก้บนและปฏิบัติตามพันธสัญญาที่ให้ไว้กับเจ้าแม่อยู่หัว และครูหมอโนราหรือตายายโนราแล้ว ส่วนผู้ที่บนด้วยเหฺมฺรยห่อจะต้องให้โนราใหญ่ในโนราโรงครูวัดท่าคุระทำพิธีตัดเหฺมฺรยให้อีกครั้งหนึ่งในวันพฤหัสบดี เป็นเสร็จพิธี

5.1.2 พิธีอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว เริ่มตั้งแต่พิธีพระโดยพระ 9 รูปสวดพุทธมนต์ โนราประโคมเครื่องดนตรี จากนั้นเจ้าอาวาสวัดท่าคุระพร้อมด้วยพระลูกวัด 3 รูป และพราหมณ์[1] (ตาหมอ) แต่งตัวนุ่งขาวห่มขาว

---

[1] ผู้ทำหน้าที่พราหมณ์ จะเป็นชาวบ้านอาวุโสที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านโดยทั่วไป และจะต้องเป็นผู้อัญเชิญเจ้าแม่อยู่หัวเป็นประจำทุกปี ผู้อัญเชิญเจ้าแม่อยู่หัวในปัจจุบันคือ นายดำ ฟัดทอง อายุ 99 ปี บ้านเลขที่ 92 หมู่ที่ 9 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ไปอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวออกจากผอบที่ประดิษฐานมายังมณฑปเพื่อทำพิธีสรงน้ำหน้าพระประธานในมณฑป เริ่มตั้งแต่เจ้าอาวาส พระในวัดท่าคุระทุกรูป และชาวบ้านโดยทั่วไป ในขณะสรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว พระจะสวดชัยมงคลคาถาสวดชยันโต น้ำที่สรงพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวแล้วชาวบ้านเชื่อว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้ผสมน้ำดื่มกิน อาบ หรือประพรมศีรษะ นอกจากจะเป็นสิริมงคลแล้วยังรักษาอาการป่วย-ไข้ได้ด้วย จากนั้นจึงอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวประทับในผอบและนำไปประ-ดิษฐานไว้ในห้องด้านหลังมณฑปตามเดิม เป็นเสร็จพิธี

5.1.3 เข้าโรง หลังจากพิธีสรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวแล้ว ซึ่งเป็นเวลาเย็นหรือย่ำค่ำที่ชาวภาคใต้เรียกกันว่า "เวลานกชุมรัง" คณะโนราผู้ประกอบพิธีก็จะเตรียมตัวเข้าโรงโดยเตรียมยกอุปกรณ์ต่างๆที่วางไว้นอกโรง มีเทริด หน้าพราน หน้าทาสี เครื่องแต่งตัวโนรา เครื่องดนตรี กระชิงกันฝน ไม้ทำพนักร่า หอก ดาบ ธนู หม้อน้ำมนตร์จากศาลาขุนศรัทธาหรือเชื่อนขุนทาเพื่อเข้าโรง จากนั้นหัวหน้าคณะหรือโนราใหญ่ จะถือไม้หวายหรือไม้เฆี่ยนพรายร่ายรำนำหน้าคณะเข้าโรง ลูกคู่ก็จะประโคมเครื่องดนตรีทุกชิ้นเดินเข้าโรงพร้อมกัน ในการเข้าโรงผู้นำคณะจะต้องว่าคาถาดังนี้ "ออนอ ออพ่อ ออแม่ อออา ออแอ เวียนแวะท้องโรง" แล้วนำอุปกรณ์ต่าง ๆ ไปวางไว้ที่กลางท้องโรงหรือหน้าพาไลเรียกว่า "ตั้งเครื่อง" นำเทียนมาปักไว้ที่เครื่องบูชา เครื่องสังเวย หน้าพราน หน้าทาสี และยอดเทริดทุกยอด สำหรับชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราที่นำเอาเทริด หรือหน้าพรานมาเข้าร่วมพิธีโรงครูก็จะนำมาวางรวมกันไว้ในตอนนี้

5.1.4 เบิกโรง หมายถึงการเปิดโรงพิธีเพื่อเชื้อเชิญให้ครูหมอโนราหรือตายายโนราได้เข้ามาร่วมชุมนุมในพิธีที่จัดขึ้น การเบิกโรงเริ่มจากการจัดพานดอกไม้ ธูปเทียน 2 พาน พานแรกจุดเทียน ใส่หมากพลู และดอกไม้วางไว้เป็นพานครู พานที่สอง เอาเทียน 3 เล่ม หมาก 3 คำ เงินที่เรียกว่า "ค่ากำนล"จำนวน 3 บาท หรือ 12 บาท นำมาใส่พานพร้อมกับเล็บที่สวมมือ 3 อัน

กำไลมือ 3 วง วางลงบนพื้นโรง จุดเทียน 3 เล่ม พร้อมกับเทียนใหญ่หรือเรียกว่า "เทียนครู"นำไปปักไว้บนแท่นเทียนครูนี้จะต้องจุดติดต่อกันไม่ให้ดับตลอดเวลา 2 วัน ของการประกอบพิธีโนราโรงครู แล้วนำเทียน 3 เล่มไปปักไว้ที่กลอง 1 เล่มพร้อมกับหมาก 1 คำ อีก 2 เล่มปักไว้ที่ทับใบละ 1 เล่ม พร้อมกับหมากใบละ 1 คำ จุดเทียนที่เครื่องสังเวย บนหน้าพราน หน้าทาสี บนยอดเทริด โนราใหญ่และผู้เข้าร่วมพิธีจับสายสิญจน์ที่ต่อมาจากเพดานท้องโรง พาไลและท้องโรงที่ประกอบพิธีกรรมแล้วยกพานหมากพร้อมกับจุดเทียนใหม่ที่พานอีก 1 เล่ม กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย กล่าวชุมนุมเทวดา บริกรรมคาถา จากนั้นจึงว่าบท "ชุมนุมครู" เมื่อกล่าวชุมนุมครูแล้วจึงทำพิธีชัดหมาก โดยเอาหมากคำแรกซึ่งวางไว้ที่กลองไปเหน็บหลังคาโรงเพื่อบูชาเทวดา หมากคำที่ 2 ซึ่งวางไว้ที่ทับใบแรกไปสอดไว้ใต้เสื่อเพื่อบูชานางธรณี หมากคำที่ 3 ซึ่งวางไว้ที่ทับใบที่ 2 ให้ถือกำไว้กับเทียนทั้ง 3 เล่ม แล้วสอดไปในกำไลมือเสียก่อน 3 รอบ จากนั้นชัดเข้าไปในทับแล้วตีทับรัว ในขณะที่โนราใหญ่ตีทับลูกคู่ก็ตีดนตรีอื่น ๆ เป็นอันเสร็จขั้นตอนการเบิกโรง

5.1.5 ลงโรง หมายถึงการโหมโรงด้วยดนตรีล้วน ๆ ประมาณ 12 เพลง การลงโรงจะเริ่มขึ้นภายหลังการเบิกโรงเสร็จลงสักครู่หนึ่งจากนั้นโนราใหญ่ก็จะทำพิธีกาศครู

5.1.6 กาศครู เมื่อลูกคู่ลงโรงหรือโหมโรงแล้วโนราใหญ่จะเริ่มแต่งตัวโนราโดยนำเอาเครื่องแต่งตัวบางส่วนมาแต่ง เช่น นุ่งสนับเพลา หน้าผ้า ผ้าห้อย ปีกหรือหางหงส์ เป็นต้น โดยจะนั่งแต่งตัวโนราอยู่ในโรงพิธี จากนั้นจึงยกพานหมากขึ้นบูชา กล่าวบูชาพระรัตนตรัย ว่าบทกาศครู เริ่มตั้งแต่บทขานเอที่ขึ้นต้นว่า "รื่นเอยรื่นจะไหว้นางธรณีผิ่งแผน เอาหลังมามาพิงเป็นแท่น รองตีนมนุษย์ทั้ง-หลาย" ต่อด้วยบทหน้าแตระที่ขึ้นต้นว่า "แล้วตั้งฤกษ์ตั้งงามส่วนยามมันแคล้ว" ดีแล้วชอบยามพระเวลา ป่านี้ได้ฤกษ์จึงเบิกโรงจะบวงสรวงราชครูถ้วนหน้า" ต่อด้วยบท-ร่ายแตระที่ขึ้นต้นว่า "ลูกกาศราชครูเท่านั้นแล้ว ให้คลอดแคล้วกับเพลงคาถาไหว้

บริถิวราชา ภูมิมาหาลาภหาชัย" แล้วจึงว่าบทเพลงโทนที่ขึ้นต้นว่า "ไม้ดอกทั้งสองทองเก้า ลูกยกเหนือเศียรเกล้าดังดอกปทุมมา หัตถ์ทั้งสองประคองเศียรนั่งไหว้เวียนมาแต่ซ้ายย้ายหาขวา" ในขณะที่โนราใหญ่กาศครูผู้ร่วมพิธีหรือคณะโนราก็จะช่วยกันแต่งตัวให้โนราใหญ่จนเสร็จ

5.1.7 เชิญครู เมื่อกาศครูเสร็จแล้วโนราใหญ่ก็จะกล่าวเชิญครูหรือเป็นการชุมนุมครูโดยไม่มีการเซ่นไหว้ด้วยเครื่องสังเวย เป็นเพียงเชิญครูให้มาพร้อมกันที่โรงโนรา การเชิญครูเริ่มด้วยโนราใหญ่จับสายสิญจน์ ยกพานหมากขึ้นบูชากล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ว่าบทชุมนุมครูอีกครั้ง ดังตัวอย่างข้อความตอนหนึ่งว่า "ครูข้าอยู่แห่งใด เชิญมาทุกสถาน มาเสวยเมี่ยงหมาก ชูปเทียนชวาลา ขอเชิญท่านมา อยู่ในปากข้า ขอจงประสิทธิการ" แล้วกล่าวบทเชิญครู(ในวันแรก) ดังตัวอย่างตอนหนึ่งว่า

พ่อแม่ตายายหลายองค์ มาเอาหัวใจลงเสียแล้วหนา
ขุนศรัทธาเขาเป็นต้นเชียก คืนนี้ลูกร้องเรียกหา
ไหว้พรานบุญพฤกษา ช่วยประจำนำหน้าราชครู
ขุนศรัทธาเขามาแล้ว พ่อมาพูดแผ่วแผ่วอยู่ข้างหู

5.1.8 กราบครู เมื่อโนราใหญ่กล่าวค่าเชิญครูแล้วก็จะมีการกราบครู โดยผู้ร่วมประกอบพิธีจะนำไม้รางเทียนบูชาครู ซึ่งมีเทียน 9 เล่ม หมาก 9 คำ มาให้โนราใหญ่จุดเทียน เพื่อเตรียมกราบครู และรำถวายครูต่อไป เสร็จแล้วนำไปวางไว้บนหมอนซึ่งเป็นที่ครูอีกครั้ง จากนั้นจึงพร้อมกันกราบครูจำนวน 9 ครั้ง เมื่อกราบครูแล้วโนราใหญ่คนทรงครูหมอโนราหรือตายายโนรา ผู้ร่วมประกอบพิธีร่วมกันกรวดน้ำแผ่เมตตาไปให้ครูหมอโนราหรือตายายโนราและบรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายเมื่อกรวดน้ำแล้วโนราใหญ่จะยกกระสอบราดที่มีข้าวสาร หมากและเทียนใส่เอาไว้ขึ้นมาบริกรรมคาถาแล้วตั้งจิตอธิษฐานเพื่อแจ้งให้ครูหมอโนราหรือตายายโนราทราบว่า วันนี้ลูกหลานจะเริ่มทำพิธีโนราโรงครู ขอให้ครูหมอโนราตายายโนราได้มาร่วมพิธีและ

คุ้มครองป้องกันให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง และขอให้การรำโนราโรงครูในครั้งนี้ลุล่วงไปด้วยดี

5.1.9 โนราใหญ่รำถวายครู เมื่อทุกอย่างได้ดำเนินมาเรียบร้อยแล้ว โนราใหญ่จะเป็นผู้รำก่อนในคืนแรกเพื่อเป็นการถวายครูด้วยบทร่ายหน้าแตระ ดังตัวอย่างบทร้องตอนหนึ่งว่า

ดีกเอยดีกตรง น้ำค้างตกลงตรงหลังคา
แต่งองค์ทรงเครื่องปลดเปลื้องภูษา ลงมาในโรงพระบรรจง
ไหว้เทพเจ้าในด้าวแดนดง คุมข้ามาลงในโรงรำ
ไหว้สีสดีอย่าให้กระผมมีภัย อันตรายสิ่งใดช่วยบำหรง
ไหว้เทพเจ้าในด้าวแดนดง คุมข้ามาลงในโรงรำ
ไหว้ราชครูให้พ่อมาอยู่เหนือเกล้า ปกคุ้มข้าพเจ้าทุกเช้าค่ำ
ไม่ใช่เด็กอ่อนเพิ่งสอนรำ ครูได้แนะนำในคำกลอน
คำพรัดบทบาททั้งพระคาถา ครูข้าช่วยสั่งช่วยสอน
ครูได้แนะนำในคำกลอน ท่านได้สั่งสอนข้าพเจ้ามา

จากนั้นจึงต่อด้วยบทสรรเสริญครู บทสรรเสริญคุณมารดา แล้วโนราใหญ่ก็รำถวายครูด้วยบทครูสอน บทสอนรำ

5.1.10 การรำทั่วไป หลังจากรำถวายครูแล้วก็ถือว่าเป็นอันเสร็จพิธีในวันแรก ผู้ร่วมประกอบพิธีหรือคณะโนราจะช่วยกันยกเครื่องสังเวย เทริด หน้าพราน หน้าทาสี และอุปกรณ์ต่าง ๆ ขึ้นไปวางไว้บนพาไลเพื่อทำพิธีเช่นไหว้ในวันรุ่งขึ้น ส่วนการรำทั่วไปนั้นเป็นการออกมาร่ายรำของโนราในคณะ หรือโนราที่มาร่วมพิธีและต้องการรำถวายครู โดยมุ่งให้ความบันเทิงแก่ประชาชนที่มาชมเป็นสำคัญ จะรำนานเท่าไรก็ได้ขึ้นอยู่กับผู้ชมส่วนใหญ่มักจะเป็นโนราเด็ก ๆ ที่เพิ่งฝึกหัดใหม่ออกมารำเพื่อหาประสบการณ์และเป็นการแนะนำตัว บางครั้งอาจจะแสดงเรื่องราวให้ประชาชนได้ชมด้วยก็ได้

5.2 พิธีกรรมในวันที่สอง การรำโนราโรงครูวัดท่าคุระในวันที่สอง คือวันพฤหัสบดีถือเป็นพิธีใหญ่ เพราะวันพฤหัสบดีถือกันว่าเป็นวันครู พิธีกรรมในวันนี้มีอยู่สองลักษณะ คือพิธีกรรมเพื่อเช่นไหว้ครูและแก้บนเจ้าแม่อยู่หัว ครูหมอโนราหรือตายายโนราลักษณะหนึ่ง และพิธีกรรมเพื่อการเหยียบเสนอีกลักษณะหนึ่ง พิธีกรรมทั้งสองลักษณะมีขั้นตอนการปฏิบัติแตกต่างกันออกไป ดังจะได้กล่าวถึงพิธีกรรมในวันที่สองไปทีละขั้นตอนดังนี้

5.2.1 ลงโรง เมื่อถึงวันที่สองหลังจากที่คณะโนราเตรียมการต่าง ๆ เรียบร้อยแล้วก็จะเริ่มโหมโรงด้วยดนตรีล้วน ๆ ประมาณ 12 เพลง ในขณะที่ลูกคู่โนรากำลังโหมโรงอยู่นั้นโนราใหญ่และโนราผู้ช่วยอีก 2 คนก็จะแต่งตัวโนราเพื่อจะทำพิธีเช่นไหว้ครูโนราและแก้บนต่อไป

5.2.2 กาศครู การกาศครูก็จะเริ่มว่าบทกาศครูเช่นเดียวกับวันแรกตั้งแต่ บทขานเอ บทหน้าแตระ บทร่ายแตระ บทเพลงโทน

5.2.3 เชิญครู เมื่อกาศครูจบแล้วโนราใหญ่จะกล่าวเชิญครูในวันที่สองเพื่อมารับการเช่นไหว้และเครื่องสังเวย เริ่มตั้งแต่การไหว้สัสดีแล้วกล่าวบทเชิญครูดังตัวอย่างตอนหนึ่งว่า

ขอเชิญราชครูพ่อยอดสร้อย ไม่ว่าองค์น้อยและองค์ใหญ่
มาถึงแล้วอย่าเพิ่งไป ขอเชิญบนบรรณศาลา
ลูกแต่งหมากพร้าวเล่าตาล ทั้งของคาวของหวานมีอยู่นานา
พร้อมทั้งที่เก้าที่สิบสอง พร้อมไปทั้งข้าวพองข้าวลา

5.2.4 เช่นไหว้ครูหมอตายาย หลังจากพิธีเชิญครูแล้วคณะโนราก็จะทำพิธีเช่นไหว้ครูหมอตายาย ในตอนนี้ชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราที่บนบานเอาไว้และสัญญาเอาไว้ว่าจะแก้บนด้วยสิ่งของ ไม่ว่าจะเป็นของคาวของหวานหรือวัตถุเครื่องใช้เครื่องแต่งตัวโนรา เช่น ผ้าห้อย ปีกหรือหางหงส์ หน้าผ้า เป็นต้น ก็จะนำเข้ามาส่งให้โนราใหญ่พร้อมพานหมาก และเงินทำบุญที่เรียกว่า "เงินชาตายาย" ตาม

ที่ได้บนไว้หรือตามกำลังศรัทธาของแต่ละคนก่อนเริ่มพิธีโนราจะจุดเทียนที่เครื่องสังเวย เทียนบนยอดเทริด เทียนบนศาลหรือพาไล เทียนครูที่ท้องโรง จากนั้นโนราใหญ่ยกพานหมากขึ้นบูชาพร้อมกับจับสายสิญจน์ ในขณะเดียวกันกับคณะโนรา คนทรง ผู้มาแก้บนประนมมือและจับสายสิญจน์พร้อมกัน โนราใหญ่กล่าวนำบูชาพระรัตนตรัยกล่าวชุมนุมเทวดา กล่าวชุมนุมครูหมอ กล่าวคำแก้บน เช่นไหว้และเชื้อเชิญครูหมอโนราหรือตายายโนรามารับเครื่องสังเวยและอวยพรแก่ลูกหลานด้วยการออกชื่อครูหมอโนราหรือตายายโนราที่สำคัญทั้ง 12 องค์รวมทั้งพวกบ่าวไพร่ พวกหาบหมอนคอนผ้านายหมื่นซ้ายหมื่นขวาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ดังตัวอย่างคำกล่าวเช่นไหว้และแก้บนตอนหนึ่งว่า "ครูข้าอยู่แห่งใด เชิญมาทุกสถาน มาเสวยเมี่ยงหมาก ธูปเทียนชวาลา ขอเชิญท่านมาอยู่ในปากข้า ขอจงประสิทธิการ อัญเชิญครูเอยมาพลัน ทั้งกระแจะจวงจันทน์ดอกไม้ น้ำมันทา ลูกน้อยเรียกหา ด้วยคำย่ำเกรง อัญเชิญครูต้นอย่าได้ขัดแข็ง ครูข้า-ดำแดง มาเอาสังเวย เจ้าหาดมาดหลา รำพัดรำเพยมาเอาสังเวยลูกหลานทุกคน... บรรดาครูโนราทั้ง 12 องค์ที่ลูกหลานได้บนได้บาน ผัดวันกันพรุ่ง เมื่อถึงเข้าแล้วลูกหลานก็มาตามคำบนเอาข้าวของมาตั้งตามที่เขาบนไหรแก้นั้นขอให้ท่านมารับเอา ถ้าตายายฝ่ายพรานก็ให้ขุนพรานเป็นหัวหน้า ขอร้องว่าเขาแก้แล้วอย่าโกรกเขาเล่า ถ้าฝ่ายชายก็ให้พระม่วงทองช่วยแหลงกัน" ต่อจากนั้นโนราใหญ่ก็จะกล่าวคาถาเช่นไหว้หรือบูชาครูหมอโดยให้ผู้ที่มาร่วมแก้บนว่าตามดังนี้ "พุธหัสบูชา ครูหมอโนรา บูชายันติ ธัมมัสบูชา ตายายโนรา ฝ่ายซ้ายฝ่ายขวา ฝ่ายโปฝ่ายย่า ฝ่ายตาฝ่ายยาย บูชายันติ สังฆัสบูชา อากาศเทวดา บูชายันติ" เมื่อกล่าวคำบูชาแล้วโนราใหญ่ก็จะนำผู้เข้าร่วมพิธีกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อแม่ตายาย และผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว สำหรับเงินที่นำมาทำบุญหรือบูชาตายายนั้นโนราใหญ่จะเป็นผู้กล่าวคำอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้มอบเงินเพียงแต่ตั้งจิตอธิษฐานออกชื่อครูโนราที่ตนนับถือเท่านั้น เหตุที่ต้องให้โนราใหญ่เป็นผู้กล่าวคำอุทิศให้ ก็เพราะเชื่อว่าโนราเท่านั้น ที่จะติดต่อกับวิญญาณครูหมอโนราหรือตายายโนราได้ และสามารถนำผลบุญไปถึงตายายได้ต่อจากนั้นโนราใหญ่ก็จะนำเอาหมากและ

พลูมาบริกรรมคาถาแล้วมอบให้ผู้มาแก้บนทุกคนคนละ 1 คำ นำไปกินเพื่อความเป็นสิริมงคล เรียกหมากนี้ว่า "หมากจุกอก" เป็นอันเสร็จพิธีการเซ่นไหว้ครูโนราและการแก้บนด้วยสิ่งของ

5.2.5 โนราทั่วไปรำถวายครู หลังจากพิธีเซ่นไหว้ครูหมอตายายและการแก้บนด้วยสิ่งของแล้ว ก็จะเป็นการรำถวายครูของโนราทั่วไปที่รำถวายครู ก็จะเริ่มตั้งแต่บทสรรเสริญครู บทครูสอน บทสอนรำ เป็นต้น จากนั้นคณะโนราก็จะรำบทหรือจับบทสิบสองเพลง เริ่มตั้งแต่ บทสอนรำ บทประถม บทไชชาย บทฟ้าลั่น บทพลายงามตามโขลง บทแสงทอง บทนางนกจอก บทยางแดงหรือบทยาแร้งกินควาย บทกาน้ำหรือบทนกเป็ดน้ำ บทฝนตกข้างเหนือ บทโศกังหรือบทอนิจจังหรือบทขุนทา

5.2.6 พิธีแก้บนเจ้าแม่อยู่หัว[1] และครูหมอโนราหรือตายายโนราในวันรำโนราโรงครูวัดท่าคุระในวันพฤหัสบดีจะมีชาวบ้านจำนวนมาก ทั้งที่เป็นชาวบ้านท่าคุระ ตำบลใกล้เคียง และต่างจังหวัดมาร่วมงานและทำพิธีแก้บนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวบ้านท่าคุระจะนำขนมเดือนสิบ มาบูชาเจ้าแม่อยู่หัวและครูหมอโนรา

---

[1] พิธีแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวนอกจากจะมาทำพิธีในโนราโรงครูแล้ว ผู้บนอาจจะแก้บนหน้าพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวที่ประดิษฐานอยู่ในมณฑปก็ได้ โดยจะมีคณะกรรมการคอยดูแล เปลี่ยนเครื่องแต่งตัวโนรา เปลี่ยนหน้าพรานในกรณีที่บนและแก้บนด้วยการรำพรานหรือจับบทออกพราน หรือจะแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวด้วยการปิดทอง นำสิ่งของมาเซ่นไหว้ก็ได้ ด้านหน้ามณฑปก็จะมีพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวจำลองประดิษฐานไว้ให้คนกราบไหว้บูชาปิดทองและแก้บนได้เช่นเดียวกัน

ด้วย กล่าวคือ ถ้ามีลูกผู้หญิงก็จะจัดขนมพอง ลา มา 3 สำรับ ถ้าเป็นลูกชายก็จะจัดขนมโค ขนมต้ม มา 3 สำรับ เช่นเดียวกัน หากมีทั้งลูกหญิงและลูกชาย ชาวบ้านก็จะจัดมาบูชาทั้ง 2 ชุด ดังนั้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้าน ทางวัดท่าคุระจึงได้จัดตั้งกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เช่น แสงเสียง พิธีกรรม รับบริจาค จำหน่ายบัตรเพื่อการแก้บน เป็นต้น โดยผู้ที่ซื้อบัตรแล้วก็จะนำบัตรไปยื่นต่อกรรมการฝ่ายพิธีกรรมตามชนิดของการแก้บนเพื่อจะให้โนราทำพิธีแก้บนให้ กล่าวคือ บัตรแก้บนด้วยการรำถวายครูหรือที่ชาวบ้านท่าคุระเรียกว่า "รำทรงเครื่อง" ราคาคนละ 20 บาท บัตรแก้บนด้วยการรำออกพรานหรือจับบทออกพรานราคาคนละ 10 บาท สำหรับผู้ที่จะแก้บนด้วยการรำออกพรานหรือจับบทออกพราน จะต้องทำพิธีหลังจากเที่ยงวันไปแล้ว เรื่องที่โนราและชาวบ้านทั่วไปบนให้เจ้าแม่อยู่หัวและครูโนราช่วยเหลือ เช่น บนให้หายจากอาการป่วยไข้ บนไม่ให้ถูกเกณฑ์ทหาร บนเพราะเชื่อว่าถูกเจ้าแม่อยู่หัวหรือตายายโนราลงโทษที่เรียกว่า "ตายายย่าง" บนเพราะต้องคดีขึ้นโรงขึ้นศาล บนเพราะของหาย เป็นต้น พิธีแก้บนด้วยการรำโนราถวายครูหรือการรำทรงเครื่องและการรำออกพรานหรือจับบทออกพราน มีดังนี้

5.2.6.1 พิธีแก้บนด้วยการรำโนราถวายครูหรือการรำทรงเครื่องเมื่อถึงเวลาแก้บนผู้ทำพิธีจะต้องแต่งตัวโนรา(โดยมีคณะกรรมการคอยอำนวยความสะดวก) แล้วนำพานที่มีดอกไม้ ธูปเทียน หมากพลู เงิน 12 บาทหรือตามจำนวนที่ครูโนรากำหนด นำไปมอบให้โนราใหญ่หรือครูหมอโนรา จากนั้นโนราใหญ่หรือโนราผู้ช่วย[1] จะเป็นผู้นำในการรำแล้วให้ผู้แก้บนรำตามบทที่ใช้รำแก้บนมีบทสรร-

---

[1] คณะโนราที่มารำและประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระเป็นประจำโดยทำสัญญากันไว้กับทางวัด คือ โนราสมพงษ์ บ้านหานโพธิ์ จังหวัดพัทลุง และโนราชูกลิ่น บ้านบางเขียด จังหวัดสงขลา

เสริญครู บทสอนครู บทสอนรำ ซึ่งจะรำบทต่าง ๆ พอเป็นพิธี หากมีผู้แก้บนจำนวนมากก็อาจจะแบ่งออกเป็นกลุ่มแก้บนครั้งละหลาย ๆ คนพร้อมกัน เมื่อทำบทต่าง ๆ แล้วโนราใหญ่หรือโนราผู้ช่วยก็จะนำไปกราบครู และประพรมน้ำมนตร์อีกครั้งเป็นอันเสร็จพิธี

5.2.6.2 พิธีแก้บนด้วยการรำออกพรานหรือจับบทออกพรานจะทำในเวลาที่เลยเที่ยงวันไปแล้ว ผู้เข้าพิธีจะต้องแต่งชุดออกพรานให้เรียบร้อย (โดยมีคณะกรรมการคอยอำนวยความสะดวก) แล้วนำพานที่มีดอกไม้ ธูปเทียน หมากพลู เงิน 12 บาท หรือตามจำนวนที่ครูโนรากำหนดนำไปมอบให้โนราใหญ่ จากนั้นโนราใหญ่หรือโนราผู้ช่วยจะเป็นผู้นำในการรำออกพรานหรือจับบทออกพราน แล้วให้ผู้แก้บนรำตามพอเป็นพิธี บทที่ใช้รำออกพรานเป็นบทที่นำมาจากตอนใดตอนหนึ่งในวรรณคดี เช่นเดียวกับการจับบทแก้บนหรือแก้เหมรยในโรงครูทั่วไป ที่นิยมใช้มากคือ บทพระราม ขุนช้างขุนแผน บทวันทอง เป็นต้น จากนั้นจึงนำผู้แก้บนมากราบครู และประพรมน้ำมนตร์อีกครั้งเป็นอันเสร็จพิธี

5.2.7 เหยียบเสน ในขณะที่มีการแก้บนหรือทำบทสิบสองเพลง หากมีผู้นำบุตรหลานมาให้โนราเหยียบเสนโนราใหญ่และโนราผู้ช่วยก็จะทำพิธีเหยียบเสน เสนเป็นเนื้อที่งอกนูนขึ้นจากระดับผิวหนังเป็นแผ่น ถ้ามีสีแดงเรียกว่า "เสนทอง" ถ้ามีสีดำเรียกว่า "เสนดำ" เสนไม่ทำให้เจ็บปวดหรือมีอันตราย เสนอาจจะงอกบนศีรษะ บนใบหน้า บางส่วนของร่างกาย ทำให้ดูน่าเกลียด ถ้าเป็นกับเด็ก ๆ เสนจะโตขึ้นตามอายุเพื่อให้เสนหายจะต้องแก้โดยให้โนราทำพิธีเหยียบเสนให้เวลาเข้าโรงครู ซึ่งมักจะทำกันก่อนรำคล้องหงส์โดยผู้ที่เป็นเสนหรือผู้ปกครองเตรียมเครื่องประกอบพิธีมามอบให้โนราใหญ่ได้แก่ ขันน้ำหรือถาดใส่น้ำ หมากพลู ธูปเทียน ดอกไม้ มีดโกน หินลับมีด เงินเหรียญ เครื่องทอง เครื่องเงิน หญ้าคา หญ้าเช็ดมอน รวงข้าว และเงิน 32 บาท (ในอดีตใช้ 12 บาท) จากนั้นโนราใหญ่จะเอาน้ำใส่ขันหรือถาด พร้อมด้วยอุปกรณ์ที่ผู้เป็นเสนหรือผู้ปกครองเตรียมมาใส่ลงในขันน้ำ

หรือถาด ทำพิธีจุดธูปเทียน ชุมนุมเทวดา ชุมนุมครูหมอโนรา ลงอักขระขอมที่หัวแม่เท้าของโนราใหญ่ แล้วร่ำท่าแบบเฒ่ายนพราย หรือ "ท่าย่างสามขุม" มีโนราหรือครูหมอโนราในร่างทรงร่ำประกอบโดยถือ กริช พระขรรค์ โนราใหญ่เอาหัวแม่เท้าไปแตะตรงที่เป็นเสน แล้วเอาหัวแม่เท้าไปจุ่มลงในขันหรือถาด ยกขึ้นรมควันเทียน แล้วใช้หัวแม่เท้าไปเหยียบเบา ๆ ตรงที่เป็นเสนโดยหันหลังให้ผู้ที่เป็นเสน ว่าคาถากำกับในขณะเดียวกันโนราหรือครูหมอโนราในร่างทรงก็จะเอากริชพระขรรค์ไปแตะตรงที่เป็นเสนพร้อมกับบริกรรมคาถาทำเช่นนี้ 3 ครั้ง แล้วเอามีดโกน หินลับมีดและของอื่น ๆ ในขันน้ำหรือถาดไปแตะที่ตัวผู้เป็นเสนจนครบทุกอย่าง เป็นอันเสร็จพิธี

5.2.8 การส่งครูและตัดเหฺมฺรย เมื่อคณะโนราทำพิธีเหยียบเสนและพิธีแก้บนให้ชาวบ้านหมดแล้ว โนราใหญ่ก็จะร้องบทชาครูหมอโนราหรือตายาย-โนราและเจ้าแม่อยู่หัว โดยชาวบ้าน เจ้าภาพและลูกหลานตายายโนราจะนำเงินมาบูชาครูหมอโนราหรือตายายโนราตามกำลังศรัทธาเมื่อชาครูหมอโนราหรือตายายโนราแล้วโนราใหญ่จะกล่าวขอพรจากครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวให้แก่ชาวบ้าน เจ้าภาพลูกหลานตายายโนรา ดังตัวอย่างบทร้องกลอนชาครูหมอตอนหนึ่งว่า

สุขีสุขี ร้อยปีอย่ามีความเจ็บไข้
ความชั่วอย่าเข้ามาใกล้ ความไข้ให้ไกลกายา
ลูกหลานยกย่างไปข้างไหน ตายายตามไปช่วยรักษา
ลูกหลานจะไปทำไร่ ให้ข้าวงามได้เทียมปลายป่า
ลูกหลานจะไปทำนา ให้ข้าวงามได้เทียมภูเขา
เจ้าทองแส้แท้ ตีแกะตีเดียวไม่เกี่ยวเอา
ข้าวงามได้เทียมภูเขา ได้เม็ดเจ็ดเกวียน
เจ้าทองผมหมอ ลากมาด้วยล้อด้วยเกวียน

เมื่อร้องบทชาครูหมอแล้วโนราใหญ่ ชาวบ้าน เจ้าภาพ ลูกหลานตายายโนราก็จะกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ตายาย จากนั้นโนราใหญ่จึงร้องบทส่งครูเพื่อส่งครูหมอ

โนราหรือตายายโนรากลับ ดังตัวอย่างบทร้องกลอนส่งครูโนราตอนหนึ่งว่า

ช้ายมาแล้วพวกเรา	ใบไม้มันเหงาเหงาไปทั้งป่า
ช้ายแล้วเวลา	พวกโนราจะลาโรง
ไม่อาจบ้าไปตามน้อง	เหมือนเจ้าพลายทองตามโขลง
ช่างไปไม่ลืมโรง	โขลงไปไม่ลืมน้องหนา
ตัดว่าร้องส่ง	ทุกองค์พระเทวดา
แรกเช้าเชิญมา	ถึงเวลาร้องส่งให้พ่อไป
ไปหน้าให้มีลาภ	ลูกอยู่หลังให้มีชัย
เชิญไปพ่อไป	ส่งเทียมทางสองแพรก
แพรกหนึ่งไปไทย	แพรกหนึ่งไปแขก
ถึงทางสองแพรก	แยกไปเถิดพระเทวดา

หลังจากทำพิธีส่งครูหมอโนราหรือตายายโนรากลับแล้ว โนราใหญ่จึงทำพิธีตัดเหฺมฺรย ซึ่งเป็นพิธีตัดเครื่องบูชาและเครื่องเซ่นไหว้ตายายให้ขาดแยกจากกันเป็นเคล็ดว่า "เหฺมฺรย" หรือพันธะสัญญาที่เคยให้ไว้แก่ครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวได้ขาดกันแล้ว สิ่งที่โนราใหญ่ตัด ได้แก่ บายศรีท้องโรง เชือกมัดขื่อโรงจากบนศาลหรือพาไล 3 ตับ เชือกผูกผ้าคาดศาลหรือพาไล 1 มุม เชือกผูกผ้าคาด-เพดานท้องโรง 1 มุม และห่อเหฺมฺรยของชาวบ้าน เจ้าภาพ ลูกหลานตายายโนรา ที่ได้บนเจ้าแม่อยู่หัว ครูหมอโนราหรือตายายโนรา (สำหรับผู้ที่บนไว้ด้วยเหฺมฺรยห่อ)ซึ่งวางอยู่บนศาลหรือพาไล วิธีตัดเหฺมฺรย โนราใหญ่จะถือมีดหมอ 1 เล่ม เทียน 1 เล่ม หมากพลู 1 ค่า ไว้ในมือขวา แล้วรำท่าตัดเหฺมฺรย โดยตัดแต่ละอย่างตามที่กล่าวแล้วไปตามลำดับ ขณะที่ตัดจะว่าคาถากำกับไปด้วย เสร็จแล้วเก็บเครื่องบนศาลหรือพาไลไปวางไว้นอกโรง ทำพิธีพลิกสาด พลิกหมอน รำบนสาด แล้วถอดเทริดออกเป็นอันเสร็จพิธี

กล่าวได้ว่าพิธีกรรมในการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ได้จัดกันมาเป็นประจำทุกปี ในวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 มีชาวบ้าน ลูกหลานตายายโนรา ทั้งที่เป็นชาวบ้านท่าคุระ ตำบลใกล้เคียงและต่างจังหวัดมาร่วมเป็นจำนวนมาก ทางวัดต้องจัดเตรียมพิธีการอย่างใหญ่โตมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่ายๆ ชาวบ้านที่มานอกจากจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อมาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัว ครูหมอโนราหรือตายายโนราแล้ว ยังมาเพื่อการกราบไหว้บูชาเจ้าแม่อยู่หัว พบปะญาติมิตรกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดเพราะชาวบ้านท่าคุระบางคนอาจแยกย้ายไปทำมาหากินอยู่ในถิ่นอื่น ครบกำหนด 1 ปี ในวันรำโนราโรงครูวัดท่าคุระก็ได้กลับมาบ้านอีกครั้งหนึ่ง และยังได้มีโอกาสร่วมทำบุญทำกุศลกับญาติพี่น้องในวัดท่าคุระด้วยเพราะบางคนที่บนเจ้าแม่อยู่หัวไว้ให้แก่ลูกหลานก็จะพาลูกหลานมาบวชพระ บวชชี บวชชีพราหมณ์ หรือมาแก้บนต่าง ๆ ในตอนนี้ สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีต่อชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างโนราโรงครูกับวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

บทที่ 5

บทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง

จากการศึกษาเรื่องโนราโรงครูวัดท่าคุระ พบว่าโนราโรงครูมีความสัมพันธ์มีบทบาทและหน้าที่ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ทั้งนี้เพราะโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อที่เป็นความเชื่อทางพุทธศาสนาระดับชาวบ้าน "อันหมายถึงความเชื่อในหลักคำสั่งสอนของพุทธศาสนา ซึ่งผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสางเทวดา" (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ.2533 : 21) อันรวมไปถึงการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ การเข้าทรง และพิธีกรรมทางความเชื่ออื่น ๆ ที่ปรากฏในโนราโรงครู ความเชื่อและพิธีกรรมโนราโรงครูจึงมีบทบาทและหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคลและต่อสังคมส่วนรวม ตามลักษณะของพุทธศาสนาระดับชาวบ้าน (ฉลาดชาย รมิตานนท์.2527 : 72) เพราะ"ศาสนาจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของปัจเจกชนและประชาชนในสังคม" (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ.2533 : 121) ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ ปากท้อง ความขัดแย้ง การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ ความลี้ลับและอำนาจเหนือธรรมชาติ ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ การติดต่อสื่อสารกันการแสดงออกและการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น(งามพิศ สัตย์สงวน. 2531 : 20) จากความสำคัญในบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูจึงพบว่าโนราโรงครูวัดท่าคุระมีความสัมพันธ์มีบทบาทและหน้าที่ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อในเรื่องโนราโรงครู
2. ความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว
3. การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้
4. การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม
5. การสร้างอาชีพและการสืบทอดการรำโนรา
6. การสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม

1. ความเชื่อในเรื่องโนราโรงครู

กล่าวได้ว่าการรำโนรามีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและระบบความ-เชื่อตั้งแต่เริ่มต้นของการเป็นโนรา จนถึงขั้นจัดตั้งเป็นคณะโนราออกรับงานแสดงซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการรับขันหมากคือเครื่องแสดงข้อผูกพันแทนสัญญา การทำพิธียกเครื่อง การทำพิธีเบิกโรง การลงโรงหรือโหมโรง การกาศครู จนไปถึงการร่ายรำบางอย่าง เช่น การร่ำขอเทริด การร่าเฒ่ียนพราย การรำเหยียบลูกมะนาว เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยพิธีกรรมและระบบความเชื่อโดยเฉพาะความเชื่อทางไสยศาสตร์ ซึ่งเมื่อปฏิบัติแล้วก็เชื่อว่าจะส่งผลดีแก่ตนเองและหมู่คณะในด้านต่าง ๆ แต่หากละเลยไม่ปฏิบัติก็จะส่งผลต่อตนเองและหมู่คณะในด้านที่ตรงกันข้าม ระบบความเชื่อโดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่ความเจริญทางวิทยาการยังเข้าไปไม่ถึงนั้นจะมีอิทธิพลครอบคลุมพฤติกรรมทุกอย่างของชีวิตคน เพราะจะเป็นตัวอธิบายให้เหตุผลต่อการกระทำและกิจกรรมทุกประเภท"ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง หรือแม้แต่เรื่องเล็ก ๆน้อย ๆ เช่น อาหารการกิน กิริยามารยาทต่าง ๆ และแน่นอนย่อมมีอิทธิพลอย่างมากต่อผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา หรือที่เราเรียกว่าศิลปะด้วย" (ปรานี วงษ์เทศ.2532:53)พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมที่เชื่อกันว่ามีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นผู้ที่ได้ผ่านกระบวนการของพิธีกรรมโนราโรงครู ก็ย่อมจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามพันธะสัญญาหรือข้อตกลงที่ได้ให้ไว้กับครูหมอโนราหรือจะต้องปฏิบัติตามขนบนิยมที่ได้สืบต่อกันมาเช่นความเชื่อที่ว่าผู้มีเชื้อสายโนรานั้นจะต้องนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนรา และจะต้องมีการเซ่นไหว้บูชามิฉะนั้นจะถูกครูหมอโนราหรือตายายโนราลงโทษ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลให้เชื้อสายโนราสืบต่อกันมาไม่ขาดสายนอกจากนี้ในระยะเวลาหนึ่งเวลาใดผู้ที่นับถือครูหมอโนราหรือตายายโนราจะต้องได้มีโอกาสจัดโนราโรงครู ไม่ว่าจะเป็นการจัดโนราโรงครูใหญ่หรือโนราโรงครูเล็กอันเนื่องมาจากการบนบานขอความช่วยเหลือหรือถึงวาระครบรอบพันธะสัญญา ที่ให้ไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนราและเชื่อกันว่าผู้มีเชื้อสายโนราในรอบปีหนึ่งๆ จะต้องได้มีโอกาสร่ำโนราถวายครูโนราอย่างน้อยหนึ่งครั้งแม้จะไม่ได้รำโนราเป็นอาชีพและ

จะต้องมารำในโรงครู อาจจะเป็นโนราโรงครูโรงใดโรงหนึ่งที่จัดขึ้น เช่น โนรา-โรงครูวัดท่าคุระ เป็นต้น มิฉะนั้นจะถูกครูหมอโนราหรือตายายโนราลงโทษ โดยบันดาลให้เกิดโทษภัยต่าง ๆ เช่น ล้มเจ็บป่วย ประสบอุบัติเหตุ หรือผอมแห้งแรงน้อย ที่เรียกกันว่า"ครูหมอย่าง" หากลูกหลานผู้ใดเพิกเฉยไม่นำพา ไม่เชื่อหรือไม่ได้ตั้งหิ้งบูชาเอาไว้ที่บ้านครูหมอโนราหรือตายายโนราก็จะสำแดงอาการให้ปรากฏด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วและยังเชื่อต่อไปอีกว่าหากครูหมอโนราหรือตายายโนราต้องการให้ลูกหลานคนใดเป็นโนราก็จะบันดาลให้เกิดผลต่าง ๆ แก่ลูกหลานคนนั้น เช่นล้มเจ็บป่วย เบื่ออาหารเก็บตัวเงียบอยู่คนเดียว พูดจาฟุ้งซ่าน ฯลฯ หรือในบางครั้งครูหมอโนราหรือตายายโนราก็จะเข้าทรงหรือที่เรียกว่าจับลงให้รำโนรา ญาติพี่น้องจะต้องไปหาครูโนรามาบนและยอมให้ลูกหลานคนนั้นรำโนราอาการจึงจะหายเป็นปกติ จากความเชื่อและการปฏิบัติของลูกหลานตายายโนรา ผู้มีเชื้อสายโนราดังกล่าวแล้วนั้นได้ส่งผลให้มีการสืบทอดการรำโนราต่อไปไม่ขาดสาย หากจะเปรียบเทียบกับศิลปะการละเล่นประเภทอื่น ๆ ในภาคใต้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นหนังตะลุง เพลงบอก ลิเกป่า ฯลฯ จะพบว่าความเชื่อในเรื่องครูหมอและการปฏิบัติต่อครูหมอของตนนั้น โนราจะเชื่อถือและปฏิบัติกันอย่างจริงจังมากกว่าศิลปะการละเล่นประเภทอื่นที่กล่าวแล้ว นอกจากนี้พิธีกรรมบางอย่าง ที่ทำกันในโนราโรงครูและถือว่าเป็นพิธีที่มีความขลังความศักดิ์สิทธิ์นั้นมีส่วนสำคัญในการสืบทอดการรำโนรา และการรักษาขนบธรรมเนียมของโนราที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา พิธีกรรมที่กล่าวถึงคือพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ให้แก่โนราใหม่เพื่อให้เป็นโนราที่สมบูรณ์ สามารถเป็นโนราใหญ่และทำพิธีในโนราโรงครูต่อไปได้ นับได้ว่าการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่เป็นการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมด้านนี้ จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ผู้ที่เข้าทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ก็มีความเชื่อในเรื่องความขลังความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมนั้นเพราะภาวะแวดล้อมทางด้านสถานที่และเวลาผู้กระทำพิธีคือโนราใหญ่ ครูหมอโนราได้สร้างระบบความเชื่อที่เป็นเรื่องของจิต-วิญญาณและไสยศาสตร์ ทำให้เกิดความมั่นใจในการเป็นโนราและการรำโนรารวมทั้งการสืบทอดรักษารูปแบบธรรมเนียมของโนราเอาไว้ เมื่อได้เป็นโนราใหญ่แล้วก็จะไป

ตั้งคณะโนราของตนเองและต้องมีผู้ร่วมคณะทั้งคนรำ คนแสดงและลูกคู่ ซึ่งเป็นผลโดยตรงของการสืบทอดการรำโนรา นอกจากการทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่แล้ว พิธีรำสอดเครื่องสอดก่าไลหรือสอดไหมุร เพื่อการยอมรับความเป็นโนราของครูโนราต่อบุคคลนั้น ๆ ที่เข้าทำพิธีการที่บุคคลเหล่านั้นได้ผ่านพิธีกรรมที่เชื่อกันว่ามีความขลังมีความศักดิ์สิทธิ์ย่อมจะส่งผลทางด้านจิตใจให้เกิดความเชื่อ ความรักและความศรัทธาในการรำโนรามากยิ่งขึ้นและจะช่วยกันสืบทอดการรำโนราต่อไป นับเป็นวิธีการทางจิตวิทยาหรือเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ในการสร้างและสืบทอดมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน พิธีกรรมโนราโรงครู ได้ตอกย้ำบทบาทและหน้าที่ของศิลปินที่มีต่อปัจเจก-บุคคลและสังคมในการทำหน้าที่ช่วยเหลือในการแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องการบนบาน การแก้บน การตัดจุก การเหยียบเสน ที่สำคัญคือการบำบัดอาการทางจิตอันเกิดจากความกลัว ความวิตกกังวล กลายเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน และการบำบัดอาการทางกายภาพเช่น ตัดผมผีช่อ การรักษาอาการป่วยไข้เหยียบเสน เป็นต้น ด้วยเหตุดังนั้นวัฒนธรรมใดที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมทั้งทางจิตและชีวภาพตามทฤษฎีการปฏิบัติหน้าที่ (Functionnalism) ก็จะดำรงอยู่และได้รับการสืบทอดต่อไป ในขณะเดียวกันประชาชนที่ได้เข้ามาร่วมพิธี-กรรมไม่ว่าจะมาร่วมเพื่อชมการแสดงหรือด้วยจุดประสงค์อื่นใด เมื่อได้มาเห็นหรือได้มีส่วนร่วมย่อมก่อให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธา และให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมโนราโรงครู และการรำโนราให้คงอยู่ยั่งยืนสืบไป จึงกล่าวได้ว่าชาวบ้านตำบลท่าแคและบริเวณใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก มีส่วนร่วมและมีส่วนส่งเสริมกิจกรรมโนราโรงครู การรำโนราทั้งผู้ที่เป็นเชื้อสายโนราโดยตรง ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านทั่วไป

2. ความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว

ดังได้กล่าวแล้วในเรื่องความเชื่อว่าชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงเชื่อในเรื่องความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่อยู่หัว ต่างเคารพนับถือเช่นไหว้สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ชาวบ้านท่าคุระต่างยอมรับว่าตนเองเป็นลูกหลานของเจ้าแม่อยู่หัว และได้ร่วมกันจัดงานประเพณีเพื่อจัดพิธีสมโภชและสรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวเป็นประจำทุกปี ในวันพุธแรกของข้างแรมเดือนหก และจะมีการจัดการรำโนราโรงครูเพื่อทำพิธีแก้บนและรำถวายเจ้าแม่อยู่หัวเรียกว่า"งานตายายย่าน"ในวันดังกล่าวชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงก็จะมาร่วมงานโดยพร้อมเพรียงกัน แม้ว่าชาวบ้านท่าคุระบางคนจะออกไปทำมาหากินอยู่ในท้องถิ่นอื่น เมื่อถึงวันดังกล่าวก็จะกลับมาบ้านและวัดท่าคุระ เพื่อร่วมงานตายายย่านหรืออย่างน้อยต้องกลับมาให้ได้ ในระยะเวลา 3 ปี ต่อครั้งเรียกว่าเป็นการ "ชุมชาติ หรือชุมญาติ" บ้างก็มากราบไหว้บูชา สรงน้ำ และทำพิธีแก้บนเจ้าแม่อยู่หัว ชาวบ้านต่างเชื่อว่าเจ้าแม่อยู่หัวสามารถปกป้องคุ้มครองให้ตนเอง และครอบครัวปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงและดลบันดาลให้ชีวิตมีความสุขความเจริญ ซึ่งอาจจะนำมาแยกกล่าวถึงบทบาทด้านความเชื่อของเจ้าแม่อยู่หัวที่มีต่อชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง เช่น ความเชื่อในด้านการประกอบอาชีพ เนื่องจากชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงมีอาชีพในการทำนา การทำประมงขนาดเล็ก และอาชีพรับจ้าง ดังนั้นในการเริ่มอาชีพประเภทใดชาวบ้านก็จะบนบานเจ้าแม่อยู่หัวขอให้ประสบผลสำเร็จในอาชีพนั้นๆ ความเชื่อในเรื่องการคุ้มครองรักษาความปลอดภัยในการเดินทาง ความเชื่อในเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้ ความเชื่อในเรื่องการขอความช่วยเหลือเรื่องการขอให้มีงานทำ ขอให้สอบเข้าเรียนต่อได้ ขอให้พ้นจากการถูกเกณฑ์ทหาร เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้ส่งผลให้ชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงมีความผูกพันกับเจ้าแม่อยู่หัว วัดท่าคุระและท้องถิ่นของตน และที่สำคัญคือวิถีชีวิตชุมชนที่ยังคงดำรงอยู่ รวมทั้งระบบเครือญาติและสัมพันธภาพในสังคมที่นับวันจะหาได้ยากยิ่งในสภาพปัจจุบัน

3. การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้

กล่าวได้ว่าโนราโรงครูและเจ้าแม่อยู่หัวมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการที่จะให้ชาวบ้าน โนรา ลูกหลานตายายโนราได้ผ่านกระบวนการตามพันธะสัญญาที่ให้ไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัว นั่นคือการบนและการแก้บน เพราะการบนบานขอความช่วยเหลือครูหมอโนราหรือตายายโนรา และเจ้าแม่อยู่หัวมักจะต้องแก้บนด้วยการรำโนราโรงครู หรือไปทำพิธีแก้บนในโนราโรงครู สำหรับชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงส่วนใหญ่จะมาทำพิธีแก้บนในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโนราและเจ้าแม่อยู่หัวที่โรงครูวัดท่าคุระ เพราะมีความเชื่อว่าพิธีกรรมโนราโรงครูสามารถแก้บนและตัดขาดจากเหมฺรยหรือพันธะสัญญา ที่ให้ไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวได้ผลของการรำโนราโรงครูทำให้ต้องมีคนทรงครูหมอโนราหรือตายายโนราคนทรงหลายคน ได้มีส่วนในการช่วยบนครูโนราให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือหรือไม่สามารถบนบานครูโนราด้วยตนเองได้พิธีกรรมโนราโรงครูมีส่วนช่วยให้ลูกหลานตายายโนราชาวบ้านท่าคุระมีชีวิตอยู่อย่างปกติ ไม่ถูกครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวลงโทษ เพราะได้มาทำพิธีแก้บนหรือเช่นไหว้ครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวในโรงครูอย่างน้อยปีละครั้ง จึงจะได้รับการยอมรับจากครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวว่ายังนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวอยู่ บางคนมีความต้องการจะเป็นโนราหรือฝึกหัดโนราหรือเพราะบนเอาไว้กับครูโนรา เพื่อให้ครูหมอโนราได้ยอมรับความเป็นโนรา ก็จะต้องมาทำพิธีรำสอดเครื่องสอดกำไลหรือไหมฺรในโรงครู จึงจะถือว่ามีความขลังศักดิ์สิทธิ์และเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ชาวบ้านส่วนหนึ่งนำบุตรหลานของตนมาทำพิธีตัดจุก เหยียบเสน ในโรงครูเพราะเชื่อว่าโนราโรงครูมีความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะโนราใหญ่ผู้ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูนั้นเชื่อกันว่ามีอำนาจเร้นลับทางไสยศาสตร์สามารถทำลายคุณไสยและปราบผีบางจำพวกได้เช่นผีเจ้าเสนได้เป็นต้น ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ตายายโนรา

ที่เรียกว่า "ชา" ตายาย จะต้องทำโดยการผ่านโนราคือให้โนราเป็นผู้กล่าวอุทิศให้ตายายจึงจะถือว่าผลบุญนั้นไปถึงตายายที่ตัวเองต้องการทำบุญอุทิศซึ่งจะทำกันในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ประเด็นที่จะต้องนำมาพิจารณาต่อไปคือการประกอบพิธี "ตัดเหฺมฺรย"โดยเฉพาะเหฺมฺรยห่อของโนราใหญ่ให้แก่ชาวบ้านที่บนด้วยเหฺมฺรยห่อเอาไว้ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นบทบาทของโนราใหญ่ และพิธีกรรมโนราโรงครูที่มีต่อชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโนราโรงครูวัดท่าคุระและงานตายายย่านกับชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการมีโนราโรงครูแต่ ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการรำโนราโรงครูให้ได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่ เมื่อชาวบ้านมีความจำเป็นต้องบนขอความช่วยเหลือจากครูโนราและเจ้าแม่อยู่หัว ไม่ว่าจะเป็นการบนให้หายจากอาการป่วยไข้ บนไม่ให้ถูกเกณฑ์ทหาร บนเพราะต้องคดี บน-เพราะของหายและอื่น ๆ สิ่งที่ชาวบ้านทำทานบนหรือสัญญาไว้กับครูโนราและเจ้าแม่อยู่หัวว่าจะแก้บน เมื่อได้ดังปรารถนามักจะต้องแก้บนในพิธีกรรมโนราโรงครู หรือนำสิ่งของไปแก้บนในโนราโรงครู เพราะเชื่อว่าการบนเช่นนั้นจะทำให้ประสบผล-สำเร็จ และมีผู้ดำเนินการให้ คือโนราใหญ่ที่สามารถแก้บนและตัดเหฺมฺรยให้ขาดจากพันธะสัญญาที่ให้ไว้กับครูโนราและเจ้าแม่อยู่หัวได้

ส่วนการรักษาอาการป่วยไข้นั้นโนราโรงครูเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ขั้นตอนของการรักษามีความสมบูรณ์ เพราะหลังจากที่ชาวบ้านหรือลูกหลานตายาย-โนราหายจากป่วยไข้แล้วก็จะมาแก้บนในโนราโรงครูหรือจัดโนราโรงครูแก้บน ชาวบ้านและลูกหลานตายายโนรา ส่วนหนึ่งในบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง เชื่อว่าอาการป่วยไข้บางอย่างมีสาเหตุมาจากครูโนราและเจ้าแม่อยู่หัว กล่าวคืออาการ-ป่วยไข้อันเกิดจากครูโนราต้องการให้ลูกหลานสืบทอดการรำโนราหรือเป็นคนทรงครู-หมอโนราก็จะบันดาลให้บุคคลนั้นมีอาการต่าง ๆ เช่น ล้มเจ็บป่วย เบื่ออาหาร ผอมแห้ง เป็นต้น ญาติพี่น้องก็ต้องหาครูโนราหรือคนทรงมารักษาด้วยการบนเมื่อ

หายแล้วก็จะไปแก้บนในโนราโรงครู หรือจัดโนราโรงครูแก้บน อีกสาเหตุหนึ่งมาจากการที่ครูโนราและเจ้าแม่อยู่หัวตักเตือนหรือลงโทษลูกหลานตายายโนราที่ไม่นับถือหรือพากันเพิกเฉยด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ล้มเจ็บป่วย ผอมแห้ง ปวดเมื่อยตามร่างกายเป็นต้น ญาติพี่น้องก็ต้องไปหาครูโนราหรือคนทรงบางคนมาบน เมื่อหายแล้วก็อาจจะต้องไปแก้บนในโนราโรงครูหรือจัดโนราโรงครูแก้บนเช่นเดียวกัน เพราะหากอาการป่วยไข้มีสาเหตุมาจากครูโนราแล้ว ก็ต้องรักษาด้วยการบนขอความช่วยเหลือจากครูโนราเชื่อกันว่าจะรักษาด้วยวิธีอื่นไม่หายนอกจากการรักษาอาการป่วยไข้ที่เชื่อว่ามีสาเหตุมาจากครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวแล้ว ชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงส่วนหนึ่งเชื่อว่าแม้อาการป่วยไข้โดยปกติทั่วไป ก็อาจจะสามารถขอความช่วยเหลือครูโนรา ให้ช่วยรักษาโดยการผ่านคนทรงโนราหรือให้คนทรงโนราเป็นผู้ทำพิธีให้ซึ่งอาจจะใช้วิธีบนขอความช่วยเหลือจากครูหมอโนราหรือตายายโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัว หรือรักษาด้วยวิธีการเยียวยาควบคู่ไปกับการบนขอความช่วยเหลือครูหมอโนราหรือตายายโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัวไปด้วย จึงกล่าวได้ว่าโนราโรงครู ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับโนราโรงครูนั้น มีผลต่อจิตใจของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง เพราะชาวบ้านเชื่อว่าครูหมอโนราที่ตนเองบนบานขอความช่วยเหลือหรือช่วยรักษาอาการป่วยไข้นั้นสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่วนโนราใหญ่ผู้ทำพิธีโนราโรงครูก็เชื่อว่ามีอำนาจเร้นลับที่สามารถรักษาอาการป่วยไข้และความผิดปกติของร่างกายเช่น เหยียบเสนได้ เป็นต้น ทั้งยังเชื่อว่าโนราใหญ่เป็นผู้ที่เชื่อมต่ออยู่ระหว่างโลกมนุษย์กับโลกของวิญญาณ คือสามารถติดต่อกับครูหมอโนราได้จึงมีส่วนสำคัญที่ทำ ให้ชาวบ้านโดยเฉพาะลูกหลานตายายโนรา ได้คลายความวิตกกังวลว่าตนเองได้มาแก้บนกับครูหมอโนราและเจ้าแม่อยู่หัวตามที่ได้บนเอาไว้และเชื่อว่าครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัว จะช่วยปกปักรักษาคุ้มครองตนเองและครอบครัวให้มีความสุขความเจริญเพราะได้ผ่านพิธีกรรมและทำตามพันธะสัญญาที่ให้ไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวแล้ว ส่วนการรักษาอาการป่วยไข้ก็เป็นการรักษาทั้งทางกายและทางจิต เพราะผู้รักษากับผู้มารับ

การรักษาเป็นคนพวกเดียวกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันมีโอกาสได้ปรึกษาหารือระบายความทุกข์ใจของกันและกัน ทำให้มีกำลังใจและไม่รู้สึกห่างไกลกับวิถีชีวิตตนเองเช่นเดียวกันกับการรักษาด้วยวิธีแพทย์แผนปัจจุบันสิ่งสำคัญก็คือความเชื่อของชาวบ้านที่มีต่อพิธีกรรมโนราโรงครูว่าเป็นพิธีที่ขลังและศักดิ์สิทธิ์ย่อมจะทำให้ผลการกระทำที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมโนราโรงครูประสบผลสำเร็จตามไปด้วย อันเป็นผลให้โนราโรงครูยังคงมีบทบาทและหน้าที่ที่สนองตอบต่อชาวบ้านทั้งปัจเจกชนและสังคมต่อไป

4. <u>การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม</u>

ความสัมพันธ์และบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระกับวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ในด้านการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคมนั้นสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนเพราะโนราโรงครูและงานตายายย่านเกิดมาจากความเชื่อ ความศรัทธา ย่อมส่งผลต่อการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมแก่คณะโนรา ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านทั่วไปการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระเพื่อการแก้บนและรำถวายเจ้าแม่อยู่หัว ที่สามารถจัดติดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนานและมีชาวบ้านทั้งใกล้และไกลมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ย่อมมีส่วนทำให้ชาวบ้านท่าคุระมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน มีความสำนึกต่อการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมของตน พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความสำนึกในความกตัญญูรู้คุณต่อครูบาอาจารย์ ต่อบิดามารดา ต่อพ่อแม่ตายายทั้งที่ล่วงลับไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะศิลปินนั้นมีความมั่นคงในการยกย่องนับถือครูบาอาจารย์ บิดามารดาและผู้มีพระคุณย่อมจะเป็นแบบอย่างแก่โนราในรุ่นหลัง ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านทั่วไปได้เอาเป็นเยี่ยงอย่าง การจัดโนราโรงครูวัดท่าคุระจึงเกิดมาจาก ความเชื่อ แรงศรัทธา และความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านท่าคุระโดยตรง ไม่ได้มีหน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนใด ๆ เข้าไปมีส่วนในการดำเนินการ ดังนั้นงานนี้จะสำเร็จ และจัดติดต่อกันมาจนเป็นประเพณีได้ย่อมต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจและการเสียสละ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินเงินทอง แรงกาย แรงใจ และภายหลังเพื่อ

แบ่งงานและหน้าที่รับผิดชอบจึงได้ออกมาในรูปของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ด้วยเหตุที่ต้องมาทำงานร่วมกัน เสียสละร่วมกันเหนื่อยยากร่วมกันจะทำให้มีความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกัน มีทัศนคติที่ดีต่อกันอันก่อให้เกิดการประสานประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวมเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่ในกลุ่มชาวบ้านโดยเฉพาะในชนบท การรำโนราโรงครูวัดท่าคุระนอกจากชาวบ้านท่าคุระแล้วยังมีโนราผู้มีเชื้อสายโนรา และชาวบ้านจากต่างตำบล ต่างอำเภอ ต่างจังหวัดมาร่วมด้วยเป็นจำนวนมาก นอกจากจะทำให้ชาวบ้านท่าคุระเกิดความภาคภูมิใจและประสานสามัคคีในหมู่คณะแล้ว พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระยังมีส่วนสร้างความรู้สึกที่เป็นหมู่พวกเดียวกัน และนำมาซึ่งความมั่นคงของสังคมในระดับหนึ่งด้วย จากแนวความคิดของนักมานุษยวิทยากลุ่มหน้าที่นิยมที่ว่าพิธีกรรมทางศาสนาเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของบุคคลทำให้สังคมมีความรู้สึกร่วมกัน และความสำคัญของการรวมกลุ่มหรือการทำพิธีต่าง ๆ ทางศาสนาเกิดจาก "การที่มนุษย์พยายามมาชุมนุมปรึกษาหารือกันเป็นประการแรก ส่วนจุดประสงค์ทางศาสนาเป็นเป้าหมายรองลงมา" (บุญเดิม พันธรอบและจำนง พันธรอบ.2525 : 66 ; อ้างอิงมาจาก A.R. Radoliffe - Brown. 1935 - 394 - 402) ทำให้สังคมของผู้ที่เชื่อถือและศรัทธาในเรื่องเดียวกันรวมตัวกันได้ดังกล่าวแล้ว การรำโนราโรงครูจึงเป็นกลไกอันหนึ่งของการสร้างระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และมีส่วนในการควบคุมพฤติกรรมบุคคลและสังคม ดังจะเห็นได้จากขนบนิยมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในโนราโรงครูและความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโนรา เช่น การห้ามไม่ให้รำโนราโรงครูในวันพระ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราและชาวบ้านทั่วไป ได้มีโอกาสไปวัดเพื่อทำกิจทางศาสนารับการอบรมสั่งสอนธรรมจากพระภิกษุ เพื่อเป็นแบบอย่างและแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไปความเชื่อที่เกี่ยวกับครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวในเรื่องการบนบานขอความช่วยเหลือนั้นหากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชู้สาวหรือการผิดลูกเมียผู้อื่น การลักขโมย การเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่-

อยู่หัวจะไม่รับ จึงเท่ากับเป็นการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล และสังคมโดยทางอ้อม บุคคลที่ถูกเลือกเป็นคนทรงครูหมอโนราหรือตายายโนราแล้วจะต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม มีความเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์ ไม่ผิดลูกเมียผู้อื่น ตัดขาดจากอบายมุขทั้งปวง หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากครูหมอโนราหรือตายายโนราและยังจะถูกลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ การปฏิบัติตนในลักษณะดังกล่าวนอกจากเป็นการควบคุมตนเองแล้วยังเป็นแบบอย่าง และได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากชาวบ้านในสังคมนั้นด้วยในทำนองเดียวกันโนราผู้มีเชื้อสายโนราลูกหลานตายายโนรา ก็ต้องดำรงตนอยู่ในกรอบของจารีตประเพณีและศีลธรรมจรรยาจึงจะได้รับการยอมรับจากครูหมอโนราหรือตายายโนรา และส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการงาน การประพฤติปฏิบัติตนไปในทางเดียวกัน เป็นพิมพ์เดียวกันย่อมสร้างความเป็นปึกแผ่นและความมั่นคงในสังคม อันเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมให้คงอยู่สืบไปโดยอาศัยความเชื่อและความศรัทธาเป็นเครื่องชี้นำดังกล่าวแล้ว

จะเห็นได้ว่าพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระได้จัดติดต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีได้นั้น ความมีคุณธรรม ความสามัคคี ความมีน้ำใจและการเสียสละย่อมเป็นสิ่งยืนยันอันสำคัญ ที่ทำให้ชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง มารวมกันได้นอกจากความเชื่อและศรัทธาครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวที่ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีส่วนในการควบคุมจิตใจ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคมเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งที่เกื้อตนและคนอื่น

5. <u>การสร้างอาชีพและการสืบทอดการรำโนรา</u>

โนราโรงครูวัดท่าคุระมีส่วนในการเสริมสร้างอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ชาวบ้านท่าคุระชาวบ้านในตำบลใกล้เคียงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโนราหรือโนราโรงครู ส่งผลให้เกิดคณะโนรา และศิลปินใหม่ ๆ ในการรำโนรา ผู้ที่จะเป็นโนราใหญ่หรือหัวหน้าคณะ สามารถประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูได้ จะต้องผ่านพิธีกรรมการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ในโนราโรงครู โนราคณะหนึ่ง ๆ ประกอบ

ด้วยบุคคลหลายฝ่ายทั้งนักร่า นักแสดง นักดนตรี เป็นการส่งเสริมให้คนมีงานทำเพิ่มขึ้นอันเป็นการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับบุคคลเหล่านั้น เพราะศิลปินเป็นผู้ใกล้ชิดกับชาวบ้านและได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน สิ่งที่เห็นได้ชัดอีกอย่างหนึ่งในทางอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมก็คือคนทรงครูหมอโนรา แม้การเข้าทรงหรือการแก้บนจะเป็นไปตามความเชื่อ แต่ชาวบ้านที่มาทำพิธีแก้บนหรือมาบูชาตายายก็จะมีปัจจัยหรือเงินทองมาตอบแทนด้วยจึงเห็นได้ว่าพิธีกรรมโนราโรงครูมีผลต่อการสร้างอาชีพแก่คณะโนรา คนทรงครูหมอโนรา ชาวบ้านทั่วไปทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมและยังมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในขณะเดียวกันพิธีกรรมโนราโรงครูก็มีส่วนสร้างและส่งเสริมอาชีพอื่นๆ แม้จะมองเห็นไม่เด่นชัดนัก เช่น อาชีพค้าขาย การขับรถรับจ้าง การช่างฝีมือ เป็นต้น ทำให้มีการกระจายรายได้ ไปยังบุคคลต่างอาชีพในท้องถิ่นและบริเวณใกล้เคียงที่นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่งด้วย

ส่วนการสืบทอดการรำโนรานั้นจะเห็นว่าความเชื่อเรื่องครูหมอโนราหรือตายายโนราและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา มีส่วนสำคัญในการสืบทอดการรำโนราและพิธีกรรมโนราโรงครูเพราะพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมที่เชื่อกันว่ามีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ดังนั้นผู้ที่ได้ผ่านกระบวนการของพิธีกรรมโนราโรงครู ก็ย่อมจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามพันธะสัญญาหรือข้อตกลง ที่ได้ให้ไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนรา หรือจะต้องปฏิบัติตามขนบนิยมที่ได้สืบต่อกันมา เช่น ความเชื่อที่ว่าผู้มีเชื้อสายโนรานั้นจะต้องนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนราและจะต้องมีการเช่นไหว้บูชามิฉะนั้นจะถูกครูหมอโนราหริอตายายโนราลงโทษซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลให้เชื้อสายโนราสืบต่อกันมาไม่ขาดสายและเชื่อกันว่าผู้มีเชื้อสายโนราในรอบปีหนึ่งๆจะต้องได้มีโอกาสรำโนราถวายครูโนราอย่างน้อยหนึ่งครั้ง แม้จะไม่ได้รำโนราเป็นอาชีพและจะต้องมารำโนราโรงครู แม้แต่ชาวบ้านท่าคุระที่นับถือเจ้าแม่อยู่หัวก็มักจะแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวด้วยการรำโนราถวายในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระมิฉะนั้นจะถูกครู

หมอโนราหรือตายายโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัวลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องครูหมอโนราหรือตายายโนรา และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราและโนราโรงครู มีส่วนสำคัญในการสืบทอดการรำโนรามาจนถึงปัจจุบัน

6. <u>การสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม</u>

กล่าวได้ว่า "สังคมทั่วไปประกอบไปด้วยระบบต่าง ๆ มากมาย เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบอื่น ๆ ซึ่งแต่ละระบบจะมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคม รวมทั้งมีบทบาทและโครงสร้างสัมพันธ์กันด้วย" (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ.2533 : 5) ดังนั้นโนราโรงครูและพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งเป็นระบบหนึ่งในสังคมท้องถิ่นย่อมมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคม และบทบาทนั้นจะต้องสัมพันธ์กับระบบอื่น ๆ ในสังคมด้วย และเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมารวมกลุ่มกันเพื่อประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ และศรัทธาร่วมกัน "การที่สมาชิกของสังคมมีความเชื่อทางศาสนาเหมือนกัน มีผลทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นภายในสังคม" (อมรา พงศาพิชญ์. 2533 : 62) นั่นคือพิธีกรรมของความเชื่อทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคือพิธีกรรมโนราโรงครู จะมีบทบาทสำคัญในการที่ทำให้ชาวบ้านต่างมีความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และนำมาซึ่งความเป็นเอกภาพในสังคม ทั้งเป็นโอกาสที่ชาวบ้านจะได้ร่วมกันทำบุญทำทานให้กับตายาย กินเลี้ยง และรื่นเริงสนุกสนานด้วยกัน หนุ่มสาวก็จะมีโอกาสได้พบปะกัน อีกทั้งยังเป็นเหตุให้มีการรวมญาติรวมมิตรที่อาศัยอยู่ห่างไกล ได้มาร่วมสังสรรค์กันอีกครั้งหนึ่งเพราะพิธีกรรมโนราโรงครู เป็นโอกาสที่ให้ชาวบ้านที่เป็นเครือญาติโดยเฉพาะผู้มีเชื้อสายโนรา ลูกหลานตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวที่แยกย้ายกันไปอยู่ในที่ไกล ๆ ได้กลับมาพบกันเช่นเดียวกับประเพณีชิงเปรตหรือวันสารทเดือนสิบของชาวภาคใต้การได้กลับมาพบกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน มีเป้าหมายอันเดียวกัน ย่อมจะสร้างความเข้าอกเข้าใจกัน มีความรักสามัคคี ความผูกพัน ในฐานะที่เป็นหมู่พวกเดียวกัน อันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคมในขณะเดียวกันความเชื่อและ

พิธีกรรมที่เหมือนกันนี้ก็ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หล่อหลอมเชื่อมโยงเป็นระบบที่มีโครงสร้างสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ ในสังคมที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้คือ ลักษณะเด่นของสังคมไทยและวัฒนธรรมไทยที่อาศัยประเพณีและพิธีกรรมทางความเชื่อในการรวมกลุ่มและสร้างปึกแผ่นให้แก่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ โบรนิสลอร์ มาลิโนว์สกี้ (Brownislow Malinowski) ในเรื่องหน้าที่ของศาสนาต่อชีวิตมนุษย์และสังคมว่ามีอะไรบ้างซึ่ง ฉลาดชาย รมิตานนท์(2527 : 72) นำมากล่าวสรุปไว้ว่ามีอยู่ 4 ประการ คือ

1. หน้าที่ในการให้คำอธิบาย(explanatory functions)ในทุก ๆ สังคมมนุษย์จะตั้งคำถามว่าทำไม ? ทำไม ? และทำไม ? ดังนั้นสังคมจะต้องมีคำตอบสำหรับคำถามเหล่านี้ 2. หน้าที่ในการสนับสนุนอย่างมีพลัง (Validating Functions) แก่สถาบันพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม เช่นสถาบันทางเศรษฐกิจการเมือง ค่านิยม และวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของสังคม 3. หน้าที่ในด้านการสนับสนุนให้พลังใจในกรณีเกิดวิกฤตกาลต่างๆ ที่มนุษย์รู้สึกว่าตนไม่อาจควบคุมได้ (Psychologically reinforcing functions) วิกฤตกาลเหล่านี้อาจเป็นวิกฤตกาลทางธรรมชาติหรือทางสังคมก็ได้ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของปัจเจกชน 4. หน้าที่ในการผนึกส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้เข้าเป็นเอกภาพ (integrative functions) นั่นคือจะทำหน้าที่ผสานส่วนต่าง ๆ ของสังคมที่อาจมีประเพณีหรือระบบความเชื่อที่ต่าง ๆ กันเข้าเป็นรูปแบบใหญ่ ๆ อันเดียวกัน ศาสนาทำหน้าที่สร้างและให้ความชอบธรรมแก่ระบบโลกทัศน์พื้นฐาน ตำแหน่งแห่งที่ของมนุษย์แต่ละคนในสังคมและศาสนาจะชักจูงให้การต่อสู้และอารมณ์ของคนในสังคมเข้ามาสอดคล้องสัมพันธ์กับศาสนา

ในทางกลับกันเมื่อศาสนาอันหมายถึงความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนรา และพิธีกรรมโนราโรงครูทำหน้าที่สนับสนุนและให้ความชอบธรรมแก่อาชีพ ระบบเศรษฐกิจ

การเมือง และสังคมในท้องถิ่นแล้ว เศรษฐกิจและการเมือง และความเป็นไปในสังคมท้องถิ่น ก็ย่อมต้องค้ำจุนปกปักรักษาและทะนุบำรุงศาสนาคือความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนรา โนราโรงครูและเจ้าแม่อยู่หัวอย่างเต็มที่เช่นกัน เพื่อให้สังคมดำเนินไปในแนวทางที่สอดคล้องและมีสัมพันธภาพกับความเชื่อ ระบบเศรษฐกิจและการเมืองในสังคมท้องถิ่นนั้น ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในกรณีของการบนขอความช่วยเหลือครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวแล้วต้องมีการแก้บน มีการเซ่นสังเวยครูหมอโนราหรือตายายโนราของลูกหลาน ที่จะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องอันเป็นความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทำให้บทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูดำรงอยู่ได้ในสภาพสังคมปัจจุบันต่อไป

บทที่ 6

บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

<u>บทย่อ</u>

การศึกษาโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัย เอกสาร ข้อมูลภาคสนามโนราโรงครูวัดท่าคุระ และเสนอรายงานผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ตามวิธีการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

1.2 เพื่อศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ

1.3 เพื่อศึกษาพิธีกรรมในการรำโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ

1.4 เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเอกสารงานวิจัยเหล่านี้จะให้ความรู้พื้นฐานในการกำหนดหัวข้อเพื่อการศึกษาค้นคว้า การกำหนดแหล่งข้อมูล การกำหนดกลุ่มประชากรและพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับโนราและโนราโรงครู ความเชื่อ การศึกษาวัฒนธรรมรวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางและประโยชน์ในการวิจัย

2.2 ข้อมูลภาคสนามและผู้บอกข้อมูลที่นำมาศึกษาได้จากแหล่งข้อมูลและผู้บอกข้อมูลที่คัดเลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

2.2.1 พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิง-พระ จังหวัดสงขลา

2.2.2 นายโรงหรือหัวหน้าคณะโนราที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระ

3. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลแบบเจาะลึกตามแนวในแบบสัมภาษณ์สังเกตการประกอบพิธีกรรมแล้วบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียง จดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังออกสำรวจ บันทึกข้อมูล ถ่ายภาพวัตถุและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับตำนานท้องถิ่นและเรื่องโนราในตำบลคลองรีและบริเวณใกล้เคียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาจัดทำรหัส

4.2 ถอดเทปข้อความเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมกับตรวจสอบข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้องและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

4.3 นำข้อมูลมาแยกและจัดระบบหมวดหมู่เนื้อหาตามขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

4.4 ประมวลข้อมูลแต่ละหมวดหมู่แล้วนำมาทำความเข้าใจ ตีความและอธิบายความตามขอบเขตของเนื้อหาที่ทำการศึกษาค้นคว้า

4.5 จัดทำรายงานผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

5. สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาโนราโรงครูวัดท่าคุระในเรื่องประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ พิธีกรรมในการรำโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ และบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ปรากฏผลการศึกษาค้นคว้าสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

5.1 ประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระปรากฏทั้งที่เป็นคำบอกเล่า หลักฐานเอกสาร บทกาศครู และบทร้องกลอนของโนรา ทั้งในตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ตำบลใกล้เคียง และที่เชื่อมโยงกับชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะฝั่งทะเลสาบตะวันตก คือ จังหวัดพัทลุง

5.1.1 ตำนานโนราในเขตบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี ตำบลใกล้เคียงและที่ปรากฏในชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีทั้งคำบอกเล่า หลักฐานเอกสาร บทกาศครู และบทร้องกลอนบางตอนของโนรา ต่างกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโนรา เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับครูต้นของโนรา ชื่อครูโนราที่สำคัญ ๆ พฤติกรรมบางอย่างของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโนรา ได้แก่ ตำนานโนราที่เล่าโดยขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและคำกาพย์ ตำนานโนราที่ปรกฏในรูปกลอนสี่ ตำนานโนราฉบับนายภิญโญ จิตต์ธรรม ตำนานโนราจากบทกาศครูของโนรา

5.1.2 ตำนานนางนวลทองสำลี เป็นตำนานเดียวกับตำนานโนราแต่เน้นความสัมพันธ์เรื่องนางนวลทองสำลีกับตายายพราหมณ์จันทร์ ซึ่งเป็นผู้ชุบเลี้ยงนางเมื่อครั้งที่ถูกเนรเทศออกจากบ้านเมือง และสาเหตุของการลอยแพ รวมทั้งการที่นางนวลทองสำลีได้รำโนราถวายเทพยดาและตายายพราหมณ์จันทร์ก่อนกลับบ้านเมือง ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นที่มาของการรำโนราโรงครูในครั้งแรก

5.1.3 ตำนานนางเลือดขาว เป็นตำนานท้องถิ่นที่แพร่หลายในจังหวัดพัทลุง และจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ ชาวบ้านและคณะโนราเคารพนับถือนางเลือดขาวว่าเป็นครูโนราองค์หนึ่งเพราะเชื่อว่านางเป็นคนคนเดียวกับแม่ศรีมาลาหรือนางนวลทองสำลีและเจ้าแม่อยู่หัวพระพุทธรูปทองคำที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดท่าคุระที่เรียกว่าเจ้าแม่อยู่หัวนั้นชาวบ้านส่วนหนึ่งเชื่อว่าเป็นรูปแทนตัวแม่ศรีมาลาหรือนางนวลทองสำลีหรือนางเลือดขาวนั่นเอง

5.1.4 ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ เป็นตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัวเพราะบุคคลทั้งสองได้ชื่อว่าเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูนางนวลทองสำลีหรือเจ้าแม่อยู่หัว นางนวลทองสำลีหรือเจ้าแม่อยู่หัวได้มอบพระพุทธรูปทองคำ ที่เรียกว่าเจ้าแม่อยู่หัวไว้เป็นอนุสรณ์แก่ตายายพราหมณ์จันทร์ก่อนกลับบ้านเมืองและเชื่อว่าเป็นที่มาของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ

มาจนถึงปัจจุบัน

5.1.5 ตำนานทวดสำลี เป็นตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสาริดทรงเครื่องปางอุ้มบาตร ศิลปะสมัยอยุธยาในวัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ชาวบ้านเรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" หรือ "ทวดหมุลี" ตามตำนานกล่าวว่าสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เจ้าแม่อยู่หัวหรือนางนวลทองสำลีก่อนจากตายายพราหมณ์จันทร์กลับบ้านเมืองของตน

5.1.6 ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว เป็นตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปทองคำปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง 2 เซนติเมตร สูงประมาณ 2.5 เซนติเมตร ซึ่งประดิษฐานอยู่ในมณฑป วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ชาวบ้านเรียกว่า เจ้าแม่อยู่หัว และเป็นที่มาของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่านตามตำนานปรากฏเป็น 2 กระแส คือ กระแสที่ 1 ตำนานที่เล่าว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นผู้หญิง และกระแสที่ 2 ตำนานที่เล่าว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นผู้ชาย

5. ความเชื่อที่เกี่ยวกับโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ จากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อในเรื่องต่อไปนี้

5.2.1 ความเชื่อเรื่องครูหมอโนราชาวบ้านท่าคุระลูกหลานตายายโนราและคณะโนรา มีความเชื่อและเคารพนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนราหลายองค์รวมทั้งเจ้าแม่อยู่หัวที่ชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง นับถือว่าเป็นครูหมอโนราองค์หนึ่งด้วยแต่ที่เชื่อว่าเป็นครูสำคัญซึ่งเรียกว่า พระราชครูมี 12 องค์ ได้แก่ พระเทพสิงหรหรือพ่อเทพสิงหร ขุนศรีศรัทธาหรือขุนศรัทธา พระม่วงทองหรือตาม่วงทอง หม่อมรอง พระยาสายฟ้าฟาด พรานบุญ แม่ศรีมาลา แม่นวลทองสำลี แม่แขนอ่อนฝ่ายขวา แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้าย แม่ศรีดอกไม้ แม่คิ้วเหิน นอกจากนี้ยังเคารพนับถือพวกเทวดาอารักษ์และวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ที่เรียกว่าพวกกายทิพย์อีกด้วย และเชื่อว่าครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวยังมีความผูกพันกับลูกหลานและผู้มีเชื้อสายโนรา หากลูกหลานเพิกเฉยไม่เคารพบูชา ไม่เช่นไหว้ก็จะได้

รับการลงโทษจากครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ถ้าลูกหลานเคารพบูชา เช่นไหว้ครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัว ก็จะช่วยคุ้มครองป้องกันหรือดลบันดาลให้มีความสุขความเจริญตลอดไป

5.2.2 ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ชาวบ้านท่าคุระ และคณะโนรามีความเชื่อในเรื่องโชคลางว่าการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง ที่เกี่ยวกับโนราจะนำโชคและความเป็นสิริมงคลมาให้ สามารถหลีกเลี่ยงจากเหตุร้ายความเป็นอัปมงคลต่าง ๆได้ เช่น การได้มาปิดทองและสรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวจะนำความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวมาให้ โนราโรงครูจะต้องเริ่มพิธีกรรมหรือเข้าโรงในวันพุธ หรือวันรำโรงครูวันใดตรงกับวันที่มีการเผาศพในวัด โนราจะต้องหยุดรำในวันนั้นโดยจะเลื่อนไปประกอบพิธีกรรมในวันถัดไป เพราะเชื่อว่าเป็นอัปมงคลและเป็นเสนียดจัญไรแก่คณะโนราเชื่อในเรื่องเวทมนตร์คาถา เช่นเชื่อว่าโนราใหญ่จะต้องมีความรู้ในเรื่องเวทมนตร์คาถาเพื่อป้องกันคุณไสย ป้องกันวิญญาณร้ายที่จะเข้ามาในพิธีกรรมโนราโรงครูพิธีกรรมบางอย่างจะต้องใช้เวทมนตร์คาถาประกอบ เช่น เหยียบเสน ตัดเหมรย เป็นต้น เชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความขลังของโนราโรงครู เช่น ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าทั้งสามคือ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ความเชื่อในจิตวิญญาณที่มีบุญญาธิการ เจ้าที่หรือเทวดาอารักษ์ เช่น พระภูมิเจ้าที่ เทวดาเกาะสี่เกาะห้า (อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง) เป็นต้น เชื่อว่าโนราโรงครูมีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ สามารถประกอบพิธีกรรมที่สำคัญได้เชื่อในเรื่องอำนาจเร้นลับของโนรา เช่น เชื่อว่าโนราใหญ่ขณะทำพิธีโนราโรงครูจะมีอำนาจพิเศษสามารถติดต่อควบคุมวิญญาณต่าง ๆ ได้ สามารถปราบผีเจ้าเสนได้ เป็นต้นเชื่อในโรงพิธี เช่นเชื่อว่าโรงโนรามีผีโอกะแชงรักษา เป็นต้น เชื่อในเรื่องเครื่องดนตรีเช่นเชื่อว่าเครื่องดนตรีทุกชิ้นมีครูหมอรักษาจะลบหลู่หรือข้ามกรายไม่ได้ เชื่อว่าไม้แตระเป็นดนตรีสวรรค์การรำโนราโรงครูจะขาดไม้แตระไม่ได้ เป็นต้น เชื่อในเรื่องเคล็ดว่าการกระทำบางอย่าง สามารถปัดเป่าหรือป้องกันเหตุร้ายที่จะมีมาได้ เช่นไม่สร้างโรงโนราให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตกหรือสร้างขวางตะวันจะ

เป็นอัปมงคลและเสื่อมเสียชื่อเสียง เป็นต้น

5.2.3 ความเชื่อเรื่องการแก้บน ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราเชื่อว่าการบนและการแก้บนครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวจะทำให้ตนเองครอบครัวได้รับความช่วยเหลือ ในสิ่งที่ปรารถนาและพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ การบนและการแก้บนมี 2 ลักษณะ คือ การบนที่ชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราต้องการความช่วยเหลือจากครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัว เช่น บนให้พ้นจากการถูกเกณฑ์ทหาร บนให้มีงานทำหรือเข้าศึกษาต่อในระดับสูงได้ เป็นต้น อีกลักษณะหนึ่งคือการบนที่ชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราถูกครูหมอโนราหรือตายายโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัวลงโทษด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่นลูกหลานเพิกเฉยไม่เคารพนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัวลูกหลานชาวบ้านท่าคุระออกไปจากบ้านท่าคุระแล้ว ไม่กลับมาร่วมงานโนราโรงครูวัดท่าคุระ หรืองานตายายย่านเป็นเวลาหลายปี เป็นต้น การบนอาจจะบนด้วยตนเองหรือให้ครูโนรา คนทรงครูหมอโนรา มาบนให้ เมื่อบนแล้วจะต้องมีการทำทานบนที่เรียกว่าเหมฺรยเอาไว้ ทั้งเหมฺรยปากและเหมฺรยห่อ **ครั้นประสบผลสำ**เร็จก็จะมีการแก้บนหรือแก้เหมฺรยตามที่ได้ตกลงเอาไว้กับกับครูหมอโนราหรือตายายโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัว เช่นรำโนราถวายในโนราโรงครูวัดท่าคุระ จัดโนราโรงครูถวาย เป็นต้น

5.2.4 ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้ ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราเชื่อว่าครูหมอโนราหรือตายายโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัว และพิธีกรรมโนราโรงครูสามารถรักษาอาการป่วยไข้ที่มาจากความผิดปกติของร่างกาย โรคภัยต่าง ๆ เช่น เสียสติ ถูกคุณไสย เป็นต้น และอาการป่วยไข้ที่เกิดจากการกระทำหรือการลงโทษของครูหมอโนราหรือตายายโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัว เช่น ผอมแห้งแรงน้อยที่เรียกว่า "ตายายย่าง" ปวดบวมตามร่างกาย จะรักษาให้หายได้ด้วยการบนบานขอความช่วยเหลือ การรักษาทางยาหรือเวทมนตร์คาถาโดยโนราหรือคนทรงครูหมอโนราเมื่อหายแล้วจะต้องทำพิธีแก้บนตามที่ได้ตกลงไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนราหรือเจ้าแม่อยู่หัว

5.2.5 ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราเชื่อว่า เสนเกิดจากการกระทำของผีโอกะแชงหรือเพราะครูหมอโนราต้องการเอาเด็กคนนั้นรำโนราจึงทำเครื่องหมายเอาไว้ จะรักษาให้หายได้ก็ต่อเมื่อให้โนราใหญ่ทำพิธีเหยียบเสนให้ในพิธีกรรมโนราโรงครู

5.2.6 ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราเชื่อว่าวิญญาณของผีบรรพบุรุษและครูต้นโนราที่เรียกว่าครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัว สามารถติดต่อกับลูกหลานได้โดยผ่านศิลปินคือโนราและการเข้าทรงของร่างทรงครูหมอโนรา

5.2.7 ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว ชาวบ้านท่าคุระและคณะโนราเชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวในวัดท่าคุระ ซึ่งเป็นรูปแทนตัวเจ้าแม่อยู่หัวนั้นว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีบุญคุณต่อชาวบ้านท่าคุระ เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายให้ชาวบ้านท่าคุระ และผู้ที่เคารพนับถือโดยทั่วไปและสามารถบนบานขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้ เช่น บนให้หายจากอาการป่วยไข้ บนให้พ้นจากการถูกเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

5.3 พิธีกรรมในการรำโนราโรงครูของชาวบ้านท่าคุระ จากการศึกษาพบว่ามีขนบนิยมและรูปแบบการจัดพิธีกรรมดังต่อไปนี้

5.3.1 ความเป็นมาของโนราโรงครูวัดท่าคุระ ความเป็นมาของพิธีกรรมโนราโรงครู ไม่ปรากฏหลักฐานเด่นชัดสันนิษฐานกันว่าคงจะมีมาพร้อมกับการเกิดของโนราในภาคใต้ เช่นเดียวกับการไหว้ครูของศิลปะการละเล่น และการแสดงอื่นๆ ดังปรากฏเรื่องประเพณีละครโนราชาตรีในตำนานละครอิเหนาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนรากล่าวถึง เรื่องนางนวลทองสำลีรำโนราถวายเทวดา และบูชาตายายเป็นครั้งแรกที่เกาะกะชังว่าเป็นที่มาของรำโนราโรงครู ส่วนการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระตามตำนานเจ้าแม่อยู่หัว และตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ กล่าวว่าตายายพราหมณ์-จันทร์ได้จัดโนรารำถวายเจ้าแม่อยู่หัวก่อนกลับบ้านเมือง เจ้าแม่อยู่หัวได้ประทานพระ

พุทธรูปทองคำซึ่งต่อมาเรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" ไว้แทนตัวตายายจึงได้จัดโนราร่ำถวายพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวในวันพุธข้างแรมเดือน 6 ของทุกปีจนกลายเป็นประเพณีที่เรียกว่า"งานตายายย่าน" มาจนถึงปัจจุบัน

5.3.2 จุดมุ่งหมายของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการคือ เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อเจ้าแม่อยู่หัวและทำพิธีแก้บนต่อเจ้าแม่อยู่หัว เพื่อให้บรรดาบุตรหลานของชาวบ้านท่าคุระได้มาร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตน เพื่อร่วมกันจรรโลงศาสนาและวัฒนธรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนคือประเพณีการรำโนราโรงครูหรืองานตายายย่าน

5.3.3 ชนิดของโนราโรงครูวัดท่าคุระ โนราโรงครูโดยทั่วไปมี 2 ชนิดคือ โรงครูใหญ่กับโรงครูเล็กหรือการค้ำครูหรือโรงแก้บนค้ำครู ส่วนโนราโรงครูวัดท่าคุระเป็นชนิดของโรงครูเล็กหรือโรงแก้บนค้ำครู

5.3.4 องค์ประกอบในการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ โนราโรงครูวัดท่าคุระมีองค์ประกอบในการรำโนราโรงครูที่สำคัญคือโนราใหญ่ คณะโนรา คนทรงหรือร่างทรง ระยะเวลาและวันทำพิธีคือวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 ทุกปี โรงพิธีหรือโรงครู อุปกรณ์ในการประกอบพิธี เช่น ผ้าเพดาน บายศรี เครื่องแต่งตัวโนรา เป็นต้น เครื่องบูชาประกอบพิธี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องบูชาสำหรับถวายครูหมอโนราหรือตายายโนราบนศาลหรือพาไล เช่น ขนมเดือนสิบ ข้าวสาร เครื่องเซี่ยน เครื่องคาวหวานหรือที่สิบสอง เป็นต้น อีกประเภทหนึ่งคือเครื่องบูชาที่ท้องโรงเช่น บายศรีท้องโรง ผ้าขาวทำเพดาน ธูปเทียน สายสิญจน์ เป็นต้น เครื่องดนตรีและลูกคู่ มีกลอง 1 ใบ แตระ ทับ 1 คู่ โหม่ง 1 คู่ ฉิ่ง 1 คู่ ปี่นอก 1 เลา เครื่องแต่งตัวและอุปกรณ์เบ็ดเตล็ด เช่น เทริด เครื่องลูกปัด หน้าพราน หน้าทาสี เป็นต้น ผู้เข้าร่วมประกอบพิธีโนราโรงครู ประกอบด้วย โนราใหญ่ คณะโนรา ลูกคู่ คนทรงครูหมอโนรา ผู้แก้บน ผู้ที่ต้องการมาประกอบพิธีต่างๆ ผู้มีเชื้อสายโนราหรือลูก-หลานตายายโนรา และชาวบ้านโดยทั่วไป บทประกอบท่ารำและบทร้อง บทประกอบ-

ท่ารำ เช่น บทครูสอน บทสอนรำ บทประถม บทไชชาย เป็นต้น บทร้อง เช่น บทกาศครู บทสรรเสริญครู บทเชิญครูหรือบทชุมนุมครู เป็นต้น

5.3.5 ขั้นตอนของพิธีกรรมการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ มีขั้นตอนและการจัดพิธีกรรมโดยเริ่มตั้งแต่ตอนบ่ายของวันพุธแรกของข้างแรมเดือน 6 ตั้งแต่พิธีบวชแก้บน ทั้งบวชพระ บวชชี บวชชีพราหมณ์ พิธีอัญเชิญและสรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว คณะโนราเข้าโรงในวันแรก จากนั้นจึงทำพิธีเบิกโรง ลงโรง กาศครู-เชิญครู กราบครู โนราใหญ่รำถวายครู การรำทั่วไป วันที่สองซึ่งเป็นวันพฤหัสบดีถือเป็นพิธีใหญ่เริ่มตั้งแต่ลงโรง กาศครู เชิญครู เช่นไหว้ครูหมอตายาย โนราทั่วไปรำถวายครูพิธีแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวและครูหมอโนราหรือตายายโนราด้วยการรำถวายครูและการรำออกพราน เหยียบเสน การส่งครูและตัดเหมฺรย เป็นเสร็จพิธี

5.4 บทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง จากการศึกษาพบว่าโนราโรงครูวัดท่าคุระมีความสัมพันธ์และมีบทบาทหน้าที่ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงในเรื่องต่อไปนี้

5.4.1 ความเชื่อในเรื่องโนราโรงครู ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่าโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมที่มีความขลังความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเมื่อปฏิบัติแล้วก็เชื่อว่าจะเกิดผลดีแก่ตัวเองและหมู่คณะโดยเฉพาะผู้มีเชื้อสายโนรานั้นจะต้องนับถือครูหมอโนราหรือตายายโนรา และจะต้องมีการเช่นไหว้บูชามิฉะนั้นจะถูกครูหมอโนราหรือตายายโนราลงโทษ และในรอบปีหนึ่ง ๆ จะต้องได้มีโอกาสรำโนราถวายครูโนราอย่างน้อยหนึ่งครั้งแม้จะไม่ได้รำโนราเป็นอาชีพและจะต้องมารำในโรงครูเช่น โนราโรงครูวัดท่าคุระ เป็นต้น

5.4.2 ความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว ชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงเชื่อในเรื่องความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่อยู่หัว ต่างเคารพนับถือเช่นไหว้ บนบานขอความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ และร่วมกันจัดงานประเพณีสมโภชเจ้าแม่อยู่หัวที่เรียกว่างานตายายย่าน เป็นประจำทุกปีโดยจัดโนราโรงครูรำถวายและทำพิธีแก้บน

5.4.3 การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ โนราโรงครูมีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อชาวบ้าน โนรา และลูกหลานตายายโนราในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโนราและเจ้าแม่อยู่หัวเช่น การจัดโนราโรงครูแก้บน เหยียบเสน การร่ำโนราถวายหรือแก้บนในโนราโรงครู เป็นต้น

5.4.4 การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม โนราโรงครูวัดท่าคุระและความเชื่อในเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว มีส่วนสำคัญในการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีและการเคารพนับถือครูอาจารย์ของศิลปินโนรา ความเชื่อเรื่องครูหมอโนราและเจ้าแม่อยู่หัวมีส่วนในการควบคุมความประพฤติของชาวบ้านลูกหลานตายายโนรา คนทรงครูหมอโนรา ให้อยู่ในจารีตประเพณีและศีลธรรมอันดี สร้างความสามัคคี ความเสียสละและความเป็นปึกแผ่นของสังคม

5.4.5 การสร้างอาชีพและการสืบทอดการร่ำโนรา โนราโรงครูมีส่วนในการสร้างอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ชาวบ้านท่าคุระ ตำบลใกล้เคียง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโนรา พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับครูหมอโนราหรือตายายโนรามีส่วนสำคัญในการสืบทอดการร่ำโนรา ดังจะเห็นได้จากการเกิดของโนรารุ่นใหม่ การเป็นคนทรงครูหมอโนรา สามารถมีรายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว เป็นต้น

5.4.6 การสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม โนราโรงครูและพิธีกรรมโนราโรงครูมีส่วนสำคัญในการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อ ความศรัทธาในเรื่องเดียวกันมาประกอบพิธีกรรมร่วมกันในเวลาเดียวกัน อันเป็นผลให้เกิดความเข้าอกเข้าใจ ความรักสามัคคี ในฐานะหมู่พวกเดียวกัน มีเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม

<u>อภิปรายผล</u>

ผลการศึกษาโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีข้อควรสังเกตดังต่อไปนี้

1. พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระในปัจจุบัน เป็นชนิดโนราโรงครูเล็กหรือโรงค้ำครูหรือโรงแก้บนค้ำครู เพราะจัดเพียง 2 วัน คือ วันพุธเข้าโรงประกอบพิธีกรรมแล้วออกในตอนเย็นหรือค่ำของวันพฤหัสบดี หลังจากพิธีส่งครูและตัดเหมฺรยแล้ว จุดมุ่งหมายใหญ่ก็เพื่อจัดโนราโรงครูรำถวายและแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง มีลักษณะแตกต่างไปจากโนราโรงครูเล็กหรือโรงแก้บนค้ำครูโดยทั่วไป เพราะโนราโรงครูเล็กทั่วไป จะต้องมีเจ้าภาพเป็นการเฉพาะ และจัดโรงครูเพื่อแก้บนครูหมอโนราหรือตายายโนราที่ตนเคารพนับถือ อาจจะมีเพียงองค์เดียวหรือหลายองค์ก็ได้ตามพันธะสัญญา ที่ให้ไว้กับครูหมอโนราหรือตายายโนราว่าตัวเองยังเคารพนับถืออยู่ และจะต้องได้รับอนุญาตจากครูหมอโนราหรือตายายโนรา(ในร่างทรง)ว่าจะต้องจัดในครั้งต่อไปเมื่อใดอีก เช่นหลังจากครบ 3 ปี 5 ปี แต่สำหรับโนราโรงครูวัดท่าคุระนั้นต้องจัดเป็นประจำทุกปีโดยไม่มีการขอผัดผ่อนจากเจ้าแม่อยู่หัวเช่นเดียวกับโนราโรงครูเล็กทั่วไป นอกจากนี้การประกอบพิธีกรรมและองค์ประกอบในการจัดพิธีกรรม ก็ไม่เคร่งครัดเช่นเดียวกับโนราโรงครูทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการจัดเครื่องบูชาครูโนราบนพาไลและท้องโรงถือเอาความสะดวกมากกว่า มีการปรับเปลี่ยนขนบนิยมบางอย่างให้ย่นย่อและง่ายขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าเป็นเพราะข้อจำกัดในเรื่องเวลา และมีผู้มาแก้บนเป็นจำนวนมากหากปฏิบัติตามขั้นตอนและรูปแบบของพิธีกรรมทุกอย่าง จะไม่สามารถดำเนินการตามเวลาและจำนวนคนที่มาร่วมพิธีได้ หรืออาจจะเป็นเพราะการประยุกต์พิธีกรรมให้สั้นและง่ายเข้ารวมทั้งน่าจะขึ้นอยู่กับคณะโนราที่มาประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูด้วยว่าจะยึดถือเคร่งครัดตามขนบนิยมเดิมหรือไม่ และน่าจะมีส่วนสำคัญที่จะส่งผลต่อการคลี่คลายและการเปลี่ยนแปลงการจัดโนราโรงครูวัดท่าคุระต่อไปในวันข้างหน้า เพราะทำให้ดูด้อยความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ลงไป การคำนึงแต่ผลทางธุรกิจมากเกินไปย่อมจะส่งผลเสียต่อประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น ที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาด้วยความเชื่อและศรัทธาเสื่อมความนิยมและเป็นอันตรายต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นอย่างยิ่ง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงพึงสังวรณ์ในเรื่องนี้ด้วยอย่างไรก็ตามผู้วิจัยเชื่อว่าแต่

เดิมนั้นการจัดโนราโรงครูวัดท่าคุระคงจะจัดเต็มรูปแบบเป็นลักษณะของโนราโรงครูใหญ่ คือ "การรำมโนห์รา" ตามแบบฉบับดั้งเดิม เริ่มต้นด้วย ตั้งเครื่องโหมโรง ประกาศราชครู รำเบิกโรง - รำแม่บท ออกพราน รำคล้องหงส์ แทงจระเข้ เฝี่ยนพรายและแสดงเรื่องเหล่านี้" (วิชัย อินทวงศ์.2524 : 2) หรือจากการบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ที่เป็นชาวบ้านท่าคุระ ก็กล่าวตรงกันว่ารูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระมีรายละเอียดแตกต่างไปจากปัจจุบันนี้ จึงเป็นเรื่องที่ทางวัดท่าคุระคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรได้พิจารณาหาทางปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่านให้เป็นมรดกวัฒนธรรมของชาวบ้านท่าคุระที่ยั่งยืนสืบไป

2. ประวัติและตำนานเจ้าแม่อยู่หัวและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโนรา ทั้งที่ปรากฏเป็นคำบอกเล่า หลักฐานเอกสาร บทกาศครู และบทร้องกลอนของโนราได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโนรา ครูต้นของโนรา เหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นกับโนรา รวมทั้งชื่อบุคคลและชื่อสถานที่ต่าง ๆ ทั้งฝั่งทะเลสาบสงขลาตะวันออกและตะวันตก ได้ยืนยันถึงแหล่งกำเนิดและพัฒนาการของโนราไม่ว่าจะเป็นบริเวณเมืองพัทลุงโบราณในเขตจังหวัดพัทลุงปัจจุบัน และเขตอำเภอสทิงพระ อำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา อันมีส่วนสำคัญที่ทำให้ศิลปะการรำมีการแพร่กระจายอยู่สูงในบริเวณนี้และเป็นที่มาของการรำโนราโรงครูกล่าวสำหรับประวัติและตำนานเจ้าแม่อยู่หัวแม้จะปรากฏเป็น 2 กระแสคือ กระแสที่ 1 ที่เล่าว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นผู้หญิง และกระแสที่ 2 ที่เล่าว่าเจ้าแม่อยู่หัวเป็นผู้ชาย ที่หมายถึงพระหน่อนั้น จากการศึกษาพบว่าประวัติและตำนานเจ้าแม่อยู่หัวในกระแสที่ 1 จะมีความสอดคล้องกับ ตานานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานนางเลือดขาว ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ ตำนานทวดสำลีซึ่งกล่าวถึงการพลัดพรากจากบ้านเมืองของพระมเหสีหรือพระราชธิดาของกษัตริย์เมืองหนึ่ง เนื่องจากชอบการร่ายรำโนราและมีความผิดในเรื่องชู้สาว แล้วถูกเนรเทศโดยการลอยแพมาอาศัยอยู่กับตายายจนกระทั่งได้เดินทางกลับบ้านเมืองและสร้างพระพุทธรูปทองคำไว้เป็นอนุสรณ์หรือรูป

แทนตัวที่เรียกว่า "เจ้าแม่อยู่หัว" แล้วมอบไว้กับตายายพราหมณ์จันทร์ อันเป็นที่มาของงานสมโภชเจ้าแม่อยู่หัวหรือที่เรียกว่า "งานตายายย่าน" ด้วยการรำโนราโรงครูถวายและแก้บนในวัดท่าคุระมาจนถึงปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่า การรำโนราโรงครู-วัดท่าคุระความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่อยู่หัวของชาวบ้านท่าคุระ เป็นพิธีกรรมของการรำโนราโรงครูเพื่อเซ่นไหว้ แก้บน และรำถวาย ครูหมอโนราหรือตายายโนราตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนราของโนรา ผู้มีเชื้อสายโนรา ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านโดยทั่วไปนั่นเอง

3. การศึกษาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโนราของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงพบว่า เป็นความเชื่อในเรื่องลัทธิวิญญาณนิยม ลัทธินับถือผีบรรพบุรุษ และความเชื่อในพุทธศาสนาที่ผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์ และลัทธิไสยศาสตร์หรือผีสาง-เทวดา ซึ่งจะเห็นได้จากความเชื่อในเรื่องครูหมอโนรา การเซ่นไหว้ครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัว การปิดทองพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว พิธีพระ การออกชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทวดา เป็นต้น อันหมายถึงความเชื่อทางศาสนาแบบชาวบ้านที่ผู้ยึดถือปฏิบัติไม่อาจแยกออกได้ว่าส่วนใดเป็นหลักคำสอน ที่มาจากพระพุทธศาสนาหรือส่วนใดเป็นเรื่องของลัทธิความเชื่ออื่น ๆ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับที่ ฉลาด-ชาย รมิตานนท์ (2527) ศึกษาเรื่องผีเจ้านายที่ปรากฏสัมพันธภาพของศาสนาพุทธ พราหมณ์ และผี ภายใต้โครงสร้างอันเดียวกัน การศึกษาเกี่ยวกับศาสนาชาวบ้านในอยุธยาของ พิทยา รัตตะประจิต และคนอื่น ๆ (2514)ที่ว่าศาสนาของชาวบ้านมีทั้งพุทธศาสนา ความเชื่อดั้งเดิมในไสยศาสตร์ และศาสนาฮินดู ซึ่งจะผูกพันกับชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย ความเชื่อจะมีบทบาทมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบุคคล ระดับการ-ศึกษา ฐานะอาชีพด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับโนราของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2521 : 30 - 41) ในบทความเรื่องพื้นฐานวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ ว่าชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่ยังตกอยู่ในอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีความเชื่อในลัทธิผีสางเทวดา (Animism)ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่โดยทั่วไปตามพื้นบ้าน เช่น การนับถือเทวดาอารักษ์ ผีบรรพบุรุษ

ผีเรือน ความเชื่อดังกล่าวสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนจากความเชื่อเกี่ยวกับโนราและพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าคุระ เช่น ความเชื่อเรื่องครูหมอโนราหรือตายายโนราและเจ้าแม่อยู่หัว ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องการบนและการแก้บน ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน เป็นต้น

4. โนราโรงครูวัดท่าคุระ มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการช่วยแก้ไขปัญหาพื้นฐานของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ ปากท้อง ความขัดแย้ง การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ ความลี้ลับและอำนาจเหนือธรรมชาติ ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ การติดต่อสื่อสารกัน การแสดงออกและการผ่อนหย่อนใจทำให้โนราโรงครูมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกันทั้งการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่ส่วนหนึ่งของโนราโรงครูวัดท่าคุระ หรือเป็นหน้าที่ของวัฒนธรรมที่จะตอบสนองความต้องการทางจิตและชีวภาพของมนุษย์ทุกคน ที่ต้องการความปลอดภัยในชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมทั้งพิธีกรรมอันเป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นให้มีบทบาทและหน้าที่ในสังคมโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางความเชื่อหรือศาสนาแบบชาวบ้าน เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลและสังคมให้มีความรู้สึกร่วมกันเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ความเชื่อและพิธีกรรมที่ร่วมกันกระทำเป็นการสนองความต้องการช่วยแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์และสามารถอานวยประโยชน์ให้แก่บุคคล กลุ่มสังคมอยู่รอดทั้งได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกอบอุ่นทางจิตใจผ่อนคลายความวิตกกังวล ประการสำคัญพิธีกรรมดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ของวัฒนธรรมและสังคมที่มีส่วนในการสืบทอดและดำรงอยู่ของวัฒนธรรม เช่นเดียวกับศิลปะการละเล่นโนราที่ยังคงมีการสืบทอดกันอยู่อย่างไม่ขาดสาย

ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของนักมานุษยวิทยากลุ่มหน้าที่นิยมดังแนวคิดของโบรนิสลอว์ มาลิโนว์สกี้ (Bronislaw Malinowski) ที่กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนในโลกมีความต้องการทางจิตและทางกายภาพคล้ายคลึงกันหน้าที่ของวัฒนธรรม

คือตอบสนองความต้องการทางจิตและชีวภาพโดยเฉพาะการตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์ดังกล่าวแล้ว บทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระยังสอดคล้องกับผลการศึกษา เรื่องอิทธิพลของภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อความคงอยู่ของศาสนา ความเชื่อ และพิธีทรงพระ เนื่องในงานวันเกิด "พระปุนเท่าก๋ง" จากพิธีกรรมทรงพระประจำปีของจังหวัดกระบี่ เมื่อปี พ.ศ. 2529 ของ อาภรณ์ อุกกฤษณ์ (2531 : 72 - 89) กล่าวคือ พิธีกรรมทั้งสองเป็นผลให้ผู้คนมีความตั้งใจที่จะทำความดี ละเว้นความชั่ว ช่วยให้ชาวบ้านได้มีโอกาสระบายความทุกข์เพื่อผ่อนคลายความเครียด รักษาโรคทางกายและทางใจ มีบทบาทและหน้าที่ในการเปลี่ยนสถานภาพของปัจเจกบุคคลทำหน้าที่ดึงดูดให้ผู้คนจากที่ต่าง ๆ มาร่วมชุมนุมประกอบกิจกรรมร่วมกัน ส่งผลต่อสังคมในแง่ของจริยธรรมและศีลธรรม เกิดความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่ร่วมกัน และเป็นที่พึ่งทางใจของบุคคลและสังคมส่วนรวมด้วยนอกจากนี้การศึกษาบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระยังสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง : ความเชื่อพิธีกรรมและบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสังคม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ของวิรัช วิรัชนิภาวรรณและนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ (2533) กล่าวคือ การเข้าทรงและร่างทรงมีบทบาทอย่างมากในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัญหาอื่น ๆ เช่น การเจ็บป่วย การขาดที่พึ่งและการขาดความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น อันเป็นระบบความเชื่อเช่นเดียวกับระบบอื่น ๆ ทางพุทธศาสนา และระบบความเชื่อในเรื่องผีสาง เทวดา จึงทำให้ระบบความเชื่อดังกล่าวดำรงอยู่ได้ในสังคมเดียวกับโนราโรงครูวัดท่าคุระดังกล่าวแล้ว

ฉะนั้นตราบใดที่โนราโรงครูและความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัวยังคงมีบทบาทและหน้าที่ต่อการตอบสนองความต้องการและช่วยแก้ไขปัญหาให้กับคนในสังคมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งมีบทบาทสำคัญต่อระบบความเชื่อและความรู้สึกนึกคิดของประชาชน ตราบนั้นโนราโรงครูก็จะยังดำรงอยู่ได้ไม่ว่าสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดก็ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งแม้ว่าสังคมจะได้พัฒนาทางด้านวัตถุไปมาก

เพียงใดก็ตาม แต่จิตใจและความนึกคิดของมนุษย์ก็ยังคงมีความคล้ายคลึงกับจิตใจและความนึกคิดของมนุษย์ในยุคบรรพกาล ปัญหาต่าง ๆ "ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัญหาอื่น ๆ เช่น การเจ็บป่วย การขาดที่พึ่ง และการขาดความมั่นคงในชีวิตนั้น ในที่สุดปัญหาเหล่านี้ก็จะกลายมาเป็นปัญหาความเดือดร้อนทางใจ" (วิรัช วิรัชนิภารรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. 2533 : 127) หรืออาจเรียกว่าเป็นปัญหาทางจิตวิทยาของประชาชนในเมื่อโนราโรงครู ความเชื่อและพิธีกรรมในโนราโรงครู สามารถสนองตอบความต้องการและช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนทางใจของประชาชนได้ระดับหนึ่ง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้โนราโรงครูยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมั่นคงในสังคมปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. หน่วยงานราชการ สถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ ของเอกชนหรือหน่วยงานทางวัฒนธรรมโดยตรง ควรเข้าไปให้การสนับสนุนส่งเสริม เพราะวัฒนธรรมที่ปรากฏในโนราโรงครู พิธีกรรมโนราโรงครู และความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านจริงๆ ที่เกิดและปฏิบัติสืบทอดโดยผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น เป็นระบบความเชื่อที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อปัจเจกชนและสังคม ส่วนรวมในชุมชนบ้านท่าคุระ ตำบลใกล้เคียงในจังหวัดสงขลาและต่างจังหวัดด้วย รวมทั้งโนราโรงครูและพิธีกรรมโนราโรงครู มีส่วนสำคัญต่อการสืบทอดและรักษามรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยเฉพาะศิลปะการรำโนราของภาคใต้

2. ทางด้านการพัฒนาสังคม กล่าวเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสังคม เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มแพทย์ กลุ่มนักพัฒนา กลุ่มนักปกครอง และประชาชนทั่วไป จะต้องทำความเข้าใจและยอมรับว่าความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัวและความเชื่อเกี่ยวกับโนราเป็นระบบหนึ่งในสังคมที่มีบทบาทและหน้าที่ที่เป็นที่ยอมรับ

ของประชาชนในสังคมสืบต่อกันมานานยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ นักพัฒนาจะต้องศึกษาทำความเข้าใจ ไม่ดูหมิ่นหรือเหยียดหยามความเชื่อและกิจกรรมดังกล่าว การส่ง-เสริมสนับสนุนจะช่วยให้สามารถเข้าใจชาวบ้าน ขอความร่วมมือในการพัฒนาหรือวางแผนพัฒนาด้านอื่น ๆได้ในขณะเดียวกันการเผยแพร่ความรู้ การปลูกฝังแนวความคิดและวิธีการใหม่ๆ ที่สอดรับกับภูมิปัญญาชาวบ้านแก่ชาวบ้านก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจ ในทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์แผนปัจจุบันมากขึ้น ความเชื่อและการกระทำบางอย่างที่ไม่ใช่แก่นหรือสาระของวัฒนธรรมที่แท้จริงก็จะค่อยหมดไปเอง

3. พิธีกรรมการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่าน สามารถนำมาส่งเสริมทางการท่องเที่ยวได้ โดยการนำนักท่องเที่ยวไปสู่วัฒนธรรมพื้นบ้านอันหมายถึงการนำนักท่องเที่ยวไปชมและศึกษาพิธีกรรมดังกล่าวซึ่งเป็นพิธีกรรมชาวบ้านจริง ๆ ผู้ดำเนินการหรือผู้สนับสนุนส่งเสริมจะต้องไม่เข้าไปปรับเปลี่ยนรูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมหรือองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อสนองนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านอื่น ๆ ที่เคยเป็นมาแล้ว เพราะกลับกลายเป็นการทำลายวัฒนธรรมพื้นบ้านมากกว่าการส่งเสริม ประเด็นสำคัญจึงน่าจะอยู่ที่การจัดการ การสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว และการพัฒนาส่วนอื่นที่จะเกื้อหนุนกิจกรรมของชาวบ้าน เช่น ถนนที่จะเข้าไปยังวัดท่าคุระ การจัดบริเวณที่จอดรถ เครื่องสาธารณูปโภคอื่น ๆ ที่จำเป็นโดยเฉพาะอำเภอสทิงพระที่จะต้องเอาใจใส่และเข้าไปดูแลเป็นพิเศษเพราะอำเภอสทิงพระมีปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่สามารถรองรับการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับโนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่านอยู่แล้ว

<u>ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป</u>

1. ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยเรื่องโนราในประเด็นอื่น ๆ ให้ละเอียดยิ่งขึ้น เช่น บทบาทและสถานภาพของโนราในปัจจุบัน ตำนานและประวัติโนราที่สัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นภาคใต้ เป็นต้น

2. ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของคนทรง ครูหมอโนราในภาคใต้

3. ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อด้านอื่น ๆ ของชาวภาคใต้ เช่น ความเชื่อเรื่องทวด ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เกษตรอำเภอสทิงพระ, สำนักงาน. เอกสารแนวทางพัฒนาการเกษตร ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานเกษตรอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 2535. อัดสำเนา.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. พุ่มเทวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2523.

งามพิศ สัตย์สงวน. "มานุษยวิทยา : มโนภาพ 'วัฒนธรรม'," สังคมศาสตร์. 25(1) : 1 - 7 ; เมษายน 2531.

จริน ศิริ. "มบ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 7 หน้า 2713 - 2714. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. คติชาวอีสาน. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, ม.ป.ป.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. ประวัติและแนวคิดทางสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523. อัดสำเนา.

จุรีรัตน์ พิรุณ. เอกสารแนวทางพัฒนาการเกษตร ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานเกษตรอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, 2535. อัดสำเนา.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. ผีเจ้านาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พายับออฟเซทพริ้นท์, 2527.

ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. "ความเชื่อบางประการของโนรา," ใน ชีวิตไทยปักษ์ใต้ บรรณาธิการโดย ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. หน้า 183 - 186. กรุงเทพฯ : กรุงสยามการพิมพ์, 2523, ก.

ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. "พิธีกรรมที่น่าศึกษาในโนราโรงครู," ใน พุ่มเทวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ชุนอุปถัมภ์นรากร. หน้า 111 - 125. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2523 ข.

ฉันท์ส ทองช่วย. "ละครชาวบ้าน," วารสาร วศ. สงขลา 1(1) : 94 - 111; มกราคม - มิถุนายน 2517.

ชลอ บุญช่วย. ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2532. อัดสำเนา.

ชวน เพชรแก้ว. " มโนห์รา : ศิลปะการเล่นชั้นสูง," ใน ชีวิตไทยภาคใต้. บรรณาธิการโดย ชวน เพชรแก้ว. หน้า 31 - 39. นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, 2523.

ชัยวุฒิ พิยะกูล. ชำระเพลงนางเลือดขาว. พัทลุง : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง, 2525. อัดสำเนา.

_____. การศึกษา "เพลานางเลือดขาว" ฉบับวัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2536. อัดสำเนา.

ดำรงค์ ฐานดี. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.

ดารงราชานุภาพ,สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. ตำนานละครอิเหนา. พระนคร : คลังวิทยา, 2507.

_____. "มูลเหตุแห่งการสร้างวัด," ใบลาน. 1(3) : 4 - 13 ; ตุลาคม - ธันวาคม 2524.

เทพ บุณยประสาท. "การไหว้สัสดี," เอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมไทย ศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย วิทยาลัยครูสงขลา. 1(1) : 1 - 15 ; มกราคม 2520.

เทวสาโร (นามแฝง). เทพสาร บรรพ 2. พัทลุง : โรงพิมพ์สกุลไทย, 2508.

ธิดา สาระยา. "ภัลปนากับการขยายตัวของชุมชน." เมืองโบราณ. 7(1) : 86 - 95 : ธันวาคม 2523 - มีนาคม 2524.

_____. "มองประวัติศาสตร์สุโขทัยจากตำนาน," เอกลักษณ์ไทย. 1(3) : 85 - 89 ; มีนาคม 2520.

บุญเติม พันรอบ และจำนง พันรอบ. "วัฒนธรรม," สังคมศาสตร์ 7(1) : 48 - 82 ; มิถุนายน - ตุลาคม 2525.

ประชุมพงศาวดาร เล่ม 12. พงศาวดารเมืองพัทลุง. กรุงเทพฯ : คุรุสภา, 2507.

ประทีป ชุมพล. "วรรณกรรมภาคใต้ประเภทตำนาน : การศึกษาเฉพาะกรณี," เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ วรรณกรรมภาคใต้จากหนังสือบุด. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2528. อัดสำเนา.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. "นางเลือดขาว," ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช ชุดที่ 2. หน้า 219 - 233. กรุงเทพฯ : กรุงสยามการพิมพ์, 2525.

_____. "พื้นฐานวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้," ศิลปากร. 21(5) : 30 - 41 ; มกราคม 2521.

ประมวญ ติดดินสัน. คติชาวบ้าน : การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2521,

ปรานี วงษ์เทศ. "การละเล่นพื้นบ้านและพิธีกรรมในสังคมไทย" ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. หน้า 225 - 324. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

_____. พื้นบ้านพื้นเมือง. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา, 2525.

ปรานี วงษ์เทศ. "ระบบความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อศิลปะ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาศิลปะการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย หน่วยที่ 1 - 8. หน้า 49 - 98. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.

ปรียา พิรัญประดิษฐ์. ร.อ.หญิง. "ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านของไทย," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาศิลปะการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย หน่วยที่ 1 - 8. หน้า 1 - 47. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

ผาสุข อินทราวุธ. "ละครชาตรีหรือมโนห์รา," ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช ชุดที่ 4 เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 หน้า 98 - 105. นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, 2529.

พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ และปรีชา นุ่นสุข. "ศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ของชุมชนโบราณในภาคใต้," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องประวัติศาสตร์ - โบราณคดีศรีวิชัย. หน้า 110 - 127. กรุงเทพฯ : กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2525.

พิทยา รัตตะประจิต และคนอื่น ๆ. "ศาสนาชาวบ้านในอยุธยา," สังคมศาสตร์. 18(18) : 214 - 316 ; กรกฎาคม 2514.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. "แต่งพอก" ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 4. หน้า 1359 - 1370. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.

. โนรา. สงขลา : โรงเรียนฝึกหัดครูสงขลา, 2508.

มนูญ ทรงกัลยาณวัตร. "เมืองพัทลุงตามความในตำนาน," ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และโบราณคดีพัทลุง. บรรณาธิการโดย สารูป ฤทธิ์ชู. หน้า 66 - 71. พัทลุง : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง โรงเรียนสตรีพัทลุง, 2531.

มาลี ไพรสน. "พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตรและความสมบูรณ์ของภาคเหนือ : การศึกษาในแง่ความสัมพันธ์กับชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม," ใน เอกสารการประชุมสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง : การสัมมนาผลการวิจัยภาคเหนือ ระหว่างวันที่ 26 - 27 กรกฎาคม 2532. หน้า 1 - 34. เชียงใหม่ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532. อัดสำเนา.

วิชัย อินทวงศ์. ตามรอยเจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. สงขลา : โรงพิมพ์เมืองสงขลา, 2524.

วิเชียร ณ นคร. "ตำนานและความเป็นมาของโนห์ราหรือโนรา," ใน พุ่มเทวาที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร. หน้า 73 - 99. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2523.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. การเข้าทรงและร่างทรง ความเชื่อพิธีกรรม และบทบาทที่มีต่อสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2533. ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, มหาวิทยาลัย. ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน. เอกสารการวิจัยฉบับที่ 6 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. กาฬสินธุ์ : จิตภัณฑ์การพิมพ์, 2518.

ศรีศักร วัลลิโภดม. "แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง," ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีพัทลุง. หน้า 212 - 231. พัทลุง : โรงพิมพ์พัทลุง, 2531.

ศรีศักร วัลลิโภดม. "เล่าเรื่องเมืองสงขลา" ใน เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่องสงขลาศึกษา : ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสงขลา วันที่ 27 - 29 สิงหาคม 2534. หน้า 1 - 17 . สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524. อัดสำเนา.

_____. "Study on Spirit Cults in Thailand," ศิลปวัฒนธรรม. 5(5) : 7 - 17 : กุมภาพันธ์ 2527.

สว่าง สุวรรณโร. "โนราลงครู," ใน พุ่มเทวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร. หน้า 101 - 107. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2523.

_____. "โนราลงครู" ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 5. หน้า 1822 - 1825. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.

สารภี มุสิกอุปถัมภ์. โนราลงครู. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2527.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพฯ : มติชน, 2532.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "ความเชื่อของชาวภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 2 หน้า 467 - 468. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529 ก.

_____. "ความเชื่ออันเนื่องแต่ลัทธิศาสนาของชาวใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 2. หน้า 478 - 482. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529 ข.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "เจ้าแม่อยู่หัว" ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 2. หน้า 855 - 856. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529 ค.

_____. "โนรา," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 5. หน้า 1804 - 1819. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529 ง.

_____. "เอกลักษณ์ของดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ : เจ้าแห่งจังหวะ," ใน ดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ เนื่องในโอกาส "งานส่งเสริมดนตรีไทยภาคใต้ ครั้งที่ 1" ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา วันที่ 24 - 25 มกราคม พ.ศ. 2524. บรรณาธิการโดย อุดม หนูทอง. หน้า 2 - 8. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2524.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2529.

สุมนทิพย์ บุญสมบัติ. สังคมศึกษา 4. กรุงเทพฯ : สารมวลชน, 2525.

อนุมานราชธน, พระยา. วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของไทย. โดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า, 2503.

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. "คติจักรวาลพุทธศาสนาเถรวาทลังกาวงศ์ที่มีอิทธิพลต่อแบบเมืองและสถาปัตยกรรมในประเทศไทย," ใน อักษรศาสตร์. หน้า 321 - 351. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตทับแก้ว, 2526.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทย แนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

อาภรณ์ อุกกฤษณ์. "อิทธิพลของภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อความคงอยู่ของศาสนา ความเชื่อและพิธีทรงพระเนื่องในงานวันเกิดพระปุนเท่าก๋ง," ใน พื้นถิ่นพื้นฐาน มิติใหม่ของคติชนวิทยา และวิถีชีวิตสามัญของ "พื้นบ้านพื้นเมือง". บรรณาธิการโดย วรรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน. หน้า 72 - 89. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม, 2531.

อุดม หนูทอง. ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้. สงขลา : คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรม สงขลา, 2531. อัดสำเนา.

_____. "บทบาทของการละเล่นพื้นเมืองภาคใต้," ใน หกทศวรรษ วิทยาลัยครูสงขลา 2468 - 2528. หน้า 45 - 48. สงขลา : มงคลการพิมพ์, 2528.

บุคลานุกรม

เกษม นรมนตรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

โกศล ประชุมวรรณ เป็นให้ผู้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

คลอด เมืองหนู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 18/1 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2532.

เคลื่อน ส่งศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

เงือบ จันทรมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

จาง เกลี้ยงประไพ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 6/1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2532.

ฮ้อย แสงเขียว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2533.

ชื่น เกลี้ยงช่วย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

ดำ ฟัดทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 92 หมู่ที่ 9 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538.

ดวง แป้นน้อย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

ทัน จิตรภักดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

เที่ยง ชูศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2533.

น้อม คงเกลี้ยง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2532.

แปลก ชนะบาล และคนอื่น ๆ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2533.

พระเจริญ สุนทร (เจริญ เขมจารี) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538.

พร้อม สังข์ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

เพียร เพชรย้อย และคนอื่น ๆ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2533.

รื่น รัตนชู และแมว รัตนชู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 69 หมู่ที่ 9 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538.

สุพิศ รักขโรจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

เสวียน ธรรมศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

เอื้อน จินดาวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พิทยา บุษรารัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แผนที่

ก.1 จังหวัดสงขลา

ก.2 อำเภอสทิงพระ

ก.3 แผนผังบริเวณใกล้เคียงวัดท่าคุระ

ก.4 แผนที่เขตที่ตั้งอำเภอจังหวัดต่าง ๆ ในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา

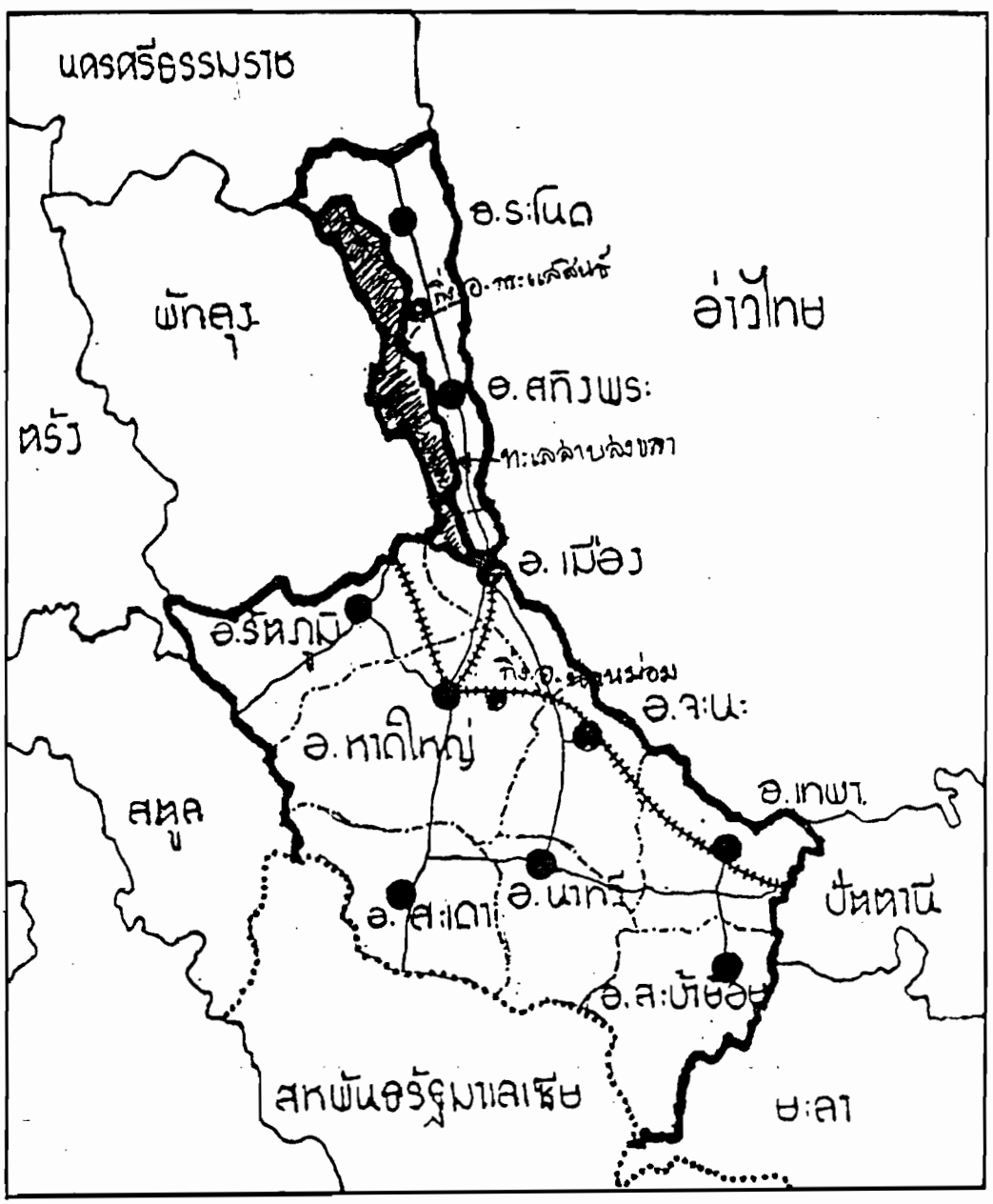

แผนที่ จังหวัดสงขลา

เครื่องหมาย

- ● ที่ตั้งอำเภอ
- ---------- เขตอำเภอ
- ********** ทางรถไฟ
- ..... เขตประเทศ
- ——— ทางรถยนต์

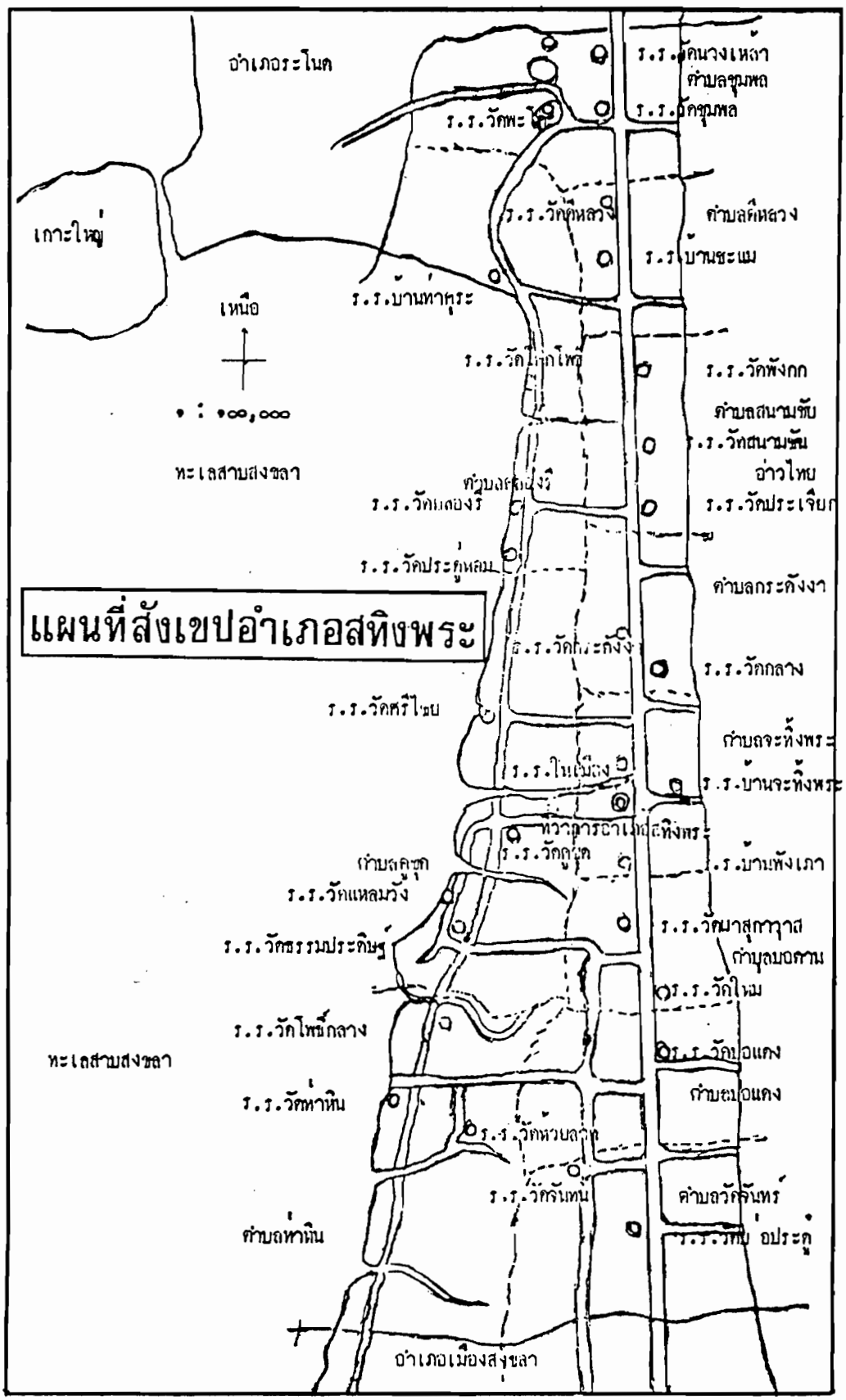
แผนที่สังเขปอำเภอสทิงพระ
อำเภอระโนด
เกาะใหญ่
เหนือ
ทะเลสาบสงขลา
ทะเลสาบสงขลา
อำเภอเมืองสงขลา
ตำบลคูขุด
ตำบลสทิงหม้อ
ตำบลสนามชัย
ตำบลกระดังงา
ตำบลจะทิ้งพระ
ตำบลบ่อแดง
ตำบลวัดจันทร์
ตำบลท่าหิน
ตำบลดีหลวง
ตำบลชุมพล
ร.ร.วัดพะโคะ
ร.ร.วัดดีหลวง
ร.ร.บ้านท่าหูระ
ร.ร.วัดโคกโพธิ์
ร.ร.วัดหลองรี
ร.ร.วัดประตูหลม
ร.ร.วัดประดังงา
ร.ร.วัดศรีไทย
ร.ร.วัดคูขุด
ร.ร.วัดแหลมวัง
ร.ร.วัดธรรมประดิษฐ์
ร.ร.วัดโพธิ์กลาง
ร.ร.วัดท่าหิน
ร.ร.วัดหัวยลาด
ร.ร.วัดจันทน์
ร.ร.วัดนางเหล้า
ร.ร.วัดชุมพล
ร.ร.บ้านชะแม
ร.ร.วัดพังกก
ร.ร.วัดสนามชัย
ร.ร.วัดประเจียก
ร.ร.วัดกลาง
ร.ร.บ้านจะทิ้งพระ
ร.ร.บ้านพังเภา
ร.ร.วัดมาสุการาม
ร.ร.วัดใหม่
ร.ร.วัดบ่อแดง
ร.ร.วัดประตูหลม

แผนผังบริเวณใกล้เคียงวัดท่าคุระ

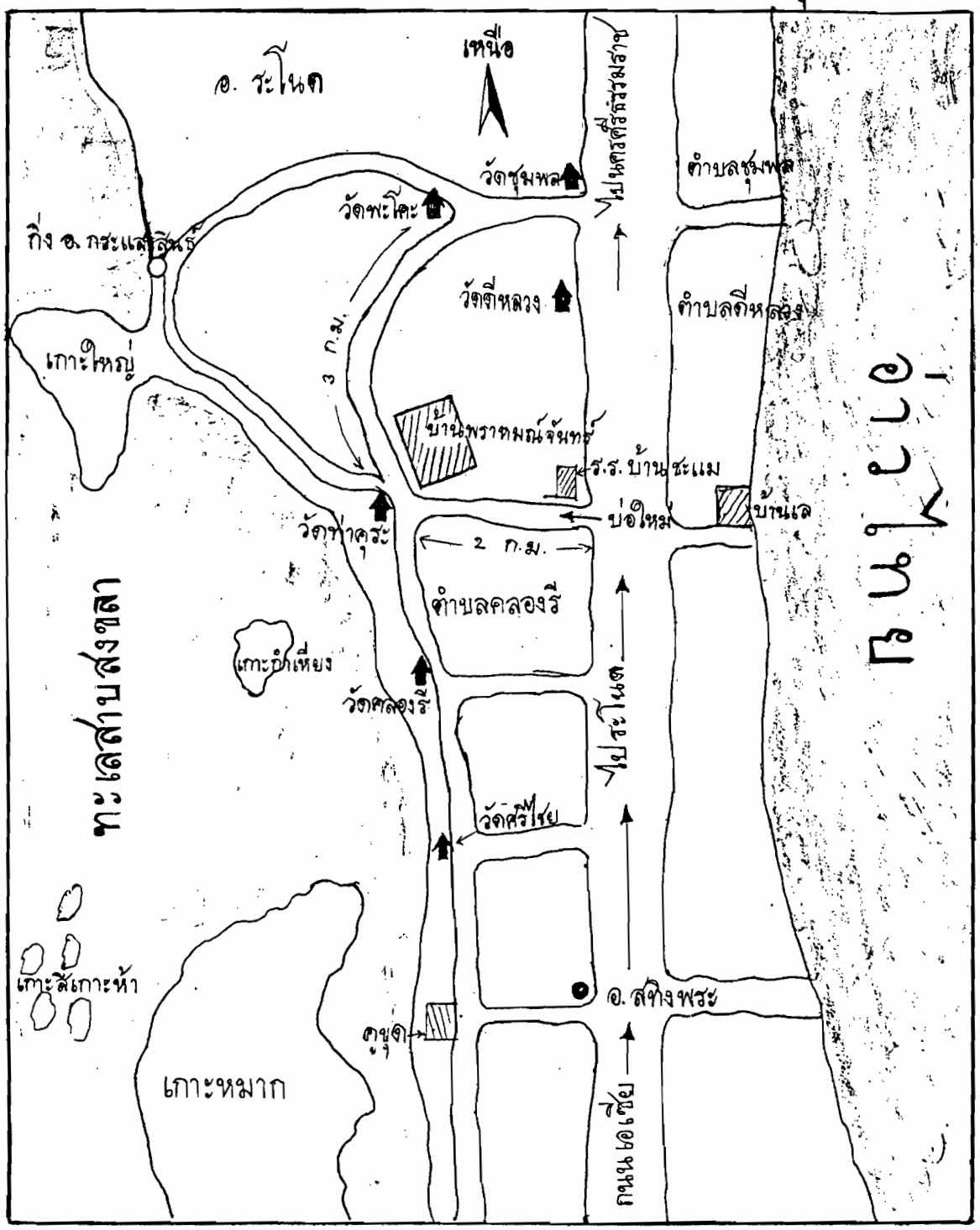

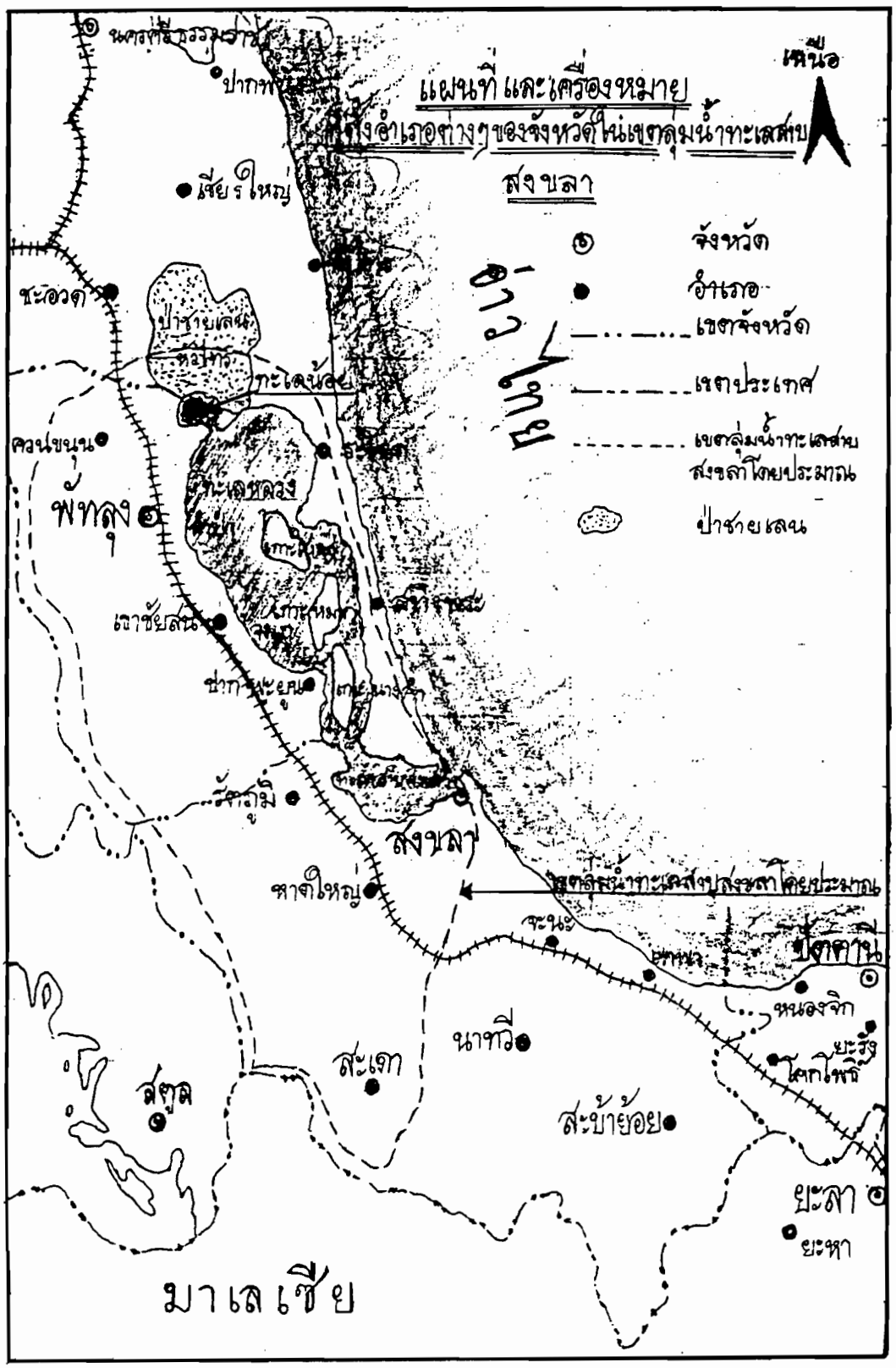
แผนที่และเครื่องหมาย
แสดงอำเภอต่างๆของจังหวัดในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลา
เหนือ
จังหวัด
อำเภอ
เขตจังหวัด
เขตประเทศ
เขตลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลาโดยประมาณ
ป่าชายเลน
เทือกเขาบรรทัด
เทพา
สะบ้าย้อย
นาทวี
สะเดา
หาดใหญ่
สงขลา
สทิงพระ
สิงหนคร
ระโนด
กระแสสินธุ์
ควนขนุน
พัทลุง
เขาชัยสน
ปากพนัง
เชียรใหญ่
ปัตตานี
หนองจิก
ยะรัง
ยะลา
ยะหา
สตูล
มาเลเซีย

ภาคผนวก ข.

ภาพประกอบ

ภาพประกอบ 1 พระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระ ตำบลคลองรี
อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 2 พระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวจำลอง เพื่อให้ประชาชนกราบไหว้บูชาและปิดทองสะดวก

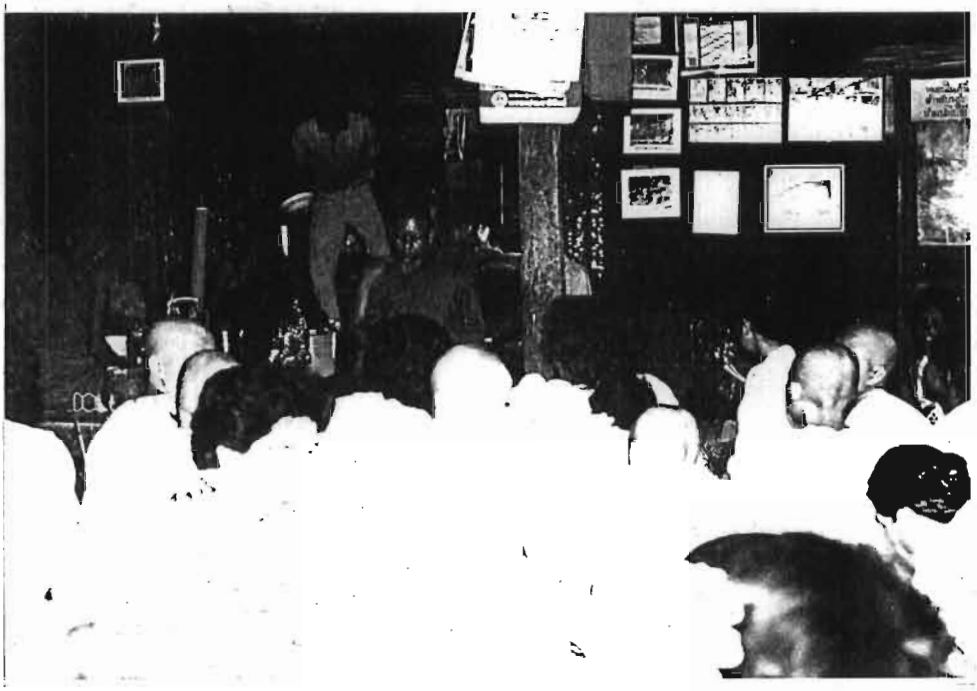

ภาพประกอบ 3 ชาวบ้านที่มาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวด้วยการบวชชี

บวชชีพราหมณ์

ภาพประกอบ 4 ชาวบ้านท่าคุระและที่อื่น ๆ มาร่วมงานในวันรำ
โนราโรงครูวัดท่าคุระหรืองานตายายย่าน

ภาพประกอบ 5 สถานที่รับสมัครผู้แก้บนและจำหน่ายบัตรแก้บน
ประเภทต่าง ๆ

ภาพประกอบ 6 โนราสมพงษ์น้อย โนราใหญ่ผู้ทำพิธีในการรำโนราโรงครูวัดท่าดุระ

ภาพประกอบ 7 เครื่องเซ่นไหว้บูชาครูหมอโนราหรือตายายโนราที่ท้องโรง

ภาพประกอบ 8 ชาวบ้านที่มาแก้บนเจ้าแม่อยู่หัวด้วยการร่าโนราถวายและจับบทออกพราน

ภาพประกอบ 9 หลังจากร่ำโนราถวายแล้วผู้แก้บนจะกราบครู
และรับการประพรมน้ำมนตร์

ภาพประกอบ 10 สภาพชุมชนบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

โนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

บทคัดย่อ

ของ

พิทยา บุษรารัตน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ 2537

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเรื่องโนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ในด้านความเกี่ยวข้องกับประวัติและตำนานท้องถิ่น ความเชื่อ พิธีกรรม บทบาทและหน้าที่ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสังเกต และเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาปรากฏว่า ประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเรื่องโนราและการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระคือ ตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานนางเลือดขาว ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ ตำนานทวดสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว ต่างบอกเล่าประวัติของโนราเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับครูโนรา ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานโนราและตำนานอื่น ๆ กับตำนานเจ้าแม่อยู่หัว อันเป็นที่มาของการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระหรือที่เรียกว่างานตายายย่าน ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโนราโรงครู ชาวบ้านเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ไสยศาสตร์ การบนและการแก้บนครูหมอโนราและเจ้าแม่อยู่หัว การรักษาอาการป่วยไข้ การเหยียบเสน การเข้าทรงและร่างทรง ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูป-เจ้าแม่อยู่หัววัดท่าคุระ ความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อระดับชาวบ้านที่มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนากับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อดั้งเดิมหรือลัทธิผีสางเทวดา ส่วนพิธีกรรมในการรำโนราโรงครูวัดท่าคุระ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเซ่นไหว้ครูหมอโนราและเจ้าแม่อยู่หัว รำโนราถวาย แก้บน และประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ เช่น เหยียบเสน ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ โดยจัดพิธีกรรมในวันพุธแรกของข้างแรมเดือนหกของทุกปี เริ่มพิธีในวันพุธไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ขั้นตอนที่สำคัญของพิธีกรรมคือในวันแรกจะเริ่มด้วยการบวชแก้บน ทั้งบวชพระ บวชชี บวชชีพราหมณ์ พิธีอัญเชิญและสรงน้ำพระ-พุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว คณะโนราเข้าโรงทำพิธีเบิกโรง ลงโรง กาศครู เชิญครู กราบครูโนราใหญ่รำถวายครู การรำทั่วไปวันที่สองเป็นวันเซ่นไหว้ครูหมอโนราและเจ้าแม่อยู่หัว แก้บน รำโนราถวาย เหยียบเสน ส่งครูและทำพิธีตัดเหมรย สำหรับบทบาทและหน้าที่ของโนราโรงครูวัดท่าคุระที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านนั้น โนราโรงครูมีบทบาทและหน้าที่ในการสร้างความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม

โนราโรงครู ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่อยู่หัว การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม การสร้างอาชีพและการสืบทอดการร่ำโนรา การสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม จึงกล่าวได้ว่าโนราโรงครูวัดท่าคุระและความเชื่อเรื่องเจ้าแม่อยู่หัว มีบทบาทสำคัญต่อระบบความเชื่อความรู้สึกนึกคิด และวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียงทั้งสามารถตอบสนองความต้องการ และช่วยแก้ไขปัญหาพื้นฐานให้กับคนในสังคมทั้งด้านร่างกายและจิตใจจึงทำให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในสังคมปัจจุบัน

A STUDY OF NORA RONG KHRU OF TAMBON KHLONGREE AMPHOE SATHINGPHRA, CHANGWAT SONGKHLA

AN ABSTRACT

BY

PITTAYA BUSARARAT

This research was funded by the Office of National Culture Commission

Ministry of Education

in the Financial Year of B.E. 2538

This research studies the ritualistic performance of Nora Rong Khru of Wat Thakhura, Tambon Khlongree, Amphoe Sathingphra, Changwat Songkhla, in terms of local history, legend, beliefs, rituals, role and function of the Nora Rong Khru in the way of life of the villagers in Baan Thakhura and neighboring villages. Data for the study were collected through interviews with informants and by the participation observation technique. The results of the study were presented using the descriptive analysis technique.

The results of the study revealed the following:

Regarding the local history and legends related to Nora and the performance of Nora Rong Khru of Wat Thakhura, there exist the legends of Nora, the legend of Nang Nual Thong Samlee, the legend of Nang Lued Khao, the legend of Ta Yai Phram Chan, the legend of Thuad Samlee, and the legend of Chao Mae Yoo Hua. All of the legends tell the origin of the Nora, significant events related to Khru Nora; the relationship of the legends of Nora and other legends with the legend of Chao Mae Yoo Hua; and the source of the performance of Nora Rong Khru of Wat Tha Khura, which is normally called "Ngarn Ta Yai Yarn." Regarding the beliefs about Nora Rong Khru, the villagers believe in Khru Moh Nora, superstition, making and fulfilling a vow with Khru Moh Nora and with Chao Mae Yoo Hua, curing of disease, curing of bad marks on the body, trances and their mediums, and the sacredness of the Chao Mae Yoo Hua Buddha statue of Wat Thakhura. All of the beliefs are folk beliefs, which are a combination between Buddhism-Bhraminism and animism. The rituals performed at Nora Rong Khru are intended for making offerings to Khru Moh Nora and Chao Mae Yoo Hua, performing of the Nora as an offering, making vows, and performing other rituals, such as curing of bad mark on the body and making

merit for deceased ancestors. The rituals are normally performed on the first Wednesday of the waning moon of the sixth lunar month of each year and normally last until Thursday. The steps taken in the rituals are the following: The first day of the rituals begins with the ceremony for becoming monks and nuns intended for fulfilling vows, the invitation and bathing of the Buddha statue of Chao Mae Yoo Hua, the gathering of members of the Nora troupe, the opening, preamble, dedication to teacher, invitation of teacher, worshipping teacher, major performance offering to teacher, and general performance. The second day is the day of performing offerings to Khru Moh and to Chao Mae Yoo Hua, fulfilling vows, curing bad marks on the body, sending off the teacher, and the ceremony intended for getting rid of evil things forever. As for the role and function of Nora Rong Khru in the way of life of the villagers, Nora Rong Khru reinforces the villagers' belief in Khru Moh Nora, the sacredness of the rituals, Chao Mae Yoo Hua, the making of vows and curing of diseases, individual and social behavioral control, providing jobs and continuing the tradition of Nora performance, social unity and relationships. It can be said that Nora Rong Khru of Wat Tha Khura and the beliefs in Chao Mae Yoo Hua play a vital role in forming the beliefs, perception, and way of life of the people in Tambon Tha Khura and the neighboring villages. It serves as a response to social needs and it helps solve basic problems faced by individuals physically and spiritually so that they can live happily in the society.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายพิทยา บุษรารัตน์

คุณวุฒิ กศ.บ. ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา)

ประสบการณ์ในการวิจัย เรื่องโนราโรงครู ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

วรรณกรรมหนังตะลุง ฉิ้น อรมุต

ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน นักวิจัย 7 สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สถานที่ทำงาน สถาบันทักษิณคดีศึกษา บ้านอ่าวทราย หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90100 โทร.(074) 321105, 321095,239899